ખવાતીને ઈસ્લામ કે કારનામે

મુઅલ્લિફ

હઝરત મવલાના પીર
ઝુલ્ફિકાર અહમદ સાહબ
નકશબંદી મદ્દ ઝિલ્લહુ

નાશિર

મદીના એજન્સી

૪/૪૫૫૧, ખંભાતવાલા માર્કેટ, ઝાંપા બઝાર, સુરત-૩.
ફોન : (૦૨૬૧) ૨૪૨૮૯૭૭, ૨૪૧૭૩૮૮

ખવાતીને ઈસ્લામ

કારનામે

:: મુઅલ્લિફ ::

હઝરત મવ્લાના પીર
ઝુલ્ફિકાર અહમદ સાહબ
નકશબંદી મદ્દ ઝિલ્લહુ

{ નાશિર }

મહીના એજન્સી

૪/૪૫૫૧, ખંભાતવાલા માર્કેટ, ઝાંપા બઝાર, સુરત–૩.
ફોન :(૦૨૬૧) ૨૪૨૮૯૭૭, ૨૪૧૭૩૮૮

:: તફસીલાત ::

કિતાબકા નામ : ખવાતીને ઇસ્લામકે કારનામે

મુઅલ્લિફ : હઝરત મવ્લાના પીર
ઝુલ્ફિકાર અહમદ સાહબ
નકશબંદી મદ્દ ઝિલ્લહુ

બએહતિમામ : મવ્લાના ઇન્આમ ઇલાહી
કાસ્મી

Printers: R.B. Enterprises
2609, Baradari, Ballimaran, Delhi-110006

નાશિર

મદીના એજન્સી

૪/૪૫૫૧, ખંબાતવાલા માર્કેટ, ઝાંપા બઝાર, સુરત–૩.
ફોન : (૦૨૬૧) ૨૪૨૮૯૭૭, ૨૪૧૭૩૮૮

مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِّنْ ذَكَرٍ اَوْ اُنْثٰى
وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهٗ حَيٰوةً طَيِّبَةً

જો કોઇ ભી નેક
અમલ કરે ખ્વાહ વહ
મર્દ હો યા ઔરત
હમ ઉસકો ઝરૂર
બિઝરૂર પાકીઝા
ઝિંદગી અતા કરેંગે.

ફેહરિસ્ત

-: બાબ ૨ :-

-: બાબ ૩ :-

-: બાબ ૪ :-

-: બાબ ૫ :-

—: બાબ ૬ :—

-: બાબ ૯ :-

: બાબ ૧૦ :-

++++++

بسم الله الرحمن الرحيم
બિસ્મિલ્લાહિર્રહ્‌માનિર્રહીમ

અર્ઝે નાશિર

મહબૂબુલઉલમાઓ અસ્લહા હઝરત મૌલાના પીર ઝુલ્ફિકાર અહમદ નકશબંદી મદ્દઝિલ્લહુકી શખ્સિયત કિસી તઆરૂફકી મોહતાજ નહીં, યહ ઐસા હી હે જૈસે સૂરજકો લોગોંમેં મુતઆરિફ કરાનેકી કોશિશ કી જાએ, લિહાઝા યહાં હઝરતકી ઝાતે આ'લા સિફાતકે બારેમેં કુછ અર્ઝ કરનેકે બજાએ ઉન્કી ઈસ ફિક્રકે બારેમેં અર્ઝ કરના મકસૂદ હે. જો વહ તબ્કએ નિસ્વાંકે બારેમેં રખતે હેં.

ઈસ આફતાબે હિદાયતકી ઝિયાઅપાશીસે યહ તબ્કા કુછ ઈસ તરહસે ફૈઝયાબ હો રહા હે કે, દઅવતો ઈર્શાદાતકે મેદાનમેં જહાં મર્દોંમેં બયાન હોતે રહતે હેં વહાં ખવાતીનકે ઈજતમાઆતસે ભી ખિતાબાતકા સિલ્સિલા ચલતા રહતા હે, રૂશ્દો હિદાયતકે મેદાનમેં જહાં કહીં એક તરફ મર્દોકી મહફિલ વઅઝો નસીહત ચલ રહી હોતી હે તો કિસી દૂસ્રે ગોશેમેં ખવાતીન ભી મુન્તઝિર હોતી હે, કે હઝરત હમેં ભી પિંદોનસાએહસે નવાઝેંગે. તા'લીમો તદ્રીસકે મેદાનમેં જહાં તલબાકે કઈ મદારિસકી સરપરસ્તી ફર્મા રહે હેં વહાં તાલિબાતકે બહુતસે મદારિસ ભી હઝરતકી ઝેરે નિગરાની ખિદમાત સરઅંજામ દે રહે હેં. તસવ્વુફકે મેદાનમેં સુન્નતસે મુઝય્યન ઝિક્રો ફિક્રવાલે સાલિકીન મૌજૂદ હેં તો મુરાકબાત મુશારિબાત, તસ્બીહો તહલીલ, જઝબો શોકકી હામિલ સાલિકાત ભી મૌજૂદ હેં. અલ્ગર્ઝ કે તર્બિયતે નિસ્વાંકા યહ એક નુમાયા કામ હે, જો અલ્લાહ રબ્બુલ્ઈઝઝત હઝરત દામત

બરકાતુહુમસે લે રહે હે, ઔરતકી ગોદ ચૂંકે અફરાદકી અવ્વલીન દર્સગાહ હોતી હે ઈસ લિએ કલ કો હઝરતસે ફેઝયાફતા યહ ખવાતીન કોમકો ઈલ્મો અદબકે જોહરસે ઐસે કિર્દાર મુહિય્યા કરેંગી જિન્સે ઈન્શાઅલ્લાહ અહ્યાએ દીનકા કામ મુમ્કિન હો સકેગા.

યૂં તો હઝરતકી હર તસ્નીફ ખવાતીનો હઝરાતકે લિએ યકસાં મુફિદ હે તાહમ બાએ'તિબાર ખુસૂસ તર્બિયતે નિસ્વાંકે લિએ હઝરતકી મસાઈ જમીલામેં એક તાલિફી મેદાન થા જો હુનૂઝ તંશના થા, યહ કિતાબ લિખ કર હઝરતને ઈસે ભી ખાલી નહીં છોળા, હો સકતા હે કે યહ ઉસ સિમ્તમેં પહલા કતરહ હો, બહરહાલ હમ મઝીદ બારિશકી તવક્કુઅ રખતે હેં, યહ કિતાબ જહાં આમ્મતુન્નાસમેં બચ્ચિયોંકો દીની તા'લીમ દિલાને ઔર દીની ઝોક પૈદા કરનેકા એહસાસ પૈદા કરેગી વહાં ખવાતીનકે લિએ ઈલ્મો અમલમેં સબકત લે જાનેકે લિએ મહમીઝ ષાબિત હોગી.

હમારી યહ સઆદત હે કે હમેં ઈસ કિતાબકો તબ્અ કરાનેકી તૌફિક હાસિલ હો રહી હે, અલ્લાહ ઈસે કારિઈનકે લિએ નાફેઅ ઔર હમારે લિએ સદકએ જારિયા બનાએ આમીન ષુમ્મ આમીન 0........

બિસ્મિલ્લાહિર્રહમાનિર્રહીમ

મુકદ્દમા

ઈર્શાદિ બારી તઆલા હે :–

وَمِنْ اٰيٰتِهٖٓ اَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِّنْ اَنْفُسِكُمْ اَزْوَاجًا لِّتَسْكُنُوْٓا اِلَيْهَا

وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَّوَدَّةً وَّرَحْمَةً. اِنَّ فِيْ ذٰلِكَ لَاٰيٰتٍ لِّقَوْمٍ يَّتَفَكَّرُوْنَ

(ઔર ઉસકી નિશાનિયોંમેંસે હે કે ઉસ્ને તુમ્હારે લિએ તુમ્હારી હી જિન્સકી ઔરતેં પૈદા કીં તાકે તુમ ઉન્સે સુકૂન પાઓ ઔર તુમ્હારે દરમ્યાન મુહબ્બતો મહેરબાની પૈદા કર દી. ઉસ્મેં નિશાનિયાં હેં ઉન લોગોંકે લિએ જો ગોરો ફિક્ર કરતે હેં.)

કુર્આન મજીદકી ઈસ આયત મુબારકાસે ષાબિત હોતા હે કે, ઔરતકી પૈદાઈશકા મકસદ મર્દકો રાહતો સુકૂન દેના હે. ઈસી લિએ કહા જાતા હે કે,

– વુજૂદે ઝનસે હે તસ્વીરે કાઈનાતમેં રંગ

અલ્લાહ જલ્લ શાનહુને હઝરત આદમ અલય્હિસ્સલામકી બાઈ પસ્લીસે વુજૂદે ઝનકો તખ્લીક કિયા (ઔરતકો પૈદા કિયા) ઔર દોનોંકો હુકમ દિયા કે જન્નતમેં રહો, ખાઓ પિઓ ઔર મઝે કરો. ઈસ્કે બા'દ એક ભૂલકી વજહસે દોનોંકો ઝમીન પર ઉતરના પળા. ગોયા યહ દોનોં અસ્નાફ (મર્દ, ઔરત) બહિશ્તે બરીંસે હી હમ્રાઝ વ હમસફર હે. મર્દકે લિએ ઔરતકી ક્યા અહમિયત રહી હે, ઉસ્કા અંદાઝા તો ઈસ બાતસે હોતા હે કે, રૂએ ઝમીન પર પહલા કત્લ ભી ઔરતકી વજહસે હુવા.

નસલે ઈન્સાનીકી અફઝાઈશકા સિલ્સિલા ચલા તો મુખ્તલિફ તહઝિબેં, કૌમે ઔર મુલ્ક વુજૂદમેં આએ ઔર ઈન્સાનિયતકી રહનુમાઈકે લિએ અમ્બિયા વ રુસૂલ મબઉષ હોતે રહે. કૌમોકા ઉરૂજો ઝવાલ હો યા અમ્બિયાએ કિરામકી રૂશ્દો હિદાયતકા સિલ્સિલા કુર્રએ અર્ઝ (પૂરી દુન્યા)કી ઈન્સાની તારિખમેં ઔરતકા તઝકરા ઝરૂર મિલેગા. મુખ્તલિફ અદ્વાર (ઝમાન) ઔર મુખ્તલિફ કૌમોમેં ઔરતકી અહમિયત મુખ્તલિફ રહી હે. બા'ઝને તો ઈસે ઈન્તિહાઈ કમતર દર્જેકી મખ્લૂક સમઝ કર ઈસ્કા ઈસ્તિહસાલ (નાજાઈઝ સમજા) કિયા ઔર બા'ઝને ઉસ્કા દર્જા ઈત્ના બળ્હાયા કે, ઈસે ખુદા માન લિયા. જબ ઈસ્લામ આયા તો ઉસ્ને ઔરતકા હકીકી રૂપ પેશ કિયા, જો ઈસ્સે પહલે કિસીને પેશ નહીં કિયા થા. ઈસ્લામને તા'લીમ દી કે, લોગોં ! ઔરત અગર બેટી હે તો યહ તુમ્હારી ઈઝ્ઝત હે, અગર બહન હે તો તુમ્હારી નામૂસ હે, અગર યહ બીવી હે તો તુમ્હારી ઝિંદગીકી સાથી હે ઔર અગર યહ માં હે તો તુમ્હારે લિએ ઉસ્કે કદમોંમેં જન્નત હે.

ઈસ્લામકે નિઝામે અદલ (ઈન્સાફ)કી બર્કતસે મુસલમાનોંમેં સિન્ફે નાઝુક (ઔરત)કે બાબમેં ઈસ્તિહસાલી મુઆશરા કાઈમ હોનેકી બજાએ, એક ઐસા મુઆશરા કાઈમ હુવા હે જિસ્મેં ઔરતકો માં, બહન, બેટી ઔર બીવીકે રૂપમેં પૂરા પૂરા તઝફ્ફુઝ દિયા ગયા. ઈસ્લામકી અતાકર્દા ઈસ કદરો મંઝિલતસે ફાઈદા ઉઠા કર મુસલમાન ખવાતીનને શો'બહાએ ઝિંદગીમેં (મુખ્તલિફ) ઐસે કારનામે સરઅંજામ દીએ જો આજ ભી તારીખકા હિસ્સા હે. ખવાતીને ઈસ્લામને ઈલ્મો

અદબ, તા'લીમો તદરીસકે મૈદાનમેં ઉલૂમે કુર્આન, ઉલૂમે હદીષ, ઈલ્મે ફિકહા દીગર મુતદાવલએ ઉલૂમ રોઝમર્રાકી મઆશરત ઔર જિહાદ વગૈરા ગર્ઝ હર મૈદાનમેં અપને જોહર દિખાએ.

મુઆશરતી ઝિંદગીમેં ઔરતકે કિર્દારકી અહમિયતકે પેશે નઝર ખૂદ નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ ઔરતોંકી તા'લીમો તર્બિયતકા એહતિમામ ફરમાયા કરતે થે. ઈસ સિલ્સિલેમેં ઉન્કી અલાહિદા મજાલિસ ભી મુન્અકિદ હોતી થી. હત્તા કે એક દિન મુકર્રર થા, જિસ્મેં આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ ઔરતોંકે મસાઈલ સુના કરતે થે ઔર ઉન્કો તા'લીમ દિયા કરતે થે. આપકી ઈબ્તિદામેં ઉમ્મતકે ઉલમાએ કિરામ અપને અપને દોરમેં કિસી ન કિસી અંદાઝમેં ઔરતોંકી તા'લીમો તર્બિયતકા એહતિમામ કરતે રહે. લિહાઝા તારીખે ઈસ્લામકા મુતાલઆ કરનેસે મા'લૂમ હોતા હે કે, કુરૂને ઉલા (સહાબા) ઔર કુરૂને વુસ્તા (તાબઈન)કે દોરમેં બચ્ચિયોંકી તા'લીમો તર્બિયત પર ખુસૂસી તવજ્જુહ દી જાતી થી ઔર ઉન્હેં ઈલ્મો અદબકે જોહરસે આરાસ્તા કિયા જાતા થા. યહી વજહ હે કે ઉસ વક્તકી ખવાતીન ન સિર્ફ ઉલૂમે દિનિયાકે મુખ્તલિફ શો'બો પર કામિલ ઉબૂર રખતી થી, બલ્કે તાઅતો અમલકે મૈદાનમેં ભી ઉન્કા કિર્દાર કાબિલે રશ્ક થા. ઉન્કે ઉસી કિર્દારકી બરકત થી કે, ઉન્હોંને ઐસી ઐસી મશ્હૂર શખ્સિયાતકો જન્મ દિયા કે જિન્કી તારીખ પઢતે વક્ત આજકે કારિઈનકી અકલેં વુર્તએ હૈરતમેં પળ જાતી હે. ઈલ્મકે આફતાબો માહતાબ હો યા મુલ્કોંકો ફતહ કરનેકેવાલે જરી

મુજાહિદ, અદલો ઈન્સાફકે ફરેરે લહરાનેવાલે હુક્મરાન હોં યા લોગોંકે દિલોં પર ઝંડે ગાળનેવાલે બાખુદા સૂફયાઅ, હર એક તારીખસાઝ શખ્સિયતકી પુશ્ત પર આપકો બાઅમલ માઓંકા કિર્દાર ઝરૂર નઝર આએગા.

આજ તનઝ્ઝુલી(પસ્તી)કા દોર હે. હમને અપને ખવાતીનકો માદ્દિયત પરસ્તીકી ઐસી દોળમેં લગા દિયા હે કે, વહ અપના અસલ કિર્દાર ઔર મુકામ ભૂલ ગઈ હે. અકસર ખવાતીનને તો ચિરાગે મહફીલ બનનેકો હી ઝિંદગીકા મકસદ સમઝ લિયા હે. લિહાઝા ઉન્કા ઝિયાદા વક્ત યા તો ઝેબો ઝીનતમેં ગુઝરતા હે યા આરાઈશોં ઝૈબાઈશકા સામાન મુહય્યા કરનેમેં. જો શરીફ યા કદરે દિનદાર ઘરાને હેં, ઉન્કી ખવાતીન ફક્ત ઘર ઔર બચ્ચોંકી દેખભાલકો હી મકસદે ઝિંદગી સમઝતી હે. આજ ખવાતીનમેં દિની મસાઈલકો સિખને ઔર આ'માલે સાલિહા કરનેકા શોક રૂખ્સત હો ચુકા. જબ કોઈ ખાતૂન ઈન આ'માલ ઔર ઈન તૌર તરીકોંસે હી નાઆશ્ના રહેગી, જિન્સે અલ્લાહ ઔર ઉસ્કે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકી રઝા હાસિલ હોતી હે તો ફિર વહ ગફલત ભરી ઝિંદગી હી ગુઝારેગી. આજ કલ દુન્યામેં તા'લીમેં નિસ્વાં (ઔરતકી તા'લીમ)કા રાગ ભી બળી શદો મદસે આલાપા (ગાયા) જાતા હે. લેકિન તા'લીમે નિસ્વાંકે નામ પર ઐસી તા'લીમ દી જાતી હે કે, વહ ઉન્મેં માદ્દિયત પરસ્તીકે સિવા કોઈ ફિક્રી ઔર રૂહાની તબ્દીલી પૈદા નહીં કરતી. લિહાઝા તાલિબાત "એમ. એ." ઔર "પી. એચ. ડી." કી ડિગ્રી હાસિલ કર જાતી હે, લેકિન સહીહ તરહસે કલિમએ તય્યબા

નહીં પઢ સકતી.

"વાએ નાકામી મતાએ કારવાં જાતા રહા.
કારવાંકે દિલસે એહસાસે ઝિયાં જાતા રહા."

હમારે મુલ્કકી નિસ્ફસે ઝિયાદા આબાદી પર મુહીત યહ તબકા આજ કૌમકી ફિક્રી બાલિદગીમેં અપના તઅમીરી કિર્દાર અદા કરનેસે કાસિર હે. માઝીકે જિસ દોરમેં ઔરત ખાનદાનકી તઅમીરમેં અપને કિર્દારકો સમઝતી થી તો વહ દોર દુન્યામેં ઈસ્લામકા સુનહરી દોર કહલાતા થા ઔર અબ, જબકે યહ તબ્કા અપને કિર્દારસે ગાફિલ હે, કૌમ ઠોકરેં ખા રહી હે.

યહ ભી એક હકીકત હે કે, મર્દોંકો ફિર ભી ખૈર ઔર નેકીકી બાત સુનનેકે મવાકેઅ અકષરો બેશ્તર મયસ્સર આ જાતે હેં, લેકિન ઈન બેચારિયોં તક કિસી દર્દમંદકી આવાઝ ભી નહીં પહુંચતી. ક્યૂંકે ઉન્કી તા'લીમકા એહતિમામ નહીં કિયા જાતા, ન નેકીકી બાત સુનનેકે મવાકેઅ ફરાહિમ કિએ જાતે હેં. ફકીરકે દિલમેં હર વક્ત એક કુઢન રહતી હે કે, આજકી ઔરતકે સામને અપને અસ્લાફકા કિર્દાર રખ્ખા જાએ ઔર ઉન્હેં બતાયા જાએ કે, માઝીમેં હમારી માઓં, બહનોં ઔર બેટિયોંકા તર્ઝે ઝિંદગી ક્યા રહા હે. તાકે ઉન્મેં ફિર વહી ઝોકે અમલ પૈદા હો જાએ. લિહાઝા જહાં કહીં મૌકા મિલ્તા હે અપને દિલકા યહ રોગ ખોલ બેઠતા હું. કિસી જગહ પર ઔરતોંકે મજમામેં કુછ ઐસી હી બાતેં કહનેકા મૌકા મિલા તો હાઝિરીનકો વહ ગુઝારિશાત ઈત્ની પસંદ આઈ કે મુતાલબા હુવા કે, ઈન સબ બાતોંકો કિતાબી સૂરતમેં શાએઅ કરેં તાકે આમ લોગોંકો ભી ફાઈદા હો. જબ ઈસ્રાર ઝિયાદા બઢા તો

સોચા કે કિતાબકો પઢ્હ કર, અગર કુછ ખવાતીનકી ઝિંદગિયોંકા રૂખ બદલ જાએ તો આખિરતમેં ફકીરકી નજાતકા ઝરીઆ બનેગી. લિહાઝા કુછ ઈઝાફાતકે સાથ ફકીર ઈન બાતોંકો ઈહાતએ તહરીરમેં લાયા હે. દુઆ હે કે, અલ્લાહ તઆલા ઉન્હેં શર્ફે કબૂલિયત અતા ફરમાએં ઔર આખિરતકે લિએ સદકએ જારિયા બનાએ.

"ઈલાહી ! માંઓં બહનોં બેટિયોંકો દીનદારી દે,
ઈલાહી ! નઈ પોદકો ફસ્લે બહારી દે,
બચા લે મુ'મિનાકો એ ખુદા મગ્રિબ પરસ્તીસે,
બચા ઈસ શમાઅકો બા'દે ફનાકી ચીરહ દસ્તીસે"

બાબ – ૧

ખવાતીને ઈસ્લામકે કારનામે

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ وَكَفٰى وَسَلَامٌ عَلٰى عِبَادِهِ الَّذِيْنَ اصْطَفٰى. اَمَّا بَعْدُ!
فَاَعُوْذُ بِاللّٰهِ مِنَ الشَّيْطٰنِ الرَّجِيْمِ ٥ بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ ٥
مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِّنْ ذَكَرٍ اَوْ اُنْثٰى وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهٗ حَيٰوةً طَيِّبَةً
وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ اَجْرَهُمْ بِاَحْسَنِ مَا كَانُوْا يَعْمَلُوْنَ ٥
وَقال رسول الله ﷺ طلب العلم فريضة على كل مسلم ومسلمة
او كما قال عليه الصلوة والسلام. سُبْحَانَ رَبِّكَ رَبِّ الْعِزَّةِ عَمَّا
يَصِفُوْنَ ٥ وَسَلَامٌ عَلَى الْمُرْسَلِيْنَ ٥ وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعٰلَمِيْنَ ٥

મકસદે ઝિંદગી

હર ઈન્સાનકા મકસદે ઝિંદગી અલ્લાહ રબ્બુલઈઝ્ઝતકી બંદગી હે. ઈર્શાદે બારી તઆલા હે :–

اَفَحَسِبْتُمْ اَنَّمَا خَلَقْنٰكُمْ عَبَثًا (ક્યા તુમ યહ ગુમાન કરતે હો કે તુમ બેફાઈદા પૈદા કિએ ગએ હો.) وَاَنَّكُمْ اِلَيْنَا لَا تُرْجَعُوْنَ (ઔર ક્યા તુમ હમારી તરફ લોટાએ નહીં જાઓગે) દૂસરી જગહ ઈર્શાદ وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْاِنْسَ اِلَّا لِيَعْبُدُوْنِ (કે હમને જિન્નોં ઔર ઈન્સાનોંકો નહીં પૈદા કિયા મગર અપની ઈબાદતકી ખાતિર). ગોયા મા'લૂમ હુવા કે, હમ ઈસ દુન્યામેં કુછ મુદતકે લિએ આએ હેં ઔર મકસૂદ અલ્લાહ

રબ્બુલ્ઈઝ્ઝતકો રાઝી કરના હે. ઈસી લિએ ફર્માયા ગયા إِنَّ الدُّنْيَا خُلِقَتْ لَكُمْ وَأَنْتُمْ خُلِقْتُمْ لِلْآخِرَةِ કે યહ દુન્યા તુમ્હારે લિએ પૈદા કી ગઈ હે ઔર તુમ્હેં આખિરતકે લિએ પૈદા કિયા ગયા હે. ઈસ ફર્માનકે પેશે નઝર હમને દુન્યામેં રહ કર આખિરતકી તય્યારી કરની હે ઔર યહ આખિરતકી તય્યારી મર્દ ઔર ઔરત દોનોંકી ઝિમ્મેદારી હે.

એક ગલત ફહમીકા ઈઝાલા

ઔરતોંમેં આમ તૌર પર યહ ગલત ફહમી પાઈ જાતી હે કે, વિલાયતકે દર્જાત તો ફક્ત મર્દ હી હાસિલ કર સકતે હેં, ઔરતોંકે લિએ તો સિર્ફ નમાઝ, રોઝા ઔર ઘરકે કામકાજ હોતે હેં, ઈસ બાતકો અચ્છી તરહ સમઝનેકી ઝરૂરત હે, ઘરસે બાહર દીનકી મેહનત કરના મર્દોકી ઝિમ્મેદારી હે ઔર ઘરકી હુદૂદમેં રહ કર દીનકી મેહનત કરના ઔરતોંકી ઝિમ્મેદારી હોતી હે. જીસ તરહ મર્દોકે લિએ દીનકા ઈલ્મ હાસિલ કરના ઝરૂરી હે ઉસી તરહ ઔરતોંકે લિએ ભી દીનકા ઈલ્મ હાસિલ કરના ઝરૂરી હે. ઈસી લિએ તો હમારે આકા વ સરદાર સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને ઈર્શાદ ફર્માયા :–

طَلَبُ الْعِلْمِ فَرِيضَةٌ عَلٰى كُلِّ مُسْلِمٍ وَّمُسْلِمَةٍ (દીનકા ઈલ્મ હાસિલ કરના હર મુસલમાન મર્દ ઔર ઔરત પર ફર્ઝ હે). અગર દીનકા ઈલ્મ નહીં હોગા તો ઈન્સાન ઉસકે મુતાબિક કૈસે ઝિંદગી ગુઝાર સકેગા ? હમેં ચાહિએ કે દીનકા ઈલ્મ હાસિલ કરે ઔર અલ્લાહ રબ્બુલ્ઈઝ્ઝતકી રઝાકે લિએ ઉસ પર અમલ કરેં.

સહાબિયાતમેં ઈલ્મે દીનકી તલબ

અહાદીષમેં બહુતસી ઐસી મિષાલેં હે કે સહાબિયાત રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુન્ન દીનકા ઈલ્મ હાસિલ કરનેકે લિએ બેતાબ રહતી થી. એક સહાબિયા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હા નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હૂઈ ઔર અર્ઝ કિયા, એ અલ્લાહકે મહબૂબ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ ! મર્દ હઝરાત તો આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમસે બહુત સી અહાદીષ સુન લેતે હૈં, મગર હમ ઔરતેં ઘરોંમેં રહ કર બચ્ચોંકી દેખભાલ કરતી હૈં ઔર ઘરકે કામકાજ સમેટતી હે જિસ્કી વજહસે હમ આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકી વહ બાતેં નહીં સુન પાતીં, લિહાઝા આપ કોઈ દિન મુતઅય્યન ફર્મા દીજિએ, જિસ્મેં હમ હાઝિરે ખિદમત હો જાયા કરેંગી ઔર આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ હમેં ઉસ ઈલ્મમેંસે હિસ્સા અતા કીજિએ જો આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકો અલ્લાહ રબ્બુલ્ઈઝ્ઝતને અતા ફર્માયા હે. ચુંનાચે નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને બુધકા દિન મુતઅય્યન ફર્મા દિયા. ઈસ તરહ હર બુધકો સહાબિયાત રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુન્ન જમા' હોતી થી ઔર નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ પર્દેમેં ઉન્કો દીન સિખાયા કરતે થે.

બહુત અચ્છા સવાલ

એક મર્તબા એક સહાબિયા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાને પૂછા, એ અલ્લાહકે નબી સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ !

મર્દ લોગ તો હમસે ઈબાદતમેં બહુત આગે નિકલ ગએ. ક્યૂંકે વહ જનાઝહકી નમાઝકે લિએ આપકે હમરાહ જાતે હૈં, જિહાદમેં આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકે સાથ હિસ્સા લેતે હૈં ઔર મસ્જિદમેં જા કર જમાતકે સાથ નમાઝ અદા કરતે હૈં, જબકે હમ ઔરતેં તો ઘરકી ચાર દીવારીમેં હી રહતી હૈં ઔર હમ નેકિયોંકે ઈત્ને બળે કામ નહીં કર પાતી. નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને ઈર્શાદ ફર્માયા કે સવાલ પૂછનેવાલીને બહુત અચ્છા સવાલ પૂછા હે.

બહુત અચ્છા જવાબ

ફિર આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને ઈર્શાદ ફર્માયા કે, જો ઔરતેં ઘરકે કોનેમેં નમાઝ પળ્હ લેતી હે ઉન ઔરતોંકો અલ્લાહ રબ્બુલ્ઈઝ્ઝત ઉસ મર્દકે બરાબર અજર અતા ફર્માતે હૈં, જો મસ્જિદમેં જા કર તકબીરેં ઊલાકે સાથ બાજમાઅત નમાઝ પળ્હતે હૈં. ફિર ફર્માયા કે જો ઔરત અપને બચ્ચેકી ખાતિર રાતકો જાગતી હે ઉસ્કો અલ્લાહ રબ્બુલ્ઈઝ્ઝત ઉસ મર્દે મુજાહિદકે બરાબર અજર દેતે હૈં, જો દુશ્મનકી સર્હદ પર રાતકો જાગ કર પહરા દેતે હૈં. સુબ્હાનલ્લાહ.

આધા દીન

હાફિઝ ઈબ્ને કય્યિમ રહમતુલ્લાહિ અલય્હિકે મુતાબિક સહાબએ કિરામ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુમકી તા'દાદ એક લાખ ચોબીસ હઝાર થી. ઉન્મેંસે ફુકહાએ સહાબા યા'ની વહ સહાબા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુમ અજમઈન જિન્કો અલ્લાહ તઆલાને દીનમેં તફક્કુહ ઝિયાદા અતા કર દિયા થા ઔર લોગ ઉન્સે મસાઈલ પૂછ કર ઉન પર અમલ કરતે થે.

ઉન્કી તા'દાદ એક સો ઉન્ચાસ (૧૪૯) થી. ઉન એક સો ઉન્ચાસમેંસે ભી ચૌદા હઝરાત ઐસે થે કે બાકી લોગ ઉન્કે કોલકે આને પર અપને કોલસે રૂજૂઅ કર લિયા કરતે થે. યા'ની વહ અઅ્લમ (બહુત બળે આલિમ) થે ઔર ઉલમાએ વક્ત ભી ઉન્કી ઈક્તિદા કિયા કરતે થે. ઉન ચૌદા શખ્સિયાતને સય્યિદા આઈશા સિદીકા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાકા નામ ભી શામિલ હે. ગોયા દીનકા ઈલ્મ રખનેવાલે ચોટીકે સહાબા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ અજમઈનમેં સય્યિદા આઈશા સિદીકા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હા ભી શામિલ થી. બળે બળે જય્યિદ સહાબા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુમ અજમઈન પર્દેકે પીછે બેઠ કર, ઉમ્મુલ્મુઅમિનીન રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાસે નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકી ઈઝદિવાજી ઝિંદગીકે મુતઅલ્લિક મસાઈલ પૂછતે થે ઔર સય્યિદા આઈશા સિદીકા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હા ઉન્કે કાફી, વાફી ઔર શાફી જવાબ દિયા કરતી થી. અલ્લાહ રબ્બુલ્ઈઝ્ઝતને ઉન્કો ઈત્ના ઈલ્મ દિયા થા કે, નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને ઈર્શાદ ફર્માયા કે મેરી આઈશા તો આધા દીન હે. મા'લૂમ હુવા કે, ઔરતેં ઈલ્મે દીનકે મૈદાનમેં મર્દોંસે પીછે નહીં રહી.

❁ ઔલિયાતે સહાબિયાત રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુન્ન ❁

બા'ઝ ખૂબિયાં તો ઐસી હે જિન્મેં ઔરતેં મર્દોંસે ભી બાઝી લે ગઈ ઔર અવ્વલ નંબર પર રહી.

૧. મિષાલકે તૌર પર ઉમ્મતે મુહમ્મદિયા સલ્લલ્લાહુ

અલય્હિ વ સલ્લમમેં લિસાને નુબુવ્વતસે કુર્આન મજીદ સુનનેકી સઆદત સબસે પહલે ઔરતને હાસિલ કી જિન્કા નામ ખદીજતુલ્કુબ્રા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હા થા.

૨. ઈસી તરહ ઉમ્મતે મુહમ્મદિયા સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમમેં દીદારે નબી સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકી સઆદત ભી સબસે પહલે ખદીજતુલ્કુબ્રા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાને પાઈ. યાં'ની જબ નબી અલય્હિસ્સલામને નુબુવ્વતકા દા'વા ફર્માયા તો ઉમ્મતિયોંમેં સબસે પહલે જીસ્કી નઝર આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકે ચેહરે પર પળી ઔર ઉસ્ને નુબુવ્વતકે ચેહરેકો દેખા તો વહ મર્દ ન થા, બલ્કે એક ઔરત થી.

૩. ઉસી તરહ ઈસ ઉમ્મતમેં સબસે પહલી શહાદત જીસ્ને પાઈ વહ હઝરત સુમય્યા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હા થીં. ગોયા ઈન તીનોં બાતોંમેં ઔરતેં મર્દોંસે બાઝી લે ગઈ.

﴾ તઅમીરે શખ્સિયતમેં ખવાતીને ઈસ્લામકા કિર્દાર ﴿

તારીખે ઈસ્લામકા મુતાલઆ કરનેસે પતા ચલતા હે કે, હર કામ્યાબ મર્દકે પીછે આપકો કિસી ન કિસી ઔરતકા કિર્દાર નઝર આએગા. માંકી શકલમેં યા બહનકી શકલમેં યા બીવીકી શકલમેં યા બેટીકી શકલમેં. દુન્યાકા કોઈ કામ્યાબ ઈન્સાન ઐસા નહીં કે, જીસ્કે પસમંઝરમેં કિસી ઔરતકા કિર્દાર નઝર ન આતા હો. વઝાહતકે લિએ ચંદ મિષાલેં ગૌર તલબ હેં.

સય્યિદા ખદીજતુલ્કુબ્રા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાકા કિર્દાર

નબી અલય્હિસ્સલામકી કામ્યાબ તરીન ઝિંદગીકે પીછે

આપકો ખદીજતુલ્કુબ્રા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાકા બેમિષાલ ઈષાર ઔર તઆવુન નઝર આએગા. જૈસે હી ઉન્કા નિકાહ આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકે સાથ હુવા, ઉન્હોંને અપના સારા માલ નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકે કદમોંમેં નિછાવર કર દિયા. આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ જબ કભી કુફ્ફારકી ઈઝા રસાનિયોં પર રંજીદાખાતિર (ગમગીન) હોતે ઔર ઘર આતે તો, ખદીજતુલ્કુબ્રા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હા આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકો તસલ્લિયાં દેતી. બલ્કે જબ પહલી વહી નાઝિલ હૂઈ તો નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ કાફી ખોફઝદા થે. ક્યૂંકે એક નઈ બાત પેશ આઈ થી. જબ આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ ઘર તશરીફ લાએ ઔર ફર્માને લગે زملونی زملونی (મુઝે કમ્બલ ઓળા દો, મુઝે કમ્બલ ઓળા દો.) બુખારી શરીફકી રિવાયત હે કે, ઉસ વક્ત નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને ઈર્શાદ ફર્માયા خشیت علی نفسی મુઝે અપની જાનકા ખોફ ઔર ખત્રહ હે. યહ બાત સુન કર ખદીજતુલ્કુબ્રા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાને અર્ઝ કિયા, એ અલ્લાહકે નબી સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ ! كَلَّا હર્ગિઝ નહીં, ما يخزيك الله અલ્લાહ તઆલા આપકો ઝાએઅ નહીં હોને દેંગે. انك لتصل الرحم આપ તો સિલા રહમી કરનેવાલે હેં وتحمل الكل ઔર લોગોંકા બોઝ ઉઠાનેવાલે હેં وتكسب المعدوم ઔર જિન્કે પાસ કુછ નહીં હોતા ઉન્કો કમા કર દેનેવાલે હેં وتقری الضيف ઔર મેહમાન નવાઝી કરનેવાલે હેં و تعين على نوائب الحق ઔર નેક કામોંમેં આપ દૂસ્રોંકી મદદ

કરનેવાલે હૈં. એ મહબૂબ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ ! ચુંકે આપકે અંદર યહ અછ્છે અખ્લાક હૈં ઈસ લિએ અલ્લાહ રબ્બુલ્ઈઝ્ઝત આપકો હર્ગીઝ ઝાએઅ નહીં હોને દેંગે. ખદીજતુલ્કુબ્રા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાકી ઈન બાતોંકો સુન કર નબી અલય્હિસ્સલાતુ વસ્સલામકો તસલ્લી મિલ ગઈ. યૂં મહબૂબ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકી કામ્યાબ ઝિંદગીકે પીછે આપકો બીવીકી શકલમેં ઔરતકા કિર્દાર નઝર આએગા.

ફાતિમા બિન્તે ખત્તાબ
રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાકા કિર્દાર

હઝરત ઉમર રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ ઈસ ઉમ્મતકે એક અઝીમ કામ્યાબ ઈન્સાન હૈં, જિન્કો મુરાદે મુસ્તુફા હોનેકા શર્ફ નસીબ હુવા ઔર જિન્કો ઈત્ના કામિલ ઈમાન નસીબ હુવા કે, નબી અલય્હિસ્સલાતુ વસ્સલામને ઈર્શાદ ફર્માયા لو کان بعدی نبیا لکان عمر کે અગર મેરે બા'દ કોઈ નબી આના હોતા તો, ઉમર રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ હોતે. ઉન્કે અંદર અલ્લાહ તઆલાને વહ સિફાત રખ્ખી થી કે વહ નબી બના દીએ જાતે. નીઝ ફર્માયા કે, જીસ રાસ્તેસે ઉમર રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ જાતે હૈં શૈતાન ઉસ રાસ્તેકો છોળ દેતા હે. તીન મર્તબા ઐસા હુવા કે, શૈતાનને હઝરત ઉમર રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકા સામના કિયા ઔર હઝરત ઉમર રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુને તીનો મર્તબા ઉસ્કો ઝમીન પર ગિરા દિયા ઔર તીસ્રી મર્તબા ઉસ્કે ચેહરે પર થપ્પળ લગા કર કહા કે, તુમ મેરે સામને કૈસે આ સકતે હો ? ઉસ્કે બા'દ શૈતાનને આપકા સામના કરના હી છોળ દિયા, જીન્કો અલ્લાહ તઆલાને ઈત્ના

બળા ઈમાન અતા કિયા થા, ઉન્કે કબૂલે ઈસ્લામકા વાકિઆ બળા અજીબ હે. એક મર્તબા હાથમેં તલ્વાર લે કર નિકલે કે, નબી અલય્હિસ્સલામકો શહીદ કરતા હૂં! રાસ્તેમેં એક સહાબી રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ મિલે. ઉન્હોંને દેખા કે, આપકે ચેહરે પર ગુસ્સેકે આષાર થે. ઉન્હોંને પૂછા, ઉમર ! કહાં જાનેકા ઈરાદા હે ? કહને લગે, મેં ચાહતા હૂં કે આજ મુસલમાનોંકે પૈગમ્બર અલય્હિસ્સલામકો (નઉઝુબિલ્લાહ) શહીદ કર દૂં. ઉન સહાબી રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુને ફર્માયા, પેહલે તુમ અપને ઘરકી તો ખબર લો, તુમ્હારી બહન ફાતિમા ઔર તુમ્હારે બહનોઈ ભી મુસલમાન હો ચૂકે હેં. યહ સુનતે હી આપકા ગૂસ્સા ભળક ઉઠા. ચુનાંચે અપની બહનકે ઘર આએ ઔર દરવાઝે પર દસ્તક દી. બહનને પહચાન લિયા કે, દરવાઝે પર ઉમર આએ હેં. ચુનાંચે કુર્આન મજીદકે વહ ચંદ સફહાત પળ્હ રહી થી, વહ ભી છુપા દીએ ઔર જો સહાબી રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ પળ્હા રહે થે વહ ભી છુપ ગએ. દરવાઝા ખોલા, આપને જા કર અપને બહનોઈસે પૂછા, મૈને સુના હે કે તુમ લોગ મુસલમાન બન ચૂકે હો, ક્યા વાકિઈ ઐસા હી હે ? બહનોઈને જવાબ દિયા કે, અગર ઈસ્લામ સચ્ચા દીન હે, તો ફિર ઉસ્કો કબૂલ કરનેમેં ક્યા રૂકાવટ હે ? યહ સુનતે હી આપ આગ બગોલા હો ગએ ઔર અપને બહનોઈકો મારના શુરૂ કર દિયા. બહન ઉન્કો બચાનેકે લિએ દરમ્યાનમેં આઈ તો, આપને બહનકે રુખ્સાર પર થપ્પળ લગાયા. વહ ઔરત ઝાત થી ઔર નાઝુક બદન થી, જૈસે હી ઉન્હેં થપ્પળ લગા, વહ નીચે ગિર ગઈ. મુંહસે ખૂન નિકલ

આયા ઔર આંખોંસે આંસૂ નિકલ આએ, લેકિન ફિર ભી ખળી હો કર ભાઈકે સામને કહને લગી,

ઉમર ! જીસ માંકા દૂધ આપને પિયા હે, ઉસી માંકા દૂધ મૈંને ભી પિયા હુવા હે ! આપ હમારે જીસ્મસે જાન તો નિકાલ સકતે હૈં, મગર આપ હમારે દિલોંસે ઈમાનકો નહીં નિકાલ સકતે. યહ અલ્ફાઝ આપકે દિલકે અંદર ઉતર ગએ. ગુસ્સા ખત્મ હુવા બલ્કે દિલ મોમ હો ગયા તો પૂછને લગે, ફાતિમા ! સુનાઓ ક્યા પળ્હ રહી થી ? ફર્માને લગી, ભાઈ આપકા જીસ્મ પાક નહીં હે. શિર્કકી નજાસતસે લથરા હુવા હે, ઈસ લિએ કલામેં ઈલાહી પળ્હનેકે લિએ આપકો ગુસ્લ કરના પળ ગા. ચુનાંચે આપ ગુસ્લ કરકે આ ગએ. ઈત્નેમેં વહ સહાબી રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ ભી બાહર આ ગએ જો ઉન્હેં કુર્આન મજીદ પળ્હા રહે થે. ઉન્હોંને સૂરહ તાહાકી ઈબ્તિદાઈ આયતેં પળ્હી. આપ સુનતે રહે. જબ યહ આયતેં પળ્હી ગઈ اِنَّنِىْ اَنَا اللّٰهُ لَآ اِلٰهَ اِلَّآ اَنَا فَاعْبُدْنِىْ وَاَقِمِ الصَّلٰوةَ لِذِكْرِىْ. ઉન આયાતકી વજહસે આપકે દિલમેં એક શો'લા ઉઠા ઔર ઉન્કા દિલ ઈસ્લામ કબૂલ કરનેકી તરફ માઈલ હો ગયા ઔર ફરમાને લગે, અછ્છા મુઝે ભી કલિમા પળ્હા દો. વહ સહાબી રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ કહને લગે, અલ્લાહુ અકબર ! મૈંને નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમસે સુના હે, વહ આપકે લિએ અલ્લાહકે હુઝૂર દુઆએં ફર્મા રહે થે કે એ અલ્લાહ ! ઉમર ઈબ્ને ખત્તાબ યા ઉમર ઈબ્ને હિશામમેંસે કિસી એકકે ઝરીએ ઈસ્લામકો ઈઝ્ઝત અતા ફર્મા. આઓ ! મૈં તુમ્હેં અલ્લાહકે મહબૂબ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકે

પાસ લે ચલતા હૂં.

હુઝૂર અકરમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ ઉસ વક્ત દારે અરકમમેં સહાબએ કિરામ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુમ અજમઈનકે સાથ મૌજૂદ થે. આપ ઔર વહ સહાબી રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ દારે અર્કમ પહુંચે, અંદરસે કુંડી લગી હૂઈ થી. ઉન્હોંને દરવાઝે પર દસ્તક દી, કિસીને સૂરાખમેંસે દેખા તો, ઉન્હેં બાહર હઝરત ઉમર રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ ખળે હૂએ નઝર આએ ઔર ઉન્કે હાથમેં તલ્વાર થી. ઈસ સહાબી રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુને હુઝૂરે અકરમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં અર્ઝ કિયા, એ અલ્લાહકે નબી સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ! બાહર ઉમર ઈબ્ને ખત્તાબ ખળે હેં ઔર ઉન્કે હાથમેં તલ્વાર ભી હે, મહસૂસ હોતા હે કે, કોઈ બદલી હૂઈ હાલત હે. ઈસ વક્ત હઝરત હમ્ઝહ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ આગે બળ્હે ઔર ફર્માને લગે કે દરવાઝા ખોલ દો, અગર ઉમર માનનેકી નિય્યતસે આયા હે તો ઉસ્કા આના મુબારક હો ઔર અગર કિસી દૂસ્રે ઈરાદેસે આયા હે તો ઉસીકી તલ્વારસે ઉસ્કી ગર્દન ઉળાકે રખ દૂંગા. ચુનાંચે દરવાઝા ખોલા ગયા, હઝરત ઉમર રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકે હાલાત બદલે હૂએ થે લિહાઝા આ કર દો ઝાનૂ બેઠ ગએ ઔર કહને લગે, એ અલ્લાહકે મહબૂબ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ! કલિમા પળ્હનેકે લિએ આયા હૂં. સહાબએ કિરામ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુને "અલ્લાહુ અકબર"કા ના'રા લગાયા. મહબૂબ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને ખૂશીકા ઈઝહાર ફર્માયા કે, અલ્લાહ તઆલાને મેરી દુઆ કબૂલ

ફર્મા લી. ફિર અલ્લાહકે મહબૂબ સલ્લલ્લાહુ અલચ્હિ વ સલ્લમને હઝરત ઉમર રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકો કલિમા પળ્હા કર અપના ગુલામ બના લિયા.

સહાબએ કિરામ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુમ અજમઈન ઉસ વક્ત તક દારે અરકમમેં નમાઝેં પળ્હતે થે, મગર હઝરત ઉમર ઈબ્ને ખત્તાબ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ ફર્માને લગે, એ અલ્લાહકે નબી સલ્લલ્લાહુ અલચ્હિ વ સલ્લમ અબ તક આપ ઘરમેં નમાઝેં પળ્હતે રહે, અબ ઉમર મુસલમાન હો ચુકા હે, આઈએ હંમ મસ્જિદમેં જા કર નમાઝ પળ્હતે હેં. ઉન્તાલીસવેં (૩૯) નંબર પર હઝરત અમીરે હમ્ઝહ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ મુસલમાન હૂએ થે જબકે ચાલીસવેં નંબર પર હઝરત ઉમર રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ મુસલમાન હૂએ. યહ ચાલીસ સહાબએ કિરામ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુમ અજમઈન નબી અલચ્હિસ્સલાતુ વસ્સલામકે હમ્રાહ મસ્જિદે હરામમેં હાઝિર હૂએ. વહાં પર હઝરત ઉમર રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુને એલાન ફર્માયા, એ કુફ્ફારે મક્કા ! તુમ અગર અપની બીવિયોંકો બેવા કરવાના ચાહો ઔર બચ્ચોંકો યતીમ બનવાના ચાહો તો આજ ઉમર રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકે મુકાબલેમેં આ જાઓ. સુબ્હાનલ્લાહ, અલ્લાહ તઆલાને ઈસ્લામકો ઈઝ્ઝત દી ઔર ઘરકી બજાએ મસ્જિદમેં ઈબાદત શુરૂઅ હો ગઈ. ઈસ્લામકે ઈસ અઝીમ સપૂતકે પીછે આપકો એક ઔરતકા કિર્દાર બહનકી હેષિયતસે નઝર આએગા.

ઉમ્મે હકીમ
રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાકા કિર્દાર

હઝરત ઈક્રમા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુને ઈસ્લામકે એક અઝીમ જર્નલ ગુઝરેં હે. ઉન્હોંને નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકો હાલતે કુફ્રમેં ઈત્ની તકલીફેં પહુંચાઈ થી કે, ફતહે મક્કાકે મૌકે પર ઉન્કા ખયાલ થા કે અબ તો મુઝે ઝરૂર હી કત્લ કર દિયા જાએગા. લિહાઝા ફતહ મક્કાકે દિન વહ અપને ઘરસે નિકલ ગએ. ઉન્કા ખયાલ થા કે કહીં દૂર જા કર બસેરા કર લેંગે, લેકિન અગલે દિન ઉન્કી બીવી ઉમ્મે હકીમ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હા હુઝૂરે અકદસ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હૂઈ, કલિમા પળ્હા ઔર અર્ઝ કિયા, એ અલ્લાહકે નબી સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ! આપ મેરે ખાવિંદકો અમન અતા કર દીજિએ, અગર ઈજાઝત હો તો ઉન્કો મેં આપકી ખિદમતમેં લે આતી હૂં. મહબૂબ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકા દિલ તો સમંદરસે ભી ઝિયાદા ફરાખ થા, ચુનાંચે ફર્માયા કે ઈસે મુઆફી દે દી ગઈ.

ઉન્કી બીવી અપને ખાવિંદકો તલાશ કરને લગી. વહ સફર તે કરતે કરતે ઐસી જગહ પહુંચી જહાં દરિયા થા. ઉન્કે ખાવિંદ કશ્તીમેં સવાર હો કર દરિયાકે દૂસ્રે કિનારેકે લિએ રવાના હો ચૂકે થે. બીવીને અક્લમંદી કી ઔર દૂસ્રી કશ્તી કિરાએ પર લી ઔર કશ્તીકો તેઝીસે ચલવાયા. દરિયાકે દરમિયાનમેં અપની કશ્તીકો દૂસ્રી કશ્તીકે મુકાબલેમેં લા કર અપને ખાવિંદકો મુખાતિબ કિયા ઔર અબ આપકો આગે જાનેકી ઝરૂરત નહીં હે, આઈએ વાપસ ચલતે હેં. ખાવિંદને કહા કે અગર વાપસ

ગયા તો કત્લ કર દિયા જાઉંગા. ઉમ્મે હકીમ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હા કહને લગી હર્ગિઝ નહીં, મેં અમનકા પૈગામ લે કર આઈ હૂં. ચુનાંચે હઝરત ઈક્રમા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ અપની બીવીકે સાથ વાપસ આ ગએ ઔર નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકી ખિદમતે અકદસમેં હાઝિર હો કર ઈસ્લામકી દોલતસે માલામાલ હો ગએ. ઈસ્લામકે ઈસ અઝીમ જર્નલકે પીછે આપકો એક ઔરતકા કિર્દાર ઉન્કી બીવીકી હૈષિયતસે નઝર આએગા.

ઉમ્મે સુલૈમ
રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાકા કિર્દાર

ઉમ્મે સુલૈમ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હા હઝરત અનસ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકી વાલિદહ હૈં. હઝરત અનસ વહ જલીલુલકદ્ર [illegible]બી હે, જો બચપનસે હી નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં રહને લગે ઔર આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકે ખાદિમે ખાસ થે.

હઝરત ઉમ્મે સુલૈમ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હા મદીનેમેં રહતી થી ઔર મુસલમાન હો ચૂકી થી ઉન્કે શોહર માલિક, જો અનસ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકે વાલિદ થે મુસલમાન નહીં હૂએ થે. હઝરત ઉમ્મે સુલૈમ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હા અપને બેટે અનસ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકો કલિમા સિખાનેકી કોશિશ કરતી થી. એક દિન ઉન્કે શોહર માલિકને ઉન્કો દેખા કે, બચ્ચેકો કલિમા યાદ કરા રહી હે તો સખ્ત ખફા હુવા, કહને લગા કે એક તો તુમ્ને ખૂદ બાપ દાદાકા દીન છોળા, અબ ચાહતી હો કે યહ બચ્ચા ભી બેદીન હો જાએ. હઝરત ઉમ્મે સુલૈમ

રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાને ફર્માયા કે યહ તો નાદાન હે, મેં તો ચાહતી હૂં કે તુમ ભી મુસલમાન હો જાઓ. માલિક મુસલમાન ન હુવા. કુછ અર્સે બા'દ કિસી સફરમેં કત્લ કર દિયા ગયા. ઈસ તરહ ઉમ્મે સુલૈમ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હા બેવા હો ગઈ. ક્યૂંકે બહુત સમઝદાર, બહાદૂર ઔર નેક ખાતૂન થી. ઈસ લિએ ઉન્કો કઈ લોગોંને નિકાહકા પૈગામ ભેજા લેકિન ઉન્હોંને અપને બચ્ચેકી તર્બિયતકી ખાતિર શાદી ન કી.

જબ હુઝૂરે અકરમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ મક્કા મુકર્રમાસે હિજરત કરકે મદીના તશ્રીફ લાએ તો ઉસ વક્ત હઝરત અનસ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ દસ બરસકે હો ચુકે થે. ઉમ્મે સુલૈમ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હા ઉન્કો એક અચ્છા ઈન્સાન બનાના ચાહતી થી. ઉન્હોંને સોચા કે એક અચ્છા ઈન્સાન બનાનેકે લિએ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકી ખિદમતસે બઢ્હ કર ઔર ક્યા મૌકા હો સકતા હે, ચુનાંચે વહ હઝરત અનસ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકો લે કર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં તશરીફ લાઈ ઔર અર્ઝ કિયા " યા રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ મેંને ઈસ બચ્ચેકો બળી મેહનતસે પાલા હે. અબ મેં ચાહતી હૂં કે આપ ઈસે અપને પાસ રખ લેં." નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને ઉન્કી બાત માન લી ઔર હઝરત અનસ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં રહને લગે. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ જો ભી કામ કરતે વહ અનસ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ દેખતે ઔર યાદ કર લેતે ઔર ખૂદ ભી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ

અલય્હિ વ સલ્લમકી પૈરવી કરતે, ફિર હઝરત અનસ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ પર અલ્લાહકા ઐસા ફઝલ હુવા કે વહ નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકે બળે સહાબિયોંમેં શુમાર કિએ જાને લગે. અબ બહુતસી અહાદીષે રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકે વહ રાવી હૈં. હઝરત અનસ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ ખૂદ ઈકરાર કરતે હૈં કે, અગર મેરી માં મેરી તર્બિયતકા ઈન્તિઝામ ન કરતી તો મૈં બળે ઘાટેમેં રહતા.

હઝરત ઉમ્મે. સુલૈમ
રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાકા હક્કે મહર

હઝરત અનસ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુસે મર્વી હે કે, અબૂ તલ્હા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુને ઉમ્મે સુલૈમ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાકો પૈગામે નિકાહ ભેજા તો ઉસ્ને જવાબ દિયા, અલ્લાહકી કસમ ! તેરે જૈસા આદમી ખાલી વાપસ નહીં જા સકતા, લેકિન બાત યહ હે કે, તૂ કાફિર હે ઔર મૈં મુસલમાન હૂં. મેરે લિએ હલાલ નહીં હે કે તેરે નિકાહમેં આઉં. અગર તુમ મુઝસે નિકાહકે ખ્વાહાં હો તો ફિર મેરા હક્કે મહર યહ હે કે તુમ મુસલમાન હો જાઓ. પસ અબૂ તલ્હા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ મુસલમાન હો ગએ ઔર યહી ઉન્કા હક્કે મહર હુવા.

ઉમ્મે સુલૈમ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાકે સબ્રકી બરકત

ઉમ્મે સુલૈમ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાકા એક બેટા થા જો બીમાર હો ગયા, હત્તા કે કુછ દિનકે 'બા'દ અલ્લાહકો પ્યારા

હો ગયા. અબૂ તલ્હા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ કહીં બાહરસે આએ, બેટેકી હાલત દરયાફ્ત કી. ઉમ્મે સુલૈમ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાને સોચા શોહર થકે માંદે આએ હેં, અબ રાતકા વક્ત હે, ઐસે હી પરેશાન હોંગે ઔર સો ભી ન સકેંગે. કહને લગી અબ સુકૂનમેં હે ઈસ બાતમેં કોઈ ઝૂટ ભી ન થા કે, મરનેકે બા'દ તો આદમી સુકૂનમેં હી હોતા હે. અબૂ તલ્હા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ મુત્મઈન હો ગએ. ખાના વગૈરા ખાયા ઔર રાતકો અહલિયાસે ઝરૂરત ભી પૂરી કી. અબ સુબ્હ વહ શોહરસે કહતી હે કે, યહ બતાઓ જબ કોઈ શખ્સ કિસીકો માંગી ચીઝ દે ઔર ફિર વાપસ માંગે તો ઈન્કાર કર દેના ચાહિએ યા બખૂશી વાપસ કર દેની ચાહિએ ? ઉન્હોંને કહા ઝાહિર હે કે, વાપસ કર દેની ચાહિએ. ઉમ્મે સુલૈમ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હા કહને લગી કે, ફિર અલ્લાહ તઆલાને જો બેટેવાલી નેઅમત હમેં દી થી વહ વાપસ લે લી હે. અબૂ તલ્હા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુને કહા કે, જબ તૂ ઔરત હો કર સબ્ર કર સકતી હે તો ફિર મેરા ઝિયાદા હક હે કે મેં સબ્ર કરૂં. સુબ્હ ફજરકે બા'દ ઉન્હોંને યહ સારા વાકિઆ નબી અલય્હિસ્સલામકે સામને બયાન કિયા. આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને ઉન્કે લિએ દુઆ કી. ખુદાકી કુદરત કે, ઉસી રાતકે અમલસે હમલ રહ ગયા ઔર બચ્ચા પૈદા હુવા જિસ્કા નામ અબ્દુલ્લાહ રખ્ખા. યહ અબ્દુલ્લાહ ખૂદ ભી બળે આલિમ બને ઔર આગે ઉન્કે સાત બેટે હૂએ, જો કે હાફિઝે કુર્આન ઔર આલિમ બને. દેખા યહ ઉમ્મે સુલૈમ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાકે સબ્રકી બર્કત થી.

અસ્મા બિન્તે અબીબક્ર

રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાકા કિર્દાર

સફરે હિજરતકે લિએ જબ નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ સય્યિદના સિદ્દીકે અકબર રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકે ઘર તશરીફ લાએ તો, આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને ફર્માયા કે મુઝે ખલ્વત ચાહિએ. અર્ઝ કિયા, એ અલ્લાહકે મહબૂબ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ ! મેરે ઘરમેં મેરી બીવી ઔર દો બેટિયોંકે સિવા કોઈ નહીં હે, ઉન્કે ઝરીએ તો કિસી બાતકે બાહર જાનેકા કોઈ ખત્રહ નહીં. ચુનાંચે નબી અલય્હિસ્સલાતુ વસ્સલામને ફર્માયા કે, હિજરતકા હુક્મ હો ચુકા હે. ઉસી વક્ત આપકી બેટી હઝરત અસ્મા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાને તય્યારી શુરૂઅ કર દી. અપની ચાદરોંકે દો ટૂકળે કરકે એક ગઠરી બાંધ દી ઔર ઘરકા સામાન તૈયાર કરકે રવાના કર દિયા. યહ બેટી હે, લેકિન અપને વાલિદકી દીનકે મુઆમલેમેં મુઆવિન બન રહી હે. સફર શુરૂઅ હોનેસે પહલે સય્યિદના સિદ્દીકે અકબર રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુને અપની અહલિયા મોહતરમાસે ફર્માયા કે આપ હમારે લિએ ખાના બના દેના, અપને ગુલામ ફુહૈરહસે કહા કે, તુમ બકરિયાં ચરાનેકે બહાને ગારે થોરમેં આ કર હમેં દૂધ પિલાના, અપને બેટે અબ્દુર્રહમાનસે કહા કે, તુમ સારા દિન કુરૈશે મક્કાકે હાલાતકી ખબર લેના ઔર રાતકે વક્ત ગારમેં આ કર હમેં ઈત્તિલાઅ કરના, અપની બેટી અસ્મા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાસે ફર્માયા કે બેટી ! તુમ છોટી હો, તુમ્હારે ઉપર કોઈ શક ભી નહીં કરેગા, તુમ હમેં ગારે થોરમેં

ખાના પહુંચા દેના. બેટીને કહા, અબ્બા હુઝૂર ! ઝરૂર પહુંચાઉંગી.

ઉસ્કે બા'દ હિજરતકા સફર શુરૂઅ હો ગયા. કુછ દેરકે બા'દ સય્યિદના સિદ્દીકે અકબર રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકે વાલિદ અબૂ કુહાફા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ ઘરમેં આએ. ઈસ વક્ત તક વહ અભી મુસલમાન નહીં હૂએ થે ઔર નાબીના હો ચુકે થે. વહ ઘરમેં આ કર પૂછને લગે, ક્યા અબૂબક્ર ચલે ગએ હેં ? બચ્ચિયોંને બતાયા કે દાદા અબ્બૂ ! જી હાં, વહ ચલે ગએ હેં. પૂછા કે કુછ ઘરવાલોંકે લિએ ભી છોળ ગએ હેં. હઝરત અસ્મા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હા સમઝદાર થી, ઉન્હોંને અપને કપળેકે અંદર કુછ પથ્થર ઈકટ્ઠે કર દિએ ઔર અપને દાદાકો કહા કે, ઝરા હાથ લગા કર દેખો કે ઈસ કપળેકે અંદર બહુત કુછ હે. ચુનાંચે ઉન્હોંને હાથ લગાયા ઔર વહ સમઝે કે ઈસ્મેં દિરહમો દીનાર હે. ઈસ્સે ઉન્કો ઈત્મીનાન હો ગયા. દેખેં કે છોટીસી બચ્ચી અપને દાદાઅબ્બૂકો કૈસે તસલ્લિયાં દે રહી હે ઔર સફરે હિજરતમેં કામ્યાબીકે લિએ અપના કિર્દાર અદા કર રહી હે. ઉન્હોંને ખાના લે કર નબી અલય્હિસ્સલાતુ વસ્સલામકો ગારે ષોરમેં પહુંચાયા.

જબ દૂસ્રે દિન ખાના પહુંચાનેકે લિએ હાઝિર હૂઈ તો રંજીદા, ઉદાસ ઔર ગમઝદા નઝર આ રહી થી. ચુનાંચે નબી અલય્હિસ્સલાતુ વસ્સલામને પૂછા અસ્મા ! તુમ ઉદાસ ક્યૂં હો ? ઉસ વક્ત અસ્મા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાકી આંખોમેંસે આંસૂ આ ગએ. અર્ઝ કિયા, એ અલ્લાહકે નબી સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ ! કલ જબ મેં આપકી ખિદમતમેં

ખાના પેશ કરકે વાપસ જા રહી થી. ઉસ વક્ત મુઝે રાસ્તેમેં અબૂજહલ મિલ ગયા. ઉસ્ને મુઝે પકળ લિયા ઔર કહને લગા, એ અબૂબક્રકી બેટી ! તુમ્હેં પતા હોગા કે તુમ્હારે પૈગમ્બર કહાં હે ? એ અલ્લાહકે નબી સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ ! મૈંને સચ બોલા ઔર કહા કે, હાં મુઝે મા'લૂમ હે. ઉસ્ને મુઝે બાલોંસે પકળ કર ખીંચના શુરૂઅ કર દિયા ઔર કહા કે, મુઝે જલ્દી બતાઓ કે કહાં હે. મૈંને કહા કે મેં ઉન્કે બારેમેં તુઝે હર્ગિઝ નહીં બતાઉંગી. ઉસ્ને મુઝે કહા કે મેં તુઝે ઈન્તિહાઈ સખ્ત સઝા દૂંગા. મૈંને કહા فاقض ما انت قاض તૂ જો ચાહે કર લે, મેં તુઝે હર્ગિઝ નહીં બતાઉંગી. એ અલ્લાહકે મહબૂબ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ ઉસ્ને મુઝે અચાનક થપ્પળ મારા, મેં ચટ્ટાન પર ગિરી ઔર મેરી પેશાનીસે ખૂન નિકલ આયા, મેરી આંખોસે આંસૂ આ ગએ, ઉસ્ને મુઝે ફિર સરકે બાલોંસે પકળ કર ખળા કર દિયા ઔર કહને લગા અસ્મા ! મેં તુઝે બહુત મારૂંગા. મૈંને રોતે હૂએ ઉસ્સે કહા, અબૂજહલ ! મેરી જાન તો તેરે હવાલે હો સકતી હે મગર મેં મુહમ્મદે અરબી સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકો તેરે હવાલે નહીં કરૂંગી. ઈસ બાતકો સુન કર નબી અલય્હિસ્સલામ ભી આબદીદા હો ગએ ઔર આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને ફર્માયા, અબૂબક્ર ! મૈંને સબકે એહસાનાતકા બદલા દુન્યામેં દે દિયા, મગર તેરે એહસાનકા બદલા કિયામતકે દિન અલ્લાહ તઆલા દેગા. સુબ્હાનલ્લાહ, સય્યિદના સિદ્દીકે અકબર રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકે સફરે હિજરતકી કામ્યાબીમેં આપકો એક બચ્ચીકા કિર્દાર બેટીકી હૈષિયતસે નઝર આએગા.

હઝરત બાયઝીદ બુસ્તામી રહમતુલ્લાહિ અલય્હિકી વાલિદહકા કિર્દાર

હઝરત બાયઝીદ બુસ્તામી રહમતુલ્લાહિ અલય્હિ હમારે સિલ્સિલએ નકશબંદિયાકે એક બુઝુર્ગ હે. ઉન્કે બારેમેં હઝરત જુનૈદ બગ્દાદી રહમતુલ્લાહિ અલય્હિને ફર્માયા કે, બાયઝીદકો ઔલિયા અલ્લાહમેં વહ મુકામ હાસિલ હે જો જિબ્રઈલ અમીનકો દૂસ્રે ફરિશ્તોંકે અંદર હાસિલ હે. ઉન્કે બારેમેં લિખ્ખા હે કે વહ બચપનમેં હી યતીમ હો ગએ થે. માંને ઉન્કો મદ્રસેમેં દાખિલ કરાયા ઔર કારી સાહિબસે ફર્માયા કે ઈસ્કો જલ્દી જલ્દી ઘર ન આને દેના, ઐસા ન હો કે ઘરમેં આને જાનેકી વજહસે ઉસ્કા દિલ મદ્રસેસે ઉચાટ હો જાએ. ચુનાંચે કારી સાહિબને ઉન્કો કઈ દિન મદ્રસેમેં રખ્ખા. બચ્ચેને એક દિન કારી સાહિબસે કહા કે, મેરા ઘર જાનેકો જી ચાહતા હે. ઉસ્તાદને બહુત સારા સબક ઝિમ્મે લગા દિયા ઔર યાદ કર લેને પર ઉસે ઘર જાનેકી ઈજાઝત દે દી.

બાયઝીદ બુસ્તામી રહમતુલ્લાહિ અલય્હિ અપને ઘર આએ ઔર દરવાઝે પર દસ્તક દી. ઉસ વક્ત ઉન્કી વાલિદહ વુઝૂ કર રહી થી. વહ દસ્તકસે પેહચાન ગઈ કે બેટા દરવાઝે પર હે. મગર ફિર સોચને લગી કે, અગર આજ દરવાઝા ખોલ કર ઘરમેં દાખિલ હોને દિયા તો બચ્ચેકો ઘર આનેકી આદત પળ જાએગી ઔર મદ્રસે નહીં જાયા કરેગા. ચુનાંચે દરવાઝેકે કરીબ આ કર ખળી હૂઈ ઔર પૂછા, દરવાઝા કિસ્ને ખિટખિટાયા હે ? જવાબ મિલા, બાયઝીદ. વાલિદહ ફર્માને લગી, એક મેરા ભી બાયઝીદ થા જિસે મૈંને અલ્લાહકે દીનકે

લિએ વકફ કર દિયા હે, તૂ કોન બાયઝીદ હે ? જો મેરા દરવાઝા ખિટખિટા રહા હે ? બચ્ચા સમઝદાર થા પેહચાન ગયા કે અમ્મી ચાહતી હે કે, મેં દીનકા ઈલ્મ હાસિલ કરૂં. લિહાઝા વાપસ લોટ કર મદ્રસામેં આ ગએ ઔર ફિર મદ્રસેસે ઉસ વક્ત નિકલા જબ આલિમ ફાઝિલ બન ચુકા થા. સુબ્હાનલ્લાહ, ઈત્ને બળે વલીકો વલી બનાનેમેં આપકો એક ઔરતકા કિર્દાર ઉન્કી માંકી હેષિયતસે નઝર આએગા.

ઈમામ ગઝાલી રહમતુલ્લાહિ અલય્હિકી વાલિદહકા કિર્દાર

ઈમામ ગઝાલી રહમતુલ્લાહિ અલય્હિ ઔર અહમદ ગઝાલી રહમતુલ્લાહિ અલય્હિ દોનોં ભાઈ થે. ઉન્કી તર્બિયત ઉન્કી વાલિદહને કી થી ક્યૂંકે, યહ દોનોં લળકપનમેં યતીમ હો ગએ થે. વાલિદહકી તર્બિયતસે દોનોં નેકોકાર બને. ઉન્મેંસે મુહમ્મદ ગઝાલી રહમતુલ્લાહિ અલય્હિ ઈલ્મે કાલમેં બુલંદ મર્તબા રખતે થે મગર ઉન્કે દૂસ્રે ભાઈ અહમદ ગઝાલી ઈલ્મે હાલમેં બહુત બળે હૂએ થે. વહ એક સાહિબે કશ્ફ ઈન્સાન થે.

ઈમામ મુહમ્મદ ગઝાલી રહમતુલ્લાહિ અલય્હિ મસ્જિદમેં નમાઝ પળ્હાતે થે, મગર ઉન્કે ભાઈ અહમદ ગઝાલી રહમતુલ્લાહિ અલય્હિ અકેલે અપની નમાઝ પળ્હ લેતે થે ઔર ઈમામકે પીછે પળ્હનેસે ઘબરાયા કરતે થે. યહ બાત લોગોંકી સમઝસે બાલાતર થી. એક દિન ઈમામ મુહમ્મદ ગઝાલી રહમતુલ્લાહિ અલય્હિને અપની વાલિદહસે કહા, અમ્મી ! મેં ઈસ મસ્જિદકા ઈમામ હૂં ઔર બળા ખતીબ હૂં મગર લોગ મુઝ પર એ'તિરાઝ કરતે હૈં કે, જબ ઉસ્કા અપના ભાઈ ઉન્કે પીછે

નમાઝ નહીં પળ્હતા તો ફિર ઉસ્કી ઈમામત કૈસી હે ? માંને જબ યહ સુના તો અહમદ ગઝાલી રહમતુલ્લાહિ અલય્હિસે કહા, બેટે ! તુમ અપને ભાઈકે પીછે નમાઝ પળ્હ લિયા કરો. ચુનાંચે માંકે હુક્મકી વજહસે, વહ ઈમામ મુહમ્મદ ગઝાલી રહમતુલ્લાહિ અલય્હિકે પીછે નમાઝ પળ્હનેકે લિએ ચલે ગએ. ઈમામ મુહમ્મદ ગઝાલી રહમતુલ્લાહિ અલય્હિને નમાઝ પળ્હાની શુરૂઅ કી. અહમદ ગઝાલી રહમતુલ્લાહિ અલય્હિને પહલી રકઅત તો ઉન્કે પીછે પળ્હી, મગર દૂસ્રી રકઅતમેં નમાઝ તોળ કર વાપસ આ ગએ. અબ ઈમામ મુહમ્મદ ગઝાલી રહમતુલ્લાહિ અલય્હિકી પોઝીશન પહલેસે ભી ઝિયાદા ખરાબ હો ગઈ. નમાઝ પળ્હનેકે બા'દ બળે રંજીદા હો ગએ. લોગોંકી અજીબો ગરીબ બાતેં ઉન્હેં સુનની પળી.

ઘરમેં આ કર ઉન્હોંને અપની વાલિદહકો બતાયા કે, ભાઈને તો આજ મેરી નાક હી કટવા દી. માંને અહમદ ગઝાલી રહમતુલ્લાહિ અલય્હિકો બુલા કર પૂછા, બેટા ! તૂને મેરી બાત ક્યૂં ન માની ? કહને લગે, અમ્મી ! આપને કહા થા કે ઉન્કે પીછે નમાઝ પળ્હના. મેં આપકે હુક્મકી વજહસે ઉન્કે પીછે નમાઝ પળ્હને લગા, જબ તક યહ નમાઝ પળ્હા રહે થે, મેં પીછે પળ્હતા રહા ઔર જબ યહ નમાઝ પળ્હાનેકે બજાએ કુછ ઔર સોચને લગે તો મેં નમાઝ તોળ કર વાપસ આ ગયા.

માંને મુહમ્મદ ગઝાલી રહમતુલ્લાહિ અલય્હિસે પૂછા, બેટે ! તુમને ક્યા સોચા થા ? મુહમ્મદ ગઝાલી રહમતુલ્લાહિ અલય્હિકી આખોમેં આંસૂ આ ગએ, ઔર કહા, અમ્મી ! મેં મુઆફી માંગતા હૂં, મુઝસે વાકિઈ બળી ગલતી હો ગઈ, મેં

નમાઝ પળ્હાનેસે પહલે ઔરતોંકે કુછ મસાઈલ પળ્હ રહા થા ઔર ઈન મસાઈલમેં ગોરો ફિક્ર કર રહા થા. જબ નમાઝકા વક્ત હુવા તો પહલી રકઅત મૈંને તવજ્જુહ ઈલલ્લાહકે સાથ પળ્હાઈ, મગર દૂસ્રી રકઅતમેં ઔરતોંકે વહી મસાઈલ મેરે દિમાગમેં આ ગએ ઔર મૈં થોળી દેરકે લિએ ઈન્હીં મસાઈલકે બારેમેં સોચને લગ ગયા.

ઈસ વક્ત માંને કહા, અફસોસ ! કે તુમ દોનોંમેંસે કોઈ બેટા ભી મેરે કામકા ન બના. જબ ઉન્હોંને માંકી યહ બાત સુની તો દોનોં ભાઈ તળપ ઉઠે ઔર કહને લગે, અમ્મી ! હમ દોનોં આપકે કામકે કૈસે ન બને ? કહને લગી, એક તો નમાઝમેં ખળા ઔરતોંકે મસાઈલ સોચ રહા થા ઔર દૂસ્રા ઉસ્કે પીછે ખળા ઉસ્કે દિલકો દેખ રહા થા, દોનોંમેંસે કોઈ ભી અલ્લાહકી તરફ મુતવજ્જહ ન થા. સુબ્હાનલ્લાહ, યહ માંકી તર્બિયત જિસ્ને ઉન્કો વક્તકા ઈમામ ગઝાલી રહમતુલ્લાહિ અલય્હિ બના દિયા. ઈસ તરહ એક ઔર કામ્યાબ શખ્સિયતકે પીછે આપકો માંકી શકલમેં ઔરતકા કિર્દાર નઝર આએગા.

શેખ અબ્દુલ્કાદિર જીલાની રહમતુલ્લાહિ અલય્હિકી વાલિદહકા કિર્દાર

શેખ અબ્દુલ્કાદિર જીલાની રહમતુલ્લાહિ અલય્હિ બચપનમેં મદ્રસેમેં પળ્હને જાતે થે. માંને ઉન્કે કપળોંમેં પૈસે સી દીએ ઔર નસીહત કી કે બેટે ! તુમને હમેશા સચ બોલના હે. રાસ્તેમેં કાફલેકો ડાકૂઓંને લૂટ લિયા. એક ડાકૂને ઈન્સે ભી પૂછ લિયા કે ક્યા તુમ્હારે પાસ પૈસે હે ? બચ્ચેને સાફ બતા દિયા કે હાં ! મેરે પાસ પૈસે હૈં. ડાકૂ ઉન્કો અપને સરદારકે

પાસ લે ગયા.

સરદાર બળા હૈરાન હુવા કે બચ્ચેકો ન તો અપની જાનકા ખૌફ હે ઔર ન હી અપને માલકે ઝાએઅ હોનેકા ડર હે. સરદારને પૂછા, બચ્ચે ! તૂને સચ સચ ક્યૂં બતા દિયા ? લોગ તો ઐસે મૌકે પર અપને માલકો છૂપાતે હૈં. બચ્ચા કહને લગા, કે મેરી અમ્મીને કહા થા કે હમેશા સચ બોલના. ડાકૂકે સરદાર પર ઈસ બચ્ચેકી બાતકા ઈત્ના અષર હુવા કે ઉસ્ને સોચા કે, યહ છોટાસા બચ્ચા અપની માંકી બાતકા ઈત્ના લિહાઝ રખતા હે, હમને ભી કલિમા પળ્હા હુવા હે, મગર હમ તો અલ્લાહ તઆલાકે દીનકા ઈત્ના લિહાઝ નહીં રખતે. ચુનાંચે વહ સબ ડાકૂ તૌબા તાઈબ હો કર નેકોકાર બન ગએ. યહ બચ્ચા બળા હો કર અપને વક્તકા એક બળા વલી બના. જિન્કો શૈખ અબ્દુલ્કાદિર જીલાની રહમતુલ્લાહિ અલય્હિ કહતે હૈં. ઈસ તરહ એક ઔર કામ્યાબ શખ્સિયતકે પીછે આપકો ઔરતકા કિર્દાર માંકી શકલમેં નઝર આએગા.

ઈસ પાકબાઝ, આબિદા, ઝાહિદહ ઔર ખુદા રસીદહ ખાતૂનકી શાદીકા વાકિઆ ભી બહુત ઈમાન અફરોઝ હે. ઉન્કી શાદી સય્યિદ અબૂસાલિહ જંગી દોસ્ત રહમતુલ્લાહિ અલય્હિસે હૂઈ થી, જો એક બળે મુત્તકી ઔર ખુદા રસીદહ બુઝુર્ગ થે. અન્ફવાન શબાબમેં સય્યિદ અબૂ સાલિહ રહમતુલ્લાહિ અલય્હિ અકષર રિયાઝાતો મુજાહદાતમેં મશ્ગૂલ રહતે થે. એક દફઅ દરિયાકે કિનારે ઈબાદત કર રહે થે. ખાના ખાએ હૂએ તીન દિન ગુઝર ચૂકે થે, અચાનક એક સેબ દરયામેં બહતા હુવા દિખાઈ દિયા. બિસ્મિલ્લાહ કહ કર ઉસે પકળ લિયા ઔર

ઉસે ખા ગએ. ફિર દિલમેં ખયાલ પૈદા હુવા કે, મા'લૂમ નહીં ઈસ સેબકા માલિક કોન હે. મેંને બગૈર ઈજાઝત ખા કર અમાનતમેં ખયાનત કી હે. યહ ખયાલ આતે હી ઉઠ ખળે હૂએ ઔર દરયાકે કિનારે કિનારે પાનીકે બહાવકે મુખાલિફ સિમ્ત સેબકે માલિકકી તલાશમેં ચલ પળે. કાફી ફાસ્લા તૈ કરનેકે બા'દ ઉન્કો લબે દરિયા એક વસીઅ બાગ નઝર આયા. ઉસ્મેં સેબકા એક તનાવર દરખ્ત થા જિસ્કી શાખોંસે પકે હૂએ સેબ પાનીમેં ગિર રહે થે. સય્યિદ અબૂસાલિહને લોગોંસે ઈસ બાગકે માલિકકા પતા દરયાફ્ત કિયા, તો મા'લૂમ હુવા કે ઈસ્કે માલીક જીલાનકે એક રઈસ સય્યિદ અબ્દુલ્લાહ સૂમઈ રહમતુલ્લાહિ અલય્હિ હેં. ફૌરન ઉન્કી ખિદમતમેં હાઝિર હૂએ સારા માજરા બયાન કિયા ઔર બસદ અદબ બિલા ઈજાઝત સેબ ખા લેનેકે લિએ મુઆફી ચાહી.

સય્યિદ અબ્દુલ્લાહ દેખતે હી સમઝ ગએ કે બાવસ્ફ નૌજવાન હે. દિલમેં તળપ ઉઠી કે, ઉસ્કો સાયએ આતિફત (નેક રિશ્તેદારી)મેં લે લૂં. ફર્માયા, દસ સાલ તક ઈસ બાગકી રખવાલી કરો ઔર મુજાહદએ નફસ કરો. ફિર મુઆફ કરનેકા સોચૂંગા. સય્યિદ અબૂસાલિહ રહમતુલ્લાહિ અલય્હિને શર્ત મંઝૂર કર લી ઔર દસ સાલ તક બાગકી રખવાલી કરતે રહે. સાથ હી સય્યિદ અબ્દુલ્લાહ સુમઈ રહમતુલ્લાહિ અલય્હિકી હિદાયતકે મુતાબિક મદારીજે સુલૂક (સુલૂકકે દર્જે) ભી તૈ કરતે રહે. દસ સાલકે બા'દ સય્યિદ અબ્દુલ્લાહકી ખિદમતમેં હાઝિર હૂએ તો ઉન્હોંને ફરમાયા કે દો સાલ ઔર બાગકી રખવાલી કરો. સય્યિદ અબૂસાલિહને મઝીદ દો સાલ ગુઝારે. બારહ

સાલકી મુદ્દત પૂરી હૂઈ તો સય્યિદ અબ્દુલ્લાહ રહમતુલ્લાહિ અલય્હિને ઉન્કો બુલાયા ઔર કહા કે અબ તક તો તૂ આઝમાઈશકી કસોટી પર પૂરા ઉતરા હે. અબ એક ઔર ખિદમત બાકી હે. વહ યહ કે, મેરી એક લળકી હે જો પાંવસે લંગળી, હાથોંસે લુંજી, કાનોંસે બહરી ઔર આંખોસે અંધી હે. ઈસ બેચારીકો અપને નિકાહમેં લે લો તો સેબ બખ્શ દૂંગા. સય્યિદ અબૂ સાલિહને યહ શર્ત ભી મંઝૂર કર લી ઔર સય્યિદ અબ્દુલ્લાહને અપની લખ્તે જીગરકા નિકાહ ઉન્સે કર દિયા.

નિકાહકે બા'દ સય્યિદ અબૂ સાલિહ રહમતુલ્લાહિ અલય્હિ પહલી મર્તબા અપની બીવીકે પાસ ગએ તો યહ દેખ કર હૈરાન રહ ગએ કે, બીવીકે તમામ આ'ઝા દુરૂસ્ત હે ઔર વહ કમાલ દર્જેકે હુસ્ન ઝાહિરીસે મુત્તસિફ હેં. દિલમેં ખયાલ આયા કે યહ કોઈ ઔર લળકી હે. ઉસી વક્ત બાહર નિકલે ઔર શેખ અબ્દુલ્લાહ રહમતુલ્લાહિ અલય્હિકી ખિદમતમેં હાઝિર હો કર વાકિઆ બયાન કિયા. ઉન્હોંને ફર્માયા યહી મેરી લખ્તે જીગર તુમ્હારી બીવી હે. ઉસ્કી જો સિફાત મેંને બયાન કી થી ઉસ્કા મતલબ યહ થા કે, ઉસ્ને આજ તક કોઈ કામ શરીઅતકે ખિલાફ નહીં કિયા ઈસ લિએ લુંજી હે. આજ તક ઘરસે બાહર કદમ નહીં નિકાલા, ઈસ લિએ લંગળી હે. આજ તક ખિલાફે હક કોઈ બાત નહીં સુની, ઈસ લિએ બહરી હે. આજ તક નામહરમ પર નઝર નહીં ડાલી, ઈસ લિએ અંધી હે. અબ સય્યિદ અબૂ સાલિહ સમઝે કે, ઉન્કી બીવી કિન ખૂસુસિયાતકી હામિલ હે. ઈસ તરહ ઈન પાકબાઝ હસ્તિયોંકી રિફાકતકા આગાઝ હુવા ઔર ઈસી ખાતૂનકે બતનસે સય્યિદના અબ્દુલકાદિર જિલાની

રહમતુલ્લાહિ અલય્હિ પૈદા હૂએ.

ખ્વાજા મુઈનુદ્દીન ચિશ્તી અજમેરી રહમતુલ્લાહિ અલય્હિકી વાલિદહકા કિર્દાર

હઝરત ખ્વાજા મુઈનુદ્દીન ચિશ્તી અજમેરી રહમતુલ્લાહિ અલય્હિ જબ બંગાલકે દોરે પર નિકલે તો આપકે હાથ પર સાત લાખ હિંદુઓને ઈસ્લામ કબૂલ કિયા ઔર સત્તર લાખ મુસલમાનોંને બૈઅતે તૌબા કી. જબ આપ ઘર વાપસ આએ તો ખૂશીકી વજહસે ચેહરે પર રઅનાઈ થી. આપને અપની વાલિદહકી કદમબોસી કી. માંને પૂછા, બેટે ! ક્યા બાત હે કે આજ બળે ખૂશ નઝર આ રહે હો ? ઉન્હોંને ફર્માયા, અમ્મી ! અલ્લાહ તઆલાને મુઝે યહ સઆદત બખ્શી કે લાખોં ઈન્સાનોંને મેરે હાથ પર ઈસ્લામ કબૂલ કર લિયા. માંને યહ સુન કર ફર્માયા, બેટા ! યહ તેરા કમાલ નહીં, યહ તો મેરા કમાલ હે. કહને લગે, અમ્મી ! આપને સચ ફર્માયા હે, મગર ઈસકી કુછ તફસીલ તો ઈર્શાદ ફર્મા દીજિએ. માંને કહા બેટા ! જબ તુમ છોટે થે, મૈંને તુમ્હેં કભી ભી બેવુઝૂ દૂધ નહીં પિલાયા થા, યહ ઉસકી બર્કત હે કે, અલ્લાહને તુમ્હારે હાથોં પર લાખોં ઈન્સાનોંકો ઈસ્લામ કબૂલ કરનેકી તૌફિક અતા ફર્મા દી. ઈસ તરહ એક ઔર કામ્યાબ શખ્સિયતકે પીછે આપકો એક ઔરતકા કિર્દાર માંકી શકલમેં નઝર આએગા.

ખ્વાજા કુત્બુદ્દીન બખ્તિયાર કાકી રહમતુલ્લાહિ અલય્હિકી વાલિદહકા કિર્દાર

ખ્વાજા કુત્બુદીન બખ્તિયાર કાકી રહમતુલ્લાહિ અલય્હિ કુતુબ મિનાર દેહલીકે કરીબ મદફૂન હેં. વહ મુગલ બાદશાહોંકે

પીર થે. જબ વક્તકે બાદશાહ ભી મુરીદ હોં તો ફિર રિઆયાકા ક્યા કહના. ઈસ તરહ વહ લાખોં ઈન્સાનોંકે શેખ બને. ઉન્કે મુતઅલ્લિક કિતાબોમેં લિખ્ખા હે કે, વહ જબ અભી છોટે બચ્ચે થે, ઉન્કે માં બાપને મશવરહ કિયા કે, ઈસ બચ્ચેકી અછ્છી તર્બિયત કરની ચાહિએ. માં કહને લગી કે મેરે ઝહનમેં એક તજ્વીઝ હે જબ બચ્ચા કુછ બળા હો જાએગા તો મેં ઈસ તજ્વીઝ પર અમલ કરકે બચ્ચેકી અછ્છી તર્બિયત કરુંગી.

જબ આપ કુછ બળે હૂએ તો માં બાપને ઉન્હેં મદ્રસેમેં દાખિલ કરવા દિયા, એક દિન માંને ખાના બનાયા ઔર કમરેમેં કિસી જગહ છૂપા દિયા. બેટેને મદ્રસેસે આ કર કહા, અમ્મી મુઝે ભૂક લગી હે. માંને કહા બેટા ! હમ ભી અલ્લાહસે માંગતે હેં, વહી રિઝ્ક દેનેવાલા હે. દુન્યાકે સબ ઈન્સાનોં ઔર હૈવાનોકો વહી રિઝ્ક દેતા હે. લિહાઝા તુમ ભી અલ્લાહસે માંગો. બેટેને પૂછા, અમ્મી ! મેં અલ્લાહસે કૈસે માંગૂ ? માંને કહા, બેટે ! મુસલ્લા બિછાઓ. બચ્ચેને મુસલ્લા બિછાયા. માંને કહા, તુમ ઈસ પર બેઠ જાઓ. બચ્ચા મુસલ્લે પર દોઝાનૂ બેઠ ગયા. ફિર માંને કહા કે હાથ ફેલાઓ. બેટેને મા'સૂમ હાથ ઉઠાએ ઔર અલ્લાહ તઆલાસે દુઆ માંગી, એ અલ્લાહ ! મેં અભી મદ્રસેસે આયા હૂં, એ મેરે અલ્લાહ ! મેં ઈસ વક્ત થકા હુવા ભી હૂં, મુઝે સખ્ત ભૂક લગી હૂઈ હે, તૂ મેરે વાલિદૈનકો ભી રિઝ્ક દેતા હે. અલ્લાહ ! મુઝે ભી તૂ રિઝ્ક દે દે. બચ્ચેને યહ અલ્ફાઝ કહ કર પૂછા, અમ્મી ! અબ મેં ક્યા કરૂં ? માંને કહા બેટે ! તુમ ઈસ કમરેમેં તલાશ કરો, તુમ્હેં કહીંસે રોટી મિલ જાએગી. ચુનાંચે બચ્ચેને ઝરા ઈધર ઉધર ઢૂંડા, માંને તો ખૂદ

રોટી પકાકે રખ્ખી હૂઈ થી ચુનાંચે બચ્ચેકો વહ મિલ ગઈ. બચ્ચેને ખૂશી ખૂશી રોટી ખા લી. અબ યહ રોઝાનાકા મઅમૂલ બન ગયા. જબ બચ્ચેકો રોઝાના ઈસ તરહ ખાના મિલના શુરૂઅ હુવા તો બચ્ચેકે ઝહનમેં તજસ્સુસ પૈદા હુવા, વહ માંસે પૂછતા, અમ્મી ! અલ્લાહ કિતને અછ્છે હૈં કે હર એકકો ખાના દેતે હૈં, જંગલવાલોંકો ભી ખાના દેતે હૈં, શહરવાલોંકો ભી ખાના દેતે હૈં, ઈન્સાનોંકો ભી દેતે હૈં, હેવાનોંકો ભી દેતે હૈં. બચ્ચા જબ અલ્લાહ તઆલાકી મુહબ્બતકી બાતેં કરતા તો માંકા દિલ બલ્લિયોં ઉછલને લગતા. વહ સમઝતી કે, મેરી તદબીર અબ કારગર ષાબિત હો રહી હે ઓર મેરે બેટેકે દિલમેં અલ્લાહ રબ્બુલ્ઈઝ્ઝતકી મુહબ્બત બઢ્હ રહી હે.

માં ખૂશ થી કે, મેરે બચ્ચેકે દિલમેં બચપનમેં હી અલ્લાહ રબ્બુલ્ઈઝ્ઝતકી મુહબ્બત જાગુઝીં હો રહી હે, મગર ઈસ દોરાન એક અજીબ વાકિઆ પેશ આયા. એક દિન માં કિસી તકરીબકે સિલ્સિલેમેં અપને રિશ્તેદારોંકે હાં ચલી ગઈ ઓર ઉસ્સે વક્તકા એહસાસ ન રહા. જબ યાદ આયા તો બહુત દેર હો ચૂકી થી. બચ્ચેકા મદ્રસેસે વાપસ આનેકા વક્ત હો ચૂકા થા ઓર માંને ખાના ભી નહીં પકાયા થા. જબ યહ ખયાલ આયા તો ઉસ્કી આંખોમેં આંસૂ આ ગએ. બુર્કા ઓળ કર તેઝ તેઝ કદમોંસે ઘરકી તરફ વાપસ હૂઈ, રો ભી રહી થી ઓર રાસ્તેમેં દુઆએં ભી માંગ રહી થી કે મેરે માલિક ! મેંને અપને બચ્ચેકા યકીન બનાનેકે લિએ યહ એક તર્કીબ શુરૂઅ કી થી. અલ્લાહ ! મેરી લાજ રખ લેના, અગર આજ બચ્ચેકા યકીન ટૂટ ગયા તો ફિર મેરી મેહનત ઝાએઅ હો જાએગી, યહ મેરી કોતાહી

થી, મુઝે વક્તકા એહસાસ ન રહા.

જબ માં રોતી હૂઈ ઘર પહુંચી તો દેખા બેટા સોયા હુવા હે. માંને જલ્દીસે ખાના બના કર એક જગહ છુપા દિયા. ફિર બેટેકે પાસ આઈ, ઉસ્કે રૂખ્સારકા બોસા લે કર ઉસ્કો જગાયા, ઉસે સીનેસે લગાયા ઔર કહને લગી, બેટે ! આજ તો તુઝે બહુત ભૂક લગી હોગી. બેટા ઉઠ કર કહને લગા, અમ્મી ! નહીં, મુઝે તો ભૂક નહીં લગી. માંને પૂછા, બેટે વહ કૈસે ? બચ્ચેને કહા અમ્મી ! જબ મેં મદ્રસેસે આયા થા, આપ તો ઘરમેં નહીં થી, મેંને મુસલ્લા બિછાયા ઔર અલ્લાહ તઆલાસે દુઆ માંગી કે એ અલ્લાહ ! મેં થકા હુવા હૂં ભૂક ભી લગી હે, આજ તો અમ્મી ભી ઘરપે નહીં, એ અલ્લાહ ! મુઝે ખાના દે દીજિએ. અમ્મી ! ઈસ્કે બા'દ મેં કમરેમેં ગયા. મુઝે એક જગહ એંક રોટી પળી હૂઈ નઝર આઈ મેંને ઉસે ઉઠા કર ખા લિયા. લેકિન જો મઝા મુઝે આજ આયા હે ઈસ્સે પહલે વહ મઝા મુઝે કભી નહીં આયા થા. માંને યહ સુન કર કહા, અલ્હમ્દુલિલ્લાહ, અલ્લાહ રબ્બુલ્ઈઝ્ઝતને મેરી લાજ રખ લી.... તો પહલે વક્ત મેં માંએ અપની ઔલાદકા અલ્લાહ તઆલા પર યકીન બનાયા કરતી થી ઔર બચ્ચે બળે હો કર વક્તકે બળે મશાઈખ ઔર ઉલમાઅ બના કરતે થે. યૂં એક ઔર કામ્યાબ ઈન્સાનકે પીછે આપકો એક ઔરતકા કિર્દાર માંકી હૈષિયતસે નઝર આએગા.

ઈમામ રબીઆ

રહમતુલ્લાહિ અલય્હિકી વાલિદહકા કિર્દાર

ઈમામ રબીઆ રહમતુલ્લાહિ અલય્હિ અભી શિકમે

માદર(પેટ)મેં થે કે, ઉન્કે વાલિદ અબૂ અબ્દુર્રહમાન ફર્રૂખકો જિહાદકે લિએ જાના પળા. ચલતે વક્ત ઉન્હોંને અપની અહલિયાકો તીસ હઝાર અશ્રફિયાં દીં ઔર કહા કે ઉન્હેં એહતિયાતસે રખ્ખો, અગર મેં જિહાદસે ઝિંદા સલામત વાપસ આ ગયા તો ઈસ્સે કારોબાર કરૂંગા. અગર મેરી ગૈરમૌજૂદગીમેં કોઈ ઝરૂરત તુમ્હેં પળ જાએ તો તુમ ઈસ રકમસે જિત્ની ચાહો ખર્ચ કર સકતી હો. મેરે જાનેકે બા'દ અલ્લાહ તઆલા તુમ્હેં લળકા યા લળકી દે તો ઉસ્કી પર્વરિશ અછ્છે તરીકેસે કરના. યહ કહ કર વહ જિહાદકે લિએ રવાના હો ગએ.

ઉન્કે જાનેકે પાંચ મહિને બા'દ રબીઆ રહમતુલ્લાહિ અલય્હિ પૈદા હૂએ. રબીઆ જબ સિન્ને શુઉર(સમજદારીકી ઉમ્ર)કો પહુંચે તો વાલીદહને ઉન્કી તા'લીમો તર્બિયકા આ'લા ઈન્તિઝામ કિયા. હત્તા કે તમામ અશ્રફિયાં રબીઆકી તા'લીમ પર ખર્ચ દી. રબીઆ ઈન્તિહાઈ ઝહીન ઔર મેહનતી થે. ઉન્હોંને કુર્આન, હદીષ, ફિકહ ઔર અદબ તમામ ઉલૂમ પર ઐસા કમાલ હાસિલ કર લિયા કે ઉન્કે ઈલ્મી કમાલાતકી સારે અરબમેં ધૂમ મચ ગઈ. બાઈસ સાલકી ઉમ્રમેં વહ અપને વક્તકે ઈમામ બન ગએ.

સત્તાઈસ સાલકે બા'દ જબ ફર્રૂખકો જિહાદસે ફુર્સત મિલી તો ઉન્હોંને ઘરકા રૂખ કિયા. ઘર આ કર નેઝેકી ઉન્નીસે દરવાઝા ખિટખિટાયા. ઈમામ રબીઆ રહમતુલ્લાહિ અલય્હિ દરવાઝા ખોલ કર બાહર નિકલે, ફર્રૂખ બેતકલ્લુફીસે અંદર જાને લગે તો ઈમામ રબીઆ રહમતુલ્લાહિ અલય્હિને ઉન્હેં ટોકા કે, "એ શખ્સ આપ મેરે મકાનમેં બિલા ઈજાઝત ક્યૂં દાખિલ હો રહે

હેં? ફર્રૂખ બર્હમ હો કર બોલે ઓ નૌજવાન! યહ મેરા અપના ઘર હે, તૂ ઈસ્મેં ક્યૂં ઘુસા હુવા હે ? ઈમામ રબીઆ રહમતુલ્લાહિ અલય્હિને ભી તલ્ખ જવાબ દિયા. દોનોંમેં તલ્ખી બળ્હી તો આવાઝેં બુલંદ હોને લગી. શોરો ગુલ સુન કર હમસાએ ભી જમા' હોને લગે. અબ ફર્રૂખ અપના તઆરૂફ કરવાતે હેં, મેરા નામ અબ્દુર્રહમાન ફર્રૂખ હે ઔર મેં સત્તાઈસ સાલસે જિહાદમેં મશ્ગૂલ થા, આજ આયા હૂં તો કોઈ મુઝે પેહચાનતા હી નહીં.

ફર્રૂખકી આવાઝ સુન કર ઉન્કી બીવીને કિવાળોંકે પીછેસે ઝાંકા તો શોહરકો પેહચાન ગઈ. ઈમામ રબીઆ ઔર ફર્રૂખ દોનોંકો અંદર બુલા લિયા ઔર ફિર ઈમામ રબીઆકો બતાયા કે, યહ તુમ્હારે વાલિદ હે સાથ હી ફર્રૂખસે કહા કે, યહ નૌજવાન આપકા ફરઝંદ હે. આપકે જાનેકે ચંદ માહ બા'દ પૈદા હૂએ થે. અબ દોનોં બાપ બેટે મિલ કર ખૂશીકે આંસૂ રોએ.

ખાના ખાને ઔર આરામકે બા'દ ફર્રૂખને બીવીસે અપની ઉન તીસ હઝાર અશર્ફિયોંકે મુતઅલ્લિક પૂછા. બીવીને કહા આપ ઈત્મીનાન રખીએ, સારી રકમ મહફૂઝ હે. ઈત્નેમેં નમાઝકા વક્ત હો ગયા. ઈમામ રબીઆ અઝાન સુનતે હી મસ્જિદે નબવી ચલે ગએ. થોળી દેર બા'દ બીવીને શોહરસે કહા કે, આપ ભી મસ્જિદે નબવીમેં નમાઝ પળ્હ આએં. મસ્જિદે નબવીમેં ફર્રૂખને દેખા કે એક સાહિબ બળી શાન ઔર વકારકે સાથ બેઠે હૂએ હેં, તમામ લોગ બળે અદબસે સર ઝૂકાએ હૂએ ઉન્કા દર્સ સુન રહે હેં. ઉન્હોંને સર પર ઊંચી ટોપી પહન રખ્ખી થી, ફર્રૂખ ઉન્કો દૂરસે પેહચાન ન સકે કે

યહ બુઝુર્ગ કોન હે. ઉન્હોંને કિસીસે પૂછા કે યહ બુઝુર્ગ કોન હે? ઉસ્ને હેરાન હો કર કહા કે, આપ ઉન્કો નહીં પેહચાનતે ? યહ ઈમામ રબીઅતુર્રાઈ ઈબ્ને અબી અબ્દુર્રહમાન હેં. ફર્રૂખકો યહ સુન કર ઈત્ની મુસર્રત હૂઈ કે ઉન્કી આંખોસે ખૂશીકે આંસૂ છલક પળે. ઉન્હોંને અલ્લાહકા લાખ લાખ શુક્ર અદા કિયા. જિસ્ને ઉન્કે બેટેકા દર્જા ઈસ હદ તક બુલંદ કિયા. ઘર આ કર અપની બીવીકો બતાયા કે, આજ મેંને અપને બેટેકી જો ઈઝ્ઝત ઔર શાન દેખી હે ઈસ્સે પહલે કિસી બળેસે બળે આદમીકી નહીં દેખી થી. બીવીને કહા કે, આપકો બેટેકી યહ અઝમતો શાન પસંદ હે યા અપની તીસ હઝાર અશર્ફિયાં ? ફર્રૂખને કહા કે ખુદાકી કસમ, તીસ હઝાર અશર્ફિયાં ઈસ મર્તબે ઔર શાનકે મુકાબલેમેં કોઈ હેષિયત નહીં રખતે. બીવીને કહા કે મેંને વહ તમામ રકમ ઉન્કી તા'લીમ પર ખર્ચ કર દી.

ઈમામ રબીઆકા શુમાર અઈમ્મએ તાબિઈનમેં હોતા હે. ઈલ્મો ફઝલમેં ઉન્કા મુકામ ઈત્ના બુલંદ થા કે, ઈમામ માલિક રહમતુલ્લાહિ અલય્હિ, ઈમામ સુફયાન ષોરી રહમતુલ્લાહિ અલય્હિ, ઈમામ ઔઝાઈ રહમતુલ્લાહિ અલય્હિ ઔર કઈ દૂસ્રે અઈમ્મએ વક્ત ઈમામ રબીઆ રહમતુલ્લાહિ અલય્હિ હી કે શાગિર્દ થે. લેકિન ઉન્કે ઈસ બુલંદ મુકામકે પીછે હકીકતન ઉન્કી વાલિદહકા કિર્દાર નઝર આતા હે.

હઝરત ખ્વાજા નિઝામુદ્દીન ઔલિયા રહમતુલ્લાહિ અલય્હિકી વાલિદહ

હઝરત ખ્વાજા નિઝામુદ્દીન રહમતુલ્લાહિ અલય્હિ પાંચ સાલકે થે કે વાલિદકા સાયા સરસે ઉઠ ગયા. વાલિદહ માજીદહ

નિહાયત નેકોકાર ઔર ઈબાદત ગુઝાર ખાતૂન થી. ઉસ્ને આપકી પર્વરિશ ઔર તા'લીમો તર્બિયતકા મર્દાના હિમ્મત ઔર પિદરાના શફક્કતસે એહતિમામ કિયા.

હઝરત ખ્વાજા સાહિબ રહમતુલ્લાહિ અલય્હિ ફર્માતે હૈં કે, વાલિદહ સાહિબાકા મઅમૂલ થા કે, જિસ રોઝ હમારે ઘર કુછ ભી પકાનેકો ન હોતા તો ફર્માતી હમ આજ સબ ખુદાકે મેહમાન હે. મુઝે યહ સુન કર બળા અછ્છા લગતા. એક દિન કોઈ ખુદાકા બંદા હમેં એક બોરી આટા દે ગયા. લિહાઝા ચંદ દિન મુતવાતિર રોટી મિલતી રહી. મેં તંગ આ ગયા, ઈસ આર્ઝૂમેં રહા કે વાલિદહ સાહિબા કબ યહ ફરમાએંગી કે, આજ હમ સબ અલ્લાહકે મેહમાન હૈં. આખિર વહ ગલ્લા ભી ખત્મ હો ગયા ઔર વાલિદહ સાહિબાને ફર્માયા કે, આજ હમ સબ ખુદાકે મેહમાન હૈં. યહ સુન કર વહી ઝોકો સુફૂર(ખૂશી) નસીબ હુવા જો બયાનમેં નહીં આ સકતા.

એક રોઝ હઝરત ખ્વાજા સાહિબ રહમતુલ્લાહિ અલય્હિને અપને વાલિદહ માજીદહકે ઈન્તિકાલ પર મલાલકા વાકિઆ સુનાયા તો ઈન પર ઈત્ના ગિર્યા તારી હુવા કે, આવાઝ ભી સહીહ નહીં સુની જા રહી થી. ઈસ દોરાન યહ શે'ર પળા,

افسوس ولم کہ ہیچ تدبیر نہ کرد ❁ شبہات وصال را بہ زنجیر نہ کرد

ફિર ફર્માયા કે એક દિન નયા ચાંદ દેખ કર હાઝિર હુવા, કદમબોસી કી ઔર નએ ચાંદકી મુબારક બાદ પેશ કી. ફર્માયા, આઈંદા મહીનેકે નએ ચાંદ પર કિસ્કી કદમબોસી કરોગે. મેં સમઝ ગયા કે ઈન્તિકાલકા વક્ત કરીબ હે. મેરા દિલ ભર આયા ઔર મૈંને રોતે હૂએ કહા "મખ્દૂમા મુજ ગરીબ બેચારેકો,

આપ કિસ્કે સુપુર્દ કરતી હે" ફર્માયા, ઈસ્કા જવાબ કલ દૂંગી. મેંને દિલમેં સોચા ઈસ વક્ત જવાબ ક્યૂં નહીં દેતી, તાહમ ખામોશ રહા. અગલે દિન તહજ્જુદકે બા'દ ખાદિમાને આ કર બુલાયા કે, બીબી તુમકો બુલા રહી હે. મેંને પૂછા કે ખૈરિયત તો હે. કહા, હાં. જબ મેં હાઝિરે ખિદમત હુવા તો ફર્માયા, કલ તુમને મુઝસે એક બાત પૂછી થી, મેંને ઉસ્કા જવાબ દેનેકા વા'દા કિયા થા. અબ મેં ઉસ્કા જવાબ દેતી હૂં. ગોરસે સુનો, ફર્માયા તુમ્હારા દાયાં હાથ કોનસા હે ? મેંને હાથ સામને કર દિયા. વાલિદહને મેરા હાથ અપને હાથમેં લે લિયા ઔર ફર્માયા, ખુદાયા ! ઈસ્કો મેં તેરે સુપુર્દ કરતી હૂં. યહ કહા ઔર જાન, જાન આફરીંકે સુપુર્દ કર દી. વાલિદહકે ઈસ અમલકી વજહસે મેરા અલ્લાહ તઆલા પર ઐસા તવક્કુલ ઔર યકીન બના કે ફિર તો મેં ભી મર મિટા.

એક ઔર કામ્યાબ શખ્સિયતકે પીછે આપકો ઔરતકા કિર્દાર નઝર આએગા માંકી હેષિયતસે.

હઝરત મૌલાના મુહમ્મદ ઈલ્યાસ કાંધલ્વી રહમતુલ્લાહિ અલય્હિકી વાલિદહ

મૌલાના ઈલ્યાસ રહમતુલ્લાહિ અલય્હિ કાંધલા, ઝિલ્આ મુઝફ્ફરનગરકે, એક મશ્હૂર ખાનદાનકે ચશ્મો ચિરાગ થે. કાંધલાકા યહ ખાનદાન દીનદારીકા ગેહવારા થા. મર્દ તો મર્દ ઔરતોંકી દીનદારી, શબે ઝિંદાદારી આજકે હમ જૈસે પસ્ત હિમ્મતોંકે તસવ્વુરસે ભી બુલંદ થી. રમઝાનુલ્મુબારકમેં અજીબ બહાર હોતી થી. હર તરફ ઝિક્રો ઈબાદત ઔર નવાફિલકા મંઝર દિખાઈ દેતા થા. ઔરતેં નમાઝમેં બળે

ઈસ્તિગ્રાકકે સાથ બળે મઝે લે લે કર, પૂરે કુર્આનકી તિલાવત કર લેતી થી. તફસીરે કુર્આન, મઝાહિરે હક, મશારિકુલ્અનવાર, હિસ્ને હસીન વગૈરા કુતૂબ ઔરતેં અપને બચ્ચોંકો ખૂદ પળ્હાતી થી. મુખ્તલિફ મજાલીસમેં શાહ અબ્દુલ્અઝીઝ રહમતુલ્લાહિ અલય્હિ ઔર સય્યિદ અહમદ શહીદ રહમતુલ્લાહિ અલય્હિકે ખાનદાનેનકે કિસ્સે નકલ કિએ જાતે થે. માંએ અપને બચ્ચોંકો તોતા મેનાકે કિસ્સે સુનાનેકે બજાએ, અલ્લાહવાલોંકે રૂહપર્વર વાકિઆત સુનાયા કરતી થી. હઝરત મૌલાના રહમતુલ્લાહિ અલય્હિને એક મર્તબા ઈસ કિસ્મકે હાલાત સુના કર ફર્માયા યહ ગોદેં હૈં જિન્મેં હમને પર્વરિશ પાઈ. અબ વહ ગોદ દુન્યામેં કહાં મિલેગી. મૌલાના ઈલ્યાસ રહમતુલ્લાહિ અલય્હિકો બચપનમેં વાલિદહને ઈત્ની અછ્છી તર્બિયત દી કે, બચપનમેં હી દિલમેં દીનકી અઝમત બેઠ ગઈ. યહ બચ્ચા બળા હો કર તબ્લીગી જમાઅતકા બાની બના. જિસ્કી વજહસે આજ પૂરી દુન્યામેં દીનકી મેહનત હો રહી હે. એક ઔર કામ્યાબ શખ્સિયતકે પીછે માંકી હૈષિયતમેં ઔરતકા કિર્દાર નૂમાયા હો રહા હે.

❀ સહાબિયાત રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુન્નકા દીની જઝબા ❀

જબ હુઝૂર નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ નુબુવ્વતકે મન્સબસે સર્ફરાઝ હૂએ ઔર આપ તૌહિદકી દઅવત લે કર ઉઠે ઉન્મેં જિન સલિમુલ્ફિત્રત નુફૂસ(નેક લોગોં)ને આપકી દઅવત પર લબ્બૈક કહા ઉન્મેં સિર્ફ મર્દ હી નહીં, બલ્કે બહુતસી સહાબિયાત રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુન્ન ભી

શામિલ થી જિન્હોંને અઝ્મે ઈસ્તિકામતકી દાસ્તાને રકમ કી. ચંદ એક સહાબિયાતકે ઈમાન અફરોઝ વાકિઆતકા ઝિક્ર કરતે હૈં.

હઝરત સુમય્યા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હા

હઝરત અમ્માર બિન યાસિર રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકી વાલિદહ હઝરત સુમય્યા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હા મક્કામેં મુગીરા કબીલેકી એક કનીઝ થી. ઈસ્લામ કબૂલ કરનેમેં ઉન્કા સાતવાં નબંર થા. યહ વહ વક્ત થા જબ ઈસ્લામ કબૂલ કરના, ગોયા હર કિસ્મકે જોરો સિતમકો દા'વત દેના થા ઔર યહ તો વૈસે ભી એક કનીઝ થી. લિહાઝા ઈસ્લામ કબૂલ કરતે હી ઝુલ્મો તશદ્દુદકા એક તૂફાન ઉન્કી તરફ ઉમડ પળા. કુફ્રો શિર્ક પર મજબૂર કરનેકે લિએ ઉન્કે કબીલે ઔર કુરૈશને હર હર્બા આઝમાયા, હર કોશિશ કર દેખી લેકિન નાકામ રહે. ઉન્કો મક્કાકી તપતી રેત પર લોહેકી ઝિરહ પહના કર ધૂપમેં ખળા કર દેતે થે. લેકિન ઉન્કે અઝ્મ ઈસ્તિકલાલમેં કોઈ ફર્ક ન આયા.

સુમય્યા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હા સિનફે નાઝુક થી, મગર ઈમાન કબૂલ કરનેકે બા'દ અપને દુન્યવી આકાઓંકે સામને ડટ ગઈ. એક રોઝ દિનભરકી અઝિય્યતકે બા'દ શામકો ઘર આઈ તો, અબૂ જહલ મિલ ગયા ઉસ્ને ગાલિયાં દેના શુરૂઅ કર દી. ફિર વહ ઈસ કદર ગુસ્સેમેં આ ગયા કે આપકો ઐસી બર્છી મારી જિસ્સે આપ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હા શહીદ હો ગઈ. મગર કિયામત તકકે લિએ ઔરતોંકા સર ફખ્રસે બુલંદ કર ગઈ. ક્યૂંકે મક્કામેં યહ પહલા ખૂન થા જો ઈસ્લામકી

ખાતિર બહા.

હઝરત ઉમ્મે શરીક દૌસિયા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હા

ઉમ્મે શરીક દૌસિયા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાકા તઅલ્લુક યમનકે કબીલે દોસસે થા. ઉમ્મે શરીક દૌસિયા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હા કિસી તઅમ્મુલકે બગૈર દઅવતે હક પર લબ્બૈક કહ કર السابقون الاولون કી મુકદસ જમાઅતમેં શામિલ હૂઈ. અલ્લામા ઈબ્ને સઅદ રહમતુલ્લાહિ અલય્હિને તબકાતમેં લિખ્ખા હે કે, ઉમ્મે શરીક દૌસિયા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાને ઈસ્લામ કબૂલ કિયા તો અઝીઝો અકારીબને ઉન્હેં સખ્ત તકાલીફ પહુંચાઈ, બા'ઝ ઔકાત ઉનકો કાફી દેર ધૂપમેં ખળા રખતે ઔર ખાનેકે લિએ રોટીકે સાથ શહદ દેતે. જબ સખ્ત પ્યાસ લગતી તો પાની બંદ કર દેતે. એક મર્તબા તીન દિન તક પાની ન મિલા ઔર ભી બહુતસી અઝિય્યતેં આપકો દી ગઈ, મગર આપને યહ સબ તકાલીફ બર્દાશ્ત કી ઔર પાએ ઈસ્તિકામત મુતઝલઝલ ન હૂએ. બિલઆખિર રિશ્તેદારોંકે પથ્થર દિલ મોમ હો ગએ તો, ઉન્હોંને ઉનકો ઉનકે હાલ પર છોળ દિયા.

હઝરત ઝુનૈરા રૂમિયા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હા

આપ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હા કુરૈશકે ખાનદાન બનૂ મખ્ઝૂમકી લોંડી થી. ઈસ્લામ કબૂલ કિયા તો મુશ્રિકીનકે ઝુલ્મો સિતમકા નિશાના બન ગઈ. એક મર્તબા અબૂ જહલને ઈત્ના મારા કે, બીનાઈ ચલી ગઈ. મુશ્રિકીનને તઅના દિયા કે લાતો

મનાતને તુમ્હારી બીનાઈ સલ્બ કર લી. હઝરત ઝુનૈરા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હા યહ તઅના સુન કર તળપ ઉઠી. કમરેમેં જા કર સર બસુજૂદ હો ગઈ ઔર દુઆ માંગી "એ અલ્લાહ ! લાતો મનાત તો પથ્થરકે બુત હૈં. ઉન્હેં યહ ભી પતા નહીં ચલતા કે, કોન ઉન્કી પૂજા કર રહા હે. આપ તો સમીઅ વ બસીર હે. જબ મેરા વુજૂદ નહીં થા આપને અતા કર દિયા. અબ બિનાઈ આપને લી, આપ ચાહે તો વાપસ કર સકતે હે. મુઝે મુશ્રિકીનકે સામને રૂસ્વા ન ફર્માએં." ચુનાંચે કમરેસે બાહર નિકલનેસે પહલે અલ્લાહ તઆલાને ઉન્કો બીનાઈ અતા ફર્મા દી. અલ્લામા ઈબ્ને હિશામને લિખ્ખા હે કે, સય્યિદના સિદ્દીકે અકબર રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુને ઉન્હેં ખરીદ કર આઝાદ કર દિયા.

હઝરત ઉમ્મે મઅ્બદ ખઝાઈયા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હા

આપ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાકા તઅલ્લુક બનૂ ખુઝાઆકી શાખ બંની કઅબસે થા. ઉમ્મે મઅબદકી કુન્નિયતસે શોહરત પાઈ. ઉન્કા ઘર મક્કા મુકર્રમાસે મદીના જાતે હૂએ, સહરાકે મુત્તસિલ કદીદકે મુકામ પર વાકેઅ થા. ઉમ્મે મઅબદ રાહગીરોં ઔર મુસાફિરોંકી ખિદમત કરતી. ખાને પીનેકે લિએ જો કુછ મૌજૂદ હોતા ખૂશી ખૂશી દસ્તરખ્વાન પર પેશ કર દેતી. ઈસ લિએ મુસાફિરોંકી ખિદમતો મેહમાન નવાઝીકી વજહસે ઉન્કી શોહરત દૂર દૂર તક ફેલ ગઈ થી. જબ નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને હિજરત ફર્માઈ તો એક ઊંટની પર નબી અલય્હિસ્સલામ ઔર અબૂબક્ર

સિદ્દીક રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ થે. જબકે દૂસ્રી ઊંટની પર આમીર બિન હુનૈરા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ ઔર અબ્દુલ્લાહ બિન ઉરૈકત થે. નબી અલય્હિસ્સલામને રાસ્તેકી નિશાનદેહીકે લિએ અબ્દુલ્લાહકો ઉજરત પર સાથ લે લિયા થા. યહ મુશ્રિક હોનેકે બાવજૂદ કાબીલે એઅતિમાદ આદમી થા.

હઝરત અસ્મા બિન્તે સિદ્દીકે અકબર રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાને ગારે ષોરસે રવાનગીકે વક્ત જો ખાના સાથ દિયા થા વહ રાસ્તેમેં ખત્મ હો ચૂકા થા. નબી અલય્હિસ્સલામ ઔર દૂસ્રે સાથિયોંકો સખ્ત તરીન ભૂક પ્યાસ મહસૂસ હો રહી થી. સિદ્દીકે અકબર રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુને ઉમ્મે મઅબદકી શોહરત સુન રખ્ખી થી, લિહાઝા અદીદ પહુંચ કર ઉન્હોંને ઉમ્મે મઅબદકે ખૈમેકે કરીબ પળાવ કિયા. ખૂશ્કસાલીકી વજહસે ઈબ્ને મઅબદકે ઘરમેં ખાને પીનેકે લિએ કુછ નહીં થા. બકરિયાં ભી નહીફ વ કમઝોર હો ચૂકી થી. નબી અલય્હિસ્સલામને ફર્માયા "દૂધ, ગોશ્ત, ખજૂરેં, ખાનેકી જો ચીઝ ભી તુમ્હારે પાસ હે વહ હમેં પેશ કરો. હમ ઉસ્કી કિમત અદા કરેંગે." ઉમ્મે મઅબદને હસ્રતસે કહા, ઈસ વક્ત હમારે ઘરમેં ખાનેકી કોઈ ચીઝ મૌજૂદ નહીં. નબી અલય્હિસ્સલામ ખૈમેકે કોનેમેં ખળી મરયલ સી બકરીકો દેખા તો ફર્માયા, અગર ઈજાઝત હો તો હમ ઈસ બકરીકા દૂધ નિકાલ લે. ઉસ્ને જવાબ દિયા બળે શોકસે, મગર મેરે ખયાલમેં યહ એક કત્રહ દૂધ ભી નહીં દેગી. નબી અલય્હિસ્સલામકે સામને જબ બકરી લાઈ ગઈ તો આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને ઉસ્કી પીઠ પર

હાથ મુબારક ફેરે ઔર દુઆ કી "ઈલાહી ! ઈસ ઔરતકી બકરિયોંમેં બર્કત દે." ફિર આપને "બિસ્મિલ્લાહિર્રહ્‌મા નિર્રહીમ" પઢ કર જોં હી બકરીકે થનોંકો છુવા તો થન દૂધસે ભર ગએ. નબી અલય્હિસ્સલામને એક બળા બર્તન મંગવા કર દૂધસે ભર લિયા ઔર પહલે ઉમ્મે મઅબદકો પિલાયા. જબ વહ સેર હો ગઈ તો ફિર અપને સાથિયોંકો પિલાયા જબ વહ ભી સેર હો ગએ તો આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને ખૂદ નોશ ફર્માયા ઔર યહ કહા ساقی القوم آخرھم લોગોંકો પિલાનેવાલા ખૂદ આખિરમેં પીતા હે. ફિર આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને બર્તનકો દૂધસે ભરા ઔર ઉસ્કો ઉમ્મે મઅબદકે લિએ છોળ દિયા ઔર આગે રવાના હો ગએ. દૂસ્રે એહલે સિયરને ઈસ વાકિએકો કદરે મુખ્તલિફ અંદાઝમેં બયાન કિયા હે.

જબ ઉમ્મે મઅબદકા શોહર આયા તો ખૈમેમેં દૂધસે ભરા બર્તન દેખ કર હેરાન હુવા. ઉમ્મે મઅબદને બતાયા કે, એક બાબર્કત મેહમાન આએ થે. ઉન્હોંને ખૂદ ભી દૂધ પિયા ઔર હમારે લિએ ભી છોળા. અબૂ મઅબદને કહા કે ઈન્કા હુલ્યા તો બયાન કરો. ઉમ્મે મઅબદને ફર્માયા,

"પાકીઝા સૂરત, હસીનો જમીલ, રોશન ચેહરા, બદન ન ફર્બા, ન નહીફ, મુતનાસીબુલ્આ'ઝા, ખૂબસૂરત આંખે, ઘને ઔર લંબે બાલ, સીધી ગર્દન, આંખકી પુતલિયાં રોશન, સુર્મગીં ચશ્મ, બારીક વ પેવસ્તા અબ્રુ, સિયાહ ઘુંઘરિયાલે બાલ, ખામોશીકી હાલતમેં બા વકાર, બોલનેકે વક્ત દિલનશી, દૂરસે દેખનેમેં સજીલે ઔર દિલ રૂબા, કરીબસે દેખનેમેં શીરીં, ખૂબ

રૂ, શીરીં કલામ, વાઝેહ અલ્ફાઝ, કલામે અલ્ફાઝકી કમી બેશીસે પાક, તમામ ગુફતગુ મોતિયોંકી લળીકી તરહ પિરોઈ હૂઈ, મયાના કદ ન તવીલ, કે આંખ વહશત ઝદા હો જાએ. આલી કદર, મખ્દૂમ, મતાઅ, માલૂફ, ન અધૂરી બાત કરનેવાલે ન ઝરૂરતસે ઝિયાદા બોલનેવાલે.''

અબૂ મઅબદ સુન કર બોલ ઉઠે કે, ખુદાકી કસમ યહ તો વહી સાહિબે કુરૈશ હે જિન્કા ઝિક્ર હમ સુનતે રહે હૈં. ચુનાંચે દોનોં મિયાં બીવીકો ઈમાનકી દોલત નસીબ હૂઈ.

હઝરત ઉમ્મે ખિલાદ
રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હા અન્સારિયા

ઈન્કા નિકાહ સુવેદ બિન ષઅલબા ખઝરજીસે હુવા, જિસ્સે ઉન્કા બેટા ખલ્લાદ પૈદા હુવા. હઝરત ખલ્લાદ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ જબ જવાન હૂએ તો બળે બહાદૂર લોગોંમેંસે હૂએ. ગઝવએ બની કુરૈઝામેં નબી અલય્હિસ્સલામકે હમરિકાબ થે. એક યહૂદી ઔરતને મકાનકી છતસે બળા પથ્થર ફેંકા જિસ્કે લગનેસે આપ શહીદ હો ગએ. જબ આપકી શહાદતકી ઈત્તિલાઅ ઉમ્મે ખલ્લાદકો પહુંચી તો મા'લૂમાત હાસિલ કરનેકે લિએ નબી અલય્હિસ્સલામકી ખિદમતમેં હાઝિર હૂઈ. ઉન્કે ચેહરે પર નકાબ પળી હૂઈ થી. હાઝિરીનમેંસે કિસીને કહા "બીબી તુમ્હારા બેટા કત્લ હો ગયા હે તઅજ્જુબ હે કે, ઐસી મુસીબતકે વક્તમેં ભી તુમને ચેહરે પર નકાબ ડાલ રખ્ખી હે.'' ઉમ્મે ખલ્લાદ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાને જવાબ દિયા, "અગર મેં અપને બેટેસે મહરૂમ હૂઈ હૂં તો કયા, અબ શર્મો હયાસે ભી મહરૂમ હો જાઉ ?'' મસ્નદ અબી

દાઉદમેં હે કે, ઈસ મૌકે પર નબી અલય્હિસ્સલામને ફર્માયા "તુમ્હારે ફરઝંદકો દોહરા ષવાબ મિલેગા ચૂંકે ઉન્હેં એહલે કિતાબને શહીદ કિયા હે."

હઝરત ઉમ્મે હાની રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હા બિન્તે અબી તાલિબ

આપકા નામ ફાતિમા ઔર કુન્નિયત ઉમ્મે હાની થી. હજરત અલી રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકી સગી હમશીરા થી. ફતહ મક્કાકે દિન ઉન્કે ઘર પનાહ લેનેવાલોંકો નબી અલય્હિસ્સલામને પનાહ અતા ફર્મા દી. એક મર્તબા નબી અલય્હિસ્સલામ ઉન્કે ઘર તશ્રીફ લાએ. આપ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાને શર્બતકા ગ્લાસ પેશ કિયા. નબી અલય્હિસ્સલામને નોશ ફર્માયા. અભી ચંદ ઘૂંટ બાકી થે કે, આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને ઉન્હેં વાપસ કર દિયા. ઉમ્મે હાની રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાને વહ બચા હુવા શર્બત પી લિયા ઔર અર્ઝ કિયા, યા રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ ! મેં રોઝેસે થી, મગર આપકા બચા હુવા શર્બત વાપસ નહીં કર સકતી થી. ઈસ લિએ પી લિયા હે અબ ક્યા હુક્મ હે ? નબી અલય્હિસ્સલામને ફર્માયા, અગર યહ નફલી રોઝહ થા તો કોઈ હર્જ નહીં. ઈસ વાકિએસે ઉન્કી નબી અલય્હિસ્સલામસે મુહબ્બતો અકીદતકા અંદાઝા હોતા હે.

હઝરત ઉમ્મે કુલ્સૂમ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હા બિન્તે ઉકબા

કુરૈશકે ખાનદાન બનૂ અબ્દે શમ્સમેંસે થી. ઉન્કી વાલિદહ અર્વાકા પહલા નિકાહ અફ્ફાન બિન અબીલ્આસસે હુવા

જિસ્સે ઉષ્માન બિન અફ્ફાન રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ ઝિન્નુરૈન પૈદા હૂએ. દૂસ્રા નિકાહ ઉકબા બિન અબી મુસીતસે હુવા, જિસ્સે ઉમ્મે કુલ્સૂમ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હા પૈદા હૂઈ. ઈસ લિહાઝસે વહ હઝરત ઉષ્માન ગની રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકી અખ્યાફી બહન થી. અર્દા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હા ઔર ઉમ્મે કુલ્સૂમ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હા દોનોં માં બેટીકો અલ્લાહ તઆલાને ફિત્રતે સલીમાસે નવાઝા થા. ઈન્તિહાઈ નામુસાઈદ હાલાતમેં ઈસ્લામ કબૂલ કિયા ઔર અપને ઈમાનકો છૂપાયા. જબ નબી અલય્હિસ્સલામને મદીના હિજરત ફર્માઈ તો ઉમ્મે કુલ્સૂમ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાકા દિલ ભી હિજરતકે લિએ તળપ ઉઠા. ચૂંકે કુવારીં થી ઈસ લિએ બાપ ઔર ભાઈકી નિગરાની બળી કળી થી. બહુત અર્સે તક હિજરતકા મૌકા ન મિલ સકા. ગઝવએ બદરમેં જબ ઉન્કે વાલિદ ઉત્બા બિન અબી મુસીત મુસલમાનોંકે હાથોં જહન્નમ વાસિલ હુવા તો, ઉન્કે ભાઈને નબી અલય્હિસ્સલામકે ખિલાફ ઝુબાન દરાઝીકી ઈન્તિહા કર દી. ઉમ્મે કુલ્સૂમ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હા ઈસ્કી બાતેં સુનતી ઔર દિલ મસૂસ (પછતાવા)કર રહ જાતી. ઔરત ઝાત થી, બકોલ, મજબૂર હૈં ઉફ અલ્લાહ કુછ કહ ભી નહીં સકતે. હર વક્ત અલ્લાહ રબ્બુલ્ઈઝ્ઝતકે હુઝૂર દુઆ કરતી કે, ઈસ નાપાક મુશ્રિકાના માહોલસે નજાત મિલ જાએ. ઈત્તિફાકસે ઉન્હેં સુલેહ હુદૈબિયાકે ચંદ માહ બા'દ ઘરસે નિકલનેકા મૌકા મિલ ગયા. વહ બની ખુઝાઆકે એક નેક નફસ આદમીકે સાથ પૈદલ હી મક્કા મુકર્રમાસે મદીના મુનવ્વરા પહુંચી. જબ ઘરવાલોંકો ઈલ્મ હુવા

તો ઉન્કે દો ભાઈ વલીદ ઔર અમ્માર મદીનહ આએ ઔર નબી અલય્હિસ્સલામસે મુતાલબા કિયા કે, સુલેહ હુદેબિયાકે મુતાબિક ઉન્કી બહનકો ઉન્કે હવાલે કર દિયા જાએ. સુલહનામેમેં ઔરતોંકા તો કહીં તઝકરા નહીં થા. બારગાહે ઈલાહીસે આયાત ઉતરી فَإِنْ عَلِمْتُمُوهُنَّ فَلَا تَرْجِعُوهُنَّ إِلَى الْكُفَّارِ નબી અલય્હિસ્સલામને હક્કે ખુદાવંદીકે મુતાબિક ઉન્કો વાપસ ભેજનેસે ઈન્કાર કર દિયા ઔર ઉન્કી ઈઝ્ઝત અફઝાઈકે ખાતિર હઝરત ઝૈદ બિન હારિષા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુસે ઉન્કા નિકાહ કર દિયા.

ખવાતીનો હઝરાત તારીખકે તનાઝુરમે

તારીખે ઈસ્લામકા મુતાલઆ કરેં તો યહ બાત તશ્ત અઝબામ(મશ્હૂર) હોતી હે કે, મુખ્તલીફ કિસ્મકે કારનામેં નુમાયા હેં, જહાં મર્દોંકે કારનામોંકા ઝિક્ર હોતા હે વહાં ખવાતીનકા નામ ભી ઝરૂર આતા હે.

હિજરતે હબ્શા હો યા હિજરત મદીના, ઈસ્લામકી ખાતિર મર્દોંને વતન છોળા તો ઔરતેં ભી દિયારે વતન હૂઈ. અગર શુજાઅતો બહાદૂરીમેં ખાલિદ બિન વલીદ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકા નામ નઝર આતા હે તો ફિર ઈસ્લામી તારીખમેં હઝરત ખૌલા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાકા નામ ભી નઝર આતા હે. અગર મર્દોંમેં સિદ્દીકે અકબર રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકા નામ નઝર આતા હે તો ફિર આઈશા સિદ્દીકા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાકા નામ ભી તો નઝર આતા હે. અગર મર્દોંમેં સય્યિદના બિલાલ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકી કુર્બાનિયાં નઝર આતી હે તો ફિર સય્યિદા ઝુનૈરા રદિયલ્લાહુ તઆલા

અન્હાકી કુર્બાનિયાં ભી તો મૌજૂદ હે. અગર હસનો હુસૈન રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુમ અજમઈન જન્નતકે નૌજવાનોંકે સરદાર હે, તો સય્યિદા ફાતિમા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાકો ભી તો જન્નતી ઔરતોંકી સરદાર બતાયા ગયા હે. અગર ફિકહમેં હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન મસ્ઉદ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ ઈમામુલ્ફુકહાઅ હેં તો સય્યિદા આઈશા સિદ્દીકા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હા ભી તો બળી ફકીહિયા હેં ઔર અગર ઈબાદત ગુઝારોં ઔર સૂફિયાઅમેં હસન બસ્રી રહમતુલ્લાહિ અલય્હિકા નામ આતા હે તો ફિર રાબિઆ બસ્રિયા રહમતુલ્લાહિ અલય્હાકા નામ ભી તો મૌજૂદ હે. અલગર્ઝ કે, ઈસ્લામકી તારીખમેં મર્દોંકે સાથ સાથ ઔરતોંકા મિષાલી કિર્દાર હમેશા જગમગાતા હુવા નઝર આએગા.

બાબ – ૨

ખવાતીનકે ઈલ્મી કારનામે

જબ હમ અપને શાનદાર માઝી પર નિગાહ ડાલતે હે તો પતા ચલતા હે કે ઉસ વક્ત ખવાતીનકા ઈલ્મી ઝોક દર્જએ કમાલકો પહુંચા હુવા થા. વહ ન સિર્ફ દીની ઉલૂમ સિખતી ઔર સિખાતી થી, બલ્કે રોઝમર્રાકે મઅલૂમાતમેં છોટી છોટી જુઝઈયાત પર ભી ઈલ્મી નઝર રખતી થી. હત્તા કે બસા ઔકાત ઔરતેં ઐસે ઐસે નુકાત પેશ કરતી થી કે મર્દ ભી હેરાન રહ જાતે.

ભાઈકી ગલતી પર નિશાનદહી

સય્યિદના ઉમર ઈબ્ને ખત્તાબ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકા દોરે ખિલાફત થા. એક દિન આપ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ મિમ્બર પર ખળે હો ગએ ઔર ફર્માયા કે, આજ કલ લોગ હક્કે મહર બાંધનેમેં બહુત ફરાખીકા ષુબૂત દે રહે હેં. અમીર લોગ બળે બળે હક્કે મહર બાંધતે હેં. જબકે ગરીબ લોગ ઈત્ના નહીં બાંધ સકતે. ઈસ્સે ગુરબાઅકો પરેશાની હોતી હે, મેરા જી ચાહતા હે કે, હક્કે મહરકી એક મુનાસિબ સી મિકદાર યા'ની ચાલીસ ઔકિયા ચાંદી મુતઅય્યન કર દી જાએ તાકે, અમીર ઔર ગરીબ સબ ઈત્ના હી મહર બાંધ દિયા કરેં. ઈસ તરહ કિસી મુસલમાન ભાઈકા દિલ રંજીદા ન હોગા. અગર કિસીને ઈસ્સે ઝિયાદા બાંધા તો મેં ઉસે લે કર બૈતુલ્માલમેં જમા કરા દૂંગા. અગર્ચે વહ અમીર શખ્સકી બેટી હી ક્યૂં ન હો.

આપ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ યહ બયાન કરકે

મિમ્બરસે નીચે ઉતરે. ઔરતોંકી તરફસે એક દરાઝ કદ સહાબિયા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હા પર્દેમેં આઈ ઔર હઝરત ઉમર રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકે પાસ આ કર ખળી હો ગઈ. કહને લગી, એ અમીરૂલ્મુઅમિનીન ! ક્યા આપને ઈન્તિઝામી ઉમૂરકી વજહસે યહ મસ્અલા બયાન કિયા હે યા કિતાબો સુન્નતકો સામને રખ કર ? ઉન્હોંને કહા કે મેંને તો ઈન્તિઝામી ઉમૂરકો સામને રખ કર યહ બાત કી હે તા કે, કિસીકી દિલ આઝારી ન હો. ફર્માને લગી મગર કુર્આનમેં યહ બાત વઝાહતસે બયાન કર દી હે તો આપકો કહાં ઈખ્તિયાર હે ? કે આપ ઈસ્મેં કોઈ કમી બેશી કર સકેં. હઝરત ઉમર રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુને ફર્માયા, કુર્આનમેં ઉસ્કી તફસીલ કહાં હે ? ફર્માને લગી, અલ્લાહ તઆલાને ફર્માયા :—

وَاٰتَيْتُمْ اِحْدٰهُنَّ قِنْطَارًا فَلَا تَاْخُذُوْا مِنْهُ شَيْئًا.

[સૂરએ નિસાઅ : આયત ૨૦]

"અગર કોઈ ઔરતકો મહરમેં સોને ચાંદીકા ઢેર ભી દે" તો જબ અલ્લાહ તઆલાને સોને ચાદીકા ઢેર કહ દિયા હે તો ફિર આપ ઈસ મિકદારકો કૈસે કમ કર સકતે હેં.

યહ સુન કર હઝરત ઉમર રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ ઉસી વક્ત ઉલ્ટે પાંવ વાપસ મિમ્બર પર આએ ઔર ફર્માને લગે કે, એક બહનને અપને ભાઈકી ગલતીકી નિશાનદહી ફર્મા દી હે. લિહાઝા મેં અપના હુકમ વાપસ લેતા હૂં. ક્યૂંકે જબ પર્વરદિગારને હદ મુતઅય્યન નહીં કી, તો લોગોંકે પાસ ઈખ્તિયાર હે કે હર બંદા અપની મર્ઝીકે મુતાબિક હક્કે મહર બાંધ સકતા હે.

﴾ એક ખાતૂનકી દરબારે ઉમર રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુમેં શિકાયત ﴿

મુહમ્મદ બિન ગિફ્ફારીસે રિવાયત હે કે, એક ખાતૂન હઝરત ઉમર રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકે દરબારે ખિલાફતમેં હાઝિર હૂઈ ઔર અર્ઝ કિયા, એ અમીરૂલ્મુઅમિનીન ! મેરે શોહર હર દિનમેં રોઝા રખતે હેં ઔર રાતકો મુસલ્લે પર કિયામ કરતે હેં ઔર મુઝે યહ પસંદ નહીં કે મેં ઉન્કે સામને ઈસ્કા શિકવા કરૂં, ક્યૂંકે વહ અલ્લાહકી ઈબાદત કરતે હેં. હઝરત ઉમર રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુને ફર્માયા, આપકે શોહર તો બહુત અછ્છે હેં, ઔરતને ફિર વહી બાત દોહરાઈ. હઝરત ઉમર રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુને ભી દોબારા વહી જવાબ દિયા. હઝરત કઅબ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ અસદીને યહ સુંન કર અર્ઝ કિયા, અમિરૂલ્મુઅમિનીન યહ ઔરત અપને શોહરકી શિકાયત કર રહી હે કે વહ ઈબાદતમેં ઈત્ને મસ્રૂફ હે કે, હુકૂકે ઝવજીયત અદા કરનેકા વક્ત હી નહીં મિલ્તા. હઝરત ઉમર રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુને ફર્માયા કે, જિસ તરહ આપ ઉન્કે કલામકો સમઝે હેં, અબ ઉસી તરહ ઉન્કે દરમિયાન ફેસ્લા ભી કર દેં. હઝરત કઅબ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુને ઉન્કે શોહરકો બુલા ભેજા. જબ વહ આએ તો આપને ઉસ્કી બીવીસે કહા કે, અપના મુદઆ બયાન કરો. ઉસ ઔરતને અશ્આરમેં યૂં કહા :—

يا ايها القاضى الحكيم رشده ❁ الٰهى خليلى عن فراشى مسجدُه

زهده فى مضجعى تعبده ❁ فاقض القضا كعب ولا ترده

نهاره وليله ما يرقده ❁ ولست فى امرا النساء احمده

(એ હિકમતવાલે, ફેસ્લેવાલે કાઝી ! મેરે દોસ્તકો ઉસ્કી મસ્જિદને મેરે બિસ્તરસે ગાફિલ કર દિયા હે. ઉસ્કી ઈબાદતને ઉસે મેરી ખ્વાબગાહસે બેપર્વાહ કર દિયા હે ઔર ઉસ્કા દિન ઔર રાત ઉસ્કો સોને નહીં દેતા. મેં ઔરતોંકે મુઆમલેમેં ઉન્કી તા'રીફ નહીં કરતી.)

જબ શોહરને બીવીકા શિકવાનામા સુના તો જવાબ શિકવાકે તોર પર કહા,

زهدنى فى النساء وفى الحجل ❁ انى امرؤا اذهلنى ما قد نزل

فى سورة النحل وفى السبع الطوال ❁ وفي كتاب الله تخويف جلل

(ઉસ્કે બિસ્તરોં ઔર ખ્વાબગાહોંસે ગાફિલ હો ગયા મેં, બસ મેં ઐસા આદમી હૂં જિસ્કો ભૂલા દિયા ઉસ્ને જો નાઝિલ હુવા સુરે નહલ ઔર સબએ તિવાલમેં ઔર અલ્લાહકી કિતાબમેં ખૌફ દિલાના ઔર ડરાના હે.)

યહ સુન કર હઝરત કઅબ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુને ભી શેરમેં જવાબ દિયા :–

ان لها حقا عليك يا رجل ❁ تصيبها فى اربع لمن عقل

(બેશક એ શખ્સ ! ઉસ્કા તુઝ પર હક હે, ચાર રાતોંમેં તૂ ઉસ્કે પાસ ઝરૂર જાએ નસીહત હે અકલમંદકે લિએ.)

فاعطها ذاك ❁ ودع عنك العلل

(લિહાઝા ઉસ્કો યહ હક દે ઔર હીલે બહાને છોળ)

ફિર હઝરત કઅબ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુને ફેસ્લા ફર્માયા, બેશક અલ્લાહ તઆલાને મર્દકે લિએ એક વક્તમેં ચાર ઔરતોંસે શાદી હલાલ ફર્માઈ હે, લિહાઝા તીન રાતેં તેરે લિએ હેં ઔર ચોથી ઈસ્કે લિએ હેં.

[કિતાબુલ્અઝકિયા સફા : ૨૩૭]

એક નેક ખાતૂનકી કુર્આન ફહમી

હઝરત આસિમ રહમતુલ્લાહિ અલય્હિ ફર્માતે હેં કે, હમ કભી કભી હઝરત હફસા બિન્તે સીરીન રહમતુલ્લાહિ અલય્હાકે પાસ ઈસ્તિફાદએ ઈલ્મી ઔર હુસૂલે બર્કતકે લિએ જાતે થે. હાલાંકે વહ બૂઢી હો ચૂકી થી, લેકિન હમારે જાને પર વહ એક બળી ચાદરકો અપને ઉપર ઓઢ લેતી, યહાં તકકે ઉસ્કા નકાબ બના કર ચેહરે પર ગિરા લેતી. એક દફઅ હમને કહા, અલ્લાહ આપ પર રહમ ફર્માએ કુર્આને પાકમેં તો ઈર્શાદે ખુદાવંદી હે કે :–

وَالْقَوَاعِدُ مِنَ النِّسَاءِ الّٰتِیْ لَا یَرْجُوْنَ نِکَاحًا

فَلَیْسَ عَلَیْهِنَّ جُنَاحٌ اَنْ یَّضَعْنَ ثِیَابَهُنَّ غَیْرَ مُتَبَرِّجٰتٍ بِزِیْنَةٍ ؕ

[સૂરએ નૂર : આયત ૬૦]

(ઔર બૂઢી ઔરતેં જો નિકાહકી ઉમ્મીદ હી નહીં રખતી ઉન પર કોઈ હર્જ નહીં કે વહ અપને ઝાઈદ કપળે ઉતાર રખ્ખે મવાકેઅ ઝિનતકો ખોલે બગૈર.)

લિહાઝા આપકા ચાદર ઉપર કર લેના જીલબાબ (ચાદર)હે ઔર યહી કાફી હે નકાબકી ઝરૂરત નહીં, તો હફસા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાને ફર્માયા ઈસ આયતમેં આગે ક્યા

હે વહ ભી તો પઢેં. હમને કહા આગે હૈ وَاَنْ يَّسْتَعْفِفْنَ خَيْرٌ لَّهُنَّ (અગર વહ એહતિયાત કરેં તો બેહતર હે.) ફર્માતી હે, ઈસ્મેં મુંહ છુપાનેકા ઈષ્બાત હે. [સિફતુસ્સફવા]

﴾ કુર્આની આયાતસે ગુફતગુ કરનેવાલી ઔરત ﴿

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન મુબારક રહમતુલ્લાહિ અલય્હિ ફર્માતે હૈં કે, મેં હજકે લિએ ઘરસે નિકલા ઔર સવાદ મુકામમેં એક રાસ્તે પર પહુંચા તો, વહાં એક બુઢિયાં ઔરત નઝર આઈ જો ઊન પહને ઔર ઊનકી ઓઢની ઓઢે હૂએ થી. મૈંને કહા અસ્સલામુઅલય્કુમ વરહમતુલ્લાહિ વબરકાતુહુ.

જવાબમેં ઉસ્ને કહા :–

[સૂરએ યાસીન : ૫૮] سَلَامٌ قَوْلًا مِّنْ رَّبٍّ رَّحِيْمٍ

(સલામ પરવરદિગાર મહેરબાનકી તરફસે કહા જાએગા)

મૈંને પૂછા અલ્લાહ તુજ પર રહમ કરે, ઈસ જગહ ક્યા કર રહી હો ?

જવાબ દિયા :–

[સૂરએ એઅ્રાફ : ૧૮૬] مَنْ يُّضْلِلِ اللّٰهُ فَلَا هَادِىَ لَهٗ

(જિસ્કો અલ્લાહ ગુમ્રાહ કર દે ઉસ્કો કોઈ રાહ દિખાનેવાલા નહીં)

મેં સમઝ ગયા કે વહ રાસ્તા ગુમ કર બેઠી હે, તો મૈંને પૂછા કહાં જાનેકા ઈરાદા હે ?

જવાબ દિયા :–

سُبْحَانَ الَّذِىْٓ اَسْرٰى بِعَبْدِهٖ لَيْلًا مِّنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ اِلَى الْمَسْجِدِ الْاَقْصَى

(વહ ઝાતે પાક હે જો બંદેકો મસ્જિદુલ્હરામ યા'ની ખાનએ કા'બાસે મસ્જિદે અકસા તક લે ગઈ.)

[સૂરએ બની ઈસ્રાઈલ : ૧]

તો મુઝે મા'લૂમ હો ગયા કે વહ હજસે ફારિગ હો ચૂકી હે ઔર અબ બૈતુલ્મુકદસ જાનેકા ઈરાદા રખતી હે. ફિર મૈંને પૂછા, આપ કિત્ને અર્સેસે યહાં હો ? તો કહા :–

(પૂરી તીન રાતેં) ثَلٰثَ لَيَالٍ سَوِيًّا

ફિર મૈંને પૂછા, કિસ ચીઝકે સાથ વુઝૂ કરતી હો ?

જવાબ દિયા :–

[સૂરએ માઈદહ : ૬] فَلَمْ تَجِدُوْا مَاۗءً فَتَيَمَّمُوْا صَعِيْدًا طَيِّبًا

(પસ અગર પાની ન પાઓ તો તયમ્મુમ કર લો)

ફિર મૈંનેં કહા, મેરે પાસ ખાના હે, અગર આપ ખાના ચાહે.

ઉસ્ને કહા :–

[સૂરએ બકરહ : ૧૮૭] اَتِمُّوا الصِّيَامَ اِلَى الَّيْلِ

(રોઝોંકો રાત તક પૂરા કરો)

યા'ની મેરા રોઝા હે. શામકો આપ ખાના ખિલા સકતે હૈં.

તો મૈંને ઈસ પર પૂછા કે યહ તો રમઝાનકા મહિના નહીં હે ?

ખાતૂનને કહા,

[સૂરએ બકરહ : ૧૫૮] وَمَنْ تَطَوَّعَ خَيْرًا فَاِنَّ اللّٰهَ شَاكِرٌ عَلِيْمٌ

(જો બતોરે નફલકે નેક કામ કરે તો અલ્લાહ કબૂલ કરનેવાલા ઔર જાનનેવાલા હે.)

મતલબ યહ કે નફલી રોઝા હે. તો મૈંને કહા સફરમેં તો રોઝા ફર્ઝ ભી ન રખના જાઈઝ હે, યહ તો ફિર ભી નફલી હે. ઉસ્ને જવાબ દિયા,

[સૂરએ બકરહ : ૧૫૮] وَاَنْ تَصُوْمُوْا خَيْرٌ لَّكُمْ اِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُوْنَ

(અગર તુમ રોઝા રખ્ખો તો તુમ્હારે લિએ બેહતર હે બશર્તેકે તુમકો ષવાબકા ઈલ્મ હો.)

યા'ની રોઝા ન રખનેકી અગર્ચે ઈજાઝત હે લેકિન ફિર ભી રોઝા રખના ઝિયાદા બેહતર હે.

ફિર મૈંને આખિર પૂછ હી લિયા કે તૂ ઈસ તરહ બાત ક્યૂં નહીં કરતી જૈસે મૈં કર રહા હૂં ?

તો ઉસ્ને જવાબ દિયા.

[સૂરએ બકરહ : ૧૫૮] مَا يَلْفِظُ مِنْ قَوْلٍ اِلَّا لَدَيْهِ رَقِيْبٌ عَتِيْدٌ

(ઈન્સાન જો બાત ભી મુંહસે નિકાલતા હે ઉસ પર નિગહબાન ફરિશ્તે મુકર્રર હે.)

ફિર મૈંને પૂછા તુમ્હારા તઅલ્લુક કિસ કબીલેસે હૈં ?

ઉસ્ને જવાબ દિયા,

وَلَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهٖ عِلْمٌ. اِنَّ السَّمْعَ وَالْبَصَرَ
وَالْفُؤَادَ كُلُّ اُولٰئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْئُوْلًا.

[સૂરએ અસ્રા : ૩૬]

(જિસ બાતકા તુમ્હેં પતા ન હો ઉસ્કે પીછે ન હો. બિલાશુબા કાન, આંખો ઔર દિલસે બા'ઝ પુર્સ હોગી)

મૈંને કહા, મુઆફ કર દેના મુજસે ગલતી હો ગઈ.

ઉસ્ને કહા,

لَا تَثْرِيبَ عَلَيْكُمُ الْيَوْمَ يَغْفِرُ اللّٰهُ لَكُمْ وَهُوَ اَرْحَمُ الرَّاحِمِيْنَ.
[સૂરએ યૂસુફ : ૯૨]

(આજ તુમ પર કુછ મલામત નહીં હે, ખુદા તુમકો મુઆફ કરે ઔર વહ બહુત રહમ કરનેવાલા હે)

ફિર મેંને કહા ક્યા તુઝે ઝરૂરત હે કે, મેં તુઝકો અપની ઈસ ઊંટની પર સવાર કરકે તેરે કાફલેમેં પહુંચા દૂં ?

જવાબ દિયા,

وَمَا تَفْعَلُوْا مِنْ خَيْرٍ يَّعْلَمْهُ اللّٰهُ [સૂરએ યૂસુફ : ૯૨]

(ઔર નેકીકા કામ તુમ જો કરો અલ્લાહ ઉસે જાન્તા હે)

મેંને ફિર અપની ઊંટની બિઠા દી (તાકે વહ સવાર હો જાએ.) ઉસ્ને કહા,

قُلْ لِّلْمُؤْمِنِيْنَ يَغُضُّوْا مِنْ اَبْصَارِهِمْ [સૂરએ યૂસુફ : ૯૨]

(મુઅમિનીનસે કહ દિજીએ કે અપની નિગાહેં પસ્ત રખ્ખે.)

મેંને અપની નિગાહેં પસ્ત કર દી ઔરં ઉસ્કો કહા, સવાર હો જાએ. લેકિન જબ વહ સવાર હોને લગી તો ઊંટની બિદક ગઈ ઔર ઉસ્કી ઓળની કઝાવેસે ઉલઝ કર ફટ ગઈ. મેંને ઉસ પર ઈઝહારે અફસોસ કિયા, તો કહને લગી.

مَا اَصَابَكُمْ مِنْ مُّصِيْبَةٍ فَبِمَا كَسَبَتْ اَيْدِيْكُمْ وَيَعْفُوْا عَنْ كَثِيْرٍ.
[સૂરએ શૂરા : ૩૦]

(ઔર જો ભી તુમકો મુસીબત પહુંચી હે, વહ તુમ્હારે હાથોંકી કમાઈ હે ઔર અલ્લાહ તો બહુતસી લગ્ઝિશેં મુઆફ કર દેતા હે)

યા'ની ઉસ્મેં તુમ્હારા કોઈ કુસૂર નહીં યહ મેરે હી આ'માલકા નતીજા હે.

મેંને કહા, સબ્ર કરો મેં ઉસ્કી ટાંગે બાંધ દેતા હૂં તાકે, તુમ આસાનીસે સવાર હો સકો. તો ઉસ્ને કહા,

فَفَهَّمْنٰهَا سُلَيْمٰنَ [સૂરએ શૂરા : ૩૦]

(પસ હમને સમઝા દિયા સુલૈમાનકો યા'ની ઉસ્કે પાંવ બાંધ દો ઈસ તરહ ઠીક હે.)

ફિર મેંને ઊંટનીકે પાંવ બાંધે ઔર ઉસ્કો કહા, સવાર હો જાએં. જબ વહ બુઢિયાં સવાર હો ગઈ તો કહા,

سُبْحٰنَ الَّذِىْ سَخَّرَ لَنَا هٰذَا وَ مَا كُنَّا لَهٗ مُقْرِنِيْنَ وَاِنَّا اِلٰى رَبِّنَا لَمُنْقَلِبُوْنَ.

[સૂરએ ઝુખ્રૂફ : ૧૩–૧૪]

(વહ ઝાત પાક હે જિસ્ને ઈસ્કો હમારે લિએ ઝેર ફર્મા કર દિયા વર્ના હમમેં તાકત ન થી કે, ઈસ્કો બસમેં કર લેતે ઔર હમ અપને પરવરદિગારકી તરફ લોટ કર જાનેવાલે હેં)

મેંને ઊંટનીકી મહાર પકડી ઔર તેઝ ચલને લગા ઔર તેઝ આવાઝસે હદી (ઊંટકો તેઝ ચલાનેકે કલામ) ગાતા જા રહા થા તો ઉસ્ને કહા,

وَاقْصِدْ فِىْ مَشْيِكَ وَاغْضُضْ مِنْ صَوْتِكَ [સૂરએ ઝુખ્રૂફ : ૧૩–૧૪]

(ઔર અપની ચાલમેં એઅતિદાલસે કામ લો ઔર આવાઝ પસ્ત રખ્ખો)

તો ફિર મેં લગામ થામે આહિસ્તા આહિસ્તા ચલને લગા ઔર અશ્આરમેં ગુનગુનાતા રહા. ફિર ઈસ બુઢિયાંને કહા,

فَاقْرَءُوْا مَا تَيَسَّرَ مِنَ الْقُرْاٰنِ [સૂરએ મુઝ્ઝમ્મિલ : ૨૦]

(કુર્આનેપાક પઢહો જિત્ની તૌફિક હો સકે)

ઉસ્કી મુરાદ થી કે, કુર્આન પઢના અશ્આરસે ઝિયાદા બેહતર હે.

ફિર મૈંને કહા બેશક આપકો ખેરે કષીર (બહુત ભલાઈ) દી ગઈ હે. ઉસ્ને કહા,

يُؤْتِى الْحِكْمَةَ مَنْ يَّشَآءُ وَمَنْ يُّؤْتَ الْحِكْمَةَ فَقَدْ اُوْتِىَ

خَيْرًا كَثِيْرًا وَمَا يَذَّكَّرُ اِلَّآ اُولُوْا الْاَلْبَابِ.

[સૂરએ બકરહ : ૨૬૯]

(વહ જિસ્કો ચાહતા હે દાનાઈ બખ્શતા હે ઔર જિસ્કો દાનાઈ મિલી બેશક ઉસ્કો બળી નેઅમત મિલી ઔર નસીહત તો વહી લોગ કબૂલ કરતે હે જો અક્લમંદ હે.)

જબ મૈંને ઉસ્કે સાથ થોળા સફર કર લિયા તો પૂછા, ક્યા આપકા શોહર હે તો ઉસ્ને કહા,

يَآ اَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا لَا تَسْئَلُوْا عَنْ اَشْيَآءَ اِنْ تُبْدَ لَكُمْ تَسُؤْكُمْ

[સૂરએ માઈદહ : ૧૦૧]

(મુઅમિનો! ઐસી ચીઝોંકે બારેમેં સવાલ મત કરો કે અગર ઉન્કી હકીકત તુમ પર ઝાહિર કર દી જાએ તો તુમ્હેં બુરી લગેં)

મેં ખામોશ હો ગયા ઔર ચલતા રહા, યહાં તકકે ઉસ્કે કાફલે તક ઉસ્કો પહુંચા દિયા. ફિર વહાં જા કર મૈંને કહા, ઈસ કાફલેમેં તેરા કોન હે ? ઉસ બૂળ્હિયાંને કહા,

اَلْمَالُ وَالْبَنُوْنَ زِيْنَةُ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا.

[સૂરએ કહફ : ૪૬]

(માલ ઔર બેટે તો દુન્યાકી ઝિંદગીકી (રોનક) ઔર

ઝીનત હે.)

તો મૈંને જાન લિયા કે કાફલેમેં ઉસ્કે લળકે હૈં. ફિર મૈંને પૂછા કે ઉન્કી અલામતેં ક્યા હે ? તો ઉસ્ને કહા,

[સૂરએ કહફ : ૪૬] وَعَلَامَاتٍ ؕ وَبِالنَّجْمِ هُمْ يَهْتَدُوْنَ

(ઔર નિશાનાત બના દિએ ગએ હૈં ઔર લોગ સિતારોંસે ભી રાસ્તે મા'લૂમ કરતે હૈં)

મુઝે યહ પતા ચલ ગયા કે વહ કાફલેકે રહબર હૈં. ફિર આગેકી તરફ પહુંચા ઔર શુરૂઅકે ખેમોમેં પૂછા કે ઈન્મેંસે તેરે કોન હૈં ? જવાબ દિયા,

[સૂરએ નિસાઅ્ : ૧૨૫] وَاتَّخَذَ اللّٰهُ اِبْرَاهِيْمَ خَلِيْلًا.

[સૂરએ નિસાઅ્ : ૧૬૪] وَكَلَّمَ اللّٰهُ مُوْسٰى تَكْلِيْمًا.

[સૂરએ મરયમ : ૧૨] يَا يَحْيٰى خُذِ الْكِتَابَ بِقُوَّةٍ.

(ઔર ઈબ્રાહિમકો અલ્લાહને અપના દોસ્ત બના લિયા ઔર બાત કી મૂસાસે અછ્છી તરહ, એ યહ્યા ! પકળ લો કિતાબકો મઝબૂત)

તો મેં સમઝ ગયા કે યહ ઉસ્કે લળકોંકે નામ હૈં. મૈંને આવાઝ દી એ ઈબ્રાહીમ, એ મૂસા, એ યહ્યા તો અંદરસે ખૂબસૂરત જવાન નિકલે, ગોયા કે ચાંદ મુતવજ્જહ હો ગએ હૈં. જબ હમ ઈત્મીનાનસે બેઠ ગએ તો ખાતૂનને કહા,

فَابْعَثُوْا اَحَدَكُمْ بِوَرِقِكُمْ هٰذِهٖۤ اِلَى الْمَدِيْنَةِ فَلْيَنْظُرْ اَيُّهَا اَزْكٰى طَعَامًا

[સૂરએ કહફ : ૧૯] فَلْيَأْتِكُمْ بِرِزْقٍ مِّنْهُ.

(તો અપનેમેંસે કિસીકો યહ રૂપીયા દે કર શહર ભેજો

વહ દેખે કે નફીસ ખાના કોનસા હે. તૂ ઉસ્મેંસે ખાના લે આના)

તો ફિર ઉન લળકોમેંસે એક ઉઠા ઔર ખાના ખરીદ કર લાયા. ફિર ઉન્હોંને ખાના મેરે આગે રખ દિયા તો બૂળ્હિયાને કહા,

كُلُوْا وَاشْرَبُوْا هَنِيْٓـًٔا بِمَا اَسْلَفْتُمْ فِي الْاَيَّامِ الْخَالِيَةِ.

[સૂરએ અલ્હાક્કહ : ૨૪]

(ખાઓ ઔર પીઓ ખૂશીસે બસબબ ઉસ્કે, જો તુમને ગુઝરે હૂએ દિનોંમેં કિયા હે)

ફિર મૈંને લળકોંસે કહા, મુઝ પર તુમ્હારા ખાના હરામ હે યહાં તક કે તુમ ઈસ ખાતૂનકી હકીકત ન બતા દો. તો ઉન્હોંને કહા કે, યહ હમારી માં હે, ચાલિસ સાલસે કુર્આનકે અલાવા વહ ઔર કુછ નહીં બોલતી, ઈસ ખૌફસે કે કહીં લગ્ઝિશ ન હો જાએ ઔર ઉસ પર અલ્લાહ તઆલા નારાઝ ન હો જાએ.

ફિર મૈંને કહા,

ذٰلِكَ فَضْلُ اللّٰهِ يُؤْتِيْهِ مَنْ يَّشَآءُ وَاللّٰهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيْمِ.

(યહ અલ્લાહકા ફઝલ હે જિસ્કો ચાહે અતા કરતા હે ઔર અલ્લાહ બળે ફઝલવાલા હે.)

ઔરતકે ઇલ્મને જાન બચાઇ

અહવાઝ શહરમેં ખવારિજકા ફિત્ના નિકલા તો ઉન્હોંને એક ઔરતકો પકળ કર કત્લ કરના ચાહા. ઔરતને કહા તુમ ઉસ્કો કત્લ કરતે હો જિસ્કે મુતઅલ્લિક કુર્આનમેં હે :–

اَوَ مَنْ يُّنَشَّؤُا فِي الْحِلْيَةِ وَهُوَ فِي الْخِصَامِ غَيْرُ مُبِيْنٍ.

[સૂરએ ઝુખ્રુફ: ૧૮]

(જો ઝેવરમેં પર્વરિશ પાતી હે ઔર ઝગળેમેં મઝબૂત નહીં)

યહ સુન કર ખવારિજને ઉસે છોળ દિયા.

❁ ઔરતને કાઝીકો લાજવાબ કર દિયા ❁

એક દફા ઈબ્ને અબ્દુસ્સલામ અલ્હાશમીને બસરામેં અપના મહલ બનાના શુરૂઅ કિયા. ઈસ મહલકી જગહકે બિલ્કુલ સાથ એક બૂળ્હિયાકા છોટાસા ઘર થા. જબ મહલકી તઅમીરકે લિએ પૈમાઈશ વગૈરા કી ગઈ તો ઉસ્કી કોઈ સિમ્ત ભી ઠીક ન બનતી થી, જબ તકકે ઈસ બૂળ્હિયાકે ઘરકો ઉસ્કે અંદર શામિલ ન કિયા જાતા. બૂળ્હિયાકી જગહ ખરીદનેકે લિએ ઉસ્સે બાત કી ગઈ તો ઉસ્ને સાફ ઈન્કાર કર દિયા. બાવુજૂદ ઉસ્કે કે, ઉસ્કો કઈ ગુના ઝિયાદા રકમકા લાલચ દિયા ગયા લેકિન બેચનેસે ઈન્કારી રહી. આજિઝ આ કર હાશમીને ઉસ્કી શિકાયત કાઝી અબૂ હામિદ ખુરાસાનીસે કી. કાઝી સાહિબને કહા કે યહ તો આસાન બાત હે, મેં એક ઐસી તર્કિબ કરૂંગા કે વહ બેચને પર મજબૂર હો જાએગી. હત્તા કે વહ ખૂદ આપસે કહેગી કે આપ સિર્ફ અસ્લી કિમત પર ખરીદેં.

ચુનાંચે કાઝી સાહિબને ઔરતકો બુલાયા ઔર કહા કે એ ઔરત ! તેરે ઘરકી કીમત ઈસ્સે કહીં કમ હે જો તુઝે પેશ કી ગઈ હે, અગર તૂ ઈસે કબૂલ ન કરેગી તો ફિર મેં તુઝ પર "હિજ્ર"કા હુક્મ લાગૂ કરૂંગા ઔર તૂ અપના માલ ફરોખ્ત ન કર સકેગી. (હિજ્રકા હુક્મ ઉસ બંદે પર નાફિઝ હોતા હે જિસ્કો કાઝી ઉસ્કી દીવાનગીકી વજહસે સમઝતા હો કે, યહ

માલકો ઝાએઅ કર દેગા ઔર ઉસ્કે વરષા ઉસ્કે હકસે મહરૂમ હો જાએંગે) ઈસ ઔરતને કહા કાઝી સાહિબ મેં આપ પર કુર્બાન, આપ હિજરકા હુક્મ ઉસ શખ્સ પર ક્યૂં નાફિઝ નહીં કરતે જો એક દિરહમકી ચીઝ પર દસ દિરહમ દેના ચાહતે હૈં ? ઔર બહુત અચ્છા અગર મુઝ પર હિજરકા હુક્મ લગાતે હૈં તો મૈંને અપના હક છોળા, અબ મુઝે તો ઉસ્કે બેચનેકા ઈખ્તિયાર હી બાકી ન રહા. અબ કોઈ ઉસ્કો મુઝસે કૈસે ખરીદ સકતા હે ? કાઝી ઉસ્કી બાત સુન કર લાજવાબ હો કર રહ ગયા.

કાઝીકી ઈસ્લાહ

ઈબ્ને જૌઝી કહતે હૈં કે કિસી હનફી કાઝીકા તરીકા થા કે, જબ ઉસ્કો ગવા[illegible]ર શક હોતા તો ઉન્કો જુદા જુદા કરકે ગવાહી લેતા થા. એક દફા ઉસ્કે પાસ એક મુકદમા આયા જિસ્મેં દો ઔરતોંકી ગવાહી થી. જબ કાઝી ઉન્સે ગવાહી લેને લગા તો અપને તરીકેકે મુતાબિક ઉન્કો જુદા કરને લગા. ઉસ પર એક ઔરતને કહા, જનાબ આપ ગલતી ફર્મા રહે હૈં. પૂછા કૈસે ? કહા અલ્લાહકા ફર્માન હે,

أَنْ تَضِلَّ إِحْدَاهُمَا فَتُذَكِّرَ إِحْدَاهُمَا الْأُخْرَى. [સૂરએ બકરહ: ૧૮૨]

(અગર એક ભૂલ જાએ ઉન્મેંસે એક દૂસરીકો યાદ દિલાએ) ઔર જબ આપ અલાહિદા કર દેંગે તો યહ મતલબ કહાં હાસિલ હોગા ? કાઝીને યહ બાત સુની તો ઐસા કરનેસે રૂક ગયા.

ઔરતકી અકલમંદી

અસ્મઈ ફર્માતે હૈં કે, હમકો અલી બિન કાસિમ કાઝીને

બયાન કિયા કે મેંને અપને વાલિદસે એક વાકિઆ સુના હે કે, મૂસા બિન ઈસ્હાક એક કાઝીએ વક્ત થા ઔર વહ કભી મુસ્કુરાતા ન થા. એક ઔરતને કહા કે મેં ઉસ્કો હંસા સકતી હૂં. લોગ હેરાન હૂએ ઔર કહા કે, યહ બળા મુશ્કિલ કામ હે, કાઝી કભી હંસા નહીં. ઔરતને કહા કે મેરે પાસ ભી એક ઝર હે જિસ્કી વજહસે કાઝીકો હંસનેકે સિવા ચારા નહીં હોગા. લોગોંને કહા અછ્છા કાઝીકો હંસા કર દિખાઓ. વહ ઔરત કાઝીકે સામને આઈ ઔર ઉસ્કો કહા, એ કાઝી ! આપકો દો આદમિયોંકે દરમિયાન ફેસ્લા નહીં કરના ચાહિએ. પૂછા ક્યૂં ? કહા, ઈસ લિએ કે હુઝૂરે અકરમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને ઈસ્સે મના ફર્માયા હે. હદીષે મુબારકા હે

[સૂરએ બકરહ: ૧૮૨] لا يقضى القاضى بين اثنين وهو غضبان

(કે કાઝી દો આદમિયોંકે દરમિયાન ગુસ્સેકી હાલતમેં ફેસ્લા ન કરે) કાઝી યહ સુન કર મુસ્કુરા દિયા.

હજ્જાજકી ગોશમાલી

૧. હજ્જાજ બિન યુસૂફ અપને વક્તકા સખ્તગીર હાકિમ થા. લોગ ઉસ્સે ડરતે થે ઉસ્ને એક મર્તબા એક બૂઢી ઔરતકે બેટેકો સઝા દી. ઉસ બૂઢી ઔરતને આ કર હજ્જાજકો સખ્ત સૂસ્ત કહા કે, એ હજ્જાજ ! તુમ ઝુલ્મ કરના છોળ દો, નહીં તો અલ્લાહ તઆલા તુમ્હેં મિટાએંગે જૈસે ઉસ્ને કુર્આન મજીદકે પહલે પંદરહ પારોંમેંસે "કલ્લા" કા લફઝ ઉળા દિયા હે. હજ્જાજ ભી હાફિઝ થા, કુર્આનકા કારી થા, બલ્કે મુકરી થા. જબ ઉસ્ને કુર્આન પર નઝર ડાલી તો પહલે પંદરહ પારોંમેં ઉસે કહીં કલ્લાકા લફઝ નઝર ન આયા. કહને લગા, વાકિઈ

તુમને બાત તો સચ કહી હે, અગર કહીં કલ્લાકા લફઝ હોતા તો મેં તુમ્હેં ભી સઝા દિલવાતા. સોચનેકી બાત હે કે, ઉસ વકતકી બૂળ્હી ઔરતેં અપની રોઝમર્રાકી ગુફતગૂમેં કેસે કેસે ઈલ્મી નિકાત બયાન કિયા કરતી થી.

૨. હજ્જાજકે સામને એક ખારજી ફિર્કેકી ઔરત પેશ કી ગઈ તો હજ્જાજને અપને અસ્હાબસે દરયાફત કિયા કે, ઈસ્કા ક્યા કરેં. કહા કે ઉસ્કો જલ્દીસે કત્લ કરવા દેં. ખારજિયાને કહા, એ હજ્જાજ ! આપકે સાથીકે વુઝરાએ આપકે વુઝરાઅસે બેહતર થે. હજ્જાજને પૂછા, મેરા સાથી કોન હે ? કહા ફિરઔન, કે જબ ઉસ્ને અપને વુઝરાઅસે મશવરા લિયા કે મૂસાકા ક્યા કરે ? તો ઉન્હોંને કહા થા ارجه و اخاه ઉસ્કો ઔર ઉસ્કે ભાઈકો મોહલત દીજિએ. પસ હજ્જાજને ઔરતકો છોળ દિયા.

૩. એક દૂસ્રી ખારજિયાકો હજ્જાજકે સામને પેશ કિયા ગયા તો હજ્જાજ ઉસ્કી તરફ દેખ કર બાતેં કરતા રહા. વહ ઉસ્કી તરફ દેખતી હી ન થી, બલ્કે દૂસ્રી તરફ મુંહ મોળ લેતી થી. કિસીને કહા, તુઝસે અમીર બાત કર રહે હૈં ઔર તૂ ઉન્કો દેખ ભી નહીં રહી. કહા મુઝે શર્મ આતી હૈં ઉસ શખ્સકો દેખનેસે જિસ્કો અલ્લાહ ભી નહીં દેખતા યહ સુન કર હજ્જાજ શરમિંદા હુવા.

એક બાંદીકી હાઝિર જવાબી

અત્તાર માજિનકે સામને એક બાંદી ખળી હૂઈ. શકલકી ઝરા બદસૂરત થી. અત્તારકી રગે ઝરાફત ફળકી ઔર ઉસ પર ચોટ કરનેકે લિએ ઉસ્ને કુર્આને પાકકી આયત પળ્હી

وَاِذَا الْوُحُوْشُ حُشِرَتْ યા'ની જબ વહશી જાનવર ઈકટ્ટે હો જાએંગે, બાંદી ભી હાઝિર જવાબ થી ઉસ્ને ભી જવાબન આયત પઢ દી وَضَرَبَ لَنَا مَثَلاً وَّنَسِيَ خَلْقَهٗ યા'ની હમારે લિએ તૂ મિષાલ દેતા હે ઔર અપની ખલ્કતકો ભૂલ ગયા.

હસીન કિનાયા

કૈસ બિન સઅદ બિન ઉબાદા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ એક મા'રૂફ સહાબી હૈં ઔર એક અર્સે તક મિસરકે ગવર્નર રહે. એક મર્તબા એક ઔરત ઉન્કે પાસ આઈ ઔર કહા, મેં આપસે અપને ઘરકે ચૂહોંકી કમીકી શિકાયત કરતી હૂં (યા'ની ઘરમેં ખાના પાની નહીં હે યહાં તકકે માયૂસ હો કર ચૂહે ભી વહાંસે ચલે ગએ હૈં. કૈસને ફર્માયા ઈસ ઔરતને કિસ કદર અછ્છા કિનાયા (ઈશારતન કલામ) કિયા હે. લિહાઝા ઉસ્કે ઘરકો ગંદુમ, ગોશ્ત ઔર ઘીસે ભર દો.

એક ઔરતકા ખલીફએ અવ્વલ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુસે મુકાલમા

હઝરત ઝૈનબ બિન્તે મુહાજિર અહ્‌મસિયા ફરમાતી હૈં કે, મૈં એક ઔરતકે સાથ હજ કરને મક્કા મુકર્રમા ગઈ. વહાં ઉસ્ને એક ખૈમા ગાળ લિયા ઔર કિસીસે બાત ન કરનેકી નઝર માન લી.

ફિર એક સાહિબને ખૈમેકે દરવાઝે પર ખળે હો કર કહા, અસ્સલામુ અલયકુમ, મેરે સાથવાલી ઔરતને સલામકા જવાબ દિયા. ઉન સાહિબને પૂછા મૈંને જિસ્કો સલામ કિયા ઉસ્ને

સલામકા જવાબ ક્યૂં નહીં દિયા ? મેરી સાથી ઔરતને કહા, ઉસ્ને કલામ ન કરનેકી મન્નત માન રખ્ખી હે.

ઉન્હોંને કહા એ ઔરત ! કલામ ન કરનેકી મન્નત માનના જાહિલિયતકી રસ્મ હૈ.

મેંને કહા, આપ કોન હે અલ્લાહ આપ પર રહમ ફરમાએં.

ઉન્હોંને કહા, મેં એક મુહાજીર હૂં.

મેંને કહા, આપ કિન મુહાજીરોંમેંસે હૈં.

ઉન્હોંને કહા કુરૈશસે.

મેંને કહા કુરૈશકે કિસ કબીલેસે ?

ઉન્હોંને કહા તુમ તો બળી સવાલ કરનેવાલી હો મેં અબૂબક્ર હૂં.

મેંને કહા એ ખલીફએ રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ હમારા જાહિલિયતકા ઝમાના તાઝા તાઝા હે ઔર હમ્મેંસે બા'ઝ બા'ઝસે બેખૌફ નહીં હે અબ હમેં અલ્લાહ તઆલાને ઈઝ્ઝત અતા કી હે યહ કબ તક બાકી રહેગી ?

હઝરત અબૂબક્ર રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુને ફર્માયા, જબ તક તુમ્હારે ઈમામ સહીહ રહેંગે.

મેંને પૂછા, ઈમામ કોન હે ? ફર્માયા, તુમ્હારી કૌમમેં શુરફાઅ નહીં હે, જિન્કી બાત માની જાતી હે મેંને કહા હાં હે.

ફર્માયા યહી ઈમામ હે.

❁ ઉમ્મુલ્મુઅમિનીન સય્યિદા હફસા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાકી તા'લીમકા એહતિમામ ❁

નબી અલય્હિસ્સલાતુ વસ્સલામને સહાબિયાત

રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુન્નકી તા'લીમો તર્બિયતકે લિએ ખુસૂસી એહતિમામ ફર્માયા. ઉમ્મુલ્મુઅમિનીન સય્યિદા હફસા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હા લિખના નહીં જાન્તી થી. ઉન્કો લિખાઈ સીખાનેકે લિએ આપને શિફા અદવિયાકો સિફારિશ કી ઔર ફર્માયા કે, તુમ મેરી બીવીકો લિખના સિખા દો.

ખવાતીનકે મદારીસ

ઔરતોંમેં તદ્રીસકા આગાઝ સય્યિદા આઈશા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાસે હુવા. બા'દમેં તાબિઈય્યાતમેં બળે પૈમાને પર સિલ્સિલા ચલ નિકલા. ચોથી સદી તક તો ખવાતીનને ઘરોંકો હી તા'લીમો તર્બિયતકા મર્કઝ બનાએ રખ્ખા ઔર ઈસ દોરાન ખવાતીનકે અલાવા, મર્દ ઉલમાઅ ફુકહાઅ ઔર સુલ્હાઅ ભી ઉન્સે ઈલ્મી ફૈઝ હાસિલ કરતે રહે. વક્ત ગુઝરનેકે સાથ સાથ જબ મદારીસ બનનેકા રિવાજ પળા તો નિસ્વાની મદારિસ ભી કાઈમ કિએ ગએ.

પૂરી ઈસ્લામી તારીખસે બાત વાઝેહ હોતી હે કે, મુસ્લિમ ખવાતીન જો ઈલ્મ હાસિલ કરતી થી વહ ફકત ઉન્કી ઝાતી દિલ ચસ્પી યા ચંદ અસાતીઝા તક મહદૂદ નહીં હોતા થા બલ્કે, વહ અપને વક્તકે બળે બળે પબ્લિક મદારીસમેં રહ કર ઈલ્મે હદીષ હાસિલ કરતી થી.

બહુતસે મુસવ્વદાત ઈસ બાત પર શાહીદ હેં કે, વહ તાલિબાતકે રૂપમેં ખવાતીનકે બળે બળે જામિઆતમેં અપની ઝિંદગીકા કીમતી હિસ્સા હુસૂલે ઈલ્મમેં ગુઝારતી થી ઔર ઉન્મેંસે બા'ઝ અપની બકિયા ઝિંદગી મુઅલ્લિમાતકી હેષિયતસે મદારીસમેં ગુઝાર દેતી થી.

૧. ખવાતીનકા સબસે પહલા મદ્રસા મગ્રિબે અકસાકે શહર ફાશમેં ૨૪૫ હિજરીમેં કાઈમ હુવા, જો આજ ભી જામિઆ કરવિય્યીનકે નામસે મોજૂદ હે. ઉસ્કો એક આબિદા ઔર ઝાહિદા ઔર નેક દિલ ખાતૂન ઉમ્મૂલ્બનીન ફાતિમા બિન્તે મુહમ્મદ બિન અબ્દુલ્લાહ ફહરિયા રહમતુલ્લાહિ અલય્હિમને તઅમીર કરવાયા. ઉસ્ને ઝમીનકી ખરીદકે લિએ અપની ખાનદાની વિરાષતકે માલસે કીમત અદા કી ઔર ઉસ્કા બહુત ખયાલ રખ્ખા કે, ઉસ્મેં કોઈ મશ્કૂક આમદની શામિલ ન હો. ઉસ્ને ઉસ્કી બુન્યાદ યકુમ રમઝાનકો રખ્ખી ઔર ઉસ્કી બુન્યાદ રખનેસે લે કર તઅમીરકે મુકમ્મિલ હોને તક રોઝા રખ્ખા.

૨. ઉન્કી બહન મરયમ બિન્તે અબ્દુલ્લાહ ફહરિયા રહમતુલ્લાહિ અલય્હાને ઉસી સાલ હિજરી ૨૪૫મેં એક મસ્જીદ તઅમીર કી, બા'દમેં યહ મસ્જીદ જામિઉલ્ઉંદુલુસીકે નામસે મશ્હૂર હૂઈ. ઈસમેં સદિયોં તક ઉલૂમો ફુનૂન પઢાએ જાતે રહે. ચોથી સદીમેં ઈસ્કો જામિઆ કરવિય્યિનહીકી શાખ બના દિયા ગયા.

૩. હકીમુલ્મિશ્કાત મઅત્તખરીજસે પતા ચલતા હે કે, ઉમર મસ્જીદ દમિશ્કકે જામિઆમેં ૫૦૦ તાલિબાત મુકિમ રહ કર ઈલ્મ હાસિલ કરતી થી.

૪. ખતીબ બગ્દાદીકી કિતાબ ' કિતાબુલ્કિફાયા' પર બહુતસે નોટિસસે પતા ચલતા હે કે નઈમા બિન્તે અલી ઔર ઉમ્મે અહમદ ઝેનબ બિન્તુલ્મક્કી ઔર બહુતસી દૂસ્રી ખવાતીનને અપને વક્તકે બળે મદારિસ જૈસે મદ્રસએ અઝીઝિયામેં રહ કર અપની પૂરી ઝિંદગી ઈલ્મે હદીષકી

ખિદમતમેં ગુઝાર દી. ઉન્કે શાગિર્દોમેં મશ્હૂર જર્નેલ સલાહુદ્દીનકે બેટે અહમદકા ભી નામ આતા હે.

૫. હકીમ તિર્મિઝી અપને હાલાતે ઝિંદગીમેં લિખતે હેં કે, મેને અપને લળ-કપનમેં સાત મુઅલ્લિમાતસે ઈલ્મ હાસિલ કિયા.

૬. બીબી મરયમ ઉન્દુલિસિયાને ચોથી સદી હિજરીમેં અશ્બીલિયામેં એક દર્સગાહ કાઈમ કી, જીસ્મેં ઈલ્મકા શોક રખનેવાલી ખવાતીન દૂર દૂરસે આ કર ઉન્સે તા'લીમ હાસિલ કરતી થી. વહ ઉન્કો બળી મેહનતસે ઔર તવજ્જુહસે દીની ઉલૂમકે અલાવા બયાન, બદીઅ, શેઅર ઔર અદબકી તા'લીમ ભી દિયા કરતી થી. જો ખવાતીન ઉન્કી દર્સગાહસે નિકલતી અકષર બળે આ'લા મુઅઝ્ઝઝ ખાનદાનોમેં ઉન્કે રિશ્તે હો જાતે થે.

૭. ફખ્રુન્નિસાઅ શહિદા છટ્ટી સદી હિજરીકી એક બુલંદ પાયા મુહદ્દિષા ઔર કાતિબા થી. અપને ઈલ્મો ફઝલ, ખૂશનવેસી ઔર ખતીબાના સલાહિયતોંકી બિના પર 'ફખ્રુન્નિસાઅ' કે લકબસે મશ્હૂર હૂઈ. ખલીફા મુતસન્ની બિઅમ્રિલ્લાહ અબ્બાસીને ઉન્કે ફઝલો કમાલકો દેખતે હૂએ, ઉન્કો બહુત બળી જાગીર અતા કી. શહીદા રહમતુલ્લાહિ અલય્હાને ઈસ્કી આમદનીસે દરયાએ દજલાકે કિનારે એક અઝીમુશ્શાન દર્સગાહ બનવાઈ જીસ્મેં સેંકળોં તલબા તા'લીમ હાસિલ કરતે થે ઔર ઉન્કે તમામ ઈખ્રાજાત આપ ખૂદ બર્દાશ્ત કરતી થી.

૮. ઉન્દુલૂસકી આલિમા ફાઝિલા ફાતિમા ગાલિમા બિન્તે

મુહમ્મદને અપના બહુત બળા મદ્રસા ખોલા જીસ્મેં ઔરતોંકો હર કિસ્મકી તા'લીમ દી જાતી થી. બિન્તે મુહમ્મદ અપને વક્તમેં ' અલ્મુઅલ્લિમા' કે નામસે મશ્હૂર થી.

૯. બીબી ઝેનબ બિન્તે અબ્દુર્રહમાન હિજરી ૨૧૫ ને અપને વક્તકે નામી ગિરામી ઉલમાઅસે સનદે ફરાગત હાસિલ કી થી ઔર ચોટીકે ઉલમાકે હમપલ્લા થી. ઉન્કે તજર્બએ ઈલ્મીકે મુઅતરીફ વહ ઉલમાઅ ઔર ફુકહાઅ ભી થે, જીન્હેં અપને વક્તકા ઈમામ કહા જાતા થા. ઉન્કો અબ્બાસી ખુલફાઅને ઈજાઝત દે રખ્ખી થી કે, ન સિર્ફ બગ્દાદમેં બલ્કે અબ્બાસી સલ્તનતમેં કહીં ભી અપની દર્સગાહ કાઈમ કરેં ઔર ફુકહાઅકા દર્સ દિયા કરેં. ચુનાંચે ઉન્સે બેશુમાર લોગોંકો ફાઈદા પહુંચા. [ઈબ્ને ખલ્કાન]

૧૦. મુજાહિદે આ'ઝમ સુલ્તાન સલાહુદ્દીન અય્યૂબી રહમતુલ્લાહિ અલય્હિકી બહન એક આલિમા ફાઝિલા ખાતૂન થી. ઉન્હોંને દમિશ્કકે મુકામ જબલે કાસયૂનમેં એક અઝીમુશ્શાન મદ્રસા તઅમીર કરવાયા. જો મદ્રસા 'ખાતૂનિયા ' કે નામસે મશ્હૂર હુવા. ઉન્હોંને ઉસ્કે ઈખ્રાજાતકો પૂરા કરનેકે લિએ એક બળી જાઈદાદ ઈસ્કે લિએ વકફ કી. ઉન્કો ઉન્કી વફાતકે બા'દ ઉસી મદ્રસેમેં દફન કિયા ગયા. યહ મદ્રસા અબ ભી કાઈમ હે.

ખવાતીનકી ફકાહત

ખવાતીને ઈસ્લામ જિસ તરહ ઉલૂમે કુર્આન, ઉલૂમે હદીષ હાસિલ કરનેમેં પેશ પેશ રહી ઉસી તરહ ફિકહ ઔર ફત્વામેં ભી ઉન્કી શાનદાર ખિદમાત હેં.

હાફિઝ ઈબ્ને કય્યિમ રહમતુલ્લાહિ અલય્હિને ઐસી બાઈસ સહાબિયાતકી તસ્રીહ કી હે જો ફિકહ વ ફતવામેં મશ્હૂર થી. સહાબિયાતકે બા'દ તાબિઈય્યાત ઔર ઉન્કે બા'દ ભી કઈ બનાતે ઈસ્લામ ઐસી થી કે, જિન્હોંને ફિકહ વ ફત્વામેં કાબિલે કદર ખિદમાત સરઅંજામ દિએ હત્તાકે, બહુતસે અઈમ્મએ ફુકહાઅને અપની જલાલતે શાનકે બાવજૂદ ઉન્સે ઈસ્તિફાદા કિયા.

➲ શૈખ અલાઉદ્દીન હનફી, ફકીહ સમરકંદી હિજરી સન ૫૩૯ મુસન્નિફ તોફતુલ્ફુકહાઅકી સાહિબઝાદી ફાતિમા જલીલુલ્કદ્ર ફકીહા થી. ઉન્કે શોહર શૈખ અલાઉદ્દીન કાસાનીને તોહફતુલ્ફુકહાઅકી શરહ અલ્બદાઈઉ વસ્સનાએઅ લિખ્ખી હે. શરહકે લિખનેકે દોરાન શોહરસે કોઈ ગલતી હો જાતી તો વહ ઉસ્કી તસ્હીહ કરા દેતી. ફતાવા પર ફાતિમા, ઉન્કે વાલિદ ઔર ઉન્કે શોહર તીનોંકે દસ્તખત હોતે થે.

➲ અમતુલ્વાહિદ સતિય્યા બિન્તે કાઝી હુસૈનને કુર્આનો ફિકહકો ઝૂબાની યાદ કિયા થા ઔર ફિકહે શાફિઈમેં કમાલ હાસિલ કિયા. અપને વક્તમેં ઉન્સે ઝિયાદા ફિકહે શાફિઈકો જાનનેવાલા કોઈ ન થા, શૈખ અલી બિન અબી હુરૈરાકે સાથ ફતવા દિયા કરતી થી.

➲ ઉમ્મે હાની ઉયૂસિયા, ઉન્કી બહન ફાતિમા ઔર શૈખ ઝર્રૂકકી દાદી ફકીહયા ઉમ્મુલ્બનીન યહ તીનોં ફકીહાત વ મુફતિયાત થી ઔર મગ્રિબે અકસામેં ફિકહ ફત્વામેં ખાસ શોહરત રખતી થી.

➲ ઉમ્મે ઈસા બિન્તે ઈબ્રાહિમ ઈબ્ને ઈસ્હાક બગ્દાદિયા

બગ્દાદકી બહુત બળી મુફ્તિયા થી. ખતીબ બગ્દાદી ઔર અલ્લામા ઈબ્ને ઝૌજીને ઉન્કે ફતવા દેનેકી તસ્રીહ કી હે.

➲ અમતુર્રહમાન બિન્તે શેખ તકિયુદ્દીન ફિકહો ફતવામેં શોહરત રખતી થી. સિત્તુલ્ફુકહાકે લકબસે યાદ કી જાતી થી.

➲ ઉમ્મે ઝૈનબ ફાતિમા બિન્તે અબ્બાસ અપને વક્તકી મશ્હૂર ફકીહિયા થી.

➲ અમીર સય્યિદ શરીફ અલાઉદ્દીન અલી ઈબ્ને ખતીબ શર્ફુદ્દીનકી બહન શરીફા ભી ફતવામેં મશ્હૂર થી.

ખવાતીનકા તહસીલે ઈલ્મકે લિએ સફર

હુસૂલે ઈલ્મમેં સફરકો ખાસ અહમિયત હાસિલ હે. ઉલમાઓ મુહદ્દિષીનને ઈલ્મ હાસિલ કરનેકે લિએ બહુત દૂર દરાઝકે સફર કિએ ઔર કર્યા બકર્યા(ગાંવ દર ગાંવ) ખાક છાન કર ઈલ્મમેં કમાલ હાસિલ કિયા. ઈલ્મકી ખાતિર દિયારે વતનકો છોળ કર સફર ઈખ્તિયાર કરનેકી રિવાયતમેં ખવાતીન ભી પીછે નહીં રહી ઉન્હોંને ગુર્બત ઔર બેવતનીકી ઝિંદગી બસર કરકે ઈલ્મે દીનકી દોલત હાસિલ કી. લેકિન ઉન્કે સફરો કિયામમેં ઉન્કી સિનફી હેષિયત, સલાહિય્યતકો મદ્દે નઝર રખ્ખાં જાતા થા ઔર ઉન્કી હિફાઝતો પર્દાદારીકા ખુસૂસી ઈન્તિઝામ કિયા જાતા થા. ચંદ એક મિસાલોંકા ઝિક્ર કિયા જાતા હે.

➲ ઉમ્મે હુસેન હજઆ બિન્તે અહમદ મહમિય્યાને અપને વતન નિશાપૂરસે બગ્દાદકા સફર કરકે યહાંકે મશાઈખ ઔર મુહદ્દિષીનકી શાગિર્દીકા શર્ફ હાસિલ કિયા.

➲ઉમ્મે અલી તકિયા બિન્તે અબૂલ્ફર્જ ગૈષ સુરય્યા બગ્દાદિયાને બગ્દાદસે મિસર જા કર મુદતોં કયામ કિયા ઔર ઈસ્કનદર્યામેં ઈમામ અબૂતાહીર અહમદ ઈબ્ને મુહમ્મદ સલફીસે ઈકિતસાબ કિયા.

➲ ઝુલેખા અલ્વાઈઝા શહર ગઝનીનકી રહનેવાલી થી. યહાંસે મક્કા મુકર્રમા ગઈ ઔર ઉલ્માઓ મુહદષીનસે રિવાયત કરકે કઈ સાલ તક હરમ શરીફકી મુજાવરતકે બા'દ ફારસકે શહર સાવહ ચલી ગઈ ઔર ઈલ્મી ખિદમાત સરઅંજામ દેતી રહી.

➲ ઉમ્મે મુહમ્મદ ઝૈનબ બિન્તે અહમદ બિન ઉમરકા વતન બૈતુલ્મુકદસ થા, ઈમામ ઝહબીને ઉન્કો 'અલ્મુઅમ્મરતુર્રાહિલા' કે અલ્કાબસે યાદ કિયા હે. ક્યૂંકે દૂર દરાઝ મુલ્કોંકા સફર કરકે તહસીલે ઈલ્મ ઔર હદીષકી રિવાયતમેં મશ્હૂર થી, ઈસી વજહસે બા'દમેં દૂર દરાઝ મુલ્કોંકે તલબા ઉન્સે હદીષ રિવાયત કરતે થે.

➲ અસ્મા બિન્તે મુહમ્મદ બિન સાલિમને બાર બાર હરમૈન શરીફૈનકા સફર ઈખ્તિયાર કિયા ઔર યહાંકે ઉલમાઅસે ઈસ્તિફાદા કિયા.

➲ કરીમા બિન્તે અહમદ મરવઝિયા ખુરાસાનકે શહર મરવકે રહનેવાલી થી ઉન્હોંને મુસ્તકિલ તૌર પર મક્કા મુકર્રમામેં ઈકામત ઈખ્તિયાર કરકે એક ઝમાને તક યહાં દર્સે હદીષ દિયા.

➲ ઉમ્મે મુહમ્મદ હદિયા બિન્તે અલી મુકદસિયાને ઈમામ ઝુબૈદીસે રિવાયત લેનેકે લિએ ઉન્કે વતનકા સફર

ઈખ્તિયાર કિયા.

➲ અમતુર્રહમાન સિત્તુલ્ફુકહાઅને સિમાએ હદીષકે લિએ શૈખ અબ્દુલહકકી ખિદમતમેં હાઝિર હૂઈ.

➲ આઈશા બિન્તે મુહમ્મદ હુર્રાનિયાને ઈમામ ઝૈનુલ્આબિદીન ઈરાકી ઔર ઈમામ બલ્બીસે રિવાયતકે લિએ, ઈન દોનોં હઝરાતકી દર્સગાહકા સફર કિયા.

➲ મરયમ બિન્તે અહમદ બઅલબકિયાને બહાઉદીન ઉમ્મે મુહમ્મદ શહદી બિન્તે કમાલુદીનને શૈખ કાશગરીકે યહાં જા કર રિવાયત કી.

➲ શમ્સુદુહા બિન્તે મુહમ્મદ, આલિમા, ઝાહિદા ઔર આબિદા, ઝાહિદા ખાતૂન થી. ઉન્હોંને શૈખુત્તરીકત શૈખ અબુન્નજીબ સુહરવર્દીકી ખિદમતમેં રહ કર સુલૂક તૈ કિયા ઔર દીગર મુહદીષીનસે હદીષકા સિમાઅ કિયા. (ખવાતીને ઈસ્લામકી દીનો ઈલ્મી ખિદમાત)

યહ ચંદ મિષાલે માઝીમેં હુસૂલે ઈલ્મકે સિલ્સિલેમેં ઔરતોંકે ઝોકોં શોક ઔર ઉન્કી કુર્બાનિયોંકો ઝાહિર કરતી હૈ.

ખવાતીન ઔર ફન્ને ખત્તાતી વ કિતાબત

ફન્ને ખત્તાતીકી ઔર કિતાબતકો દીની ઉલૂમકી નશ્રો ઈશાઅતમેં, બુન્યાદી અહમિયત હાસિલ હૈ. ખવાતીને ઈસ્લામને ઈસ ફનમેં ભી નુમાયા કિર્દાર અદા કિયા. બહુતસી ખત્તાતા ઔર કાતીબા ઔરતેં ગુઝરી હૈં, જિન્હોંને ફન્ને ખત્તાતી ઔર કિતાબત વ ઈન્શાઅમેં નામ પૈદા કિયા.

➲ ઉમ્મુલ્ફઝલ ફાતિમા બિન્તે હસન બગ્દાદિયા કાતિબા

મશ્હૂર હેં. ફન્ને ખત્તાતી વ ખૂશનવેસીમેં ઉસ્તાદે ઝમાના થી. મશ્હૂર ખત્તાત ઈબ્નુલ્બવ્વાબકે ખતકી પૂરી નકલ કરતી થી ઔર અહલે ઈલ્મ ઉન્સે ખત્તાતી સીખતે થે.

➲ બિન્તુલ્કર્અકો ઉન્કે હુસ્ને ખતકી વજહસે વઝીર અબૂન્નસર અબ્દુલ્મલિક કંદરીને બિલાદે જબલ બુલાયા ઔર દીવાને અઝીઝી ઔર ઈસાઈ શાહે રૂમકે માબૈન સુલહનામેકી કિતાબત કરાઈ. જિસ પર ઉસ્કો એક હઝાર દીનાર દિએ ગએ.

➲અમતુલ્અઝીઝ ખદીજા બિન્તે યુસૂફ, આલિમા ફાઝિલા ઔર મુહદ્દિષા થી. સાથ હી મશ્હૂર ખૂશનવેસ થી ઔર ઈસ ફનકે મશાહીરસે ખત્તાતીકી તા'લીમ હાસિલ કી થી.

➲ ફખરૂન્નિસા શહદા એક આલિમ ફાઝિલ ખાતૂન થી. ઉન્કા ખત નિહાયત પાકીઝા ઔર હસીન થા. ઈસ લિએ કાતિબાકે લકબસે મશ્હૂર થી.

➲ ઉન્દુલુસકી મશ્હૂર કાતિબા વ અદીબા મુર્ના અમીરૂન્નાસિરૂદીનકી ખાસ કાતિબા થી ઔર ઉન્કા ખત નિહાયત હસીનો જમીલ થા. સન હિજરી ૩૫૮ મેં ફોત હૂઈ.

➲આલિમાતે ઉન્દુલુસમેં લુબ્ના નામી એક કાતિબા ખલીફા હકમ ઈબ્ને અબ્દુર્રહમાન ઉમવીકી ખાસ કાતિબા થી ઔર સરકારી ખત્તો કિતાબતકી ઝિમ્મેદારી સંભાલતી થી. ઉન્કા ખત બહુત નફીસ થા. ઈલ્મુલ્હિસાબમેં ભી માહિર થી ઔર શાઈરી, નહવ, ઉરૂઝ ઔર દીગર ઉલૂમ વ ફુનૂનસે હિસ્સા વાફિર રખતી થી.

➲ આઈશા બિન્તે અમ્મારા અફરીકિયા અદીબા, શાઈરા થી. ઉન્કા ખત નિહાયત નફીસ ઔર પુખ્તા થા, એક કિતાબ

અઠારહ જિલ્દોમેં અપને ખતસે નકલ કી થી.

➲ ઈબ્ને ફય્યાઝ અખબારે કુર્તુબામેં લિખ્ખા હે કે, કુર્તુબાકે મશ્રકી ઈલાકેમેં એક સો સત્તર આલિમાત વ ફાઝિલાત ઐસી થી જો ખત્તેકુફીમેં કુર્આન શરીફ લિખતી થી.

﴾ હિફાઝતે કુર્આનમેં ખવાતીનકા કિર્દાર ﴿

ઈસ ઉમ્મતમેં ઔરતોંને કઈ કામ ઔર ઐસે કર દિખાએ, કે ઉન્કે કારનામોંકો સુન કર ઈન્સાન હેરાન હો જાતા હે. મિષાલકે તૌર પર "હિફાઝતે કુર્આન" હીકો લે લીજિએ. કુર્આન મજીદકી હિફાઝત દો તરહસે હૂઈ, એક તો ઉસ્કો સીનોમેં મહફૂઝ કિયા ગયા ઔર દૂસ્રા ઉસે સફીનોંમેં યા'ની કાગઝકે સફહોંમેં મહફૂઝ કિયા ગયા. ઔરતેં ભી ઈસ મૈદાનમેં મર્દોંસે પીછે ન રહી ઉન્હોંને કુર્આનકો સીનોમેં ભી મહફૂઝ કિયા ઔર સફીનોમેં ભી મહફૂઝ કિયા.

﴾ કિતાબતે કુર્આનમેં ખવાતીનકા કિર્દાર ﴿

માઝીમેં નૌજવાન લળકિયોંને કુર્આન મજીદકો સફીનોમેં મહફૂઝ કરનેમેં મર્દોંસે ઝિયાદા નુમાયા કિર્દાર અદા કિયા. પહલે ઝમાનેમેં પ્રિંટીંગ પ્રેસ તો નહીં હોતે થે. ઈસ લિએ કુર્આન મજીદકો હાથસે લિખ્ખા જાતા થા. ઈત્ને કાતિબ મર્દ ભી નહીં હોતે થે, જો હઝારોંકી તા'દાદમેં કુર્આન લિખતે ઔર હર ઘરમેં કુર્આન મજીદ પહુંચ જાતા. ઈસ લિએ ઉસ ઝમાનેમેં યહ દસ્તૂર બના હુવા થા કે બચ્ચિયાં દીનકી તા'લીમ પાતી ઔર અપની લિખાઈકો અછ્છા બનાતી ઔર જબ તા'લીમસે ફારિગ હો

કર અપને રિશ્તેકે ઈન્તિઝારમેં ઘરમેં વક્ત ગુઝારતી તો ઉન લળકિયોંકા યહ મઅમૂલ હોતા થા કે, ઘરકે સારે કામકાજ ભી કરતી ઔર કામકાજ કરનેકે બા'દ જો વક્ત ફારિગ હોતા, ઉસ વક્તમેં વહ કાગઝ પર ખૂબ સૂરત અલ્ફાઝમેં ખૂશનવેસીકે સાથ અલ્લાહકે કુર્આનકો બાવુઝૂ અદબ ઔર મુહબ્બતકે સાથ લિખના શુરૂઅ કર દેતી.

મુહબ્બતસે ભરા હુવા એક એક લફ્ઝ લિખતે લિખતે સાલ દો સાલમેં વહ કુર્આન મજીદકો મુકમ્મલ કર લેતી, ફિર માં બાપ ઈસ કુર્આન મજીદ પર સુનહરી જિલ્દ બનવા દિયા કરતે થે ઔર જબ ઈસ બચ્ચીકી શાદી હોતી થી, તો ઉસ્કો જહેઝમેં વહ સુનહરી જિલ્દવાલા કુર્આન સાથ દિયા જાતા. યહ સુસુરાલવાલોંકે લિએ પૈગામ હોતા થા કે મેરી બેટીને ઘરમેં ઐસી પાકીઝા ઝિંદગી ગુઝારી હે કે, ઉસ્કા વક્ત બેહુદા બાતોંમેં નહીં ગુઝરા, બલ્કે અલ્લાહકે કલામકી હિફાઝતમેં ગુઝરા હે. ઉસ વક્ત હર નૌજવાન લળકી અપને લિએ કુર્આન લિખ કર જહેઝમેં સાથ લે કર જાતી. ચુનાંચે લાખોંકી તા'દાદમેં કુર્આને પાક લિખ્ખે ગએ. અલ્લાહ તઆલાને યહ શરાફત ઔરતોંકો ભી અતા કી કે, કુર્આન મજીદકી હિફાઝતમેં ઉન્હોંને કિર્દાર અદા કિયા. કલ કિયામતકે દિન કુર્આન મજીદ ઉન્કી શફાઅત કરેગા ઔર અલ્લાહ રબ્બુલ્ઈઝ્ઝતકે હાં ઉન્કો દર્જે મિલેંગે.

બાબ – ૩

ખવાતીન ઔર ઉલૂમે કુર્આન

ખવાતીન આલિમાત વ ફાઝિલાતમેં બહુતસી ઐસી હૈ, જિન્હોંને કુર્આનકી ખિદમતકો અપની ઝિંદગીકા મકસદ બના લિયા. લિહાઝા બહુતસી ઐસી હાફિઝાત, કારિયાત, મુકર્રિયાત ઔર મુફસ્સિરાત પૈદા હૂઈ જો અપને ઝમાનેમેં યકતાએ રોઝગાર થી. યહાં ચંદ એકકા ઝિક્ર કિયા જાતા હે.

હફસા બિન્તે સીરીન રહમતુલ્લાહિ અલયહા (હમશીરા મુહમ્મદ બિન સીરીન)

ઉમ્મે હુઝેલ કુન્નિયત થી, ફકીહા અન્સારિયા થી, આપ ઉમ્મુલ્મુઅમિનીન સય્યિદા આઈશા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાકી ઝહીન શાગિર્દા થી. આપને ઉન્કે અખ્લાકો મઆરીફસે બહુત ફાઈદહ ઉઠાયા. ઈબાદત, ફિકાહત ઔર કિર્અતમેં બુલંદ મુકામ પાયા, હત્તા કે ઉન્કો સય્યિદાતે તાબિઈય્યાતમેં શુમાર કિયા જાતા હે.

અયાઝ બિન મુઆવિયા કહતે થે કે, મેંને કોઈ ભી ઐસા આદમી નહીં પાયા જિસ્કો હફસા બિન્તે શીરીન પર ફઝીલત દે સકૂં. બારહ સાલકી ઉમ્રમેં કુર્આન શરીફકી હાફિઝા હો ગઈ થી. લોગોંને અયાસસે કહા, ક્યા હસન બસ્રી ઔર ઈબ્ને શીરીન ભી હફસાસે કમતર હે ? કહને લગે હાં ! મેરે ખયાલકે મુતાબિક તો ઈન હઝરાતકો ભી હફસા પર ફઝીલત હાસિલ નહીં હે.

મૌસૂફાકે ભાઈ મુહમ્મદ બિન સીરીનકો જબ કુર્આનમેં કોઈ મુશ્કિલ પેશ આતી તો કહતે, જાઓ હફસાસે પૂછો કે, વહ ઈસ અલ્ફાઝકો કિસ તરહ પળ્હતી હે (ઔર ફિર ઉસીકે મુતાબિક અમલ કરો.) હફસા અપને દિલકો હમાવક્ત અલ્લાહસે લગાએ રખતી ઔર કષ્રતસે કુર્આને પાકકી તિલાવત કરતી થી. હર રાતમેં આધા કુર્આને પાક ઝરૂર ખત્મ કરતી થી ઔર યહ મઅમૂલ આખિર ઝિંદગી તક રહા. મહદી બિન મૈમૂન કહતે હૈં કે, હફસા બરાબર તીસ સાલ તક અપને ઘરકે અંદર બની હૂઈ છોટીસી મસ્જિદમેં રહી. વહાંસે સિર્ફ કૈલૂલાકે લિએ યા કઝાએ હાજતકે લિએ બાહર નિકલતી થી.

મૌસૂફાકે સાહિબઝાદે હુઝૈલ શર્દીકે મોસમમેં અંગીઠી(આગ રખનેકા બર્તન)મેં લકળી જલા.કર કમરેકો અપની વાલિદહકે લિએ ગરમ કરતે થે ઔર મૌસૂફા ઉસ્કે ઝરીએ તસ્કીન મહસૂસ કરતી ઔર બરાબર ઈબાદત ઔર નમાઝમેં મશ્ગૂલ રહા કરતી થી. જબ ઉન્કે બેટે ફોત હો ગએ તો ફર્માતી થી કે, “બતૌફિકે ઈલાહી મૈંને કાફી હદ તક સબ્રો તહમ્મુલસે કામ લિયા મગર ફિર ભી બા'ઝ ઔકાત બેસાખ્તા દિલ પર ઘબરાહટ તારી હો જાતી થી. તો એક રાત, મૈં સૂરે નહલ પળ્હ રહી થી કે, ઈન આયાત પર પહુંચી,

وَلَا تَشْتَرُوْا بِعَهْدِ اللّٰهِ ثَمَنًا قَلِيْلًا اِنَّمَا عِنْدَ اللّٰهِ هُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ
اِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُوْنَ. مَا عِنْدَكُمْ يَنْفَدُ وَمَا عِنْدَ اللّٰهِ بَاقٍ
وَلَنَجْزِيَنَّ الَّذِيْنَ صَبَرُوْا اَجْرَهُمْ بِاَحْسَنِ مَا كَانُوْا يَعْمَلُوْنَ.

[સૂરએ નહ્લ : ૯૫–૯૬]

(ઔર તુમ લોગ અહદે ખુદાવંદીકે બદલેમેં થોળા મોલ મત હાસિલ કરો. બસ અલ્લાહકે પાસ જો ચીઝ હે વહી તુમ્હારે લિએ બદર્જહાએ બેહતર હે, અગર તુમ સમઝ બુઝ રખતે હો ઔર જો કુછ તુમ્હારે પાસ હે વહ ખત્મ હો જાએગા ઔર જો કુછ અલ્લાહકે પાસ હે, વહ દાઈમ વ કાઈમ રહેગા ઔર જો લોગ ષાબિત કદમ હે હમ ઉન્કે અછ્છે કામોંકે એવઝ ઉન્કા અજર ઉન્કો ઝરૂર દેંગે)

મેં ઈન આયાતકો બાર બાર લોટા કર પળ્હતી રહી યહાં તકકે, અલ્લાહ તઆલાને મેરી ઘબરાહટવાલી વહ કૈફિયત દૂર ફર્મા દી.

હફસા રાતભર લંબી નમાઝેં પળ્હતી થી ઔર ઉન્કી આંખોસે ખશિય્યતે ઈલાહીકી વજહસે આંસૂ બહતે રહતે થે.. ઉન્કે મુતઅલ્લિક યહ લતીફા મશ્હૂર હે કે, ઉન્હોંને એક સિંધી બાંદી ખરીદી. બાંદીસે પૂછા ગયા કે, તુમને અપની આકાકો કિસ તરહકા પાયા ? કહને લગી કે વહ બહુત સાલેહા હેં, લેકિન ઉન્સે કોઈ ઈત્ના બળા ગુનાહ હો ગયા હે કે, સારી રાત રોતી રહતી હે ઔર નમાઝ પળ્હતી રહતી હે ઔર અજીબ બાત હે કે, વહ ગુનાહ અભી તક મુઆફ નહીં હુવા.

❀ કૈરમ બિન્તે અહમદ માલિકિયા ❀

ઉન્કે વાલિદ કુર્આન મજીદ પળ્હતે પળ્હાતે થે ઔર ફુકહાઅકે પાસ બકષ્રત આના જાના રખતે થે. ઉસી માહોલમેં મૌસૂફાકી નશો નુમા હૂઈ. કુર્આનકી કારિઆ થી, શમ્સ ઈબ્ને સાઈગસે સાત કિર્અતે પળ્હી ઔર ઉન્કી સાહિબઝાદી ફાતિમાસે અશ્રાહકી તકમીલ કી. શાતબિયા વગૈરા બહુતસી

કિતાબેં હિફઝ યાદ થી, રિયાઝુસ્સાલિહીન વગૈરા કઈ કિતાબેં બકષ્રત મુતાલઆમેં રખતી થી. લેકિન બા'દમેં જબ શૈખુલ્બલદ અહમદ બિન ત્રિમસસે શાદી હો ગઈ તો, યહ ફલાહી કામોંમેં ઝિયાદા મસ્રૂફ હો ગઈ.

ખદીજા બિન્તે અહમદ ફાસિયા

બહુત નેક આલિમા ફાઝિલા થી. કિતાબુલ્લાહ ઔર ઉસ્કી તજવીદો કિરાઅતકી હાફિઝા ઔર હુરૂફકે મખારિજકી ખૂબ માહિરા થી. વર્શ વ કાલૂન ઔર મક્કી વગૈરા મુતઅદદ કિર્અતમેં તિલાવત કરતી થી ઔર ઈન કિર્અતોંકી જુમ્લા વુજૂહો અહકામસે બખૂબી વાકિફ કાર ભી થી. પૂરી બાકાઈદગીસે કુર્આન શરીફકી તા'લીમમેં હમેશા મશ્ગૂલ રહતી ઔર ઈબાદતો તિલાવત ભી ખૂબ કરતી થી. સિર્ફ ઝરૂરી ઔર કારઆમદ બાતોંસે તઅલ્લુક રખતી. ફુઝૂલ ઔર લાયા'ની બાતોંસે કોસોં દૂર રહા કરતી થી.

ઈમામ અબૂ અલી હસન જંબૂરસે કિર્અત હાસિલ કી ઔર આગે મૌસૂફાસે શૈખ અબ્દુલ્હફિઝ ફાસીને તીનોં કિર્અતેં નકલ કી ઔર મૌસૂફાને ઉન્હેં ઈન તીનોં કિર્અતોંકી ઈજાઝત મરહમત ફર્માઈ.

ઉમ્મુલ્ખૈર અહમદ બિન ઈસા

કાઝી ફાઝિલ શિહાબ અહમદ બિન ઈસા ઈબ્ને મુહમ્મદ આ'માકી સાહિબઝાદી ઔર વહ અપને ઈલાકેમેં ઉસ્ફુરાકે નામસે મઅરૂફ થી (શાયદ ચીળિયાંકી તરહ કુર્આનમેં ચહચહાનેકી આદત હોગી.)

૮૧૦ હિજરીસે પહલે મલીસામેં પૈદા હૂઈ ઔર અપને

વાલિદસે કિર્અત નાફેઅકે મુતાબિક કુર્આન મજીદ હિફઝ કિયા ફિર આખરી સાંસ તક કુર્આન મજીદ બરાબર યાદ રખ્ખા ઔર પળ્હતી પળ્હાતી રહી.

સફર ૮૪૯ હિજરીમેં વાદીએ લય્હકી ઉબ્લા નામી બસ્તીમેં બકાઈને મૌસુફાસે મુલાકાત કી ઔર વહી ઉન્સે કુછ કુર્આન પળ્હા. બકાઈ બતાતે હૈં કે, "મૌસુફા બેહતરીન કાતિબા, કારિઆ ઔર ફાઝિલા થી. કુર્રાઅ ઔર મુહદ્દિષીનકી એક જમાઅતસે મૌસુફાકો ઈજાઝત હાસિલ થી."

❀ સલ્મા ઉમ્મુલ્ખૈર બિન્તે હઝરત મુહક્કક ઈબ્નુલ્જઝ્રી રહમતુલ્લાહિ અલય્હિમા ❀

ખૂદ હઝરત મુહક્કિક રહમતુલ્લાહિ અલય્હિ તબકાતુલ્કુર્રાઅ સુગરામેં અપની લખ્તે જીગરકા યૂં તઆરૂફ કરાતે હૈં.

"સલ્મા જો મેરી બેટી હે ઉન્હોંને ૮૧૩ હિજરીમેં હિફઝે કુર્આન શુરૂઅ કિયા ફિર મુકદમા જઝરિયા ઔર મુકદમતુન્નહવ હિફઝ કરકે મુઝે સુનાયા. ઈસ્કે બા'દ તય્યિબતુન્નશ્ર હિફઝ કરકે ઈસ્કે મુતાબિક મુઝે કિર્અતે અશ્રા હિફઝન સુનાઈ. હત્તા કે, બારહ રબીઉલ્અવ્વલ ૮૩૨ હિજરીમેં ઉસ્કી તકમીલ કર લી. તિલાવત ઈત્ની સહીહ ઔર મેઅયારી કે, ક્યા મજાલ કે કોઈ ઈખ્તિલાફ ભી છૂટ જાએ."

દસો કિર્અતોંમેં ઈસ તરહ કમાલો મહારત ઔર યાદદાશ્ત હાસિલ કી કે અઝીઝાકે વક્તમેં, કોઈ શખ્સ ભી ઉસ્મેં ઉસ્કા મિષ્લ ઔર હમપલ્લા ન થા.

ઈલ્મે અશઆર ઔર અરબિયત ભી સિખી, ખત્તાતીમેં ભી કમાલ હાસિલ કિયા. અરબી ઔર ફારસી નઝમ પર ભી કાદિરતુલ્કલામ થી, મુઝસે હદીષ ભી પળ્હી ઔર ઈલ્મે હદીષમેં ભી યદ તૂલા(બહુત બળા હિસ્સા)હાસિલ કિયા. બિફઝલીહી તઆલા રોઝ અફઝૂં રૂ બતરક્કી હૈં.

ﷺ આઈશા બિન્તે ઈબ્રાહિમ ઉમ્મે મુહમ્મદ દમિશ્કિયા ﷺ

૧૬૬ હિજરીમેં પૈદા હૂઈ. ઈબ્ને અસાકિર વગૈરાસે હદીષ શરીફ સુની. કુર્આન મજીદકી હાફિઝા થી. ઔરતોંકો કુર્આન મજીદકી તા'લીમ દિયા કરતી થી. કઈ ખવાતીનને ઉન્સે પૂરા કુર્આન શરીફ પળ્હા ઔર ભરપૂર ઈલ્મી ઈસ્તિફાદા કિયા.

જો મૌસુફાકે દામાદ ઈબ્ને કષીર ફર્માતે હૈં કે મેરી ખૂશદામન ઈબાદતકી કષ્રત ઔર કુર્આનકી ખૂબીએ અઅદામેં અપની મિષાલ આપ થી. ઈસ બારેમેં કઈ મર્દોંસે ગોએ સબકત લે ગઈ થી. દુન્યાસે બહુત બેરગબત થી ઔર અપને પાસ માલો અસ્બાબ બહુત કમ મિકદારમેં રખતી થી.

હાફિઝ અબૂલ્હજ્જાજ યુસૂફ મુઝી ઉન્કે ખાવિંદ થે. જો અપને ઝમાનેમેં મુલ્કે શામકે મશ્હૂર મુહદ્દિષ ગુઝરે હૈં ઔર જો "તહઝીબુલ્કમાલ ફીઅસ્માઈર્રિજાલ" નીઝ "તુહફતુલ્અશ્રાફ બ મઅરિફતુલ્અતરાફ"કે મુઅલ્લિફ હૈં. યહ વહ દો કિતાબેં હે જિન્કે બારેમેં ઈબ્ને તૂલૂનકા કોલ હે કે, બા'દકે સબ મુહદ્દિષીન ઈન દો કુતૂબકે અયાલ વ મોહતાજ હે, કોઈ મુહદ્દિષ ભી ઈન્સે ઈસ્તિગ્ના વ બેનિયાઝીકા દા'વા નહીં કર સકતા.

આઈશા બિન્તે ઈમરાન મનૂબી

મૌસુફાકો ઉન્કે વાલિદને કુર્આન શરીફ હિફઝ કરાયા. હત્તા કે, હિફઝ ખૂબ પુખ્તા હો ગયા. ફિર મૌસુફાને ઈબાદત પર ભરપૂર તવજ્જુહ મર્કૂઝ કર દી ઔર દુન્યાસે બેરગબતી ઈખ્તિયાર કર લી, સૂત કાંત કર ગુઝર ઔકાત કરતી થી.

મિન્જુમ્લા ઈન મહાસિનો કમાલાતકે યહ હે કે, પૂરી ઝિંદગીમેં એક હઝાર પાંચસો બીસ મર્તબા (૧૫૨૦) કુર્આને પાક ખત્મ કિયા.

ફકીર ઔર મસાકીનકે સાથ ખૂબ હુસ્ને સુલૂકસે પેશ આતી ઔર હાજતમંદ લોગોંકી ઝરૂરતેં પૂરી ફર્માતી ઔર અપની આમદનીમેંસે કોઈ ચીઝ ભી ઝખીરા કરકે ન રખતી થી. હત્તા કે ફર્માયા કરતી થી કે, "અગર મેરી જેબમેં રાતકો એક દિરહમ ભી બાકી રહા હોગા, જિસ્કો મેં ખૈરાત ન કર સકી તો મેરી પૂરી રાતકી ઈબાદત નાકિસ હોગી." સુબ્હાનલ્લાહ! ઈસ્સે મૌસુફાકી દરયાદીલી ઔર દર્દમંદીકા અંદાઝા લગાયા જા સકતા હે.

વફાતકે વક્ત આખરી કલિમા, જો ઉન્સે સુના ગયા યહ આયતે કરીમા થી,

[સૂરએ નહ્લ : ૧૨૮] اِنَّ اللّٰهَ مَعَ الَّذِيْنَ اتَّقَوْا وَّالَّذِيْنَ هُمْ مُّحْسِنُوْنَ

(યકીનન અલ્લાહ તઆલા ઐસે લોગોંકે સાથ હોતા હે જો પરહેઝગાર હોતે હેં ઔર જો નેકોકાર હોતે હેં.)

આઈશા બિન્તે યુસૂફ બાઊનિયા

મૌસુફા આલિમે જલીલ યૂસુફ ઈબ્ને અહમદ ઈબ્ને નાશિર

બાઉની મુકદસી સુમ્મસ્સાલિહી અદ્દમિશ્કી અશ્શાફિઈકી સાહિબઝાદી થી જિન્કો ઉન્કે વાલિદ ચાર સાલકી ઉમ્રમેં કુદસસે દમિશ્ક લે આએ થે ઔર વહીં ઉન્હોંને તા'લીમ હાસિલ કી થી.

મૌસુફાને અપને બહુતસે બહન ભાઈયોં સમેત, અપને વાલિદ હી કે ઝેરે સાયા તર્બિયત પાઈ ઔર ઉન સબને વાલિદ સાહિબ હી કે હમ્રાહ ઈકટ્ઠા હજ ભી કિયા. મૌસુફાને બઝાતે ખૂદ અપની સીરતકા નકશા યૂં ખીંચા હે.

"અલ્લાહ પાકને બિહમ્દીહી મુજમેં અપની કિતાબે કરીમકી કિર્અતકી સલાહીયત વદીઅત રખ્ખી હે ઔર સિર્ફ આઠ સાલકી ઉમ્રમેં મુકમ્મલ કુર્આન શરીફકે હિફઝકી દોલતસે માલામાલ ફર્માયા હે."

૯૧૯ હિજરીમેં કાહિરામેં જા કર બહુતસે ઉલૂમ વાફિર મિકદારમેં હાસિલ કિએ ઔર વહીંસે ઉન્હેં ઈફતાઅ ઔર તદ્રીસકી ઈજાઝત ભી મર્હમત હૂઈ.

તાલીફાતકે લિહાઝસે આઈશા બાઊનિયા મૌસુફાકો પૂરી ઈસ્લામી તારિખકી આલિમા ખવાતીનમેં એક ઈમ્તિયાઝી મુકામ હાસિલ હેં. ચુનાંચે મોસૂફાકી ચંદ તાલીફાત હસ્બે ઝેલ હેં.

➲ 'અલ્ઈશારાતલ્ખુફયા ફિલ્મનાઝિલુલ્અલિય્યા', યહ બહર રજઝકા એક કસીદા હે. જિસ્મેં હર્વીકી કિતાબ મનાઝિલુસ્સાઈરીનકા ખુલાસા કિયા હે.

➲ અદ્દુરૂલ્ગાઈસ ફી બહ્રિલ મુઅજિઝાતિલ ખસાઈસ યહ સીરત નબિય્યહ (દુરૂદેપાક) પર એક કસીદએ રાઈયા હે.

➲ 'સલાતુસ્સલામ ફી ફઝલિસ્સલાત વસ્સલામ', યહ એક જોઝા હે જિસમેં અલ્લામા સખાવીકી કિતાબ 'અલ્કૌલુલ્બદીઅ ફિસ્સલાતિ અલલ્હબીબિશ્શફીઅ'કા ઈખ્તિસાર કિયા હે.

➲ " અલ્ફત્હલ્મુબીન ફી મદહિલ્અમીન" યહ નઅતે નબવી સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ પર એક કસીદા મીમિયા હે.

❀ ફાતિમા બિન્તે અબ્દુલ્લાહ બિન મુતવક્કિલ અલલ્લાહ ❀

મૌસૂફા ઉલૂમે દીનિયાકી આલિમા ઔર ઈન્તિહાઈ ઝકિય્યા ઔર દીનદાર વ મુત્તકિય્યા થી. સૂરએ તૌબા તક કુર્આન શરીફ હિફ્ઝ યાદ કિયા થા. પૂરી બાકાઈદગીકે સાથ રોઝાના સાત પારે મંઝિલ પઢ્હા કરતી થી.

જબ યહ્યા શરફુદ્દીન ઈમામ મુતવક્કલ અલલ્લાહસે મૌસૂફાકી શાદી હો ગઈ તો જામિઅલ્ઉસૂલકા દોનોં આપસમેં તકરાર ઔર દોર કિયા કરતે થે ઔર ઉસ્કી મુશ્કિલાતકે હલમેં અપને ખાવિંદકે સાથ મૌસૂફા ભી હિસ્સા લિયા કરતી થી.

૮૯૫ હિજરીસે ૯૧૦ હિજરી તક મુસલ્સલ સોલા બરસ ગૂનાગોં બીમારિયોંમેં મુબ્તલા રહ કર બિલ્આખિર બમુકામે સન્આ ૯૧૦ હિજરીમેં વફાત પાઈ.

❀ ફાતિમા બિન્તે મુહમ્મદ ઈબ્ને યૂસુફ દીરોતી ❀

ઈન્કે વાલિદ ઈબ્નુસ્સાઈગકે નામસે મશ્હૂર થે. મૌસૂફા આલિમા, ફાઝિલા થી. અવ્વલન કુર્આન શરીફ હિફ્ઝ કિયા.

ફિર શાતબિયા વગૈરહ કઈ કુતુબ હિફઝ કી. અપને વાલિદસે અવ્વલન અફરાદન, ફિર જમ્અન કિર્અતકી મશ્ક કી. ઈસ્કે બા'દ ઉન્કે વાલિદ ઉન્હેં કાહિરા લે ગએ. જહાં મૌસૂફાને શિહાબ સિકંદરી ઔર ઝૈનજઅફરસે કિર્અતેં પઢ્હ કર મઝીદ પુખ્તગી ઔર કમાલ હાસિલ કિયા. હત્તા કે ફન્ને કિર્અતકી ખૂબ માહિરા ઔર ફાઝિલા બન ગઈ.

શાતિબિયા ખૂબ મુસ્તહઝર ઔર નોકે ઝુબાન થી. ઉસ્કે મતાલિબકો ભી ખૂબ અછ્છે તરીકેસે સમઝતી થી, બલ્કે કઈ જગહ અપની તરફસે નએ નએ ઉમ્દા. ફવાઈદ ઔર મુબાહષ ભી બતાયા કરતી થી.

મર્દો ઔર ઔરતોંકી એક મુઅ્તદબિહી જમાઅતને મૌસૂફાસે ઈસ્તફાદા કિયા. જીન ખવાતીનને ઉન્સે કિર્અતેં પઢ્હી ઉન્હીંમેસે બૈરમ બિન્તે અહમદ ઈબ્ને મુહમ્મદ દેરોતિયા માલિકિયા ભી થી જો બહુત મશ્હૂર હૂઈ.

બિન્તે ફાઈઝુલ્કુર્તબી

ઈલ્મો અદબકે ફુનૂનકે હિફઝકે મુતઅલ્લિક મૌસૂફાકો યદે તૂલા હાસિલ થા. અપને વાલિદ ફાઈઝસે તફસીરો લુગતે અરબિય્યા ઔર ઈલ્મો અશ્આર ઔર અપને ખાવિંદ અબૂ અબ્દુલ્લાહ બિન ઉબાદસે ફિકહ ઔર ફાઈક હાસિલ કિયા.

કિર્અત સીખનેકે લિએ ઈમામ અબૂ ઉમર વદાની રહમતુલ્લાહિ અલય્હિકી ખિદમતમેં હાઝિર હૂઈ, લેકિન આપકો ફોળેકી તકલીફમેં મુબ્તલા પાયા, જો કે ઉન્કી વફાતકા સબબ બના. ઉન પર મૌસુફાને હઝરત દાની રહમતુલ્લાહિ અલય્હિકે કાબિલ શાગિર્દકે મુતઅલ્લિક ઈસ્તિફસાર કિયા તો

અબૂ દાઉદ મુકરીકા નામ લિયા ગયા. જબ અબૂ દાઉદ બલ્નિસ્યા પહુંચે તો ૪૪૪ હિજરીમેં મૌસુફાને વહાં ઉન્કી ખિદમતમેં હાઝિર હો કર બહુત ઉમદા તરીકે પર કિર્અતે સબ્આ ઉન્સે પઢી. ફિર હજ કિયા ઔર વાપસી પર મિસરમેં ૪૪૬ હિજરીમેં વફાત પાઈ.

❁ હુજૈમા બિન્તે હય્ય ઉમ્મે દર્દાઅ સુગ્રા તાબિઈય્યા ❁

હઝરત અબૂદદાર્અ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકી તીસ્રી બીવી થી. સિગરેસિન્ની (છોટી ઉમ્ર)મેં અબૂદર્દાઅ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુસે કુર્આન પઢા ઔર ખૂદ મૌસુફાકે આગે ઈબ્રાહિમ બિન અબી અબલા ઔર અતિય્યા બિન કૈસ વગૈરહુમાને કિર્અત નકલ કી હૈ.

જબ અબૂદર્દાઅ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ ફોત હોને લગે, તો ઉમ્મે દર્દાઅ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાને ઉન્સે કહા કે, “દુન્યામેં તો આપને મેરે વાલિદૈનકો મેરા પૈગામે નિકાહ ભેજા થા ઔર ઉન્હોંને આપસે મેરી શાદી કર દી થી, લેકિન આખિરતમેં મેં અઝ ખૂદ આપકો પૈગામે નિકાહ દેતી હૂં, વહાં મેરા ખયાલ રખના.” ઈસ પર હઝરત અબૂદર્દાઅ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુને ફર્માયા કે, ફિર મેરે બા'દ તુમ કિસી ઔરસે નિકાહ ન કરના. ક્યૂંકે નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકા ઈર્શાદ હૈ કે المرأة لآخر ازواجها (ઔરત અપને આખરી ખાવિંદકી હોગી)” [તબ્રાની ફિલ્ઔસત વલ્ખતીબ ફીત્તારીખ અન્આઈશા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હા]

અબૂદર્દાઅ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકી વફાતકે બા'દ

હઝરત મુઆવિયા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાને ઉમ્મેદર્દાઅ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાકો પૈગામે નિકાહ ભેજા તો મૌસૂફાને યહ પૂરી બાત બતા દી. ઉસ પર હઝરત મુઆવિયા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ ને ફર્માયા તો, ફિર આપ રોઝે રખના અપને ઉપર લાઝિમ પકળ લેં.

ઉમ્મે દર્દાઅ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હા ફર્માતી થી કે, મૈંને હર તરહકી ઈબાદત કી, લેકિન જો સુકૂને કલ્બી ઔર મક્સદ બર આરીકી ખાસિયત મજાલિસે ઝિક્રમેં પાઈ ઔર કિસી ભી ઈબાદતમેં હર્ગિઝ નહીં પાઈ. નીઝ ઈર્શાદ ફર્માતી થી કે, "ઈબાદત ગુઝારોંકે દિલોંકે લિએ દુન્યા હારૂત ઔર મારૂતસે ભી બળી જાદુગરની હે, જિસ્ને ભી દુન્યાકો તર્જીહ દી ઉસીકો દુન્યાને ઝલીલ વ ખ્વાર કર દિયા."

બીબી ફાતિમા નેશાપૂરી રહમતુલ્લાહિ અલય્હા

બીબી ફતિમા ખુરાસાન (ઈરાન)કે શહર નીશાપૂરકી રહનેવાલી થી. મઅરફતે ઈલાહીમેં બહુત આગે થી. ઉન્હોંને કુર્આને કરીમકી તફસીર ઔર મતાલિબ બતાનેમેં ઐસા કમાલ હાસિલ થા કે, જો ભી સુનતા થા અશ અશ કર ઉઠતા થા. ઈબાદત કરનેસે ઈસ કદર શગફ થા કે, સારી સારી રાત નવાફિલમેં ગુઝાર દેતી થી. ખાના બિલ્કુલ સાદા હોતા થા ઔર પેટ ભર કર કભી ન ખાતી થી.

આપ એક લંબા અર્સા બૈતુલ્લાહમેં મુકીમ રહી. ઉસ ઝમાનેમેં ઉન્સે બળે બળે ઉલમાઅ ઔર ઔલિયાઅને કસબે ફૈઝ કિયા. હઝરત બાયઝિદ બુસ્તામી રહમતુલ્લાહિ અલય્હિ

ઔર હઝરત ઝુન્નૂન મિસ્રી રહમતુલ્લાહિ અલય્હિ જૈસે બુઝુર્ગોને ઉન્કે ફઝાઈલ વ કમાલાતકા એ'તિરાફ કિયા હે. હઝરત બાયઝિદ બુસ્તામી રહમતુલ્લાહિ અલય્હિ ફર્માતે હેં કે "મૈંને સારી ઝિંદગીમેં એક બાકમાલ ઔરત દેખી હે ઔર વહ ફાતિમા નીશાપૂરી હે, જિસ મુકામ ઔર મસ્અલે પર ઉન્સે ગુફતગુ કી, ઉન્કો ઉસ્સે આગાહ પાયા." બીબી ફાતિમા રહમતુલ્લાહિ અલય્હાને સન હિજરી ૨૨૩ મેં વફાત પાઈ.

શાહી મહલમેં એક હઝાર હાફિઝા વ કારિયા ખાદિમાત

મહમૂદ ખલજી વાલીએ માલુહકે અહદમેં શાદીઆબાદ માંડવ ઈલ્મો ફઝલકા મર્કઝ થા. તમામ મુલ્ક ગોયા શિરાઝો સમરકંદ બન ગયા થા. મહમૂદ ખલજીને એક મદ્રસા ઉજ્જૈનમેં ઔર એક સારંગપૂરમેં તઅમીર કરાયા. ઉસ્કે જાનશીન ગયાષુદીન ખલજીને ભી મદારિસકો ફુરૂગ દિયા. ઉસ્કે ઝમાનેમેં હિફઝો કિર્અતકા ઈત્ના ચર્ચા થા કે, શાહી મહલમેં એક હઝાર ખાદિમા હાફિઝહ વ કારિયા થીં. યહ જવાનુલઉમ્ર લળકિયાં મુખ્તલિફ શિફ્ટ (ડયૂટી) બના કર કુર્આનકો પળ્હતી રહતી થીં.

ઝુબૈદા ઝવ્જએ હારૂનુર્રશીદ

ઈબ્ને ખિલ્કાનને બયાન કિયા હે કે, ઝુબૈદા ખાતૂન અહલિયએ ખલીફા હારૂન રશીદકી સો બાંદિયાં થીં સબકી સબ કુર્આને કરીમકી હાફિઝહ થી. ઉન્કે અલાવહ બા'ઝ બા'ઝ બાંદિયોંકો કુછ કુછ હિસ્સા હિફઝ થા. શાહી મહલમેં હાફિઝહ બાંદિયોંકી તિલાવતકી આવાઝ શહદકી મખ્ખીકી ભિંકકી તરહ

સુનાઈ દિયા કરતી થી ઔર હર બાંદી રોઝાના તીન પારે બાકાઈદગીસે તિલાવત કરતી થી.

[અલ્હિદાયા વન્નિહાયા જી. ૧૦–સફા ૨૮૩, ૨૮૪]

ઝબ્તે કુર્આનમેં પાનીપતકી એક ખાતૂનકા અજીબ વાકિઆ

કુર્આને પાકકી સુરહ નિસાઅકા દૂસ્રા રૂકૂઅ يُوْصِيْكُمُ اللّٰهُ હે. ઉસ્કી આયતોંમેં મુતશાબહાત ઔર બાહમ મિલ્તે જુલ્તે અલફાઝ બકષ્રત પાએ જાતે હેં. મષલન,

اِنْ كَانَ لَكُمْ وَلَدٌ، اِنْ لَّمْ يَكُنْ لَّهُنَّ وَلَدٌ، اِنْ لَّمْ يَكُنْ لَّكُمْ وَلَدٌ، فَاِنْ لَّمْ يَكُنْ لَّهٗ وَلَدٌ، فَاِنْ كَانَ لَهُنَّ وَلَدٌ، فَاِنْ كَانَ لَكُمْ وَلَدٌ، فَلِاُمِّهِ الثُّلُثُ، فَلِاُمِّهِ السُّدُسُ، يُّوْصِىْ بِهَا، يُّوْصِيْنَ بِهَا، تُوْصُوْنَ بِهَا، يُّوْصٰى بِهَا.

યહ રૂકૂઅ હુફ્ફાઝમેં ખાસ્સા મુશ્કિલ શુમાર કિયા જાતા હે. પાનીપતમેં એક દોશીઝહ (લળકી)ને ઐલાન કિયા કે જો શખ્સ મુઝે يُوْصِيْكُمُ اللّٰهُ યહ રૂકૂઅ ઈસ તરહ સહીહ ઔર પુખ્તા સુના દે કે, મેં જો લફ્ઝ બોલૂં વહ ઉસ્સે આગે સાફ સાફ પળહ દે, તો મેં ઉસ આદમીસે નિકાહ કર લૂંગી. ઉસ પર કઈ બળે બળે જય્યિદ હુફ્ફાઝ આએ, લેકિન નાકામ વાપસ હોતે રહે. હત્તા કે કાફી દિનોંકે બા'દ એક હાફિઝને ઉસે યહ રૂકૂઅ હસ્બે મન્શા સુના દિયા ઔર ઈસ ખાતૂનને ઈસ હાફિઝ મર્દસે નિકાહ કર લિયા.

ઈન વાકિઆતસે યહ હકીકત વાઝેહ હોતી હે કે,

મુસલમાન ખવાતીનને હિફાઝતે કુર્આન, કિતાબતે કુર્આન ઔર તફસીરે કુર્આનકે શો'બોમેં કારહાએ નુમાયા સરઅંજામ દીએ. વહ અપને ઘરોંકે કામકાજ સમેટ કર બકિયા વક્ત કુર્આન મજીદકે સીખને સિખાને ઔર પઢને પઢાનેમેં ગુઝારતી થી. કુર્આન મજીદકે અન્વારાતને ઉન્કે સીનોંકો મુનવ્વર કર દિયા થા.

વહ ઝમાનેમેં મુઅઝ્ઝઝ થે મુસલમાન હો કર
હમ હૂએ ખ્વાર તારિકે કુર્આન હો કર

બાબ – ૪

ખવાતીન ઔર ઉલૂમે હદીસ

ઈલ્મે હદીષ શરીઅતે ઈસ્લામીમેં એક બુન્યાદી માખઝકી હૈષિયત રખતા હે. ઉસ્કી ઉસી અહમિયતકે પેશે નઝર મુહદ્દિષીનને રિવાયાતે હદીષકો હાસિલ કરનેકે લિએ અપની ઝિંદગિયાં લગા દી. ઈલ્મે હદીષકો હાસિલ કરનેમેં ખવાતીને ઈસ્લામને ભી નુમાયા તૌર પર હિસ્સા લિયા. આગાઝે ઈસ્લામ હી સે બહુતસી ખવાતીનને ઉલૂમે હદીષકો મહફૂઝ કરને ઔર ફેલાનેમેં અહમ કિર્દાર અદ કિયા ઔર યહ સિલ્સિલા સદિયોં તક જારી રહા.

દોરે નુબુવ્વતકી મુહદ્દિસાત

નબી અલય્હિસ્સલામકે દોરમેં ખવાતીન ન સિર્ફ બહુતસી અહાદીષકી હિફાઝત ઔર રિવાયત કરનેકા સબબ બની, બલ્કે ઉન્હોંને ઝિંદગીભર ઉસ્કો અપને દૂસ્રે બહન ભાઈયોંમેં ખૂબ ફેલાયા. નબી અલય્હિસ્સલામકી વફાતકે બા'દ અહાદીષકા બહુત બળા ઝખીરા સહાબા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુમ અજમઈનને સહાબિયાત રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુન્ન ઔર ખાસ તૌર પર અઝ્વાજે મુતહર્રાત રદિયલ્લાહુ અન્હુન્નાસસે હાસિલ કિયા. ઉન્મેં સય્યિદા આઈશા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હા, સય્યિદા હફસા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હા, ઉમ્મે હબીબા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હા, મૈમુના રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હા ઔર ઉમ્મે સલ્મા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાકે નામ સરે ફેહરિસ્ત હે. ખાસ તૌર પર આઈશા સિદીકા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હા હદીષકી તારીખમેં બહુત

અહમિયતકી હામિલ હૈં, બલ્કે ઉન્સે ખવાતીનમેં સબસે ઝિયાદા રિવાયાત મર્વી હૈં ઔર વહ બહુત હી મોહતાત રિવાયા થીં.

તાબિઈય્યાત મુહદ્દિસાત

તાબિઈનકે દોરમેં અહમ ઔર કાબિલે ઝિક્ર નામ યહ હે. હફસા બિન્તે સીરીન, ઉમ્રહ બિન્તે અબ્દુર્રહમાન ઔર ઉમ્મે દર્દાઅ ષાની. હફસા બિન્તે સીરીનકી રિવાયાતકો અયાસ બિન મુઆવિયા રહમતુલ્લાહિ અલય્હિ, હસન બસ્રી ઔર ઈબ્ને સીરીન રહમતુલ્લાહિ અલય્હિમા અજમઈનકી રિવાયાતસે ઝિયાદા અહમિયત દેતે થે. [સુયૂતી, તદરીબ ૨૧૫]

મુહદ્દિસાત ઉમરહ રહમતુલ્લાહિ અલય્હા, સય્યિદા આઈશા સિદ્દીકા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાકી રિવાયતકે સિલ્સિલેમેં બળી અથારેટી સમઝી જાતી થી. ઉન્કે શાગિર્દે રશીદ હઝરત અબૂબક્ર બિન હઝમ (કાઝીએ મદીના)કો હઝરત ઉમર ઈબ્ને અબ્દુલ્અઝીઝ રહમતુલ્લાહિ અલય્હિને હુક્મ દિયા કે, વહ અપની ઉસ્તાદકી તમામ રિવાયાતકો જમા' કરેં. [ઈબ્ને સઅદ જી. ૮ સફા ૩૫૩]

ઉન્કે બા'દ આબિદહ અલ્મદનિયા, અબદા બિન્તે બશર, ઉમ્મે ઉમર ષકફિયા, ઝૈનબ (અલી ઈબ્ન અબ્દુલ્લાહ બિન અબ્બાસકી નવાસી યા પોતી)ને અહાદીષકે બારેમેં દર્સ દીએ ઔર મખ્લૂકે ખુદાકો ફાઈદા પહુંચાયા, યહ ખવાતીન મુખ્તલિફ ખાનદાનોંસે આતી થી જિસ્સે યહ ષાબિત હોતા હે કે ઈસ્લામમેં ઈલ્મી મુકામ હાસિલ કરનેકે લિએ કોઈ રૂકાવટ નહીં થી. ઉસ્કી ખૂબ સૂરત મિષાલ આબિદહકી હે, જિસ્ને મુહમ્મદ બિન યઝીદકી બાંદીકે તૌર પર અપની ઝિંદગીકા આગાઝ કિયા

ઔર મદીનહકે અસાતિઝાસે બહુત કષ્રતસે અહાદીષ હાસિલ કીએ. મુહમ્મદ બિન યઝીદને ઉસ્કો હબીબ વુહુન રહમતુલ્લાહિ અલય્હિકો દે દિયા. જો કે ઉન્દુલુસકે બહુત બળે મુહદ્દિષ થે. વુહુન ઉન્કી ઈલ્મી કાબિલિયતસે ઈત્ના મુતઅષ્ષિર હૂએ કે ઉન્હોંને ઉન્કો આઝાદ કરકે ઉન્સે નિકાહ કર લિયા. આબિદહને દસ હઝાર અહાદિષકી રિવાયત અપને મદીનહકે અસાતિઝહસે કી હે. [મકારી ૨/૯૬]

ઝૈનબ બિન્તે સુલેમાન ઉન્કે બરઅક્સ શહઝાદી થી. ઉસ્કે વાલિદ અલ્સફાકે ચચાઝાદ ભાઈ થે. જો કે અબ્બાસી સલ્તનતકા બાની થા. ઝૈનબને હદીષમેં બહુત આ'લા મુકામ હાસિલ કિયા. ઉસ્કે શાગિર્દોમેં બહુતસે મર્દ હઝરાત ભી શામિલ થે જો પર્દેમેં રહ કર અપની ઉસ્તાદસે હદીષકી રિવાયત લેતે થે. તદ્વીને હદીષ(હદીષકો જમા કરને)કે મુખ્તલિફ અદવાર(ઝમાને)મેં જબ અહાદીષકે ઝખીરેકો ઈકટ્ઠા કિયા ગયા તો ઉસ વક્ત મુહદ્દિષીનને ઉન ખવાતીનસે બહુતસી રિવાયાત લી. મા'લૂમ હુવા કે યહ ખવાતીન અપને શાગિર્દોકો હદીષકી ઈજાઝત ભી દેતી થી.

[ખતીબ બગ્દાદી, તારીખે બગ્દાદી હિસ્સા ૪૩૪–૧૪]

ચોથી સદી હિજરીકી મુહદ્દિસાત

ચોથી સદી હિજરીમેં ફાતિમા બિન્તે અબ્દુર્રહમાન ૩૧૨ હિજરી સનમેં અપને તકવાકી વજહસે સુફિયાકે નામસે પુકારી જાતી થી. યહ સાહિબ`સુનને અબૂ દાઉદકી પોતી થી. અમતુલ્વહીદ મશ્હૂર ફકીહા અલ્મહ્મલીકી બેટી થી. ઉન્કે અલાવા ઉમ્મુલ્ફત્હ, અમતુસ્સલામ ૩૯૦ હિજરીમેં ઔર કાઝી

અબૂબક્ર અહમદકી બેટી જમૂઆ બિન્તે અહમદકે નામ કાબિલે ઝિક્ર હે. ઉન્કે હદીષકે દર્સકી બળી શોહરત થી. લોગ કષ્રતસે ઉનમે શરીક હોતે થે. દર્સકે દોરાન ઉલૂમો મઆરિફકી બારિશ હોતી થી.

પાંચવી ઔર છટ્ટી સદી હિજરીકી મુહદ્દિસાત

પાંચવી ઔર છટ્ટી સદી હિજરીમેં દર્જે ઝેલ મુહદ્દિષ ખવાતીન મિલ્તી હે.

ફાતિમા બિન્તુલ્હસન ઈબ્ને અલી ઈબ્નુલ્દક્કાક ૪૮૦ હિજરીકે મશ્હૂર બુઝુર્ગ ઈબ્ને દક્કાકકી પરપોતી ઔર રિસાલએ કુશૈરિયાકે મુસન્નીફ અબૂલ્કાસિમ અલ્કુશૈરીકી બીવી થી. ન સિર્ફ અપને તકવા ઔર ખત્તાતીકી વજહસે મશ્હૂર થી બલ્કે અપને ઈલ્મે હદીષ ઔર ખાસ તૌર પર ઈસ્નાદે હદીષકે ઈલ્મમેં મુમતાઝ હેષિયત રખતી થી.

[ઈબ્ને ખલ્દૂન ૪૧૩]

ઈન્સે ભી મુમ્તાઝ હેષિયતકી હામિલા કરીમા અલ્મર્વઝિયા (૪૬૩ હિજરી) થીં. જો કે અપને ઝમાનેમેં બુખારી શરીફ પર આથોરિટી સમઝી જાતી થી. હિરાતકે બળે મુમ્તાઝ આલિમ ઉન્કો ઈત્ની અહમિયત દેતે થે કે, ઉન્હોંને અપને શાગિર્દોંકો તાકીદ કી થી કે, બુખારી શરીફ ઉન્કે અલાવા ઔર કિસીસે ન પળ્હેં. ઈસ લિએ એક બળી તા'દાદને બુખારી શરીફકી ઈજાઝત ઉન્સે હાસિલ કી. ઉન્કે મુમ્તાઝ શાગિર્દોંમેં ખતીબ બગ્દાદી ઔર અલ્હુમૈદીકે નામ આતે હેં. (Copl,v/i ૧૪)

ઈમામ બુખારી રહમતુલ્લાહિ અલય્હિકી રિવાયત જહાં ઉન્કે મર્દ શાગિર્દોંસે આગે ફૈલી વહાં કરીમાકે ઝરીએ લાખોં ઈન્સાનોં તક પહુંચી. ચુનાંચે શૈખુલ્હિંદ મૌલાના મહમૂદ હસન રહમતુલ્લાહિ અલય્હિને જો બુખારી શરીફ પળ્હાઈ યા હઝરત મૌલાના ખલીલુર્રહમાન સહારનપૂરીને જો બુખારી શરીફ પળ્હાઈ યા હઝરત શૈખુલ્હદીષ મુહમ્મદ ઝકરિયા રહમતુલ્લાહિ અલય્હિને જો બુખારી શરીફ પળ્હાઈ વહ બકૌલે મૌલાના મંઝૂર અહમદ નોઅમાનીકે સબકી સબ કરીમાકી રિવાયત હે.

સહીહ બુખારીકી રિવાયતમેં કરીમાકે અલાવા ઔર ભી બહુતસી ખવાતીન મુહદ્દિષાતકે નામ આતે હૈં. ઉન્મેં ફાતિમા બિન્તે મુહમ્મદ (હિજરી ૫૩૯) શહદા ઔર સિત્તુલ વઝીરહકે નામ ભી કાબિલે ઝિક્ર હે.

ફાતિમાને તો મુહદ્દિષીનસે મુહદ્દિષએ ઈસ્ફહાનકા લકબ હાસિલ કિયા.

શહદા એક બેહતરીન ખત્તાતા ભી થી. ઉન્કે દાદા સૂઈયોંકા કારોબાર કરતે થે, લેકિન ઉન્કે વાલિદ અબૂ નઝરકો હદીષસે બહુત લગાવ થા. ઈસ લિએ ઉન્હોંને અપની બેટીકો વક્તકે બળે અસાતિઝાસે ઈલ્મ હાસિલ કરવાયા.

ઉન્હોંને અપની બેટીકી શાદી અલી બિન મુહમ્મદસે કી જો કે, એક ઈલ્મી દોસ્ત શખ્સિયતકે સાથ સાથ ખલીફતુલ્મુત્તકીકે સાથિયોંમેંસે થે. ઉન્હોંને એક મદ્રસા ઔર ખાનકાહકી બુન્યાદ ભી રખ્ખી ઔર બળી ખુદાખૌફીસે ઉસ્કે ઈન્તિઝામ ઔર ઈન્સિરામકો ચલાયા. લેકિન ઉન્કી બીવી

શહદાને હદીષમેં ઉન્સે બુલંદ મુકામ પાયા ઔર અપને ઈલ્મી ઈસ્નાદકી વજહસે મશ્હૂર હૂઈ (ઈબ્ને ખલ્દૂન). ઉન્કે બુખારી શરીફ ઔર દૂસ્રી હદીષકી કુતુબકા દર્સ સુનનેકે લિએ બળી તા'દાદમેં લોગ આયા કરતે થે બલ્કે ઉન્કી ઈત્ની ઈઝ્ઝત ઔર શોહરત થી કે, બહુતસે લોગ વૈસે હી ખૂદકો ઉન્કે શાગિર્દકે તૌર પર મન્સૂબ કરતે થે. [Muslim studees/ ii / 36]

સિત્તુલ વઝીરહ ભી બુખારી શરીફ પર અથોરિટી સમજી જાતી થી. યહ ઈસ્લામી કાનૂનમેં માહિર માની જાતી થી ઔર અપને વક્તકી રાવિયા ભી થી. ઉસ્ને બુખારી શરીફ ઔર દૂસ્રી કુતુબે હદીષ પર દમિશ્ક ઔર મિસરમેં લેકચર્સ દીએ.

ઉમ્મુલ્ખૈર અમતુલ્ખાલિક ભી બુખારી શરીફકા દર્સ દેતી થી ઔર યહ હજ્જાજકી આખરી અઝીમ મુહદ્દિષા સમજી જાતી થી. [ઉબ્બાદ, 8 / 14]

આઈશા બિન્તે અબ્દુલ્હાદી ભી ઉસ ઝમાનેમેં બુખારી શરીફ પર અથોરિટી થી. (ઈબ્ને સલીમ, અલ ઈમદાદ હૈદરાબાદ, ૩૬)

હદીષકી મુતફર્રિક કુતુબકી મુહદ્દિસાત

ઈન ખવાતીનકે અલાવા જો કે સહીહ બુખારીકે દર્સ દેતી થી કુછ ઔર ખવાતીન ભી થી જો કે દૂસ્રી કુતુબ પળ્હાતી થી. મષલન ઉમ્મુલ્ખૈર ફાતિમા બિન્તે અલી (હિજરી ૫૩૨) ઔર ફાતિમા શિરાઝવરિયા યહ સહીહ મુસ્લિમ શરીફકા દર્સ દેતી થી.

ફાતિમા અલ્જાઝ દાનિયા (હિજરી ૫૨૪) તબરાની

શરીફકા દર્સ દેતી થી.

ઝૈનબ (હિજરી ૬૮૮) મુસ્નદે અહમદ ઈબ્ને હમ્બલકા દર્સ દેતી થી, જુવેરિયા બિન્તે ઉમર (હિજરી ૭૮૩) ઔર ઝૈનબ બિન્તે અહમદ ઈબ્ને ઉમર (હિજરી ૭૨૨)ને હદીષકી તલાશમેં બળે લંબે સફર કિએ. મિસ્ર ઔર મદીનહ મુનવ્વરહમેં હદીષકી કિતાબ દારમી પર લેકચર્ઝ દિએ. ઈન્કે દર્સમેં લોગ બળી દુરો દરાઝકા સફર તૈ કરકે શરીક હુવા કરતે થે.

[ઈબ્નુલ્અમ્માદ, ૬ / ૫૬]

ઝૈનબ બિન્તે અહમદ (હિજરી ૭૪૦) જો કે બીન્તુલ્કમાલકે નામસે મશ્હૂર હૂઈ ઉન્કે બારેમેં આતા હે કે, ઉન્હોંને દીની ઉલૂમમેં ઈત્ની ડિગ્રિયાં હાસિલ કી કે વહ એક ઊંટ પર આતી થી. ઉન્હોંને મુસ્નદે ઈમામ અબૂ હનીફા, શમાઈલે તિર્મિઝી તહાવી શરીફ પર દર્સ દિએ. ઈબ્ને બતૂતાને અપને દમિશ્કકે કિયામકે દોરાન ઉન્સે ઈલ્મ હાસિલ કિયા.

[ઈબ્ને બતૂતા ૨૫૩]

દમિશ્કકે અઝીમ તારીખદાન ઈબ્ને અસાકિર અપને બારેમેં ફર્માતે હૈં કે "મૈંને ૧૨૦૦ મર્દ અસાતિઝહ ઔર ૮૦ ખાતૂન અસાતિઝાસે ઈલ્મ હાસિલ કિયા." ઉન્હોંને મોતા ઈમામ માલિકકી ઈજાઝત ઝૈનબ બિન્તે અબ્દુર્રહમાનસે હાસિલ કી. [મોઅજમુલ્બલદાન યાકૂત જી. ૫ સફા. ૧૪]

મુહદ્દિષ જલાલુદીન સુયૂતી રહમતુલ્લાહિ અલય્હિને 'રિસાલા ઈમામ શાફિઈ' હિજર બિન્તે મુહમ્મદસે પળ્હા.

[નજમુલ્ઈબ્બાદ, ૧૭૦]

મુહદ્દિષ અફીફુદીન જુનૈદ(નવ્વીં સદી)ને સુનને દારમી

ફાતિમા બિન્તે અહમદ ઈબ્ને કાસિમસે પળ્હી.

દૂસ્રી અહમ મુહદ્દિષાતમેં ઝૈનબ બિન્તે અશ્અરી (હિજરી ૫૨૪)કા નામ આતા હે. ઉન્હોંને બહુત અહમ મુહદ્દિષીનસે ઈલ્મ હાસિલ કિયા ઔર ઉન્કે શાગિર્દોંમેં ઈબ્ને ખલ્કાનકા નામ આતા હે. જો કે, વફયાતુલ્અયાનકે મુસન્નિફ હે.

[ઈબ્ને ખલ્કાન હવાલા નંબર ૨૫૦]

એક દૂસ્રી ખાતૂન કરીમા શામીઈ (૬૪૧ હિજરી શામ)કે બારેમેં તારીખદાન લિખતે હૈં કે, વહ અપને ઝમાનેમેં મુલ્કે શામમેં હદીષ પર બહુત બળી અથોરિટી માની જાતી થી. ઉન્હોંને હદીષકી બહુતસી કિતાબોં પર લેકચર્ઝ દીએ.

[ઈબ્નુલ્અમ્માદ ૨૧૨]

આઠવીં સદી હિજરીકી મુહદ્દિસાત

ઈબ્ને હજર રહમતુલ્લાહિ અલય્હિને અપની કિતાબ અલદદરમેં આઠવી સદીકી તકરીબન ૧૭૦ કે અહમ મુસલમાન ખવાતીનકે બારેમેં લિખ્ખા હે. જિન્મેંસે અકષર મુહદ્દિષાત થી. ઉન્મેંસે કુછ ઈઝદવાજી ઝિંદગીકે મસાઈલમેં અપને વક્તકી અથારિટી માની જાતી થી. મષલન જુવેરિયહ બિન્તે અહમદકે બારેમેં ઈબ્ને હજર કહતે હૈં કે,

"મેરે બહુતસે અસાતિઝહ ઔર હમઅસરોંને ઉન્કે દર્સમેં શિર્કત કી."

આઈશા બિન્તે અબ્દુલ્હાદી રહમતુલ્લાહિ અલય્હિ (૭૨૭ હિજરી), કે પાસ ઈબ્ને હજર રહમતુલ્લાહિ અલય્હિ અપનેઝમાનએ તાલીબે ઈલ્મીમેં એક તવીલ અર્સે તક શાગિર્દકે

તોર પર રહે. યહ અપને ઝમાનેકી બહુત અઝીમ આલિમા સમઝી જાતી થી ઔર તલબા બહુત તવીલ સફર તે કરકે ઉન્કે કદમોંમેં દીનકી તા'લીમ હાસિલ કરનેકે લિએ બેઠતે થે.

[ઈબ્નુલ્અમ્માદ, ૭ / ૧૨૦]

મુહદ્દિષા સતુલ્અરબ (૭૬૦ હિજરી) મશ્હૂર મુહદ્દિષુલ્ઈરાકીકી ઉસ્તાદ થી. બલ્કે અલ્ઈરાકીને અપને બેટેકો ભી ઉન્કે હલકએ દર્સમેં શરીક કરવાયા. [ઈબાદ ૬ / ૨૦૮]

દકીકા બિન્તે મુર્શિદ (૭૪૬ હિજરી) ભી ઉસી ઝમાનેકી મઅરૂફ મુહદ્દિષા થી.

નવ્વીં સદી હિજરીકી મુહદ્દિસાત

નવીં સદીકી ખાતૂન મુહદ્દિષાતકે બારેમેં મઅલૂમાત મુહમ્મદ ઈબ્ને અબ્દુર્રહમાન અસ્સખાવી (૮૩૦ હિજરી)કી કિતાબ અદ્દાઅવલ ઉમ્મીમેં મિલ્તી હે. ઉસ્કા એક ઔર માખઝ અબ્દુલ્અઝીઝ ઈબ્ને ઉમર ઈબ્ને ફહદ (૮૧૨)કી કિતાબ મોઅજમુશ્શુયૂખ હે. યહ ૮૬૧ હિજરીમેં લિખ્ખી ગઈ, ઉસ્મેં મુસન્નિફને અપને ૧૧૦૦ અસાતિઝાકા તઝકરા કિયા જિન્મેં ૧૩૦ ખવાતીન શામિલ થી. ઉન્મેંસે કુછ ખવાતીન અપને ઝમાનેકી અહમ મુહદ્દિષાત થી ઔર ઉન્હોંને બા'દમેં આનેવાલે મુહદ્દિષીનકો તર્બિયત દી.

ઉમ્મે હાની મરયમ(૭૮૮ હિજરી) ને અપને બચપનમેં હી કુર્આને પાક હિફ્ઝ કર લિયા થા. ઉસ્કે બા'દ ઉન્હોંને કાનૂન, તારીખ, સર્ફો નહવકા ઈલ્મ હાસિલ કિયા. ઉસ્કે બા'દ હદીષકા ઈલ્મ હાસિલ કરનેકે લિએ મક્કતુલ્મુકર્રમા ઔર કાહિરાકા સફર કિયા. યહ ખત્તાતીમેં બહુત માહિર થી, અરબી ઝબાન

પર બળા ઉબૂર હાસિલ થા. શાઈરીકા બળા આ'લા ઝોક થા ઔર ઈન સબકે સાથ બહુત હી તકિય્યા નકિય્યા ખાતૂન થી. ઉન્હોંને કમ અઝ કમ તેરહ હજ કિએ હૈં. ઉન્કે ફરઝંદ દસવી સદી હિજરીકે એક બળે આલિમ બને. ઈસ ખાતૂનને કાહિરાકે બળે બળે મદારિસમેં દર્સ દિએ. ઈબ્ને ફહદને ભી ઈલ્મે હદીષકી બહુત સી ફન્ની બારીકિયોંકે સિલ્સિલેમેં ઉન્કી શાગિર્દી ઈખ્તિયાર કી. [અસ્સખાવી અદ્અવલ ઉમ્મી ૧૨ / ૯૮૦]

મુલ્કે શામકી એક મુહદ્દિષા બાઈ ખાતૂન (૮૬૪ હિજરી)ને ઈલ્મે હદીષ અબૂબક્ર અલ્મુઝની ઔર બહુતસે દૂસ્રે અસાતિઝાસે હાસિલ કિયા ઔર ફિર હદીષ પર કાહિરા ઔર શામમેં દર્સ દીએ. બલ્કે ઉન્કે બારેમેં આતા હે કે, ઉન્કો પળ્હાનેકા બળા ઝોક થા. [ઉબ્બાદા, ૫૮.]

આઈશા બિન્તે ઈબ્રાહિમ (૭૬૦ હિજરી)ને દમિશ્ક ઔર કાહિરામેં બળે મશ્હૂર ઉલમાઅસે ઈલ્મ હાસિલ કિયા ઔર ફિર બા'દમેં ઉન્કે દર્સમેં ભી બહુત બળે ઉલમાઅ શરીક હુવા કરતે થે. [ઉબ્બાદા ૪૫]

ઉમ્મુલ્ખૈર સઈદા મક્કિયા (૮૫૦ હિજરી)ને ભી બહુતસે મુહદ્દિષીનસે મુખ્તલિફ શહરોંમેં હદીષકા ઈલ્મ હાસિલ કિયા ઔર ઈલ્મે હદીષમેં એક બુલંદ મુકામ પાયા. [ઉબ્બાદા ૯૦૧]

દસવીં સદી હિજરીકી મુહદ્દિસાત

ઈલ્મે હદીષ ઔર દૂસ્રે ઈસ્લામી ઉલૂમમેં ઔરતોંકી શમૂલિયત (દસવીં સદી હિજરીકે બાદ)કા તઝકરા દર્જે ઝેલ કુતૂબમેં મિલતા હે.

ઈદરૂસકી કિતાબ અન્નતુરુલ્સફીર (દસવીં સદીકી

કિતાબ) અલ્મહ્બીકી કિતાબ ખુલાસતુલ અકાબીર (ગ્યારવીં સદી હિજરી) ઔર મુહમ્મદ ઈબ્ને અબ્દુલ્લાહકી કિતાબ અસ્સુહૂબુલ્વાબિલામેં ખવાતીને મુહદ્દિષાતકે જાબજા તઝકરેં મૌજૂદ હૈં.

કુછ ખવાતીનને નવ્વીં સદીમેં અછ્છી પઝીરાઈ હાસિલ કી ઔર વહ દસવીં સદી તક ઝિંદા રહી. ઉન્હોંને ઈલ્મે હદીષ પર બહુત કામ કિયા. અસ્મા બિન્તે કમાલુદીન (૯૦૪ હિજરી)કે ઈલ્મકી વજહસે બહુતસે સલાતીન ઔર હુક્કામ ઉન્કી બહુત ઈઝ્ઝત કિયા કરતે થે ઔર વહ ઉન્કો દીની ઉમૂરમેં જો મશ્વરા દેતી થી વહ હમેશા ઉન્કો માના કરતે થે. વહ હદીષ પર દર્સ દિયા કરતી થી ઔર ઉન્હોંને ખવાતીનકો બહુત ઈલ્મી ફાઈદા પહુંચાયા.

➲ આઈશા બિન્તે મુહમ્મદ (૯૦૬ હિજરી)કી શાદી મશ્હૂર કાઝી મુસ્લિહુદીન રહમતુલ્લાહિ અલય્હિસે હૂઈ. ઉસ્ને ભી બહુતસે તલબાઅકો હદીષ પઢાઈ. વહ દમિશ્કકે જામિઆ સાલિહિયામેં ઈલ્મે હદીષકી ઉસ્તાદ થી.

➲ ફાતિમા બિન્તે યૂસુફ (૧૭૦ હિજરી)મેં અપને ઝમાનેકી મશ્હૂર સ્કોલર થી.

➲ ઉમ્મુલ્ખૈરને હજકે મૌકે પર મુખ્તલિફ મમાલિકસે આએ હૂએ નવ મુહદ્દિષીનકો હદીષકી ઈજાઝત દી.

એક નુમાયા મુહદ્દિસા

પહલે દર્જેકી આખરી ખાતૂને મુહદ્દિષા ફાતિમુલ્ફઝીલિયા હૈં જો કે, અશ્શૈખતુલ્ફઝીલિય્યાકે નામસે ભી પેહચાની જાતી હે. યહ બારહવીં સદી હિજરીકે આખિરસે કુછ પહલે પૈદા

હૂઈ ઔર ઉન્હોંને જલ્દ હી ખત્તાતી ઔર બહુતસે દૂસ્રે ઈસ્લામી ઉલૂમમેં મલકા હાસિલ કર લિયા. ઉન્કો હદીષકા ખુસૂસી શગફ થા ઔર ઉન્હોંને ઉસ પર બહુત પળ્હા ઔર બહુતસે અસાતિઝાસે અસ્નાદ હાસિલ કી ઔર અપને વક્તકી માયએ નાઝ મુહદ્દિષા મશ્હૂર હૂઈ.

અપની ઝિંદગીકે આખરી હિસ્સેમેં યહ મક્કા મુકર્રમામેં કિયામ પઝીર હો ગઈ. ઉન્હોંને એક બળી પબ્લિક લાઈબ્રેરીકી બુન્યાદ રખ્ખી. મક્કતુલ્મુકર્રમામેં બહુતસે મશ્હૂર મુહદ્દિષીનને ઉન્સે ઈલ્મે હદીષ હાસિલ કિયા ઔર અસ્નાદ પાઈ. ઉન્મેં શૈખ ઉમરુલ્હનફી ઔર શૈખ મુહમ્મદ સાલેહકા નામ ભી આતા હે. યહ અઝીમ ખાતૂન ૧૨૪૭ હિજરીમેં ફોત હૂઈ.

[અસ્સુહુબુલ્વાબિલા ૧૨ / ૭૮૫]

❀ ઈમામ માલિક રહમતુલ્લાહિ અલય્હિકી સાહિબઝાદિયાં ❀

કિતાબોમેં લિખ્ખા હે કે, ઈમામ માલિક રહમતુલ્લાહિ અલય્હિ જો ફકીહે મદીના ઔર દારુલ્હિજરા થે, વહ દર્સે હદીષ દેનેકે લિએ મસ્જિદે નબવી સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમમેં બેઠતે થે. એક પર્દા લગા હુવા થા જિસ્કે પીછે ઉન્કી બેટિયાં બેઠતી થી. જબ મર્દ લોગ હદીષે પાકકી કિર્અત કરતે તો અગર ઉન્કે પળ્હનેમેં ઈબારતકી કહીં ગલતી હોતી તો પર્દેકે પીછેસે ઈમામ માલિક રહમતુલ્લાહિ અલય્હિકી બેટિયાં એક લકળીકો દૂસ્રી લકળીસે માર કર ઉન્કો ઉન્કી ગલતીસે આગાહ કરતી થી.

❀ મિશ્કાત શરીફકી વજહે તાલીફ ❀

મિશ્કાત શરીફ તો લિખ્ખી હી ઈસ લિએ ગઈ થી કે, ઔરતેં

અગર બુખારી શરીફ તકકી તમામ સિહાહે સિત્તાકી કિતાબોંકા તફસીલી ઈલ્મ નહીં પળ્હ સકતી યા નહીં પળ્હા સકતી તો ચલો એક ઐસી કિતાબ બના દી જાએ જિસ્મેં સિહાહે સિત્તાકે હર બાબકી અહાદીષ આ જાએં. અગર ઔરતેં ઈસ કિતાબકો પળ્હ લે ઔર બચ્ચિયોંકો પળ્હા દે તો ઉન્હેં દીનકા ઝરૂરી ઈલ્મ હાસિલ હો જાએગા. ઈસ લિએ કઈ મદારીસમેં મિશ્કાતુલ્મુસાબીહ તકકી તા'લીમ તમામ બચ્ચિયોંકો દી જાતી થી.

કારી મુહમ્મદ તય્યિબ રહમતુલ્લાહિ અલય્હિકી દાદીકા ઈલ્મી મુકામ

કારી મુહમ્મદ તય્યિબ રહમતુલ્લાહિ અલય્હિ ખૂદ ફર્માયા કરતે થે કે, મૈંને અપની દાદી સાહિબાસે યા'ની હઝરત મૌલાના નાનોતવી રહમતુલ્લાહિ અલય્હિકી એહલિયા સાહિબાસે મિશ્કાત શરીફકો સબકન સબકન ઘરમેં પળ્હા. યહ તો થોળે અર્સેકી બાત હે ઉસ વકત તકકી ઔરતેં અપને બચ્ચોંકો મિશ્કાત શરીફ તકકી કિતાબેં અપને ઘરોંમેં પળ્હાયા કરતી થી.

મા'લૂમ હુવા કે, ઈસ ઉમ્મતમેં કુર્આનકો મહફૂઝ કરનેમેં ઔર અહાદીષકા ઈલ્મ આગે પહુંચાનેમેં જહાં મર્દોને બળા કામ કિયા, વહાં ઔરતેં ભી ઈસ મૈદાનમેં પીછે ન રહી. ઉન્હોંને ભી અલ્લાહ તઆલાકી ખૂશનુદી ઔર દીનકી સરબુલંદીકે લિએ અપની ઝિંદગિયોંકો વકફ કર દિયા થા.

બાબ : ૫

ખવાતીન ઔર મકામાતે વિલાયત

અલ્લાહ રબ્બુલ્ઈઝ્ઝત કુર્આન મજીદમેં ઈર્શાદ ફર્માતે હૈ

مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِنْ ذَكَرٍ اَوْ اُنْثٰى وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهٗ حَيٰوةً طَيِّبَةً.

[સૂરએ નમ્લ : ૯૭]

(જો કોઈ ભી નેક અમલ કરેં ખ્વાહ વહ મર્દ હો યા ઔરત, હમ ઉસ્કો ઝરૂર બિઝ્ઝરૂર પાકિઝા ઝિંદગી અતા કરેંગે.)

એક ઔર જગહ ઈર્શાદ ફર્માયા :–

اِنِّيْ لَآ اُضِيْعُ عَمَلَ عَامِلٍ مِّنْكُمْ مِّنْ ذَكَرٍ اَوْ اُنْثٰى.

(અલ્લાહ તઆલા કિસી અમલ કરનેવાલેકે અમલોંકો ઝાએઅ નહીં કરતા ખ્વાહ મર્દ હો યા ઔરત)

ઈન આયાતમેં અલ્લાહ રબ્બુલ્ઈઝ્ઝતને યહ બાત વઝાહતકે સાથ ઈર્શાદ ફર્મા દી હૈ કે, હમને મર્દો ઔરત દોનોંકે લિએ વિલાયતો માઅરિફતકે દરવાઝોંકો ખુલા રખ્ખા હૈ. લિહાઝા કોઈ ભી ઔરત નેકોકારી ઔર પરહેઝગારીવાલી ઝિંદગી ગુઝારના ચાહે તો ઉસ્કે લિએ કોઈ રૂકાવટ નહીં હૈ. વહ ઈબાદતકે ઝરીએ અલ્લાહકી વલિયા બન સકતી હૈ ઔર પાક સાફ ઝિંદગી ગુઝાર સકતી હૈ, અલ્લાહ રબ્બુલ્ઈઝ્ઝતકી મહબૂબ બંદિયોંમેં શુમાર હો સકતી હૈ ઔર જન્નતકે બુલંદસે બુલંદતરીન મરાતિબ હાસિલ કર સકતી હૈ. ઈસ ઉમ્મતકી તારીખકા મુતાલઆ કિયા જાએ તો ઐસા મા'લૂમ હોતા હૈ કે, ઔરતેં વિલાયતકે દર્જાતકે ઉસૂલમેં મર્દોંસે પીછે ન રહી.

બેશુમાર ખવાતીનને મુજાહદે ઔર રિયાઝતકી ભટ્ટીમેં અપને નફસકો તપાયા ઔર ઈશ્કે ઈલાહીકી આગમેં અપની રૂહકો ઘુલાયા ઔર વાસિલે બિલ્લાહ હો કર અપની મંઝિલકો પાયા. ઉન જિગર સોખતા ખવાતીને ઈસ્લામમેંસે ચંદ એકકા તઝકરા બતોરે મિષાલ કિયા જાતા હે.

❀ રાબિઆ બસ્રિયા રહમતુલ્લાહિ અલય્હા ❀

રાબિઆ બસ્રિયા રહમતુલ્લાહિ અલય્હાકી પૈદાઈશ ૯૭ હિજરીમેં શૈખ મુહમ્મદ ઈસ્માઈલકે ઘર હૂઈ. ચૂંકે આપ અપને વાલિદૈનકી ચોથી ઔલાદ થી, ઈસ લિએ આપકા નામ રાબિઆ રખ્ખા ગયા. અરબી ઝુબાનમેં રાબિઆ 'ચોથી'કો કહતે હૈં. અભી આપ ચાર પાંચ સાલકી થી કે, વાલિદૈનકા સાયા સરસે ઉઠ ગયા. જબ આપ આઠ સાલકી હૂઈ તો બસ્રામેં ખૌફનાક કહત આ ગયા. બકોલે શૈખ સઅદી રહમતુલ્લાહિ અલય્હિ,

یکے قحط سالی شد اندر دمشق ❀ کہ یاراں فراموش کردند عشق

(એક બાર દમિશ્કમેં ઐસા કહત પળા કે યાર લોગ ઈશ્કો આશિકી જૈસી ચીઝકો ભી ફરામોશ કર બેઠે)

ઈન હોલનાક હાલાતમેં રાબિઆ બસ્રિયા ઔર ઉન્કી તીન બહનોંને ચંદ દિનકે ફાકે તો બર્દાશ્ત કર લિએ, લેકિન જબ ભૂક હદસે ગુઝરી તો ભીક માંગને તક નોબત આ ગઈ. મગર કોઈ કૈસે દેતા કે, દેનેવાલેકે પાસ ખૂદ કુછ નહીં થા. એક મર્તબા બસ્રાકા મશ્હૂર તાજિર અતીક ઉધરસે ગુઝરા. તો ઉસ્ને ચારોં બહનોંકે ઝર્દ ચેહરો ઔર પથરાતી હૂઈ આંખોકો દેખ કર પૂછા, આપ કયા ચાહતી હે ? એક બહનને કહા, હમેં કુછ ખાનેકો

મિલ જાએ, તાકે હમારે સાંસોંકા રિશ્તા જિસ્મોંસે મુન્કતેઅ ન હો. અતીકકી નિગાહ સબસે છોટી બહન પર પળી, જો ખામોશ બેઠી હૂઈ થી. ઉસ્કે ચેહરીકી મા'સૂમિયતસે મુતઅષ્ષિર હો કર અતીકને પૂછા 'એ લળકી! તુઝે ભૂક નહીં હે ?' નકાહત ભરી(કમઝોર) આવાઝમેં જવાબ મિલા, "બહુત ભૂક હે." અતીકને કહા, 'તો ફિર કિસીસે રોટી ક્યૂં ન માંગતી ?' રાબિઆને અજીબ જવાબ દિયા, "જિસ્સે માંગના ચાહિએ ઉસ્સે માંગ રહી હૂં." અતીકને દૂસ્રા સવાલ કિયા, "તો ફિર તુઝે અભી તક રોટી ક્યૂં નહીં મિલી ?" રાબિઆને જવાબ દિયા "જબ વક્ત આએગા વહ ભી મિલ જાએગી." અતીક લળકીકે દાનિશમંદાના જવાબસે મુતઅષ્ષિર હુવા ઔર ઉસ્ને દિલમેં ફેસ્લા કિયા કે, યહ આઠ સાલકી છોટી લળકી હે. અગર મુઝે ઘરકે કામ કાજકે લિએ બાંદીકે તોર પર મિલ જાએ તો સોદા અછ્છા હે. ઉસ્ને બળી બહનોંસે કહા, "મેં તુમ્હેં ઈત્ને પૈસે દેતા હૂં કે કહતકે હાલાતમેં તુમ્હેં કિસી ઔરકે સામને હાથ ફેલાનેકી ઝરૂરત નહીં રહેગી. મગર શર્ત યહ હે કે, છોટી બહનકો મેરે સાથ ભેજ દો. યહ મેરી ખિદમત કિયા કરેગી. ઉસ્કે ખાને પીનેકી ઝિમ્મેદારી મેં ખૂદ પૂરી કરૂંગા."

બહનોંને એક દૂસ્રેસે આંખો હી આંખોમેં સવાલ કિયા કે, ઐસા હો જાએ તો સબકી ઈઝ્ઝતો આબરૂ ઔર જાન મહફૂઝ હો જાએગી. હમ બેસહારા નૌજવાન લળકિયોંકો ગૈરમર્દોંકે સામને હાથ ફેલાનેકી ઝિલ્લત નહીં ઉઠાની પળેગી. રાબિઆ ભી કુર્બાની દેનેકે લિએ તય્યાર હો ગઈ. અતીકને દીનારસે ભરી એક થેલી બળી બહનોંકે હવાલે કી ઔર રાબીઆકો

સાથ લે કર અપને ઘર આ ગયા. યહ મા'સૂમ બચ્ચી અપને કારવાંસે બિછળ કર એક સાહિબે ષર્વત(માલદાર) ઈન્સાનકી કનીઝ બન ગઈ.

રાબિઆ નવ ઉમ્ર હોનેકે બાવુજૂદ ઈન્તિહાઈ મશક્કત ઔર ઝિમ્મેદારીકે સાથ અપના કામ પૂરા કરતી થી. માલિકકો કિસી કિસ્મકી શિકાયતકા મૌકા ન દેતી. જબ ઉસ્કી ઉમ્ર બારહ તેરા સાલકે કરીબ હૂઈ તો ઉસ્કે દિલમેં ઝોકે ઈબાદત ખૂબ બળ્હ ગયા. ઘરકે કામ કાજ કરનેકે બા'દ વહ પૂરી પૂરી રાત ઈબાદતમેં મસ્રૂફ રહતી. ફિર સુબ્હ હોતે હી અપને આકાકી ખૂશનૂદી હાસિલ કરનેકે લિએ ઘરકે કામોંમેં મશ્ગૂલ હો જાતી. એક દિન અતીકને ઉસ્કે ચેહરે પર થકનકે આષાર દેખે તો પૂછા "રાબિઆ ક્યા તૂ બીમાર હૈ ?" જવાબ મિલા, " નહીં." થોળી દેર ખામોશીકે બા'દ રાબિઆને માલિકસે પૂછા, "ક્યા મૈં અપને ફરાઈઝકી અદાઈગીમેં કિસી કોતાહીકી મુર્તકિબ હો રહી હૂં ?" માલિકને કહા "નહીં. તુમ બહુત લગનસે કામ કરતી હો. બસ અપની સિહ્હતકા ખયાલ રખ્ખો." રાબિઆને આકાકા હુકમ સુના તો, સર ઝૂકા દિયા મગર ઉસ્કે મા'મુલાતમેં કોઈ કમી ન આઈ. વહ ઉજાલેમેં દુન્યવી માલિકકી ખિદમત અંજામ દેતી ઔર અંધેરેમેં અપને માલિકે હકીકીકે સામને સજ્દારેઝ હો જાતી.

એક મર્તબા નિસ્ફ શબકે કરીબ અતીકકી આંખ ખૂલી. વહ કિસી ઝરૂરતસે અપને કમરેસે બાહર નિકલા તો ઉસ્કી નિગાહ કનીઝકી કોઠરી પર પળી જહાં ચિરાગ જલ રહા થા. અતીક હૈરાન હો કર સોચને લગા, રાબિઆ અભી તક જાગ

રહી હે ? ફિર વહ દબે પાંવ ચલ્તા હુવા કોઠરીકે દરવાઝે તક પહુંચા તો ઉસ્ને રાબિઆકો મુસલ્લા પર સજદારેઝ દેખા. સજદેકી હાલતમેં રાબિઆકી દબી દબી સિસ્કિયાં ઉભર રહી થી ઔર વહ નિહાયત રિક્કત આમેઝ લેહજેમેં દુઆ માંગ રહી થી.

"એ અલ્લાહ ! તૂ મેરી મજબૂરિયોંસે વાકિફ હે, ઘરકે કામ કાજકી મશ્ગૂલિયત મુઝે તેરી તરફ આનેસે રોકતી હે. તેરા મુનાદી મુઝે તેરી ઈબાદતકે લિએ પુકારતા હે, મગર મેં જબ તેરી બારગાહમેં હાઝિર હોતી હૂં, નમાઝોંકા વક્ત ગુઝર ચુકા હોતા હે. એ અલ્લાહ મેરી મા'ઝિરત કબૂલ ફર્મા લે ઔર મેરે ગુનાહોંકો મુઆફ ફર્મા દે."

માલિકને જબ રાબિઆકી ગિર્યા વ ઝારી સુની તો ખોફે ખુદાસે કાંપને લગા. ઉલ્ટે કદમોં વાપસ ચલા ગયા ઔર રાતકા બાકી હિસ્સા જાગ કર ગુઝાર દિયા. ફિર સુબ્હ હોતે હી રાબિઆકી કોઠરીમેં પહુંચા ઔર કહને લગા "રાબિઆ આજસે તુમ આઝાદ હો જહાં ચાહે ચલી જાઓ."

રાબિઆ હેરાન રહ ગઈ ઔર ઉસ્કે મુંહસે બેસાખ્તા યહ અલ્ફાઝ નિકલે "મેં આપકી દી હૂઈ કીમત અદા નહીં કર સકતી." માલિકને કહા મેં તુમ્સે કોઈ કીમત નહીં માંગતા, બસ એક ચીઝકા સવાલ કરતા હૂં કે, મેરી તરફસે કી જાનેવાલી તમામ ઝિયાદતિયોંકો ઉસ ઝાતકે સદકેમેં મુઆફ કર દો જિસ્કી ઈબાદત તુમ રાતોંકી તન્હાઈમેં છુપ છુપ કર કરતી હો."

રાબિઆને જવાબમેં કહા, "મેંને આપકો મુઆફ કિયા, મેરા માલિકે હકીકી ભી આપકો મુઆફ ફરમાએં." યહ કહ

કર રાબિઆ વહાંસે ચલી ગઈ.

રાબિઆને બચપનસે જવાની તક રંજો અલમ ઔર આફાતો મસાઈબકે સિવા કુછ નહીં દેખા થા. ચાર સાલકી ઉમ્રમેં નિહાયત પરહેઝગાર ઔર મુહબ્બત કરનેવાલે વાલિદૈનકા સાયા સરસે ઉઠ ગયા. આઠ સાલકી ઉમ્રમેં શફીક બહનોંસે ઈસ તરહ જુદા હૂઈ કે, ઝિંદગીભર ઉન્સે દુબારહ મુલાકાત ન હો સકી. હાલાતકે બેરહમ હાથોંને ઉસે ગુલામીકી ઝંજીરેં પહના દી. બાપસે ઝીદેં ઔર ફર્માઈશ કરનેકે દિન, બહનોંકે સાથ ખેલને ઔર શરારતેં કરનેકે દિન, માંકી આગોશેં મુહબ્બતમેં સોનેકી રાતેં, બાપકે દસ્તે શફક્કતકી બહારે, યહી સબ કુછ તો એક બચ્ચેકા સર્માયા હોતા હે. મગર વક્તને રાબિઆસે ઉસ્કી હર ખૂશી ઔર હર ખ્વાબ છીન લિયા. ગર્મીકે તપતે દિનોંમેં વહ અપને માલિકકે લિએ દરયાસે પાની ભર કર લાતી તો પસીનેમેં શરાબોર હોતી. કભી સર્દિયોંકી તવીલ યખબસ્તા રાતોંમેં વહ અપને માલિકકે સામને દસ્ત બસ્તા ખળી રહતી. ઔલિયાએ કિરામ જો રિયાઝતેં જવાનીકે આલમમેં અપની ખૂશી ઔર રગબતસે કરતે હેં વહી રિયાઝતે રાબિઆને અપને લળકપનમેં જબ્રો સિતમકી ઝંજિરોંમેં ઝકળે હોનેકે બાવુજૂદ કી. મેહનતો મુશક્કતકી યહ ચક્કી તો ઈસ દુન્યામેં ચાહે ન ચાહે હર એકકો પીસની હી પળતી હે.

નબી અલય્હિસ્સલાતુ વસ્સલમકી મુબારક ઝિંદગી પર નઝર ડાલિએ ચારોં તરફસે સંગીન હાલાતકે થપેળે લગતે નઝર આએંગે. અલ્લાહકા ભેદ અલ્લાહ હી જાને, જો જિત્ના ઉસ્સે કરીબ વહ ઈત્ના હી મુશ્કિલાતસે દો ચાર જિન્કો શાહે કૌનેન

બનાયા ગયા, ઝાહિરમેં ઉન્કો યતીમીકા ગમ ઉઠાના પળા. અસ્બાબે ખૂશીસે મહરૂમ, જિન્કે દમે કદમસે સારે આલમકો રોશ્ની મિલી, ખૂદ ઉન્કા આશિયાના ચિરાગકી રોશ્નીસે ખાલી, જિન્કે નફસે મસીહાઈસે હર બલા ટલ જાતી થી ખૂદ ઉન્હીંકે સર પર મસાઈબકે બાદલ મંડરાતે હૂએ. જો સારે આલમકે લિએ ગુલદસ્તએ રહમત બન કર આએ, ખૂદ ઉન્કે ગર્દો પેશ ઔર રાસ્તેમેં કાંટે હી કાંટે. જિસ્કા રહમ ભરા દિલ અપને પરાએ સબકે લિએ તળપતા થા, ખૂદ ઉન્કે હકમેં કરીબી રિશ્તેદાર પથ્થર દિલ. જિન્કો ઔરતકી મામતાકા ઈત્ના ખયાલ કે, રોતે બચ્ચેકી વજહસે નમાઝ મુખ્તસર પળ્હી, ખૂદ ઉન્હીંકે લિએ સિનફે નિસ્વાની ખાનેમેં ઝહર મિલાતી હે. જિન્કો બચ્ચોંસે ઈત્ના પ્યાર કે, નાવાકિફ બચ્ચેકો રોતે દેખ કર ઉઠાના, ચૂમના, ગલેસે લગાના ઉન્કે હકમેં તાઈફકે બચ્ચે ઈત્ને બેરહમ કે, સંગબારીસે નઅલૈન મુબારક લહૂસે ભર ગએ હેં.

ઝરા દૂસ્રે અંદાઝસે સોચિએ કે, જિન્કે લિએ બઝમે કોનો મકાકો સજાયા ગયા વહ દુન્યામેં યતીમીકા નિશાન માથે પર સજા કર આએ. બનૂ સઅદકી અકષર ઔરતોંને ઝિન્કી ગુર્બતકે પેશે નઝર ઉન્કો ગોદમેં લેનેસે ઈન્કાર કર દિયા. અરે જિન્કે લિએ સબ કુછ બના આજ ઉન્હીંકો ઠુકરા રહી હે. હલીમા સઅદિયાને ભી ગોદ લિયા તો બોઝલ દિલકે સાથ, કે ઔર કોઈ ચારા નઝર નહીં આતા થા. બર્કતો રહમતકા અંદાઝા તો ઉન્હેં બા'દમેં હુવા. જિન્સે છે સાલકી ઉમ્રમેં માંકી મામતા છિન ગઈ, આઠ સાલકી ઉમ્રમેં દાદાકા સહારા ભી જાતા રહા. ઉમ્મે ઐમન કહતી હે કે, જબ અબ્દુલમુત્તલિબકા જનાઝા ઉઠા તો

દેખા ગયા કે, આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ જનાઝેકે પીછે પીછે રોતે જા રહે થે. છોટીસી ઉમ્રમેં દાગપે દાગ સહને પળે. ભરોસેકે તમામ બંધન ટૂટતે ચલે ગએ. ઝરા બળે હૂએ તો ચંદ દિર્હમકે બદલે અહલે મક્કાકી બકરિયાં ચરાને લગે.

અલ્લાહકે ભેદ અલ્લાહ હી જાન્તા હે, જિન્કે પીછે સારી દુન્યાકો ભાગના ચાહિએ આજ વહ બકરિયોંકે પીછે ભાગ રહે હેં. જબ નુબુવ્વતકા દા'વા કિયા તો ઉન્હેં શિઅબે અબી તાલિબકે સિવા કહીં જાએ પનાહ નહીં મિલ્તી. જિન્કો સારી ઈન્સાનિયતકે લિએ પનાહગાહ બના કર ભેજા ગયા. મક્કા મુકર્રમાકે અપનોંને જો સુલૂક કિયા, વહ હર એકકો મા'લૂમ હે. મગર તાઈફકે લોગોંને કોનસી કસર બાકી છોળી ? જબ આપ વાપસ લોટે તો ઝુબાન મુબારકસે નિકલા, એ કાશ! કોઈ મેરા યાર હોતા જો મુઝસે યારી કરતા, કોઈ મેરા ગમખ્વાર હોતા જો ગમખ્વારી કરતા, કોઈ દિલદાર હોતા જો દિલદારી કરતા. જબ આંખોમેં મુબારક આંસૂ લે કર સોએ તો જિબ્રઈલ અલય્હિસ્સલામને આ કર કદમોંકો બોસા દિયા ઔર મેઅરાજ પર લે જાનેકી નવેદ(ખુશ ખબરી) સુનાઈ. ઐસા લગતા હે કે રબ્બે કઅબા જિન્કો બુલંદિયા દેના ચાહતે હેં પહલે ઉન્હીંકો રિયાઝતો મુજાહદેકી ચક્કી પીસને પર લગાતે હેં. નતીજા યહ નિકલા કે મુશાહદેકે લિએ મુજાહદા શર્ત હે.

રાબિઆકી ઝિંદગીમેં યહી ઉસૂલકા ફર્મા નઝર આતા હે. કષ્રતે રંજો અલમ ઔર હુઝ્નો મલાલને રાબિઆકે દિલકો દુન્યાકી રંગીનિયોં ઔર દિલ ફરેબિયોંસે બેગાના કરકે ખાલીકે અર્ઝો સમાકે સાથ ન થી કર દિયા. જબ સારે રિશ્તે નાપાએદાર

નઝર આએ તો દિલને ખાલીકે કાઈનાતસે પાએદાર રિશ્તા જોળ લિયા. ચુનાંચે રાબિઆને સર બસુજૂદ હો કર કહા "એ માલિકે હકીકી ! બસ તૂ હી હે ઔર તેરે સિવા કોઈ નહીં હે."

મુહક્કિક અબ્દુર્રઝ્ઝાક પાશા કહતે હૈં, રાબિઆ બસ્રિયા રહમતુલ્લાહિ અલય્હાકે ઝિંદગીમેં હુઝ્નો અલમકે જો ગહરે નુકૂશ પાએ જાતે હૈં, અગર ઉન્હેં ગોરસે દેખા જાએ તો યહ હકીકત મુન્કશિફ હોગી કે, યહ તમામતર ઉસી મુહબ્બતકા નતીજા હે. જો રાબિઆ બસ્રી રહમતુલ્લાહિ અલય્હાકો અલ્લાહ રબ્બુલ્ઈઝ્ઝતકે સાથ થી.

યહ ઉસી મુહબ્બતકા નતીજા થા કે, રાબિઆ બસ્રી રહમતુલ્લાહિ અલય્હા હર વક્ત મગ્મૂમો મલૂલ રહા કરતી થી. ઉન્કી આંખે અકષરોં બેશ્તર કિસી આબશારકી તરહ બહતી રહતી થી. રિવાયત હે કે રાબિઆ બસ્રી રહમતુલ્લાહિ અલય્હાકી સજ્દાગાહ હમેશા આંસૂઓંસે તર રહતી થી. એક મર્તબા કિસીને ભૂના હુવા મુર્ગ આપકી ખિદમતમેં પેશ કિયા. આપ પર ગિર્યા તારી હો ગયા. જબ ખૂબ રોઈ તો હદીયા પેશ કરનેવાલેને પૂછા, "આખિર રોનેકી ક્યા વજહ હે ?" ફર્માયા, "યહ મુર્ગ મુઝસે બેહતર હે કે, ઉસ્કો ભૂનનેસે પહલે ઝબાહ કિયા ગયા. અગર અલ્લાહ તઆલાને મુઝે જહન્નમમેં ડાલા તો ઝિંદા હાલતમેં ભૂન દી જાઉંગી ?"

ઝોહદ ઔર મુહબ્બતે ઈલાહીકે હૈરતઅંગેઝ વાકિઆત

➲ રાબીઆ બસ્રીકા બેશ્તર વક્ત નમાઝ પળ્હનેમેં ગુઝરતા થા. એક મર્તબા કોઈ પરેશાન હાલ આદમી દુઆ

કરવાનેકે લિએ હાઝિર હુવા. દેખા તો ઝોહરકી નમાઝ પળ્હનેમેં મશ્ગૂલ થી. જબ ફારિગ હૂઈ તો નવાફિલકી નિય્યત બાંધ લી. ઉસી તરહ અસરકી નમાઝકા વક્ત હો ગયા. અસરકી નમાઝ પળ્હ કર તસ્બીહ પળ્હનેમેં મશ્ગૂલ હો ગઈ હત્તાકે મગ્રિબ હો ગઈ. નમાઝે મગ્રિબ અદા કરનેકે અવ્વાબીનકી નિય્યત બાંધ લી. ઉસી હાલમેં ઈશાકી અઝાન હો ગઈ. નમાઝે ઈશાકે બા'દ નફલકી નિય્યત કર લી. રૂકૂઅ ઔર સજ્દેમેં મશ્ગૂલ રહી. હત્તા કે ફજરકી નમાઝકા વક્ત હો ગયા તો મુનાજાતમેં મહ્વ હો ગઈ. બિલ્આખિર ફજરકી નમાઝ અદા કી તો તિલાવતે કુર્આને પાકમેં મસ્રૂફ હો ગઈ. ફરાગત પર ઈશ્રાકકે નવાફિલ અદા કિએ તો બેઠે બેઠે થોળી દેર ઊંઘ આ ગઈ. જબ બેદાર હૂઈ તો રો રો કર દુઆ માંગને લગી اللهم انى اعوذ بك من عين لاتشبع من النوم. (એ અલ્લાહ ! મેં ઐસી આંખસે તેરી પનાહ ચાહતી હૂં જો નીંદસે ભરતી હી નહીં હે)

➲ રાબીઆ બસ્રી રહમતુલ્લાહિ અલય્હા બહુત કમ ગુફતગૂ કિયા કરતી થી. અકષર ઔકાત કોઈ ગુફતગૂ કરની હોતી તો આયાતે કુર્આનિયાકા સહારા લે કર અપના મતલબ બયાન કરતી. લોગોંને પૂછા કે, “ આપ ઐસા ક્યૂં કરતી હે.” જવાબમેં ફર્માયા, “ઈન્સાન જો કુછ બોલતા હે ફરિશ્તે ઉસે લિખતે રહતે હેં. મેં કોશિશ કરતી હૂં કે, કુર્આન મજીદકી આયાતકે સિવા કુછ ન બોલૂં.” યહ એહતિયાત ઈસ લિએ હે કે, “કહીં મેરે મુંહસે ગલત લફ્ઝ નિકલ જાએ ઔર ફરિશ્તે ઉસે તહરીર કર લે. ફિર મુઝે મહબૂબે હકીકીકે સામને શરમિંદા

હોના પળે."

એક શખ્સને રાબિઆ બસ્રિયા રહમતુલ્લાહિ અલય્હાકે સામને દુન્યાકી બહુત મઝમ્મત કી. આપ થોળી દેર સુનતી રહી ફિર ફર્માયા, "ઉઠ ચલા જા યહાંસે. તુને ઈત્ના વક્ત દુન્યાકી મઝમ્મત કરનેમેં લગા દિયા. તુઝે દુન્યાસે બહુત મુહબ્બત હે. અગર કિસીસે નફરત હો તો ઉસ્કા તઝકરા ભી અછ્છા નહીં લગતા."

➲ એક મર્તબા રાબિઆ બસ્રી રહમતુલ્લાહિ ઝલય્હાસે લોગોંને પૂછા કે, "હમને આપકો કભી હંસતે નહીં દેખા. ક્યા વજહ હે ? આખિર અલ્લાહ તઆલાને ઈન્સાનકો હંસનેસે મના તો નહીં કિયા." રાબિઆ રહમતુલ્લાહિ અલય્હાને જવાબ દિયા, "બેશક ઉસ્ને મના તો નહીં ફર્માયા, મગર મુઝે ઈસ કામકે લિએ ફુર્સત નહીં હે." લોગોંને તઅજ્જુબસે કહા, "ક્યા હંસનેકે લિએ ભી ફુર્સત દરકાર હોતી હે ? રાબિઆ બસ્રી રહમતુલ્લાહિ અલય્હાને કહા, "હાં દુન્યામેં વહી શખ્સ હંસતા હે જિસે ઈત્મીનાને કલ્બ હાસિલ હો ઔર મેં અભી ઈસ નેઅમતસે મહરૂમ હૂં." હાઝિરીને મજલીસને દરખ્વાસ્ત કી કે, "અપની બાતકી વઝાહત ફર્મા દે." રાબિઆ બસ્રી રહમતુલ્લાહિ અલય્હાને ફર્માયા, "મેંને મુહબ્બતકે લિએ સિર્ફ એક હી હસ્તીકા ઈન્તિખાબ કિયા હે ઔર વહ હે અલ્લાહ તઆલાકી ઝાત. મેં ઈસ ખૌફસે રોતી રહતી હૂં કે, કહીં મેરી ઝિંદગીભરકી મેહનત અકારત ન હો જાએ ઔર મરતે વક્ત મુઝસે યહ ન કહ દિયા જાએ કે તૂ હમારે લાઈક નહીં હે."

➲ રાબિઆ બસ્રિયા રહમતુલ્લાહિ અલય્હાને સારી

ઝિંદગી તજર્રૂદ (બેનિકાહી)કે આલમમેં ગુઝાર દી. એક મર્તબા કુછ લોગોંને એ'તિરાઝ કિયા કે, "આપ લોગોંમેં આરિફાકે નામસે મશ્હૂર હે. મગર આપ નબી અલય્હિસ્સલામકી નિકાહવાલી સુન્નત પર અમલ નહીં કરતી." રાબીઆ બસ્રી રહમતુલ્લાહિ અલય્હાને જવાબમેં ફર્માયા, "મુઝે તીન બાતોંકા અંદેશા હે. અગર તુમ મુઝે ઈન અંદેશોંસે નજાત દિલા દો તો મેં આજ હી નિકાહ કર લૂંગી. મેરા પહલા અંદેશા યહ હે કે મરતે વક્ત ઈમાન સલામત લે જાઉંગી યા નહીં? દૂસ્રા યહ કે નામએ અઅમાલ સીધે હાથમેં દિયા જાએગા યા નહીં ? તીસ્રા કિયામતકે દિન કુછ લોગ જન્નતમેં જાએંગે કુછ જહન્નમમેં. તુમ લોગ બતાઓ કે મેં કિસ તરફ જાઉંગી ? લોગોંને કહા હમેં કુછ મા'લૂમ નહીં. બસ અલ્લાહ તઆલા હી બેહતર જાન્તા હે કે, કિસ્કા ક્યા હશ્ર હોગા. રાબિઆ બસ્રી રહમતુલ્લાહિ અલય્હાને ઈન્તિહાઈ પુરસોઝ લેહજેમેં ફર્માયા, "તુમ ખૂદ હી બતાઓ કે જિસ ઔરતકો ઈસ કદર ગમ હોં વહ શોહરકી ખિદમતકા બોઝ કૈસે ઉઠા સકતી ?" એક બાર કિસી શખ્સને આપકી ગોશાનશીની પર એ'તિરાઝ કરતે હૂએ કહા, "ઝરા બાહર નિકલ કર દેખિએ કે, કૈસી બહાર આઈ હૂઈ હે." રાબિઆ બસ્રી રહમતુલ્લાહિ અલય્હાને બેસાખ્તા જવાબ દિયા "મેરા કામ સાનેઅ (ખાલિક)કો દેખના હે, ઉસ્કી સનઅત (મખલૂક)કો નહીં."

➲ એક મર્તબા રાબિઆ બસ્રી રહમતુલ્લાહિ અલય્હાને રાત દિન મુતવાતિર પાનીસે રોઝા રખ્ખા ઔર પાનીસે હી ઈફ્તાર કિયા. ઘરમેં ખાનેકે લિએ રોટીકા એક લુકમા ભી નહીં

થા. જબ ઈફતારકા વક્ત કરીબ હુવા તો આપ પર ભૂકકા ગલ્બા હુવા. નફસને આપસે ફરિયાદ કી, "રાબિઆ આખિર તૂ મુઝે કબ તક ભૂકા રખ્ખેગી." અભી આપકે દિલમેં યહ ખયાલ ગુઝરા હી થા કે, કિસી શખ્સને દરવાઝે પર દસ્તક દી. આપ બાહર તશરીફ લાઈ તો એક નિયાઝમંદ ખાના લિએ ખળા થા. રાબિઆ બસ્રી રહમતુલ્લાહિ અલય્હાને ખાના કબૂલ ફર્મા લિયા ઔર નફસસે મુખાતિબ હો કર કહા, "અલ્લાહ તઆલાને ખાનેકા ઈન્તિઝામ કર દિયા હે, અભી તેરી ખ્વાહિશ પૂરી હો જાએગી." યહ કહ કર આપને ખાના રખ દિયા ઔર ચિરાગ જલાનેકે લિએ અંદર ચલી ગઈ. વાપસ આઈ તો દેખા કે, એક બિલ્લીને ખાનેકે બર્તન ઉલટ દિએ હેં ઔર ઝમીન પર ગિરા હુવા ખાના ખા રહી હે. રાબિઆ બસ્રી રહમતુલ્લાહિ અલય્હા બિલ્લીકો દેખ કર મુસ્કુરાઈ ઔર ફર્માયા "શાયદ યહ ખાના તેરે લિએ ભેજા ગયા હે, ઈત્મીનાનસે ખા લો."

ઈફતારકા વક્ત કરીબ હો ચુકા થા રાબિઆ બસ્રી રહમતુલ્લાહિ અલય્હાને ચાહા કે, પાની હી સે રોઝા ઈફતાર કર લેં. ઈત્નેમેં તેઝ હવાકા ઝોંકા આયા ઔર ચિરાગ બુઝ ગયા, રાબિઆ બસ્રી રહમતુલ્લાહિ અલય્હા અંધેરેમેં આગે બળ્હી, પાનીકા બર્તન ગિરા ઔર ટૂટ ગયા. સારા પાની ઝમીન પર બેહ ગયા. અજીબ સૂરતે હાલ થી. બેઈખ્તિયાર આપકી ઝુબાનસે યહ અલ્ફાજ નિકલે " ઈલાહી યહ ક્યા રાઝ હે ? મેં ગુનાહગાર નહીં જાન્તી કે તેરી રઝા ક્યા હે ? જવાબમેં હાતિફે ગૈબીને કહા, "એ મેરી મુહબ્બતકા દમ ભરનેવાલી ! અગર તૂ ચાહતી હે કે, તેરે લિએ દુન્યાકી નેઅમતેં વકફ કર દૂં તો, ફિર

મેં તેરે દિલસે અપના ગમ વાપસ લે લૂંગા. ક્યૂંકે મેરા ગમ ઔર દુન્યા એક હી દિલમેં જમા નહીં હો સકતે. એ રાબિઆ ! એક તેરી મુરાદ હે ઔર એક મેરી મુરાદ હે તૂ હી બતા, દોનો મુરાદેં એક જગહ કૈસે રહ સકતી હે. રાબિઆ બસ્રી રહમતુલ્લાહિ અલય્હાને જબ યહ આવાઝ સુની તો અપની રઝાકો હમેશાકે લિએ અલ્લાહ તઆલાકી રઝામેં ગુમ કર દિયા ઔર કુશ્તગાને ખંજર તસ્લીમ (અલ્લાહકે આશિકો)મેં શામિલ હો ગઈ.

➲ રાબિઆ બસ્રિયા રહમતુલ્લાહિ અલય્હા "ઈશ્કે ઈલાહીમેં ઈસ કદર મુસ્તગ્રક રહતી થી કે, ખૂશી ઔર ગમ અપની હેષિયત ખો બેઠતે થે. આપ ખોફ ઔર તમાઅ (લાલચ)સે બેનિયાઝ હો કર અલ્લાહ તઆલાકી ઈબાદત કરનેકો પસંદ કરતી થી. એક બાર આપ પર જઝ્બકી કૈફિયત તારી હૂઈ તો એહલે બસ્રાને દેખા કે, આપ એક હાથમેં આગ ઔર દૂસ્રે હાથમેં પાની લિએ ચલી જા રહી હે. લોગોંને પૂછા યહ ક્યા હે ? ઔર આપ કહાં જા રહી હે. રાબિઆ બસ્રિયા રહમતુલ્લાહિ અલય્હાને કહા :–

"મેં ઈસ પાનીસે દોઝખકો બુઝાના ચાહતી હૂં ઔર આગસે જન્નતકો જલાના ચાહતી હૂં, તાકે લોગ જન્નતો જહન્નમકે લાલચ ઔર ખૌફસે બાલાતર હો કર અલ્લાહ તઆલા કી ઈબાદત કરેં."

યહ રાબિઆ બસ્રિ રહમતુલ્લાહિ અલય્હાકે જઝબો મસ્તીકી બાત હે. વર્ના આમ મોઅમિનીનકો તો કુર્આન મજીદમેં ખોફો તમઅ દોનો હાલતોંમેં અલ્લાહકી ઈબાદતકા હુક્મ દિયા

ગયા હે. ચુનાચે આપને એક દફા મુનાજાતમેં કહા,

"એ અલ્લાહ! મેં અગર તેરી ઈબાદત દોઝખકે ખોફસે કરતી હૂં તો મુઝે દોઝખ હી મેં ડાલ દેના ઔર અગર મેરી રિયાઝત હુસૂલે જન્નતકે લિએ હે તો જન્નત મુઝ પર હરામ કર દેના ઔર અગર મેરી ઈબાદત ફકત તેરી રઝાકે લિએ હે તો તૂ મુઝે અપને દીદારસે હર્ગિઝ મહરૂમ ન રખના."

એક મર્તબા આપને તહજ્જુદકે વક્ત મુનાજાત કરતે હૂએ અલ્લાહસે ફરિયાદ કી,

"એ અલ્લાહ ! રાત આ ગઈ, દિન ચલા ગયા, સિતારે છટને લગે, દુન્યાકે બાદશાહોંને અપને દરવાઝે બંદ કર લિએ. એક તેરા દરવાઝા ખુલા હે મેં તુઝસે તુઝ હીકો માંગતી હૂં."

એક મર્તબા આપને મુનાજાતમેં યહ દુઆ માંગી,

એ અલ્લાહ! જો આસ્માનકો ઝમીન પર ગિરનેસે રોકે હુવા હે, શૈતાનકો મુઝ પર મુસલ્લત હોનેસે રોક દે."

➲ એક મર્તબા આપકી મજલિસમેં એક નૌજવાન હાઝિર હુવા. ઉસ્ને સર પર પટ્ટી બાંધ રખ્ખી થી. આપને પૂછા તો ઉસ્ને બતાયા કે, સરમેં દર્દ હે ઔર પહલી મર્તબા ઐસા હુવા હે. આપને ઉમ્ર પૂછી તો ઉસ્ને કહા, તીસ સાલ. આપને ફર્માયા કે તીસ સાલ તેરે સરમેં દર્દ ન હુવા, તૂને શુક્રિયાકી પટ્ટી તો કભી ન બાંધી. પહલી મર્તબા દર્દ હુવા તો શિકવેકી પટ્ટી ફૌરન બાંધ લી. વહ નૌજવાન યહ સુન કર શર્મિંદા હુવા ઔર ઉસ્ને અપને અંદર સબ્ર પેદા કરનેકી નિય્યત કર લી.

➲ એક મર્તબા કુછ લોગ આપકી ખિદમતમેં હાઝિર હૂએ ઔર કહને લગે "અલ્લાહ તઆલાને મર્દકો ફઝીલત

બખ્શ દી હે, હમેશા મર્દ હી કો નુબુવ્વતો રિસાલતકા મન્સબ અતા હુવા હે. કિસી ઔરતકો નબી નહીં બનાયા ગયા.'' રાબિઆ બસ્રી રહમતુલ્લાહિ અલય્હાને કહા, બેશક અલ્લાહ તઆલાકા યહી નિઝામ હે, મગર એક બાત ગોરસે સુન લો કે, મર્દોંને હી ખુદા હોનેકા દા'વા કિયા હે કિસી ઔરતને આજ તક ખુદાઈકા દા'વા નહીં કિયા.

➲ એક મર્તબા આપ અપને ઈબાદતખાનેમેં સોઈ હૂઈ થી કે, એક ચોર અંદર દાખિલ હો ગયા. ઉસ્ને દેખા કે, ફકત એક ચાદરકે સિવા કુછ મૌજૂદ નહીં. ઉસ્ને ચાદર ઉઠાઈ ઔર જાને લગા. અચાનક ઉસ્કી બીનાઈ ઝાઈલ હો ગઈ ઔર ઉસે દરવાઝા નઝર આના બંદ હો ગયા. વહ ઘબરા ગયા ચાદર ઉસ્કે હાથસે નીચે ગિર ગઈ. ઉસે દરવાઝા દુબારા નઝર આને લગા. ઉસ્ને સોચા યહાંસે નિકલ જાઉં. કહીં બીનાઈ હમેશાકે લિએ ઝાઈલ ન હો જાએ. જબ દરવાઝેસે નિકલા તો એક આવાઝ આઈ "અગર એક દોસ્ત સોયા હુવા હે તો દૂસ્રા દોસ્ત જાગતા હે." અલ્લાહ તઆલાકી હેબતકા ઉસ્કે દિલ પર ઐસા અષર હુવા કે, ઉસ્ને હમેશાકે લિએ ચોરીસે તૌબા કર લી.

➲ એક મર્તબા રાબિઆ બસ્રી રહમતુલ્લાહિ અલય્હાકે હાં પાંચ દુર્વેશ હાઝિર હૂએ. ખાનેકા વક્ત કરીબ થા. ચુનાંચે રાબિઆ બસ્રી રહમતુલ્લાહિ અલય્હાને ખાદિમાકો બુલા કર પૂછા "મેહમાનોંકો પેશ કરનેકે લિએ ઘરમેં કુછ મૌજૂદ હે ?"ઉસ્ને કહા, "સિર્ફ એક રોટી મૌજૂદ હે." આપને ફર્માયા, "એક રોટી પાંચ મેહમાનોંકે લિએ નાકાફી હે." ઈત્નેમેં એક સવાલીને દરવાઝે પર સદા લગાઈ. રાબિઆ બસ્રી

રહમતુલ્લાહિ અલય્હાને ખાદિમાસે કહા કે, "વહ રોટી ઝરૂરતમંદકો દે દેં!" ખાદિમાને હુકમકી તા'મીલ કી. કુછ દેર બા'દ ખાદિમાને બતાયા કે, "એક શખ્સ ખાના લે કર આયા હે." રાબિઆ બસ્રી રહમતુલ્લાહિ અલય્હાને પૂછા કે "કિત્ની રોટિયાં હે ?" ઉસ્ને કહા, દો રોટિયાં હે. રાબિઆ બસ્રી રહમતુલ્લાહિ અલય્હાને કહા કે, "ઉસે વાપસ ભેજ દો વહ ખાના હમારા નહીં હે." ખાદિમાને રોટિયાં વાપસ કર દી. થોળી દેર બા'દ ખાદિમાને ફિર ઈત્તિલાઅ દી કે એક ઔર શખ્સ ખાના લાયા હે. રાબિઆ બસ્રી રહમતુલ્લાહિ અલય્હાને પૂછા "કિત્ની રોટિયાં હે ? ઉસ્ને કહા પાંચ. રાબિઆ બસ્રી રહમતુલ્લાહિ અલય્હિને ફિર વહી જવાબ દિયા કે ખાના લાનેવાલેકો વાપસ ભેજ દો વહ ખાના હમારા નહીં હે. ખાદિમાને ઉસે ભી ભેજ દિયા. થોળી દેર બા'દ ખાદિમાને બતાયા એક શખ્સ ખાના લાયા હે ઔર ઉસ્મેં ગ્યારહ રોટિયાં હે. રાબિઆ બસ્રી રહમતુલ્લાહિ અલય્હાને કહા કે, "હાં કબૂલ કર લો યહ હમારા રિઝ્ક હે." અલ્લાહ તઆલાને ભેજા હે. મેહમાન હઝરાત યહ સબ કુછ દેખ કર મુઝસ્સમએ હૈરત બન ગએ.

ઈત્નેમેં ખાદિમાને દસ્તરખ્વાન પર ખાના ચુન દિયા. જબ સબ લોગ ખાના ખા ચુકે તો મેહમાનોંને સવાલ પૂછા કે "આપને દો મર્તબા ખાના વાપસ ભેજ દિયા તીસ્રી મર્તબા કબૂલ કિયા ઉસ્મેં ક્યા રાઝ હે ?" રબિઆ બસ્રી રહમતુલ્લાહિ અલય્હિને ફર્માયા કે "અલ્લાહ રબ્બુલ્ઈઝ્ઝતકા વા'દા હે કે, એકકે બદલેમેં દસ ઔર આખિરતમેં સત્તર દૂંગા. મૈંને એક

રોટી ખુલૂસ નિય્યતકે સાથ સાઈલકો દી. મુઝે પક્કા યકીન થા કે, એકકે બદલેમેં દસ મિલેંગે. પહલા શખ્સ દો રોટિયાં લાયા, દૂસ્રા પાંચ લાયા. મેં સમઝ ગઈ કે યહ હમારા રિઝ્ક નહીં હે. તીસ્રા ગ્યારહ રોટિયાં લાયા. એકકે બદલે દસ ઔર ગ્યારહવીં રોટી જો સાઈલકો દી થી. અલ્લાહ તઆલાને વહ ભી વાપસ કર દી. અલ્લાહ તઆલાકી શાને રઝ્ઝાકી દેખિએ કે, અપને વા'દેકો પૂરા કર દિખાયા." રાબિઆ બસ્રી રહમતુલ્લાહિ અલય્હાકી શાને તવક્કુલકો દેખ કર તમામ દુર્વેશ હેરાન હો ગએ.

➲ રાબિઆ બસ્રિયા રહમતુલ્લાહિ અલય્હાકી મૌતકા વાકિઆ ભી બળા અજીબ હે. વફાતકે કુછ દેર પહલે લોગ ઈયાદતકે લિએ હાઝિરે ખિદમત હૂએ. રાબિઆ બસ્રી રહમતુલ્લાહિ અલય્હાને કહા, "ફરિશ્તોંકે લિએ રાસ્તા છોળ દો" લોગ બાહર ચલે ગએ, કુછ દેર અંદર ગુફતગૂકી આવાઝેં આતી રહી. જબ ખામોશી છા ગઈ લોગોંને દરવાઝા ખોલ કર દેખા કે, રાબિઆ બસ્રી રહમતુલ્લાહિ અલય્હા દુન્યાસે ઈસ તરહ રૂખ્સત હો ચૂકી થી જિસ તરહ બાદે નસીમકા કોઈ ઝોંકા તેઝીસે ગુઝર જાતા હે.

આસ્માન તેરી લહદ પર શબનમ ફશાની કરે
સબ્ઝએ નૌ રૂસ્તા ઈસ ઘરકી નિગહબાની કરે

બીબી આમિના રમલિયા
રહમતુલ્લાહિ અલય્હા

હઝરત આમિના રમલિયા રહમતુલ્લાહિ અલય્હાકા શુમાર દૂસ્રી યા તીસ્રી સદી હિજરીકી જલીલુલ્કદ્ર આલિમાતો

આરિફાતમેં હોતા હે. તકરીબન ૧૬૩ હિજરીમેં બગદાદકે એક નવાહી શહર રમલામેં પૈદા હૂઈ. બચપન હી સે બહુત ઝહીન ઔર ઈલ્મ હાસિલ કરનેકી શાઈક થી. ઉન્કે વાલિદૈન બહુત ગરીબ થે. વહ ઉન્કી તા'લીમકા કોઈ ખાસ એહતિમામ ન કર સકે, અલબત્તા ઘર પર જો મા'મૂલી તા'લીમ દે સકતે થે દે દી. જબ ઝરા બળી હૂઈ તો અપની વાલિદહકે સાથ હજકે લિએ મક્કા મુઅઝ્ઝમા ગઈ. ઉસ ઝમાનેમેં એક બુઝુર્ગ આલિમે દીન મસ્જિદે હરામમેં દર્સ દિયા કરતે થે. હઝરત આમિના રહમતુલ્લાહિ અલય્હા ઉન્કે હલ્કએ દર્સમેં દાખિલ હો ગઈ ઔર એક અર્સે તક ઉન્સે કુર્આનો હદીષકા ઈલ્મ હાસિલ કરતી રહી ઔર બહુતસી અહાદીષ ઝુબાની યાદ કર લી. હાફિઝ અબ્દુલ્બર્ર રહમતુલ્લાહિ અલય્હિકે અંદાઝેકે મુતાબિક ઉન્સે મર્વી હદીષકી તા'દાદ ૧૦૦કે લગભગ હે. ઉસ્કે બા'દ વહ દુબારા મક્કા મુઅઝ્ઝમા ચલી ગઈ ઔર ઈમામ શાફિઈ રહમતુલ્લાહિ અલય્હિસે ઈલ્મે ફિકહકી તા'લીમ હાસિલ કી. ઉસ વક્ત ઉન્કી ઉમ્ર તકરીબન ૩૬ સાલકી હો ચૂકી થી. ઈમામ શાફિઈ રહમતુલ્લાહિ અલય્હિ મિસ્ર તશ્રીફ લે ગએ તો વહ કૂફા પહુંચ ગઈ. જહાં બહુતસે ઉલમાઓ ફુઝલાઅ મૌજૂદ થે. હઝરત આમિના રહમતુલ્લાહિ અલય્હાને ઉન્સે ભી બળે ઝોકો શોકસે કસ્બે ફેઝ કિયા ઔર તમામ ઉલૂમે દીનમેં યકતાએ રોઝગાર હો ગઈ. જબ કૂફાસે વતન વાપસ ગઈ તો ઉન્કે ઈલ્મો ફઝલકા ચર્ચા દૂર દૂર તક ફેલ ચુકા થા. ઉન્હોંને મખ્લૂકે ખુદાકો ફેઝ પહુંચાનેકી ખાતિર અપના હલ્કએ દર્સ કાઈમ કિયા તો લોગ તહસીલે ઈલ્મકે લિએ જૌક દર જૌક ઉન્કી ખિદમતમેં

હાઝિર હોને લગે, બળે બળઉલમાઅ ભી સમાઅતે હદીષકે લિએ ઉન્કે દર્સમેં શરીક હોતે થે.

૨૦૯ હિજરીમેં ઉન્હેં બગ્દાદ જાનેકા ઈત્તિફાક હુવા. વહાં એક દુર્વેશે કામિલકી તવજ્જુહસે ઉન્કી ઝિંદગીમેં ઈન્કિલાબ બર્પા હો ગયા. અપના તમામ માલો અસ્બાબ રાહે ખુદામેં દે દિયા ઔર દુર્વેશાના ઝિંદગી ઈખ્તિયાર કર લી. અબ હર વક્ત ઈબાદતે ઈલાહી ઔર ગિર્યા વ ઝારીમેં મશ્ગૂલ રહતી થી. ઉસી હાલતમેં સાત હજ પ્યાદા પા કિએ. ઉન્કે ઝોહદો તકવા ઔર ઈબાદતો રિયાઝતકી બિના પર લોગ ઉન્કો ખાસ્સાને ખુદામેં શુમાર કરતે થે ઔર ઉન્કા હદસે ઝિયાદા એહતિરામ કરતે થે. ઉન્કી જલાલતે શાનકા અંદાઝહ ઈસ બાતસે કિયા જા સકતા હે કે, ઈસ દોરકે એક અઝીમુલ્મર્તબત વલીયુલ્લાહ, હઝરત બિશ્ર હાફી રહમતુલ્લાહિ અલય્હિ કભી કભી ઉન્કી ખિદમતમેં હાઝિર હુવા કરતે થે. ઉસી તરહ અહલે સુન્નત વલ્જમાઅતકે ચોથે ઈમામ હઝરત ઈમામ અહમદ બિન હમ્બલ રહમતુલ્લાહિ અલય્હિ ભી ઉન્કી અઝમતો જલાલતકે મુઅતરિફ થે.

➲ એક દફાઅ હઝરત બિશ્ર હાફી રહમતુલ્લાહિ અલય્હિ બીમાર હૂએ તો, હઝરત આમિના રહમતુલ્લાહિ અલય્હા ઉન્કી ઈયાદતકે લિએ તશ્રીફ લે ગઈ. ઈત્તિફાકસે ઈમામ અહમદ બિન હમ્બલ રહમતુલ્લાહિ અલય્હિ ભી વહાં તશ્રીફ લે આએ. ઉન્હોંને હઝરત બિશ્ર હાફી રહમતુલ્લાહિ અલય્હિસે પૂછા, "યહ કૌન ખાતૂન હે ?" ઉન્હોંને ફર્માયા "યહ આમિના રમલિયા હે. મેરી ઈયાદતકો આઈ હે." ઈમામ સાહિબ

રહમતુલ્લાહિ અલય્હિને ઉન્કી શોહરત સુન રખ્ખી થી. ચુનાંચે ઉન્કો કરીબ પા કર બહુત ખૂશ હૂએ ઔર હઝરત બિશ્ર હાફી રહમતુલ્લાહિ અલય્હિસે ફર્માયા, ઉન્સે કહિએ મેરે લિએ દુઆ કરેં. હઝરત બિશ્ર હાફી રહમતુલ્લાહિ અલય્હિને હઝરત આમિના રમલિયા રહમતુલ્લાહિ અલય્હાસે અર્ઝ કિયા કે "યહ અહમદ બિન હમ્બલ રહમતુલ્લાહિ અલય્હિ આપસે દુઆકે લિએ દરખ્વાસ્ત કર રહે હૈં."

હઝરત આમિના રહમતુલ્લાહિ અલય્હાને હાથ ઉઠા કર નિહાયત ખુશૂઓ ખુઝૂઅસે દુઆ માંગી,

"એ અલ્લાહ ! અહમદ બિન હમ્બલ ઔર બિશ્ર હાફી રહમતુલ્લાહિ અલય્હિ દોનોં જહન્નમકી આગસે પનાહ માંગતે હૈં, તૂ સબસે બળા રહમ કરનેવાલા હે, ઉન્કો ઉસ આગસે મહફૂઝ રખ."

બાઝ તઝકરા નિગારોંને ઈસ વાકિએકો હઝરત આમિના રમલિયા રહમતુલ્લાહિ અલય્હાકી કરામતકે તોર પર બયાન કિયા હે. વહ હઝરત ઈમામ અહમદ બિન હમ્બલ રહમતુલ્લાહિ અલય્હિસે યહ બયાન મન્સૂબ કરતે હૈં કે, ઉસી રાતકો આસમાનસે એક પર્ચા મેરી ગોદમેં આ કર ગિરા. મૈંને ઉસે ખોલ કર દેખા તો ઉસ્મેં "બિસ્મિલ્લાહિર્રહમાનિર્રહીમ" કે બા'દ લિખ્ખા હુવા થા કે, હમને કર દિયા ઔર હમ ઝિયાદા ભી કર સકતે હૈં.

➲ એક દફાઅ કિસી રઈસને દસ હઝાર અશર્ફિયાં ઉન્કી નઝર કરના ચાહી. ઉન્હોંને લેનેસે ઈન્કાર કર દિયા. જબ ઉસ્ને બહુત ઈસ્રાર કિયા તો રખ લી, લેકિન ઉન્કો હાથ ન લગાયા

ઔર શહરમેં મુનાદી કરા દી કે, જિસ્કો રૂપિયેકી ઝરૂરત હો વહ આ કર મુઝસે લે જાએ. ચુનાંચે હાજતમંદ લોગ આતે થે ઔર બકદ્રે ઝરૂરત ઉન્સે રકમ લે જાતે થે. શામ હોતે હોતે ઉન્હોંને તમામ રકમ તકસીમ કર દી. હાલાંકે ઉસ દિન ઉન્કે ઘરમેં ખાનેકે લિએ કોઈ ચીઝ ન થી.

➲ હઝરત બિશ્ર હાફી રહમતુલ્લાહિ અલય્હિ ફર્માતે હૈં કે, "આમિના રહમતુલ્લાહિ અલય્હાકા મઅમૂલ થા કે, નિસ્ફ શબકો બેદાર હો જાતી ઔર સુબ્હ તક નિહાયત ખુશૂઓ ખુઝૂઅસે ઈબાદતે ઈલાહીમેં મશ્ગુલ રહતી. એક દફાઅ મૈંને ઉન્હેં યહ દુઆ માંગતે સુના.

"એ ખાલિકે ઈર્ઝો સમાઅ, તેરી નેઅમતેં બેહદો હિસાબ હે, લેકિન કિસ કદર ઝાલિમ હે વહ લોગ જો ઉન્કી કદર નહીં કરતે. તૂ અરહમુર્રાહિમીન હે, મગર દુન્યા તુઝકો ભૂલી હૂઈ હે. એ મેરે પ્યારે આકા ! મેરી ઈઝ્ઝત તેરે હી હાથમેં હૈ. કિયામતકે દિન સબકે સામને મુઝે રૂસ્વા ન કરના. અગર ઐસા કિયા તો લોગ કહેંગે કે, અલ્લાહને અપની બંદીકો રૂસ્વા કિયા જો ઉસ્સે મુહબ્બત કરતી થી. એ મેરે પ્યારે આકા ! તુઝકો યહ બાત યકીનન ગવારા ન હોગી. અગર તૂને ઉસ્કો ગવારા કિયા તો મેં હર્ગીઝ હર્ગીઝ ઉસે ગવારા ન કરૂંગી કે, લોગ તુઝે ઈલ્ઝામ દેં."

➲ ઉન્કા દસ્તૂર થા કે, કિસીકે યહાંકા ખાના ન ખાતી, કે મબાદા ઉસ્મેં માલે હરામ યા મશ્કૂક ચીઝકા કોઈ જુઝ શામિલ હો, અલબત્તા કિસીકે બારેમેં યકીન હોતા કે, વહ મુત્તકી ઔર પર્હેઝગાર હે તો ઉસ્કે હાં ખાના ખા લેતી.

બીબી શઅવાના રહમતુલ્લાહિ અલયહા

દૂસ્રી સદી હિજરીમેં નિહાયત પાકબાઝ ઔર ખુદા રસીદા ખાતૂન ગુઝરી હે. ઈરાનકી રહનેવાલી થી. ઉન્કા મુસ્તકિલ કિયામ શહર ઉબલામેં થા. નિહાયત આબિદહ ઔર ઝાહિદહ થી. અલ્લાહ તઆલાને ખૂશ ઈલ્હાનીકી નેઅમત બદર્જા એ વાફિર અતા કી થી. કુર્આને હકીમકી તિલાવત ઐસી પુરસોઝ આવાઝમેં કરતી થી કે, સુનનેવાલોં પર રિક્કત તારી હો જાતી થી. ઉન્કે મવાઈઝો ખુતબાત ભી નિહાયત મુઅષ્થિર હોતે થે ઔર ઉન્કી મજાલિસે વઅઝમેં બળે બળે ઝુહ્હાદ ઔર ઉબ્બાદ હાઝિર હુવા કરતે થે.

નિહાયત રકીકુલ્કલ્બ થી ઔર યાદે ખુદામેં અકષર રોયા કરતી થી. એક મર્તબા લોગોંને કહા, "આપ ઈસ કદર ન રોયા કરેં, મબાદા આંખોકો નુકસાન પહુંચ જાએ." કહને લગી:

"દુન્યામેં રો રો કર અંધા હો જાના ઈસ્સે બેહતર હે કે, દોઝખકા અઝાબ અંધા કર દે."

ફિર ફર્માયા :

જો આંખ અપને મહબૂબકે દીદારસે મહરૂમ હે ઔર ફિર ઉસ્કે દીદારકી મુશ્તાક ભી હે, બગૈર ગિર્યાઓ ઝારીકે ઐસી આંખ અછ્છી મા'લૂમ નહીં હોતી.

એક ઔર રિવાયતમેં હે, કે લોગ ઉન્હેં રોનેસે મના કરતે તો કહતી, "કાશ ખૌફે ખુદાસે રોતે રોતે મેં અંધી હો જાઉં, ઈત્ના રોઉં કે આંસૂ ખુશ્ક હો જાએ. ફિર ખૂનકે આંસૂઓંસે રોઉં યહાં તક કે, મેરે જિસ્મમેં ખૂનકા એક કત્રા તક ન રહે."

એક મર્તબા હઝરત ફુઝેલ બિન અયાઝ રહમતુલ્લાહિ

અલય્હિ ઉન્કી ખિદમતમેં હાઝિર હૂએ ઔર દુઆકે લિએ દરખ્વાસ્ત કી, ઉસ વક્ત બીબી શઅવાના રહમતુલ્લાહિ અલય્હા બહુત ઝઈફુલઉમ્ર(બુઢ્ઢી)હો ચુકી થી. ઉન્હોંને હઝરત ફુઝૈલ રહમતુલ્લાહિ અલય્હિસે મુખાતિબ હો કર ફર્માયા,

"ક્યૂં ભાઈ તુમ્હારે ઔર અલ્લાહકે દરમ્યાન કોઈ ઐસા વાસ્તા હે, કે અગરમેં દુઆ કરૂં તો કબૂલ હો જાએ. કોઈ ઐસી બાત હો તો બતા દો જો કબૂલિયતકા સબબ બન જાએ." યહ સુન કર હઝરત ફુઝૈલ રહમતુલ્લાહિ અલય્હિ ખૌફે ખુદાસે કાંપને લગે ઔર ફિર ચીખ માર કર બેહોશ હો ગએ.

હઝરત શઅવાના રહમતુલ્લાહિ અલય્હાકે યહ તીન અકવાલ બહુત મશ્હૂર હે :–

૧. ખુદાકી મુહબ્બતકા પ્યાસા કભી સૈરાબ નહીં હો સકતા.

૨. જો આંખ અપને મહબૂબો મત્લૂબકે દીદારસે મહરૂમ હો ઉસ્કે રોતે રહના હી બેહતર હે.

૩. જો ખૂદ ન રો સકતા હો, ઉસે ઔર રોનેવાલોં પર રહમ ખાના ચાહિએ. વહ અપની બદનસીબી ઔર ગુનાહોં પર રોતે હેં.

બીબી ઉમ્મે મુહમ્મદ રહમતુલ્લાહિ અલય્હા

શૈખુલ્ઈસ્લામ અબૂ અબ્દુલ્લાહ મુહમ્મદ બિન ખફીફકી વાલિદા માજીદા થી. ઝોહદો ઈબાદતમેં યગાનએ રોઝગાર થી. મૌલાના અબ્દુર્રહમાન જામી રહમતુલ્લાહિ અલય્હિને ઉન્કો ઔલિયા અલ્લાહમેં શુમાર કિયા હે.

ઉન્કા વતને માલૂફ શીરાઝ થા, વહાંસે અપને ફરઝંદ હઝરત અબૂ અબ્દુલ્લાહ રહમતુલ્લાહિ અલય્હિકે સાથ મક્કા

મુઅઝ્ઝમા ઔર મદીના મુનવ્વરાકા સફર કિયા. તઝકરા નિગારોંને ઉન્કે બહુતસે મુજાહદાત ઔર મુકાશફાતકા ઝિક્ર કિયા હે. કહા જાતા હે કે, હઝરત અબૂ અબ્દુલ્લાહ રહમતુલ્લાહિ અલય્હિ રમઝાનુલ્મુબારકકે આખરી અશ્રેમેં શબબેદારી કિયા કરતે થે કે, શાયદ ઉન્કો લૈલતુલ્કદ્ર નસીબ હો જાએ. એક રાત વહ ઉસી તરહ બાલાખાનેમેં જાગ કર ઝિક્રે ઈલાહી કર રહે થે કે, ઉન્કી વાલિદહ ઉમ્મે મુહમ્મદને જો ઘરકે અંદરૂની હિસ્સેમેં કિબ્લારૂ બેઠ કર ઈબાદતે ઈલાહીમેં મસ્રૂફ થી, આવાઝ દી.

اے محمد! اے فرزند آں چہ تو آن جا می طلبی ایں جاست۔

(એ મુહમ્મદ, એ બેટે, જિસ ચીઝકા તૂ વહાં તલબગાર હે વહ યહાં હે.)

શૈખ અબૂ અબ્દુલ્લાહ રહમતુલ્લાહિ અલય્હિ યહ સુન કર બાલાખાનેસે નીચે ઉતરે તો દેખા કે, અન્વારે લૈલતુલ્કદ્રસે ઉન્કી વાદિહકા હુજરા બિકઅએ નૂર (નૂરકા હિસ્સા) બના હુવા હે. ઉસી વક્ત વાલિદાકે કદમોંમેં ગિર પળે. ખૂદ ફર્માતે હેં કે, ઉસ દિનસે મુઝે અપની વાલિદાકી હકીકી કદર મા'લૂમ હૂઈ. બીબી ઉમ્મે મુહમ્મદને ૩૧૨ હિજરીમેં વફાત પાઈ.

બીબી રૈહાના મજ્નૂના

અબૂર્રબીઅ રહમતુલ્લાહિ અલય્હિ ફર્માતે હેં કે મેં ઔર મુહમ્મદ બિન મુન્કદિર ઔર ષાબિત બુનાની રહિમહુલ્લાહ અલરિહમ એક રાત રેહાના મજ્નૂના રહમતુલ્લાહિ અલય્હાકે પાસ રહે. શુરૂઅ રાતમેં ઉન્હેં દેખા કે, ખળે હો કર ઉન્હોંને યહ શેર પળ્હે,

قام المحب الى المؤمل قومه ❁ كاد الفواد من السرور يطير

(યા'ની આશિક અપની ઉમ્મીદગાહકે સામને ઈસ તરહ ખળા હે કે, દિલ ખૂશીકે મારે ઉળા જા રહા હે)

ઔર જબ આધી રાત હૂઈ તો યહ શેર પળ્હે.

لاتانس بمن توحشك نظرته ❁ فتمنع من التذكار فى الظلم

واجهدو كن فى الليل ذاشجن ❁ يسقيك كاس وراد العزو الكرم

[જિસ્કી તરફ દેખના તુઝકો વહશતમેં ડાલતા હો ઉસ્સે ઉન્સો ઉલ્ફત મત કર. ક્યૂં કે વહ શય તારીકીયોંમેં તુઝકો ઝિક્રસે રોક દેગી ઔર (અલ્લાહકી રાહમેં) મેહનતોં મુશક્કત કર ઔર રાતકો ગમગીન રહે ઉસ્કે સિલેમેં હક તઆલા તુઝે અપની દોસ્તી ઔર બખ્શિશકે પ્યાલેસે સૈરાબ કરેગા.]

જબ સુબ્હ કરીબ હૂઈ તો બહુત હસ્રતો અફસોસકે સાથ આહો નાલા કિયા. મૈંને પૂછા કે ઈસ કદર ગમ ક્યૂં કરતી હો ? જવાબમેં યહ શેર પળ્હા,

ذهب الظلام بانسه وبالفة ❁ ليست الظلام بانسه يتجذر

[રાતકી તારીકી અપની ઉન્સ ઔર ઉલ્ફતકે સાથ ચલી ગઈ, એ કાશ ! યહ તારીકી ઉસી ઉન્સકે સાથ પૈદા હોતી રહતી]

એક મજ્નૂનાકા અલ્લાહ તઆલા પર એ'તિમાદ

ઉત્બા રહમતુલ્લાહિ અલય્હિ ફર્માતે હે કે, "એક રોઝ મૈંને બસ્રાસે નિકલ કર દશ્ત પૈમાઈ શુરૂઅ કી. ચલ્તે ચલ્તે કુછ ખાનાબદોશ બદવિયોં પર ગુઝર હુવા જો ખૈમોંમેં સુકૂનત રખતે ઔર ઝિરાઅત કરતે થે. મૈં ઉન્કે ખૈમોંકી સેર કરને લગા. અષ્નાએ સેર મૈંને એક ખૈમેકે અંદર મજનૂના લળકી દેખી કે, જિસ્કે બદન પર સૂફકા એક જુબ્બા થા ઔર ઉસ જુબ્બે પર

યહ મઝમૂન લિખ્ખા થા "લોંડી, ન બૈઅ (બેચી) કી જાએ ઔર ન ખરીદી જાએ."

મેંને ઉસ્કે કરીબ જા કર સલામ કિયા, લેકિન ઉસ્ને સલામકા જવાબ ન દિયા ઔર થોળી દેરકે બા'દ ચંદ અશ્આર પળ્હે. મેંને પૂછા યહ ખેતી કિસ્કી હે ? કહા "અગર સહીહ સલામત રહ ગઈ તો હમારી હે." મેં ઉસે વહીં છોળ કર એક ઔર ખૈમેમેં ગયા ઈત્નેમેં આસમાનસે મૂસલાધાર બારિશ શુરૂઅ હૂઈ મેંને અપને દિલમેં કહા કે, મેં ભી આજ દેખતા હૂં કે ઈસ બારિશકી નિસ્બત યહ મજ્નૂના ક્યા કહતી હે ? યહ સોચ કર બાહર નિકલા, દેખા તો તમામ ઝિરાઅત (ખેતી) ગર્ક હો ગઈ ઔર વહ ખળી કહ રહી થી કે, "ઉસ જાતકી કસમ જિસ્ને મેરે દિલમેં અપની મુહબ્બતકી ખાલિશ શરાબ ભર દી હે. મેરા કલ્બ ઉસ્કી રઝાકા યકીન રખતા હે." ફિર ઉસ બાંદીને મેરી તરફ ઈલ્તિફાત કરકે કહા "એ શખ્સ ! દેખ ઉસીને તો યહ ખેતી બોઈ ઔર ઉસીને ઉગાઈ ઔર ઉસીને કાઈમ કી ઔર ઉસીને બાલેં નિકાલી ઔર ઉસીને ઉસ્કો બારિશસે સેરાબ કિયા ઔર ઉસીને ઉસ્કી હિફાઝત કી, જબ કટનેકે કરીબ હૂઈ ઉસીને ઉસે તબહ ભી કર દિયા." ફિર આસ્માનકી તરફ સર ઉઠા કર કહા કે, "એ અલ્લાહ ! યહ સબ તેરે બંદે હે ઔર ઉન્કા રિઝ્ક તેરે ઝિમ્મે હેં અબ આપ જો ચાહે કરેં."

મેંને કહા, "તૂ કિસ તરહ સબ્ર કરતી હે ?" કહા, "એ ઉત્બા ! ચૂપ રહો મેરા મા'બૂદ બેનિયાઝ ઔર તઅરીફ કિયા ગયા હે, હર દિન ઉસ્કે હાં મુઝે નયાં રિઝ્ક મિલ્તા હે." ઉત્બા ફર્માતે હેં કે, અબ જબ મુઝે ઉસ્કા મુહબ્બત ભરા કલામ યાદ

આતા હે તો બેઈખ્તિયાર રોના આ જાતા હે.

એક લોંડીકી અલ્લાહ તઆલાસે મુનાજાત

અતાઅ રહમતુલ્લાહિ અલય્હિ ફર્માતે હેં કે, મેં એક મર્તબા બાઝારમેં ગયા. દેખા તો વહાં એક મજનૂના લોંડી ફરોખ્ત હો રહી થી. મેંને ઉસે સાત દીનારકે બદલેમેં ખરીદ લિયા ઔર અપને ઘર લે આયા. જબ રાતકા કુછ હિસ્સા ગુઝરા મેંને ઉસે દેખા કે, વહ ઉઠી ઔર વુઝૂ કરકે નમાઝ શુરૂઅ કર દી ઔર નમાઝમેં ઉસ્કી યહ હાલત થી કે, આંસૂઓંસે ઉસ્કા દમ ઘુટા જાતા થા. વહ યહ મુનાજાત કરતી થી કે,

"એ મેરે મા'બૂદ ! આપકો મુઝસે મુહબ્બત રખનેકી કસમ! મુઝ પર રહમ કીજિએ."

ઉસ્કા યહ હાલ દેખ કર મુઝે ઉસ્કે જુનૂનકી હાલત મા'લૂમ હો ગઈ કે, ઉસે ઈસ કિસ્મકા જુનૂન હે.

મેંને ઉસ્કી યહ મુનાજાત સુન કર કહા, "એ લોંડી ! તૂ ઈસ તરહ ન કહ, બલ્કે યૂં કહે કે, એ અલ્લાહ ! મુઝે આપસે મુહબ્બત રખનેકી કસમ !" યહ સુન કર વહ બોલી "ચલ દૂર હો. મુઝે કસમ હે ઉસ જાતકી અગર ઉસ્કો મુઝસે મુહબ્બત ન હોતી તો તુઝે મીઠી નીંદ ન સુલાતા ઔર મુઝે યૂં ખળા ન રખતા," ફિર મુંહકે બલ ગિર પળી ઔર યહ શેર પળ્હે,

الکرب مجتمع والقلب محترق ❁ والصبر مفترق والدمع مستبق

کیف القرار علی من لاقرار له ❁ مما جناه الهوی والشوق الفلق

یا رب ان کان شیئ فیه لی فرج ❁ فامنن علی به مادام بی رمق

(યા'ની ઈઝિતરાબ જમાઅ હોનેવાલા હે ઔર દિલ

જલનેવાલા હે ઔર સબ્ર અલગ હે ઔર આંસૂ આગે બળહનેવાલે હે, જિસ્કો ઈશ્કો શોક ઔર તળપકે હમ્લોંસે બિલ્કુલ ચેન નહીં ઉસ્કો ભલા કિસ તરહ સુકૂન ઔર કરાર હો. એ મેરે રબ ! અગર કોઈ શય ઐસી હો કે, ઈસ્સે ગમો હુઝન દફાઅ હો, તો જબ તક કુછ જાન બાકી હે ઉસ્સે મુઝકો મમ્નૂન ફર્માઈએ.)

ફિર નિહાયત બુલંદ આવાઝસે પુકારી કે "એ અલ્લાહ ! મેરા ઔર આપકા મુઆમલા અબ તક પોશીદા રહા ઔર અબ મખ્લૂકકો ભી ખબર હો ચૂકી હે. અબ મુઝે આપ અપને પાસ બુલા લીજિએ." યહ કહ કર ઝોરસે એક ચીખ મારી કે, ઉસ્કે સદમેસે જાન દે દી ઔર કૂચ કર ગઈ.

خدا رحمت کند ایں عاشقان پاک طینت را

એક નૌજવાન આબિદાકા ખૌફ

હઝરત માલિક બિન દીનાર રહમતુલ્લાહિ અલય્હિ ફર્માતે હેં કે, "મેં ખાનએ કા'બાકા તવાફ કર રહા થા કે ક્યા દેખતા હૂં કે, એક જવાન ઔરત આબિદા કા'બાકા પર્દા પકળે કહ રહી હે કે, ઈલાહી ! બહુતસી શહવતોંકી લઝ્ઝત તો જાતી રહી. અઝાબ ઉન્કા બાકી રહા. ઈલાહી ! તેરે પાસ સિવાએ દોઝખકે ક્યા ઔર કોઈ ચીઝ સઝાકી નહીં ?" યહ કહ કર વહ રોતી થી, ઉસી તરહ ઉસ્ને રોતે રોતે સુબ્હ કર દી. મૈંને યહ હાલ દેખ કર અપના હાથ સર પર રખ કર ચીખ મારી કે, "વાએ હમારે હાલ પર ! હમસે તો યહ ઔરત હી બેહતર હે."

હઝરત હબીબા અદવિયા રહમતુલ્લાહિ અલયહા

ઉન્કા મઅમૂલ થા કે, જબ નમાઝે ઈશા પળ્હ લેતી તો

અપને મકાનકી છત પર ચળ જાતી ઔર કુર્તા ઔર દુપટ્ટા બદન પર ખૂબ કસ કર કહતી કે "ઈલાહી ! સીતારે ચિટક પળે ઔર આંખે સો ગઈ, બાદશાહોંને અપને દરવાઝે બંદ કર લિએ, હર એક હબીબ અપને હબીબકે સાથ તન્હા હુવા, અબ મૈં તેરે સામને ખળી હૂં." ફિર નમાઝ પળ્હતી રહતી. જબ ફજ્ર હો જાતી તો કહતી કે, "ઈલાહી ! રાતને મુંહ મોળા ઔર દિન રોશન હો ગયા. મુઝે મા'લૂમ નહીં. અગર તૂને મુઝસે યહ રાત કબૂલ ફર્માઈ તો મૈં અપને આપકો મુબારકબાદ દૂં ઔર અગર તૂને નામંઝૂર કી તો તઅઝિયત કરૂં. કસમ હે તેરી ઈઝ્ઝતકી ! જબ તક તૂ મુઝકો બાકી રખ્ખેગા અપના તરીક યહી રખ્ખૂંગી ઔર અગર તૂને અપને દરવાઝેસે મુઝકો ઝટક દિયા તો હર્ગિઝ ન ટલૂંગી. ઈસ લિએ કે મેરે જીમેં તેરે કરમ ઔર જૂદસે બહુત કુછ હે."

એક બાંદીકી અપને આકાકો નસીહત

અબૂઆમિર વાઈઝ રહમતુલ્લાહિ અલય્હિસે મર્વી હે. મૈંને એક લોંડીકો દેખા જો બિલ્કુલ અદના કીમત પર બેચી જા રહી થી. મૈંને ઉસે દેખા તો ઉસ્કા પેટ કમરસે લગા હુવા થા ઔર બાલ બિખરે હૂએ થે ઔર રંગ ઝર્દ હો રહા થા, મૈંને રહમ કરકે ઉસે ખરીદા ઔર કહા હમારે સાથ બાઝારમેં ચલ, રમઝાનકે વાસ્તે કુછ ઝરૂરી ચીઝેં ખરીદેં.

ઉસ્ને કહા, ઉસ અલ્લાહકા શુક્ર હે જિસ્ને મેરે વાસ્તે સારે મહીને યકસાં કર દિએ ઔર દુન્યાકા કોઈ શુગલ મુઝકો નહીં દિયા.

વહ દિનકો રોઝા રખતી થી ઔર રાતભર નમાઝ પળ્હતી

થી. જબ ઈદ કરીબ આઈ તો મૈંને કહા "સુબ્હ સવેરે હમારે સાથ બાઝાર ચલ, ઈદકે લિએ ઝરૂરી સામાન ખરીદેંગે." ઉસ્ને કહા મેરે આકા ! તુમ તો દુન્યામેં બહુત હી મશ્ગૂલ હો. ફિર અંદર જા કર નમાઝમેં મશ્ગૂલ હો ગઈ ઔર એક આયત પળ્હતી રહી, હત્તા કે ઈસ આયત પર પહુંચી ويسقى من ماء صديد યા'ની અહલે દોઝખકો પીપકા પાની પિલાયા જાએગા.

વહ ઉસ આયતકો મુકર્રર પળ્હતી રહી બિલ્આખિર એક ચીખ મારી ઔર ઈસ દુન્યાસે મુફારકત (ઈન્તિકાલ) કર ગઈ.

એક દીવાની ઔરતકે અહવાલ

ઝૂન્નૂન મિસ્રી રહમતુલ્લાહિ અલય્હિ ફર્માતે હૈં કે, "મૈં ઈતાકિયાકે એક પહાળ પર જા રહા થા કે, એક દીવાનીસી લળકી સુફ્કા જુબ્બા પહને હૂએ નઝર આઈ. મૈંને સલામ કિયા તો ઉસ્ને જવાબ દે કર કહા,

"તુમ ઝૂન્નૂન મિસ્રી હો ?"

મૈંને હૈરાન હો કર પૂછા, તુને મુઝે કિસ તરહ પેહચાના ?

કહા, "મેહબૂબે હકીકીકી મા'રિફતસે."

ફિર કહને લગી, "ઝૂન્નૂનમેં યહ દર્યાફ્ત કરતી હૂં કે સખાવત ક્યા ચીઝ હે ?"

મૈંને કહા, "સખાવત દાદો દહિશ હે."

કહા, "યહ તો દુન્યાકી સખાવત હે, દીનકી સખાવત ક્યા હે ?"

મૈંને કહા, "અલ્લાહ તઆલાકી તાઅતમેં સઈ કરના."

કહા, "જબ બંદા તાઅતમેં સઈ કરતા હે તો મહબૂબે

હકીકી કલ્બ પર તજલ્લી ફર્માતા હે, લેકિન ઉસ વક્ત ચાહિએ કે તૂ ઉસ્સે કુછ ન માંગે. એ ઝૂન્નૂન! બીસ બરસસે મેરા ઈરાદા હોતા હે કે, મેં અલ્લાહ તઆલાસે એક શય તલબ કરૂં," મગર મુઝે શર્મ આતી હે કે, મેં બુરે મઝદૂરકી તરહ હો જાઉંગી કે, જબ વહ કામ કરતા હે ફૌરન હી ઉજરત માંગ લેતા હે. ઈસ લિએ મેં અલ્લાહકી અઝમત ઔર ઉસ્કે જલાલકી વજહસે ઈબાદત કરતી હૂં." યહ કહા ઔર રવાના હો ગઈ. ઝૂન્નૂન મિસ્રી રહમતુલ્લાહિ અલય્હિ ફર્માયા કરતે થે કે, "મેં ઉસ્કા આરિફાના કલામ સુન કર હૈરાન રહ ગયા."

એક લળકી પર ખૌફે ઈલાહીકા અષર

હઝરત અબૂલ્કાસિમ જુનૈદ રહમતુલ્લાહિ અલય્હિ ફર્માતે હેં કે, "મેં એક મર્તબા તને તન્હા બૈતુલ્લાહ શરીફ ગયા ઔર વહાંકી મુજાવરત ઈખ્તિયાર કી. મેરી આદત થી કે, જબ શબકો ખૂબ તારીકી હો જાતી થી તો મેં તવાફ કરતા. હસ્બે આદત એક દિન તવાફ કર રહા થા કે, એક નવઉમ્ર લળકીકો દેખા કે તવાફ કરતી જાતી હે ઔર યહ અશ્આર નિહાયત ઝોકો શોકસે પળતી જા રહી હે,

ابی الحب ان یخفی وکم قد کتمتہ ❁ فاصبح عندی قد اناخ وطنبا
اذا اشتد شوقی ھام قلبی بذکرہ ❁ وان رمت قربا من حبیبی تقربا
ویبدو فافنی ثم احیابہ لہ ❁ ویسعدنی حتی الذواطربا

મુહબ્બત ઔર ઈશ્કકો મૈંને બહુત છુપાયા, લેકિન અબ કિસી તરહ નહીં છુપ સકતા. ઉસ્ને તો મેરે પાસ ડેરા હી ડાલ દિયા. જબ મુઝે મહબૂબકા શોક ઝિયાદા હોતા તો મેરા દિલ

ઉસ્કી યાદમેં હેરાનો મુઝતરબ હોતા હે ઔર અગર મેં અપને દોસ્તકે કુર્બકા કસદ કરતી હૂં. તો મુઝે અપની દોલતે કુર્બસે મહરૂમ નહીં ફર્માતા બલ્કે કરીબ હો જાતા હે ઔર જબ મેરા મહબૂબ તજલ્લી ફર્માતા હે, તો મેં ફના હો જાતી હૂં ઔર ફિર ઉસ્કે લિએ ઉસીકી દસ્તગીરીસે ઝિંદા હો જાતી હૂં ઔર વહી મેરી ઈમદાદ કરતા હે હત્તા કે, મેં ઉસ્કી ઈનાયતોંસે લઝ્ઝત હાસિલ કરતી હૂં.)"

હઝરત જુનૈદ રહમતુલ્લાહિ અલય્હિ ફર્માતે હૈં કે, મેંને ઉસ્સે કહા કે, "એ લળકી ! તૂ અલ્લાહસે નહીં ડરતી, બૈતુલ્લાહ શરીફમેં ઐસે અશ્આર પળતી હે."

વહ મેરી તરફ મુતવજ્જહ હો કર બોલી.

"જુનૈદ ! ભલા અગર ખૌફે ઈલાહી ન હોતા તો મેં ક્યૂં ખ્વાબે શીરીં છોળતી, અરે ખૌફ હી ને તો મુઝે મેરે વતનસે બેવતન કર દિયા. ઉસીકે ઈશ્કમેં તો મેં ભાગી ફિરતી હૂં, ઉસીકી મુહબ્બતને મુઝે હેરાન બના રખ્ખા હે."

ફિર પૂછા, "જુનૈદ ! બતાઓ તુમ બૈતુલ્લાહકા તવાફ કરતે હો યા રબ્બે બૈતુલ્લાહકા.

મેંને કહા, "મેં તો બૈતુલ્લાહકા તવાફ કરતા હૂં."

યહ સુન કર આસ્માનકી તરફ મુંહ ઉઠાયા ઔર બોલી.

"સુબ્હાનલ્લાહ ! આપકી ભી કયા શાન હે ? મખ્લૂક, જો ખૂદ પથ્થરોંકી તરહ હે વહ પથ્થરોં હી કા તવાફ કરતે હૈં."

જુનૈદ ફર્માતે હૈં કે, મુઝ પર ઐસી કૈફિયત તારી હૂઈ કે, મેં બેહોશ હો ગયા ઔર જબ હોશ આયા તો ફિર ઉસ લળકીકો ન દેખા.

બીબી તોહફા

હઝરત સિર્રી સકતી રહમતુલ્લાહિ અલય્હિ ફર્માતે હૈં કે, "એક મર્તબા મૈં પરેશાનીકે આલમમેં કૈદખાનેકી તરફ જા નિકલા. વહાં અચાનક મેરી નઝર એક ઔરત પર પળી જો એક કીમતી સાલ ઓળે હૂએ થી ઔર ઉસ્કી નઝરસે પાકીઝગી ટપક રહી થી. લેકિન મૈં યહ દેખ કર હૈરાન રહ ગયા કે, ઉસ્કે હાથમેં હથકળી ઔર પાંવમેં બેળી પળી હૂઈ થી. વહ કુછ અશ્આર પળ્હ રહી થી મૈંને સુના તો વહ કહ રહી થી,

"મૈં તુઝસે પનાહ માંગતી હૂં, બગૈર કિસી ગુનાહકે મેરે હાથોંમેં હથકળી ડાલ કર ગર્દનમેં લટકા દી ગઈ. હાલાંકે ઈન હાથોંને કભી ચોરી નહીં કી, ન કભી ખયાનત કી. મેરે પહલૂમેં એક જિગર હૈ જો જલ ગયા હૈ. મૈં કસમ ખાતી હૂં કે, અગર તૂ મેરે દિલકે ટૂકળે ભી કર ડાલે તો તબ ભી મેરા દિલ કભી નહીં ફિરેગા."

ઉસ્કે યહ અશ્આર સુન કર મૈંને દારોગાસે પૂછા કે "યહ કોન હૈ ?" ઉસ્ને કહા "લૌંડી હૈ દીવાની હો ગઈ હૈ. ઉસ્કે માલિકને યહાં કૈદ કર દિયા હૈ તાકે ઠીક હો જાએ." દારોગાકી બાત સુન કર લૌંડી રોને લગ ગઈ. યહ દેખ કર મેરી ભી આંખોમેં આંસૂ આ ગએ. મુઝે રોતા દેખ કર ઉસ્ને મુઝે કહા,

"એ સિર્રી ! રહમતુલ્લાહિ અલય્હિ અભી તો તુમને ઉસ ઝાતકી સિફાત સુની હૈ ઔર રોને લગ ગએ હો.... અગર ઉસે પેહચાન લિયા તો તુમ્હારા ક્યા હાલ હોગા."

યહ કહ કર વહ બેહોશ હો ગઈ, થોળી દેર બા'દ ઉસે હોશ આયા તો મૈંને ઉસે બુલાયા ઔર પૂછા કે, તુને મુઝે કૈસે

પેહચાના ? કહને લગી.

"જબસે મુઝે મા'રિફત હાસિલ હૂઈ, મેં જાહિલ નહીં રહી. જબસે ખિદમત શુરૂઅ કી હે મેં સુસ્ત નહીં રહી. જબસે વિસાલ નસીબ હુવા હે જુદાઈ નહીં હૂઈ ઔર દર્જેવાલે એક દૂસ્રેકો પેહચાનતે હૈં."

તુમ્હારી બાતોંસે લગતા હે કે, જૈસે કિસીસે તુમ્હારી દોસ્તી હે, બતાઓ તો સહીહ તુમ્હારા દોસ્ત કોન હે ?

ઉસ્ને જવાબ દિયા, "વહી જિસ્ને મુઝે અપને આશિકોંકી પેહચાન અતા કી હે.... ઔર મેરે સાથ સખાવતકા મુઆમલા કિયા.... વહ જો દિલોંકે પાસ હે."

મૈંને પૂછા "તુઝે યહાં કિસ્ને કૈદ કિયા ?" કહને લગી "હાસિદોંને." મૈંને દારોગ઼ાસે કહા ઈસે છોળ દો. દારોગાને ઉસે છોળ઼ દિયા. મૈંને ઉસે કહા અબ જહાં તેરા દિલ ચાહે ચલી જા. ઉસ્ને કહા,

"એ સિર્રી ! મેં કહાં જાઉં ઉસે છોળ કર. મેરે દિલકે બાદશાહને અપને એક ગુલામકો મેરા માલિક બના દિયા હે. અગર મેરા માલિક રાઝી હોગા તો મેં ચલી જાઉંગી વર્ના સબ્ર કરૂંગી."

મૈંને દિલમેં સોચા ખુદાકી કસમ ! યહ લળકી મુઝસે ઝિયાદા અક્લમંદ હે.

અભી મેં યહ સોચ હી રહા થા કે, એક શખ્સ આતા હુવા દિખાઈ દિયા. કરીબ આને પર મા'લૂમ હુવા કે વહ ઈસ લોંડીકા માલિક હે. માલિક અંદર આ ગયા ઔર મુઝે અદબસે મિલા. મૈંને ઉસે કહા કે "મુઝસે ઝિયાદા તો યહ લોંડી કાબિલે ઈઝ્ઝતો

ઈકરામ હે. ઉસ્કી કોનસી હર્કતે હૈં જિસ્કી વજહસે તુમ ઈસ્સે તંગ હો.'' વહ કહને લગા.

''બહુતસી બાતેં હૈં.... યહ ન ખાતી હે, ન પીતી હે, ન સોતી હે ન દૂસ્રોંકો સોને દેતી હે. હર વકત ફિક્રમંદ રહતી હે. ઝરાસી બાત પર રોને લગતી હે, બસ ગિર્યાઓ ઝારી હી ઉસ્કા કામ રહ ગયા હે. હાલાંકે યહ મેરી કુલપૂંજી હે, મેંને હઝાર દીરહમકે બદલે ઉસે ખરીદા થા. મુઝે ઉમ્મીદ થી કે, ઈસ્સે કુછ ફાઈદા હોગા. ક્યૂંકે યહ હુસ્નો જમાલકે અલાવા ઔર ભી કઈ કામ જાનતી થી.''

અલ્ગર્ઝકે ઉસ્ને ઉસ્કે અુયૂબકી એક લંબી ફેહરિસ્ત ગિનવા દી. મેંને કહા કે, ઈસ બાંદીકી કીમત મેરે ઝિમ્મે હે. ઉસ્ને કહા કે આપ તો ખૂદ મોહતાજ હે આપ કહાંસે ઉસ્કી કીમત દેંગે. મેંને કહા કે જલ્દી ન કરના મેં જલ્દ હી ઉસ્કી કીમત લે કર આઉંગા.

સિર્રી સક્તી રહમતુલ્લાહિ અલય્હિ કહતે હેં, કે ઘર પહુંચ કર મેંને મુસલ્લા બિછાયા ઔર અલ્લાહસે માંગના શુરૂઅ કર દિયા. મેરી આંખોસે આંસૂ બહ રહે થે ઔર મેં ઈલ્તિજા કર રહા થા કે ''એ અલ્લાહ ! ઈસ્ને તેરે ફઝલ પર એ'તિમાદ કિયા, મુઝે શરમિંદા ન કરના.'' રાત કાફી ગુઝર ગઈ તો અચાનક દરવાઝા બજા, મેંને દરવાઝા ખોલા તો દેખા કે એક શખ્સ સામને ખળા હે. ઈસ્તિફસાર પર ઉસ્ને જવાબ દિયા કે ''મેં અહમદ બિન મુષન્ના હૂં. આજ રાત મેં સો રહા થા કે ગૈબસે આવાઝ આઈ કે, પાંચ થેલે અશ્રફિયાં સિર્રી સક્તી રહમતુલ્લાહિ અલય્હિકે પાસ લે જાઓ તાકે વહ તોહફા કો ખરીદ સકેં, ક્યૂંકે

હમ તોહફાકે હાલ પર રહમ ખાતે હૈં.

સુબ્હ મૈં અહમદ બિન મુષન્નાકો સાથ લે કર કૈદખાને પહુંચા. ઈત્નેમેં ઉસ્કા માલિક ભી આ ગયા વહ રો રહા થા. મૈંને ઉસ્સે કહા કે 'મત રો. મૈં તુમ્હારે લિએ રકમ લાયા હૂં ઉસ્ને કહા કે, "મૈં નહીં બેચતા." મૈંને કહા "દૂગની રકમ દૂંગા." કહતા હૈ, "સારી દુન્યા ભી દો તો મૈં નહીં લૂંગા, મૈં ઉસ્કો વેસે હી આઝાદ કરતા હૂં." યહ સુન કર મૈં હૈરાન હુવા. મૈંને પૂછા, "ક્યૂં ક્યા હુવા ?" કહને લગા, "રાત મુઝે સખ્ત તંબીહ કી ગઈ ઔર ડાંટ સુનાઈ ગઈ ઈસ લિએ મૈં સુબ્હ હોતે હી ઈધર ભાગા આયા હૂં, મૈં ઈસે આઝાદ કરતા હૂં. અલ્લાહ હી મેરે રિઝકકા કફીલ ઔર ઝામિન હૈ."

ફિર મૈં અહમદ બિન મુષન્નાકી તરફ મુતવજ્જહ હુવા, દેખા તો વહ ભી રો રહા હૈ. મૈંને કહા કે, "તુમ ક્યૂં રોતે હો." કહને લગા કે "અલ્લાહને મુઝે જિસ કામકે લિએ બુલાયા થા વહ તો મુઝસે ન હો સકા, અબ મૈં યહ સારા માલ ખૈરાત કરતા હૂં."

માલિક ઔર અહમદ બિન મુષન્નાકી બાત સુન કર બેઈખ્તિયાર મેરે મુંહસે નિકલા, તોહફા કિત્ની બરકતવાલી હૈ. તોહફાને યહ બાત સુની તો અચાનક ઉઠી ઔર રોતી હૂઈ બાહર નિકલ ગઈ.

ફિર હમ તીનોંને હજકા ઈરાદા કિયા. રાસ્તેમેં અહમદ બિન મષન્નાકા ઈન્તિકાલ હો ગયા. મૈં, તોહફા ઔર ઉસ્કા માલિક મક્કા પહુંચે. એક મર્તબા મૈં તવાફ કર રહા થા કે, તોહફાકો અજીબો ગરીબ ઈશ્કો મુહબ્બત ભરે અશ્આર પળ્હતે

હૂએ દેખા. મૈં ઉસ્કે પાસ ગયા ઉસ્સે પૂછા કે, "તુમ્હેં મખ્લૂકકો છોળ કર, અલ્લાહસે આશનાઈ લગાનેકા ક્યા ફાઈદા હુવા ?" કહને લગી કે, "ઉસ્ને અપને કુર્બસે મુઝે ઉન્સ દિયા ઔર ગૈરસે વહશત દી." મૈંને ઉસે બતાયા કે, "મુષન્નાકા ઈન્તિકાલ હો ગયા હે." કહને લગી "અલ્લાહને ઉસ્કા વહ ઈકરામ કિયા જો ન કિસીને દેખા, ન સુના, જન્નતમેં ઉસ્કા ઠીકાના મેરે પાસ હી હે." મૈંને કહા તુમ્હારા સાબિકા માલિક ભી મેરે સાથ હે. ન જાને ફિર ઉસ્ને મનમેં ક્યા દુઆ માંગી, થોળી દેર બા'દ ઉસ્કી રૂહ પર્વાઝ કર ગઈ. ઉસ્કે માલિકને જો ઉસ્કી લાશકો દેખા તો વહ ભી યહ મંઝર બર્દાશ્ત ન કર સકા ઔર મુંહકે બલ ગિરા, મૈંને ટટોલા તો વહ ભી ફૌત હો ચૂકા થા.

બાબ – ૬

ખવાતીન ઔર જિહાદ

મુસલમાન ખવાતીનને મૈદાને જંગમેં ભી અઝમો ઈસ્તિકલાલકી નઈ દાસ્તાને રકમ કી હે. ઝખ્મિયોંકી મર્હમપટ્ટી, મુજાહિદીનકો પાની પિલાના, મુજાહિદીનકી હિમ્મત બંધાના વગૈરા જૈસે કામ તો વહ બહર હાલ કરતી થી. બહુતસી ખવાતીનને જિહાદો કિતાલમેં ભી શુજાઅતકે ઐસે ઐસે ઝોહર દિખાએ કે મર્દ રશ્ક કરતે થે. ચંદ એકકા ઝિક્ર બતોરે મિષાલકે કિયા જાતા હે.

ખાતૂને ઉહદ

અમીરૂલ્મુઅમિનીન હઝરત ઉમરે ફારૂક રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકે અહદે ખિલાફતમેં એક દફા માલે ગનિમતમેં બહુતસે કીમતી કપળે મર્કઝે ખિલાફત (મદીના મુનવ્વરહ)મેં મોસૂલ હૂએ. ઉન્મેં એક બહુત હી કીમતી દુપટ્ટા ભી થા. માલે ગનીમત તકસીમ હોને લગા તો સય્યિદના ઉમર ફારૂક રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુને હાઝિરીને મજલિસસે પૂછા કે "ઈસ દુપટ્ટેકા સબસે બળ્હ કેર, હકદાર કોન હે ? કુછ લોગોંને રાઈ દી કે "આપ યહ દુપટ્ટા અપને ફરઝંદ હઝરત અબ્દુલ્લાહકી બીવીકો દે દેં." હઝરત ઉમર રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ કુછ દેર સોચતે રહે ઔર ફિર ફર્માયા,

"નહીં નહીં મેં યહ દુપટ્ટા ઉમ્મે અમ્મારહકો દૂંગા, વહ ઉસ્કી સબસે ઝિયાદા હકદાર હે. ક્યૂંકે ગઝવએ ઉહદકે બા'દ મેંને રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમસે સુના થા કે, "ઉહદકે દિનમેં ઉમ્મે અમ્મારહ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાકો

બરાબર અપને દાએં બાએં લળતે દેખા થા."

યહ કહ કર આપને વહ દુપટ્ટા ઉમ્મે અમ્મારહ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાકે પાસ ભેજ દિયા, જો મદીનહ મુનવ્વરહકે એક મકાનમેં રસૂલે કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકી યાદોંકો અપને દિલમેં બસાએ અપની ઝિંદગીકા આખરી ઝમાના ગુઝાર રહી થી.

હઝરત ઉમ્મે અમ્મારહ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાકા નામ 'નસીબા' થા, લેકિન તારીખમેં ઉન્હોંને અપની કુન્નિયત હી સે શોહરત પાઈ. વહ અન્સારકે કબીલે ખઝરજકે ખાનદાન નજ્જારસે તઅલ્લુક રખતી થી.

હિજરતે નબવી સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકે તીસ્રે સાલ મુસલમાનોંકો ઉહદકા મા'રિકા પેશ આયા. હઝરત ઉમ્મે અમ્મારહ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હા ભી ઉસ્મેં શરીક હૂઈ ઔર ઐસી શુજાઅત, જાંબાઝી ઔર અઝમો ષબાતકા મુઝાહરા કિયા કે, તારીખમેં "ખાતૂને ઉહદ"કે લકબસે મશ્હૂર હૂઈ. તબકાત ઈબ્ને સઅ્દકી રિવાયતકે મુતાબિક ઉન્કે શોહર ઉરબા (રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ) ઈબ્ને અમ્ર ઔર ઉન્કે દોનોં બળે ફરઝંદ અબ્દુલ્લાહ ઔર હબીબ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુમ અજ્મઈન ભી ગઝવએ ઉહદમેં ઉન્કે સાથ શરીક થે.

જબ તક મુસલમાનોંકા પલ્લા ભારી રહા, ઉમ્મેં અમ્મારહ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હા દૂસ્રી ખવાતીનકે સાથ મશ્કીઝોંમેં પાની ભર ભર કર મુજાહિદીનકો પિલાતી થી ઔર ઝખ્મિયોંકી ખબરગીરી કરતી થી. જબ એક ઈત્તિફાકી ગલતીસે જંગકા પાંસા પલટ ગયા ઔર મુજાહિદીન ઈન્તિશારકા શિકાર હો

ગએ તો ઉસ વક્ત રસૂલે કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકે પાસ ગિનતીકે ચંદ શરફરોશ બાકી રહ ગએ. હઝરત ઉમ્મે અમ્મારહ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાને યહ કૈફિયત દેખી તો ઉન્હોંને મશ્કીઝા ફેંક કર તલ્વાર ઔર ઢાલ સંભાલી ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકે કરીબ પહુંચ કર કુફ્ફારકે સામને સીના સુપર હો ગઈ. કુફ્ફાર બાર બાર હમ્લા કરકે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકી તરફ બઢ્હતે ઔર ઉમ્મે અમ્મારહ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હા ઉન્હેં દૂસરે ષાબિત કદમ મુજાહિદીનકે સાથ મિલ કર તલ્વારસે રોકતી. યહ બળા નાઝૂક વક્ત થા, બળે બળે બહાદૂરોંકે કદમ લળખળા ગએ થે, લેકિન યહ શેર દિલ ખાતૂન કોહે ઈસ્તિકામત બન કર, મેદાને જિહાદમેં ડટી હૂઈ થી. ઈત્નેમેં એક મુશ્રિકને ઉન્કે સર પર પહુંચ કર અપની તલ્વારકા વાર કિયા. ઉમ્મે અમ્મારહ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાને ઉસે અપની ઢાલ પર રોકા ઔર ફિર ઉસકે ઘોળેકે પાંવ પર તલ્વારકા ઐસા ભરપૂર હાથ મારા કે, ઘોળા ઔર સવાર દોનો ઝમીન પર આ ગિરે. સર્વરે આલમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ યહ માઝરા દેખ રહે થે, આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને ઉમ્મે અમ્મારહકે બેટે અબ્દુલ્લાહ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકો પૂકાર કર ફર્માયા, "અબ્દુલ્લાહ ! અપની માઁ કી મદદ કર." વહ ફૌરન ઉધર લપકે ઔર તલ્વારકા એક હી વાર કરકે ઉસ મુશ્રિકકો જહન્નમ વાસિલ કર દિયા. ઐન ઉસ વક્ત એક દૂસ્રા મુશ્રિક તેઝીસે ઉધર આયા ઔર હઝરત અબ્દુલ્લાહ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકા બાયાં બાઝૂ ઝખ્મી કરતા હુવા નિકલ ગયા. હઝરત

ઉમ્મે અમ્મારહ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાને અપને હાથસે અબ્દુલ્લાહ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકા ઝખ્મ બાંધા ઔર ફિર ફર્માયા, "બેટે જાઓ ઔર જબ તક દમમેં દમ હે, લળો." હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને ઉન્કા જઝબા જાંનિષારી દેખ કર ફર્માયા ومن يطيق ما تطيقين يا ام عمارة (એ ઉમ્મે અમ્મારહ ! જિત્ની તાકત તુઝમેં હે ઔર કિસીમેં કહાં હોગી?) ઉસી અષ્નામેં વહી મુશ્રિક જિસ્ને હઝરત અબ્દુલ્લાહ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકો ઝખ્મી કિયા થા પલટ કર ફિર હમ્લાઆવર હુવા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને ઉમ્મે અમ્મારહ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાસે ફર્માયા, "ઉમ્મે અમ્મારહ ! સંભલના યહ વહી બદબખ્ત હે, જિસ્ને અબ્દુલ્લાહ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકો ઝખ્મી કિયા થા." હઝરત ઉમ્મે અમ્મારહ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હા જોશો ગઝબમેં ઉસકી તરફ ઝપટી ઔર તલ્વારકા ઐસા કારી વાર કિયા કે, વહ દો ટુકળ હો કર નીચે ગિર પળા. સર્વરે આલમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ યહ દેખ કર મુતબસ્સિમ હો ગએ ઔર ફર્માયા "ઉમ્મે અમ્મારહ ! તૂને અપને બેટેકા ખૂબ બદલા લિયા."

અષ્નાએ જંગમેં એક બદબખ્તને દૂરસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ પર પથ્થર ફૈંકા જિસ્સે આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકે દો દન્દાને મુબારક શહીદ હો ગએ. શમ્એ રિસાલત સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકે પર્વાને મુઝતરિબ હોકર ઉધર મુતવજ્જહ હૂએ તો ઈબ્ને કિમિયા નામી એક કાફિર દોળતા હુવા હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકે

કરીબ પહુંચ ગયા ઔર તલ્વારકા એક ભરપૂર વાર કિયા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલચ્હિ વ સલ્લમ ખોદ પહને હૂએ થે. ઈબ્ને કિમિયાકી તલ્વાર ખોદ પર પળી, ઉસ્કી દો કળિયાં રૂખ્સાર મુબારકમેં ઘુસ ગઈ. યહ સબ કુછ ચશ્મે ઝદન (પલભર)મેં હો ગયા. ઉમ્મે અમ્મારહ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હા બેતાબ હો ગઈ ઔર આગે બળ્હ કર ઈબ્ને કિમિયાકો રોકા. યહ શખ્સ કુરૈશકા નામી શહસવાર થા લેકિન શેરદિલ ઉમ્મે અમ્મારહ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હા મુત્લક હરાંસા (ખૌફઝદા) ન હૂઈ ઔર ઉસ પર નિહાયત જુર્અતકે સાથ હમ્લા કિયા. વહ દોહરી ઝિરહ પહને હુવા થા. ઈસ લિએ ઉમ્મે અમ્મારહ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાકી તલ્વાર રૂક ગઈ ઔર ઈબ્ને કિમિયાકો જવાબી વાર કરનેકા મોકા મિલ ગયા. ઉસ્સે ઉન્કે કંધે પર શદીદ ઝખ્મ આયા, લેકિન ઈબ્ને કિમિયાકો ભી વહાં ઠહરનેકી જુર્અત ન હૂઈ ઔર વહ તેઝીસે ઘોળા દોળા કર ભાગ ગયા. હઝરત ઉમ્મે અમ્મારહ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાકે ઝખ્મસે ખૂનકા પર્નાલા બહ રહા થા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલચ્હિ વ સલ્લમને ખૂદ ઉન્કે ઝખ્મ પર પટ્ટી બંધવાઈ ઔર કઈ બહાદૂર સહાબા રિઝવાનુલ્લાહી અજમઈનકા નામ લે કર ફર્માયા.

"વલ્લાહ ! આજ ઉમ્મે અમ્મારહ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાને ઈસ સબસે બળ્હ કર બહાદૂરી દિખાઈ."

ઉમ્મે અમ્મારહ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાને અર્ઝ કિયા, યા રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલચ્હિ વ સલ્લમ ! મેરે માં બાપ કુર્બાન આપ સલ્લલ્લાહુ અલચ્હિ વ સલ્લમ પર ! મેરે લિએ દુઆ ફર્માઈએ કે, જન્નતમેં ભી આપ સલ્લલ્લાહુ અલચ્હિ વ

સલ્લમકી મઈય્યત નસીબ હો.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને નિહાયત ખુશૂઓ ખુઝૂઅસે ઉન્કે લિએ દુઆ માંગી ઔર બઆવાઝે બુલંદ ફર્માયા اللهم اجعلهم رفقائي في الجنة હઝરત ઉમ્મે અમ્મારહ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાકો બળી મુસર્રત હૂઈ ઓર ઉન્કી ઝુબાન પર બેઈખ્તિયાર યહ અલ્ફાઝ જારી હો ગએ :–

ما ابالي ما اصابني من الدنيا

(અબ મુઝે દુન્યામેં કિસી મુસીબતકી પર્વાહ નહીં)

લળાઈ ખત્મ હૂઈ તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ ઉસ વક્ત તક ઘર તશરીફ ન લે ગએ, જબ તક આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને હઝરત અબ્દુલ્લાહ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ બિન કઅબ માઝુનીકો ભેજ કર હઝરત ઉમ્મે અમ્મારહ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાકી ખેર ખૈરિયત દર્યાફત ન કર લી. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ ફર્માયા કરતે થે કે, "ઉહદકે દિન મેં ઈધર ઉધર દેખતા થા ઉમ્મે અમ્મારહ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હા હી લળતી નઝર આતી થી." ગઝવએ ઉહદમેં હઝરત ઉમ્મે અમ્મારહ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાકે જિસ્મ પર બારહ ઝખ્મ લગે થે. અલ્લામા ઈબ્ને સઅદ રહમતુલ્લાહિ અલય્હિકા બયાન હે કે, ગઝવએ ઉહદકે બા'દ ઉન્હોંને બૈઅતે રિઝવાન, જંગે ખૈબર, ઉમ્રતુલ્કઝા ઔર ગઝવએ હુનૈનમેં ભી શિર્કત કી.

જંગે હુનૈનમેં ભી હઝરત ઉમ્મે અમ્મારહ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાને જંગે ઉહદ જૈસે કારનામે સરઅંજામ દીએ. ઈસ જંગમેં શિદ્દતે ખૂનરેઝીકી વજહસે જબ હઝારોં

મુસલમાનોંકે પાંવ ઉખળ ગએ તો સિર્ફ સો મુસલમાન કોહે ઈસ્તિકલાલ બને રહે ઔર ષાબિત કદમીકે મુઝાહરે દિખલાતે રહે. ઉન્હીંમેંસે એક હઝરત ઉમ્મે અમ્મારહ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હા ભી થી. આપકો એક મુશ્રિક શહસવારકો જહન્નમ વાસિલ કરનેકા શર્ફ ભી હાસિલ હુવા.

જંગે યમામા જો મુસય્લિમા કઝ્ઝાબકે ફિત્નેકી સરકોબીકે લિએ લળી ગઈ, ઉસ્મેં ભી આપને હિસ્સા લિયા ઔર અપની બહાદૂરીકે જોહર દિખાએ યહાં તક કે, આપકા એક હાથ ઈસી જંગમેં કટ ગયા. બા'દ અઝાં મુસય્લિમાકો આપકે ફરઝંદ અબ્દુલ્લાહ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુને તહે તેગ કિયા. હાથ કટ જાનેકે બા'દ આપ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હા આઈંદા જંગોંમેં હિસ્સા લેનેસે મહરૂમ હો ગઈ.

હઝરત સફિય્યા
રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાકી બહાદૂરી

હઝરત સુફિય્યા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હા નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકી ફૂફી ઔર સય્યિદના હઝરત હમ્ઝા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકી બહન થી. ગઝવએ ઉહદમેં વહ ઈસ્લામી ફોજકે સાથ નિકલીં તાકે મુજાહિદીનકો પાની પિલાને ઔર ઈલાજ મુઆલજેમેં નુસ્રત કર સકે. ઈસ ગઝવેમેં મુસલમાનોંકો એક ગલતીકે નતીજેમેં ફતહકે બા'દ શિકસ્તકા સામના કરના પળા. જો મુસલમાન પીછેકી તરફ લળ રહે થે. હઝરત સફિયા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હા અપને નેઝેકો હાથમેં પકળ કર ઉન્કે ચેહરોંકી તરફ મારતી થી ઔર ઉન્કો આર દિલાતી થી કે, તુમ નબી અલય્હિસ્સલામકો છોળ કર

ભાગ રહે હોં ? ઈસ જંગમેં હિંદ બિન ઉતબા (અબૂ સુફયાનકી બીવી)ને મૌકા પા કર હઝરત હમ્ઝા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકા મુષ્લા કિયા થા. યા'ની ઉન્કે નાક કાન ઔર દૂસરે આ'ઝા કાટ દિએ થે. હઝરત સફિય્યા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હા અપને ભાઈકી લાશ દેખને આઈ તો આં હઝરત સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને ઉન્કે બેટે હઝરત ઝુબૈર રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકો કહા કે, ઉન્કો લાશકે પાસ જાનેસે રોકો. ચુનાંચે ઉન્હોંને આપકો મના કિયા તો આપ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાને ફર્માયા કે, મુઝે મા'લૂમ હુવા હે કે મેરે ભાઈકી લાશકા મુષ્લા કિયા ગયા હે. લેકિન મેં સબ્ર કરૂંગી, કે યહ અલ્લાહકી રાહમેં હુવા હે ઔર અલ્લાહસે ષવાબકી ઉમ્મીદ રખ્ખૂંગી. ચુનાંચે હુઝુર સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને ઉન્કો લાશ પર જાનેકી ઈજાઝત દી. આપને લાશકો દેખા તો انا لله و انا اليه راجعون પઢા ઔર અઝીમ સબ્રકા મુઝાહરા કિયા.

એક ઔર યાદગાર વાકિઆ ગઝવએ ખંદકમેં ભી હઝરત સફિય્યા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાકે સાથ પેશ આયા. ઈસ જંગમેં એક તરફ તો અરબકે કુફ્ફારોં મુશ્રિકીનને ઈકટ્ઠે હો કર મદીનેકી તરફ યલગાર કી, દૂસરી તરફ યહૂદી બનૂ કુરેઝા અપને કિલ્ઓંસે નિકલ કર મદીનેકે મુસલમાનોંકે ઘરોંકે કરીબ બુરે ઈરાદોંકે સાથ મંડલા રહે થે. યહૂદી મુસલમાનોંકી સફોંમેં ઈન્તિશાર ઔર બેચેની પૈદા કરના ચાહતે થે.

હઝરત સફિય્યા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હા એક કિલ્એમેં થી. જિસ્મેં હઝરત હસ્સાન બિન ષાબિત રદિયલ્લાહુ તઆલા

અન્હુ ભી થે. જો બચ્ચોં ઔર ઔરતોંકી હિફાઝતકે લિએ મુતઅય્યન થે. ઉસ દોરાન એક યહૂદી વહાંસે ગુઝરા ઔર કિલ્એકે ઈર્દ ગિર્દ ચક્કર કાટને લગા. યહ દેખ કર હઝરત સફિય્યા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાકો શક ગુઝરા ઔર હઝરત હસ્સાન રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકો ફર્માયા કે, "યહ યહૂદી કિલ્એકે ચક્કર કાટ રહા હે. મુઝે ડર હે કે, યહ હમારે બારેમેં યહૂદિયોંકો મુખ્બિરી ન કર દે કે, કિલ્એમેં મર્દ નહીં હે. લિહાઝા આપ ઉતરેં ઔર ઉસ્કો કત્લ કર દે." હઝરત હસ્સાન બિન ષાબિત રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુને ફર્માયા કે, "મેં બૂઢા ઔર ઝઈફ હૂં યહ કામ મુઝસે ન હો સકેગા." યહ સુન કર હઝરત સફિય્યા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાને ખૈમેકી લકળી (ખૂંટા) ઉઠાઈ, કિલ્એસે ઉતરી ઔર યહૂદીકો માર માર કર જહન્નમ વાસિલ કર દિયા. ફિર આપને ઉસ યહૂદીકા સર કાટ કર કિલ્એકી દીવારસે યહૂદિયોંકી તરફ ફેંક દિયા. યહ દેખ કર યહૂદિયોંકે દિલમેં ખૌફ બેઠ ગયા કે, યકીનન કિલ્એમેં ઈસ્લામી ફૌજ મૌજૂદ હે. ઈસ તરહ હઝરત સફિય્યા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાને મુસલમાનોંકો યહૂદિયોંકે મકો ફરેબસે નજાત દિલાઈ. નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકો જબ આપ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાકે ઈસ કારનામેકે બારેમેં આગાહ કિયા ગયા તો સફિય્યા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હા ફર્માતી હે "આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ ઈસ કદર હંસે કે મેંને આપકે દાંતોકે આખરી હિસ્સે દેખે. મેંને કભી કિસી ચીઝ પર આપકો ઈત્ના હંસતે નહીં દેખા."

ખૌલા બિન્તે અઝવર

રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાકી બહાદૂરી

એક મર્તબા રૂમિયોંકે ખિલાફ જિહાદકે દૌરાન હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ રજઝિયા અશ્આર તરન્નૂમકે સાથ પળ્હતે હૂએ આગે બળ્હ રહે થે કે, અચાનક આપ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુને સુર્ખ ઉમદા ઘોળે પર એક શહસવારકો દેખા જિસ્કે હાથમેં લંબા ચમકદાર નેઝા હે. ઉસ્કે ચલને ફિરનેસે બહાદૂરી, દાનાઈ ઔર જંગી મહારત નુમાયા થી. ઝિરહકે ઉપર સિયાહ લિબાસ પહન રખ્ખા થા, પૂરા બદન ઔર ચેહરા છુપા હુવા થા, સબ્ઝ ઈમામેસે કમર ખૂબ કસ લી થી ઔર ફૌઝસે આગે આગે શોઅલા જ્વાલાકી તરહ ગર્દિશ કર રહા થા. લશ્કરે ઈસ્લામ જબ કુફ્ફારકે કરીબ પહુંચા. તો લોગોંને ઈસ શહસવારકો રૂમિયોં પર ઐસા હમ્લાઆવર હોતે દેખા જિસ તરહ બાઝ ચિળિયોં પર ઝપટતા હે. ઉસ્કા એક હમ્લા થા જિસ્ને દુશ્મનકે લશ્કરમેં તહલકા મચા દિયા ઔર મકતુલીનકે ઢેર લગા દીએ. વહ બળ્હતે બળ્હતે લશ્કરે રૂમકે વસ્ત તક ઘુસતા ચલા ગયા. ગોયા વહ કોંદતી હૂઈ બિજલી થી કે આનન ફાનન ચંદ જવાનોંકે સરોં પર ચમકતી હૂઈ ગિરતી, દો ચારકો ભસ્મ કરકે ઔર પાંચ સાતકે બદન પર ગિરકે ફિર ઉસી જગહ નમૂદાર હૂઈ. ઉસ સવારકા નેઝા જિસ વક્ત વસ્તે લશ્કરસે બાહર આયા તો ખૂન આલૂદ થા. વહ ચૂંકે અપની જાનકો મો'રિઝે હલાકતમેં ડાલ ચુકા થા. ઈસ લિએ દોબારા પલ્ટા ઔર કાફિરોંકે લશ્કરકો ચિરતા હુવા અંદર ઘુસતા ચલા ગયા. જો સામને આયા ઉસ્કો

રેઝા રેઝા કરકે રખ દિયા. કુછ લોગોંકા યહ ખયાલ થા કે, યહ શખ્સ સિર્ફ ખાલિદ બિન વલીદ સૈફુલ્લાહ હી હો સકતે હૈં. રાફેઅ બિન ઉમેરા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુને હૈરાનગીકે આલમમેં ખાલિદ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુસે પૂછા કે, "યહ શખ્સ કોન હે ?" આપને ફર્માયા, "મુઝે મા'લૂમ નહીં હે. મેં ખૂદ હૈરાન હૂં કે યહ કોન હે ?"

ફિર ઉમૂમી હમ્લા હુવા. હઝરત ખાલિદ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ લશ્કરકે આગે ખળે થે. ઉન્હોંને અચાનક ઉસ સવારકો ખૂનમેં લતપત દેખા. ઉસ્કા ઘોળા પસીને પસીને થા, વહ રૂમિયોંકે લશ્કરકે બીચસે શો'લા જ્વાલાકી તરહ નિકલા. રૂમિયોંકા કોઈ ભી સિપાહી મુકાબલેકે લિએ આતા તો પુશ્ત દિખા કર ભાગતા ઔર યહ શખ્સ તન્હા કઈ કઈ આદમિયોંસે મુકાબલા કરતા થા. બિલ્કુલ રૂમિયોંકે દરમિયાન લળ રહા થા કે, ખાલિદ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુને હમ્લા કરકે ઉસ્કે ઈર્દ ગિર્દ કુફ્ફારસે ઉસ્કો બચા લિયા ઔર વહ શખ્સ લશ્કરે ઈસ્લામમેં વાપસ ચલા ગયા. મુસલમાનોંને જબ ઉસ્કો દેખા તો ગોયા કે, વહ ગુલાબકે ફૂલકી એક અર્ગવાની પંખળી થી જો ખૂનમેં રંગી હૂઈ થી. હઝરત ખાલિદ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુને ઉન્સે કહા કે, "તુમને અપને ગુસ્સેકો અલ્લાહકે દુશ્મનોં પર ખૂબ ઠંડા કિયા ઔર ફી સબીલિલ્લાહ બળા જિહાદ કિયા, ઝરા બતાઓ તુમ કોન હો ?"

ઉસ સવારને કુછ ન બતાયા ઔર ફિર જંગકે લિએ તય્યાર હો ગયા. હઝરત ખાલિદ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુને ફર્માયા કે, "અલ્લાહકે બંદે તૂને મુઝે ઔર તમામ મુસલમાનોંકો

બેચેનીમેં ડાલ દિયા હે, તૂ ઈસ કદર બેપર્વાહ હે તૂ આખિર કોન હે ?'' ઈસ ઈસ્રાર પર પર્દેકી હાલતમેં નિસ્વાની લેહજેમેં સવાર બોલને લગા કે, ''મેંને નાફર્માનીકી વજહસે એ'રાઝ નહીં કિયા હે, બલ્કે મુઝે શર્મ આતી હે. ક્યૂંકે મેં મર્દ નહીં હૂં, બલ્કે એક ઔરત ઝાત હૂં. મુઝે મેરે દર્દે દિલને ઈસ મૈદાનમેં ઉતારા હે.''

ખાલિદ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુને પૂછા કે કોન ઔરત હે ? ફર્માયા કે ''ઝર્રાર રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકી બહન ખૌલા બિન્તે અઝવર હૂં. ભાઈકી ગિરફતારીકા પતા ચલા તો વહી કિયા જો આપને દેખા. જબ ભાઈયોં પર મુસીબત આતી હે તો બહનેં કામ આયા કરતી હે.'' હઝરત ખાલિદ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ યહ સુન કર બહુત રોએ ઔર ફિર ફર્માયા કે, ''સબકો મુત્તફિકા હમ્લા કરના ચાહિએ. અલ્લાહસે ઉમ્મીદ હે કે, ઝર્રાર રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકો યહ હમ્લા કૈદસે રિહાઈ દિલા દેગા.'' ખૌલાને કહા કે ''ઉમૂમી હમ્લેમેં ભી મેં પેશ પેશ રહૂંગી.''રાફેઅ ફર્માતે હૈં કે ''મેં ખાલિદ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકે પાસ થા કે હમારે આગેસે ખૌલા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાને ઐસા હમ્લા કિયા કે રૂમિયોંકા કાફિયા તંગ કર દિયા ઔર ઉન પર ખૌલા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાકા હમ્લા ઈત્ના સખ્ત રહા કે, રૂમી આપસમેં કહને લગે કે અગર સબ અરબ ઈસી તરહ બહાદૂર હે તો હમ કભી ભી ઈન્કા મુકાબલા નહીં કર સકતે.

ફિર ખાલિદ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુને ભરપૂર હમ્લા કિયા, રૂમિયોંકે પાંવ ઉખળ ગએ, મગર ઉન્કે સરદારને જોશ

દિલાયા તો વહ કુછ જમ ગએ. બિલઆખિર ખાલિદ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકા હમ્લા ઈત્ના સખ્ત હો ગયા કે રૂમિયોંકા લશ્કર તિત્તર બિત્તર હો ગયા. હઝરત ખાલિદ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુને ચાહા કે રૂમિયોંકે સરદાર વર્દાન તક પહુંચ જાએ, મગર ચારોં તરફસે ઉન્કે લોગોંને ઉન્કો ઘેરેમેં લે રખ્ખા થા. હઝરત ખૌલા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાકા યહ હાલ થા કે રૂમિયોંકે લશ્કર ઔર દસ્તેકે દસ્તે ચિરતી હૂઈ કલ્બ તક પહુંચ જાતી થી ઔર ઝોર ઝોરસે પૂકારતી થી ضرار ثارك یا હાએ ઝર્રારકા બદલા ઔર યહ શેર પઢતી થી,

این الضرار لا اراه یومی ❁ ولا یراه معشری وقومی

(ઝર્રાર કહાં હે મેં આજ ઉન્હેં નહીં દેખતી હૂં ઔર ન આજ ઉન્કો મેરા ખાનદાન ઔર કૌમ દેખતી હે)

ઉસ ફરિયાદસે આમ મુસલમાન ભી રોતે થે, અબ મુસલમાન મુતફર્રિક તૌર પર અપની અપની જગહમેં મસ્રૂફે જંગ થે. વક્તે ઝવાલ તક ઘમસાનકી લળાઈ જારી થી. મગર હઝરત ઝર્રાર રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકા કહીં પતા ન ચલા. ખૌલા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હા બરાબર અપને ભાઈકો તલાશ કર રહી થી મગર કહીં સુરાગ ન મિલા. રોને લગી ઔર કહા, “એ મેરે ભાઈ! કાશ, મુઝે યહ ખબર હોતી કે ક્યા તુમ્હેં જંગલમેં ડાલ દિયા ગયા હે યા કહીં ઝબ્હ કર ડાલા હે ? તુમ્હારી બહન તુમ પર કુર્બાન ! અફસોસ મુઝે યહ ખબર હો જાતી કે, તુમસે ફિર મિલૂંગી ભી યા નહીં. ભાઈ ! વલ્લાહ તુમને અપની બહનકે દિલમેં એક ઐસી સુલગતી હૂઈ ચિંગારી

છોળી હે જિસ્કે શરારે કભી ઠંડે નહીં હો સકતે, તુમ અપને વાલિદ માજિદસે જા મિલે હો જો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકે સામને શહીદ હૂએ થે, મેરી તરફસે તુમ્હેં કિયામત તક સલામ પહુંચતા રહે, યહ સુન કર કરીબકે તમામ મુસલમાન રોએ.

થોળી દેરકે બા'દ અચાનક કુફ્ફારકે લશ્કરસે કુછ સવાર ઈસ તરફ તેઝીસે આતે હૂએ દેખે ગએ ઔર અમાન અમાન (અમાન માંગતે હેં) કહતે હૂએ આગે આએ. હઝરત ખાલિદ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુને ફર્માયા, "ઉન્કો અમાન દે દો ઔર મેરે પાસ લે આઓ." ફિર ખાલિદ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુને ઉન્સે પૂછા કે "તુમ કોન લોગ હો ? ઉન્હોંને કહા કે હમ વરદાનકી ફૌજકે લોગ હે ઔર હિમ્સકે રહનેવાલે હેં, હમ સૂલહ ચાહતે હેં." હઝરત ખાલિદ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુને ફર્માયા કે, "સૂલ્હ તો હિમ્સ પહુંચ કર હોગી. યહાં પર કબ્લ અઝ વક્ત હમ સૂલ્હ નહીં કર સકતે અલબત્તા તુમકો અમાન હે. જબ અલ્લાહ ફેસ્લા કરેગા ઔર હમ ગાલિબ આએંગે તબ વહાં પર બાત હોગી, હાં ! યહ બતાઓ હમારે એક બહાદૂર જિસ્ને તુમ્હારે સરદારકે લળકેકો કત્લ કિયા થા. ઉસ્કે મુતઅલ્લિક તુમકો કુછ મા'લૂમ હે યા નહીં ?" ઉન્હોંને કહા કે "શાયદ આપ ઉન્કે મુતઅલ્લિક પૂછતે હેં જો નંગે બદન થે ઔર જિન્હોંને હમારે બહુતસે આદમિયોંકો મારા ઔર સરદારકે બેટેકો ભી કત્લ કિયા થા." ખાલિદ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુને ફર્માયા "હાં ! વહી હે." ઉન્હોંને કહા કે "જિસ વક્ત વહ કૈદ હૂએ ઔર વરદાનકે પાસ પહુંચે તો વરદાનને ઉન્કો સો સવારોંકી

જમઈય્યતમેં હિમ્સ રવાના કિયા થા. તાકે બાદશાહકે પાસ પહુંચાયા જાએ ઔર અપની શુજાઅત બાદશાહકો દિખલાઈ જાએ.''

યહ સુન કર ખાલિદ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ બહુત ખૂશ હૂએ ઔર રાફેઅ બિન ઉમેરા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકો બુલા કર ફર્માયા કે, ''તુમ રાસ્તોંકો અછ્છી તરહ જાનતે હો અપની મર્ઝીકે જવાનોકો લે કર હિમ્સ પહુંચનેસે પહલે ઝર્રાર રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકો છુળાઓ ઔર અપને રબકે હાં અજર પાઓ.'' રાફેઅ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુને એક સો જવાનોંકો ચૂન લિયા ઔર જા હી રહે થે કે ખૌલા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુને મન્નત સમાજત કરકે ખાલિદ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુસે જાનેકી ઈજાઝત હાસિલ કર લી ઔર સબ લોગ રાફેઅકી સરકર્દગીમેં ઝર્રાર રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકી રિહાઈકે લિએ હિમ્સ રવાના હો ગએ.

હઝરત ઝર્રાર
રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકી રિહાઈ

રાફેઅ બિન ઉમેરા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકા દસ્તા તેઝીસે ચલા ઔર સુલૈમાકે મુકામ પહુંચ કર ઉન્હોંને સાથિયોંસે કહા કે, ''ખૂશ હો જાઓ દુશ્મન અભી આગે નહીં ગયા હે.'' ઉસ્કે બા'દ ઉન્હોંને વાદીએ હયાતમેં અપને રસાલેકો છુપા દિયા. યહ લોગ ઉસી હાલતમેં થે કે, ગુબાર ઉળતા હુવા દિખાઈ દિયા. રાફેઅને મુસલમાનોંકો બેદારીકા હુક્મ દિયા. મુસલમાન તય્યાર બેઠે થે કે કુફ્ફાર પહુંચ ગએ. હઝરત ઝર્રાર રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ ઉન્કી કેદમેં થે ઔર દર્દ ભરે લેહજેમેં અશ્આર

પળ્હ રહે થે.

(તરજુમા : એ મુખ્બિર ! મેરી કૌમ ઔર ખૌલા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાકો યહ ખબર પહુંચા દો કે, મેં કૈદી હૂં ઔર મશકોમેં બંધા હુવા હૂં. શામકે કાફિર વ બેદીન મેરે ગિર્દ જમા હે ઔર તમામ ઝિરહ પહને હૂએ હૈં. એ દિલ ! તૂ ગમો હસ્રતકી વજહસે મર જા ઔર એ જવાંમર્દીકે આંસૂ ! મેરે રૂખ્સાર પર બહ જા.)

હઝરત ખૌલા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાને ઝોરસે આવાઝ દી કે, "એ ભાઈ! તેરી દુઆ કબૂલ હો ગઈ અલ્લાહકી મદદ આ ગઈ. મેં તેરી બહન ખૌલા હૂં." યહ કહ કર ઉસ્ને ઝોરસે તકબીર બુલંદ કરકે હમ્લા કર દિયા. ઉસ્કે બા'દ દીગર મુસલમાન ભી તકબીર કહતે હૂએ હમ્લાઆવર હૂએ. એક સહાબી હુમૈદ બિન સાલિમ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ ફર્માતે હે કે, "મેં ભી ઉસ લશ્કરમેં શરીક થા. મુસલમાનોંકી તકબીરકી વજહસે હમારે ઘોળે ભી ખૂશીકે મારે હિનહિનાને લગે. હર એક મુસલમાનને એક એક કાફિરકો કાબૂ કર લિયા ઔર એક ઘંટેમેં સબકા કામ તમામ હો ગયા. સબ કાફિર વાસિલે જહન્નમ હૂએ ઔર ઝર્રાર રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકો અલ્લાહને રિહાઈ દિલવાઈ ઔર માલે ગનીમત મુસલમાનોંકો મિલ ગયા. હઝરત ખૌલા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાને અપને મુબારક ઔર દિલેર હાથોંસે ભાઈકી રસ્સિયાં ખોલ દી ઔર સલામ કિયા. ઝર્રાર રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુને અપની બહનકો શાબાશ દી ઔર મર્હબા કહા. એક લંબા નેઝા હાથમેં લિયા ઔર એક ઘોળે પર સવાર હૂએ, ખુદાકા શુક્રિયા અદા

કિયા ઔર કુછ અશ્આર પઢે.''

યહાં યહ ખૂશી હૂઈ ઔર વહાં દમિશ્કમેં ખાલિદ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુને સખ્ત હમ્લા કરકે વરદાનકો શિકસ્તે ફાશ દી. વહ લોગ ભાગે ઔર મુસલમાન ઉન્કે તઆકૂબમેં વાદિએ હયાત તક આ ગએ. યહાં ઝર્રાર રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ ઔર દીગર મુસલમાનોંસે મુલાકાત હૂઈ. ઈસ્લામકે નામવર સપૂતોંને એક દૂસ્રેસે મુસાફહા કિયા ઔર ઈન્તિહાઈ ખૂશીસે હઝરત ઝર્રાર રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકા ઈસ્તિકબાલ કિયા. ઉન્કો મુબારકબાદ દી ઔર ફતહકી ખબર હઝરત અબૂઉબૈદા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકો ભેજ દી. અબ મુસલમાનોંને યકીન કર લિયા કે દમિશ્ક ફતહ હોનેવાલા હે.

ઉમ્મે અબ્બાન
રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાકી બહાદૂરી

રૂમિયોંકે સાથ જિહાદકે દોરાન હઝરત શર્જિલ બિન હસના રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુને અલ્લાહ તઆલાકે સામને ગિળગિળા કર દુઆ માંગી. ઉસ્કે બા'દ મુસલમાન ઈસ કદર સખ્તી ઔર જાંફશાનીસે લળે કે, ઈસ્સે કબ્લ ગોયા કભી ઐસે નહીં લળે થે. કુફ્ફારને એક દમ તીર બર્સાના શુરૂઅ કર દિએ, જિસ્કી વજહસે બહુતસે મુસલમાન ઝખ્મી હો ગએ. હઝરત અબાન બિન સઈદ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ ભી ઝખ્મી હો ગએ થે. ઉન્કો એક ઝહર આલૂદ તીર લગા થા. તીર અગર્ચે નિકાલ દિયા ગયા ઔર ઝખ્મકો ઈમામેંસે બાંધ લિયા ગયા, લેકિન જબ બા'દમેં ઈમામાકો હટા કર ઝુખ્મ ખોલ દિયા ગયા તો અબાન બિન સઈદ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુને કહા કે,

ખુદાકી કસમ મુઝે મેરા મકસૂદ મિલ ગયા. યહ કહતે હૂએ આપ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુને શહાદતકી ઉંગલી ઉઠા કર કલિમએ શહાદત પળ્હ કર જાન અલ્લાહકે હવાલે કર દી. આપકી શાદી અભી અજ્નાદેનકે મુકામ પર હૂઈ થી. બીવીકે હાથોંસે અભી તક મહેંદીકા રંગ ભી નહીં ઉતરા થા. ઉન્કી બીવી ઉમ્મે અબ્બાન રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હા થી. યહ એક દીલેર ખાનદાનકી દીલેર ખાતૂન થી. જો પૈદલ જંગકી બહુત માહિરા થી. ઉન્કો જબ ખબર હૂઈ કે, શોહર શહીદ હો ગયા તો યહ દોળ કર લાશકે પાસ આઈ ઔર કહા કે, "આપકો શહાદત મુબારક હો. આપ હૂરોંકે પાસ પહુંચ ગએ ઔર આપ ઉસ રબકે પાસ ચલે ગએ જિસ રબને હમકો મિલાયા થા ઔર ફિર જુદા કર દિયા મેં આપકી મુલાકાતકા શોક રખતી હૂં, ખુદાકી કસમ ઐસા જિહાદ કરૂંગી કે આપસે મિલ જાઉંગી. ક્યૂંકે ન મૈંને આપકો અછ્છી તરહ દેખા થા ઔર ન આપને મુઝે અછ્છી તરહ દેખા થા. મૈંને અપને ઉપર હરામ કર લિયા હે કે, કોઈ ઔર શખ્સ મુઝે અકદમેં લે કર છૂએ. મૈંને અપની જાનકો અલ્લાહકે લિએ જિહાદમેં વકફ કર દિયા હે." ફિર ઉમ્મે અબાન રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હા સીધી અપને ખૈમેમેં આઈ ઔર અપના અસ્લિહા ઝૈબે તન કિયા, પૂરે જિસ્મકો છુપા લિયા. તલ્વાર હાથમેં લી ઔર લોગોંસે પૂછા કે, "મેરા શોહર દુશ્મનકે કિલ્એકે કોનસે દરવાઝે પર શહીદ હુવા હે ?"

મુસલમાનોંને બતાયા કે "બાબે તોમા પર શહીદ હુવા હે ઔર તોમા નામી સરદાર ઉસ્કા કાતિલ હે." આપ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હા વહાં પહુંચ કર નિહાયત બહાદૂરીસે લળી.

તોમાકે સામને એક ઈસાઈ સલીબ ઉઠાએ હૂએ સલીબસે મદદ માંગ રહા થા કે, ઉમ્મે અબ્બાનને ઉસ પર તીર ચલાયા વહ શખ્સ ગિરા, સલીબ ઉસ્કે હાથસે ઝમીન પર ગિરી. મુસલમાનોંને જબ સલીબકો ગિરતે દેખા તો ઉસ પર ટૂટ પળે. હર એક ચાહતા થા કે, સલીબ ઉન્કે હાથમેં આએ ઔર કુફ્ફાર ઝલીલ હો જાએં.

તોમાને જબ દેખા કે સલીબ ગિર ગઈ હે ઔર મુસલમાન ટૂટ પળે હે તો ઉસ્કો અપની હલાકતો ઝિલ્લતકા એહસાસ હો ગયા ઔર એક દમ તય્યાર હો કર મુસલમાનોંકે મુકાબલેમેં એક જમ્મે ગફીર (બહુત બળા લશ્કર) લે કર મૈદાનમેં આયા. તાકે સલીબકો વાપસ કર લે, મુસલમાનોંને સલીબ શર્જીલ બિન હસના રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકે સુપુર્દ કર દી ઔર ખૂદ કુફ્ફારકે મુકાબલેમેં ડટ ગએ. શર્જીલ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુને જંગી નકશા દુરૂસ્ત કરનેકે લિએ ફર્માયા કે, "કુછ પીછે હટ જાઓ તાકે કિલ્એસે તીર ઔર પથ્થર ન પહુંચ પાએ." મુસલમાન જબ પીછે હટે તો રૂમી એક દમ તોમાકી મઈય્યતમેં મુસલમાનોં પર હમ્લાઆવર હૂએ. તોમા ખૂદ ભી ઈન્તિહાઈ બહાદૂર થા, ઉસ્ને દાએં બાએં લળતે લળતે મુસલમાનોંકા તઆકુબ કિયા. વહ એક મસ્ત હાથીકી તરહ ઝૂમ ઝૂમ કર લળ રહા થા. હઝરત શર્જીલ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુને જબ દેખા કે કુફ્ફારકા ગલ્બા હે તો આપને ઈસ તરહ ખિતાબ કિયા કે "એ મુસલમાનોં ! જન્નતકી તલબકે લિએ આગે બળ્હો, યાદ રખ્ખો ! અલ્લાહ તઆલા ભાગનેવાલોંસે રાઝી નહીં હોતા. આગે બળ્હો ઔર કુફ્ફારમેં ઘુસ કર હમ્લા કરો અલ્લાહ મદદ

કરેગા.'' કહતે હેં કે મુસલમાનોંકી એક જમાઅત કુફ્ફારમેં ઘુસ ગઈ ઔર બેજીગરીસે લળતી રહી. ઉધર રૂમિયોંકો પતા ચલા કે, તોમા ખૂદ મૈદાનમેં હે ઔર સલીબે આઝમ મુસલમાનોંને છીન લી હે તો વહ લોગ ઔર જોશમેં આ ગએ. તોમા દાએં બાએં દેખતા થા કે સલીબ કિસ્કે પાસ હે. જબ ઉસ્ને દેખા કે વહ શર્જીલ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકે પાસ હે. તો એક દમ ઉન પર હમ્લા કિયા ઔર કહા કે સલીબ ફેંક દો. શર્જીલ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુને દેખા કે અચાનક તોમાને ઉન પર હમ્લા કિયા હે તો આપ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુને સલીબ ઝમીન પર ફેંક દી. તલ્વાર હાથમેં લી ઔર તોમાકે મુકાબલેમેં ડટ ગએ. તોમાકે લોગ ભી પીછે પહુંચ ગએ. યહ હાલત ઉમ્મે અબ્બાન રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાને દેખી તો ફૌરન ઉસ પર હમ્લાઆવર હૂઈ ઔર જબ કરીબ પહુંચી તો દેખા કે તોમા શર્જીલ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકે પાસ પહુંચ ગયા હે. બસ ફિર ઉમ્મે અબાન રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાને ઉસ પર એક તીર ફેંકા ઔર કહા بسم الله و علی بر كة رسول الله તીર સીધા જા કર તોમાકી આંખમેં પેવસ્ત હો ગયા ઔર વહ શોર મચાતા હુવા ભાગા. ઉમ્મે અબાન રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હા દૂસ્રા તીર ફેંકના ચાહતી થી, મગર રૂમી દરમ્યાનમેં આ ગએ. મુસલમાનોંને ઉમ્મે અબાન રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાકી હિફાઝત કી. ઉમ્મે અબ્બાન રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાને એક તીર દૂસ્રે કાફિર પર ફેંકા વહ ઉધર ઢર હો ગયા. આપ બરાબર તીર ચલાતી રહી ઔર યહ રજઝિયા અશ્આર પળ્હતી રહી,

ام ابـان فـاطلبی بشـارك ✿ صولی علیهم صولة المتدارك

(એ ઉમ્મે અબાન ! અપના બદલા ઝરૂર લો ઔર રૂમિયોં પર ઐસા હમ્લા કરો જિસ્સે મકસદ હાસિલ હોતા હો.)

ઉમ્મે તમીમ
રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાકી બહાદૂરી

એક મર્તબા મુકામે શિરઝમેં અબૂ ઉબૈદા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ અપને ખૈમેંસે અચાનક બાહર આએ ઔર બુલંદ આવાઝસે ફર્માયા :–

النفير النفير يا معاشر المسلمين لقد احبط بفرسان الموحدين.

(એ મુસલમાનોં ! ચલો ચલો. ક્યૂંકે બહાદૂરાને ઈસ્લામ કુફ્ફારકે નર્ગેમેં ફંસ ગએ હે) મુસલમાન લબ્બૈક કહતે હૂએ ફૌરન આપકી તરફ દોળે ઔર દરયાફ્ત કિયા કે હઝરત ક્યા હુવા ? આપ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુને ફર્માયા કે, "મેં અભી અભી સો રહા થા કે, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમને મુઝે ઝિળક કર જગાયા ઔર સખ્ત લેહજેમેં ફર્માને લગે :–

يا ابن الجراح تنام عن نصرة القوم الكرام ؟

قم والحق وبخالد فقد احاط به السام.

(એ ઈબ્ને જર્રાહ ! ક્યા તુમ બુઝુર્ગ કૌમકી નુસ્રતસે પળે સો રહે હો ? ઉઠો ઔર ખાલિદ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુસે જા મિલો ક્યૂંકે ઝલીલ કૌમને ઉન્હેં ઘેર લિયા હે.)

યહ સુનતે હી મુસલમાનોંને બેતાબ હો કર અપના અસ્લિહા સંભાલા ઔર બેઝીન ઘોળોં પર સવાર હો કર ખાલિદ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ ઔર ઉન્કે સાથિયોંકી તરફ દોળને

લગે. હઝરત અબૂ ઉબૈદા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ ફૌજસે આગે આગે જા રહે થે કે, અચાનક આપકી નઝર એક સવાર પર પળી જો ઘોળા સરપટ દોળાતે તમામ લશ્કરસે આગે ઉળા જા રહા થા. અબૂ ઉબૈદા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુને બળી કોશિશ કી, મગર ઉસ સવાર તક નહીં પહુંચ સકે. આપને સોચા કે યહ કોઈ ફરિશ્તા હે જો મદદકે લિએ અલ્લાહને ભેજા હે. જબ કિસી મૌકે પર ઉન્સે મુલાકાત હૂઈ તો દેખા કે વહ ઉમ્મે તમીમ, ખાલિદ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકી ઝૌજએ મોહતરમા હે. અબૂ ઉબૈદાને ઉન્સે દરયાફ્ત કિયા તો વહ ફર્માને લગી કે, "જબ આપકી આવાઝ મેંને સુની કે ખાલિદ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ દુશ્મનકે નર્ગેમેં આ ગએ હેં તો મેંને સોચા કે ખાલિદ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ તો કભી મગ્લૂબ નહીં હોતે અબ ઐસા ક્યૂં હુવા હે ? તો મેંને દેખા કે ખાલિદ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુસે વહ ટોપી ઘર પર રહ ગઈ થી જિસ ટોપીમેં હુઝૂર અલય્હિસ્સલામકે મૂએ (બાલ) મુબારક થે ઔર ઉસ્કી બર્કતસે ખાલિદ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ શદીદ જંગોમેં કામ્યાબ હોતે થે. તો મેંને જલ્દી કી, તાકે યહ ટોપી ઉન તક પહુંચાઉં."

અબૂ ઉબૈદા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુને ફર્માયા કે ઠીક હે, બહર હાલ જબ અબૂ હુરૈરા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકા લશ્કર પહુંચા તો ઉન્હોંને એક દમ કુફ્ફાર પર હમ્લેકા હુક્મ દે દિયા ઔર ના'રએ તકબીર બુલંદ કરકે મુહમ્મદી કછારકે શેરોને કુફ્ફારકો કાટના શુરૂઅ કર દિયા. ઘિરે હૂએ મુસલમાન તકબીરકા ના'રા સુન કર ખૂશ હો ગએ કે અલ્લાહકી મદદ આ

ગઈ હે. ખાલિદ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ યહ દેખના ચાહતે થે કે, યહ આવાઝેં કીસ્કી હે. અપની ઝીન પર ષાબિત કદમીસે બેઠે ઈધર ઉધર દેખ રહે થે કે, એક સવાર ગર્દો ગુબારસે નિકલ કર રૂમિયોંકી સફોંકો ચીરતા ફાળતા ઉન્કી તરફ આયા ઔર ઈર્દ ગિર્દકે કુફ્ફારકો ભગા કર મૈદાન સાફ કરકે ખાલિદ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ તક પહુંચ ગયા. ખાલિદ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ આગે બળ્હે ઔર દરયાફત કિયા કે "એ બહાદુર શહસવાર ! ઝરા બતા તૂ કોન હે ?" સવારને જવાબ દિયા કે "મેં આપકી બીવી ઉમ્મે તમીમ હૂં. આપકી કુલાહ (ટોપી) લે કર હાઝિર હૂઈ હૂં. આપ ઉસે લે લીજિએ." ઉમ્મે તમીમ કહતી હેં કે, "મેંને જબ આપકો વહ કુલાહ પેશ કી તો હુઝૂર અલય્હિસ્સલામકે ગેસૂએ મુબારકસે કોંદતી હૂઈ બિજલીકી તરહ નૂર ચમકને લગા. ખાલિદ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુને ટોપી સર પર રખ્ખી ઔર દુશ્મનોં પર હમ્લા શુરૂઅ કિયા. ઉધરસે અબૂ ઉબૈદા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકે લશ્કરને કુફ્ફારકો ઘેરેમેં લે લિયા ઔર દેખતે હી દેખતે કાફિર ભાગને લગે ઔર મુસલમાન ઉન્હેં કાટને લગે. જબલા ઈબ્ને ઐહમ દુમ દબા કર ભાગા ઔર સલીબ પરસ્ત સબ મૈદાન છોળ કર ભાગ નિકલે. મુસલમાન ઉન્કે તઆકુબસે વાપસ આ ગએ ઔર સરદારોંને એક દૂસ્રેકો ફતહકી મુબારકબાદ દી ઔર સબને અલ્લાહ તઆલાકા શુક્ર અદા કિયા.

હિંદાકી બહાદૂરી

રૂમિયોંસે જિહાદકે દોરાન હઝરત અબૂ ઉબૈદા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુને મુસલમાનોંકો સબ્રકી તલ્કીન કી ઔર ફિર

અલ્લાહકે હુઝૂરમેં ગિળગિળાહટકી ઔર ઈલ્હાહો ઝારીકે સાથ દુઆ માંગી. ઈત્નેમેં રૂમિયોંકી પહલી સફને મુસલમાનોંકે મૈમના પર હમલા કિયા. મુસલમાન ષાબિત કદમી વ ઈસ્તિકલાલકે સાથ મુકાબલા કર રહે થે કે, કુફ્ફારકી દૂસ્રી સફને ભી મૈમના પર હમલા કર દિયા. મુસલમાન ડટે હૂએ થે કે રૂમિયોંકી તીસ્રી સફને ભી મૈમના પર હમલા કિયા. અબ બા'ઝ મુસલમાનોંકે પાએ ષુબાતમેં લગ્ઝિશ આ ગઈ ઔર વહ અપને મુતઅય્યન ખુતૂતસે પીછે હટને પર મજબૂર હો ગએ ઔર કુછ ષાબિત કદમ થે.

અમ્ર બિન મઅદીકરબ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુને જો ઈન્તિહાઈ બહાદૂર થે, જબ યહ દેખા કે ઉન્કી કૌમ પર મુસલ્સલ હમલા હુવા હે તો આપ ઈસ પીરાના સાલીમેં જબકે આપકી ઉમ્ર ૧૧૦ સાલકી થી. આગે બળ્હે ઔર ચિલ્લાએ કે "એ આલે ઝુબૈદ ! એ આલે ઝુબૈદ ! મોતસે ઘબરાતે હો ઔર ઈન કાફિર કુત્તોસે ડરતે હો ? ઝિલ્લતો આરકો પસંદ કરતે હો ? તુમ નહીં જાન્તે હો કે, અલ્લાહ તઆલા મુજાહિદીનો સાબિરીનકી હાલતસે વાકિફ હે, વહ સાબિરીનકી મદદ ફર્માતે હેં." યહ લલ્કાર સુન કર ઉન્કી કોમ વાપસ લોટ આઈ ઉન્કી તા'દાદ પાંચસો થી. ઉન્હોંને ઐસા સખ્ત હમલા કિયા કે બાઈદો શાઈદ. કોમે અબૂ હુરૈરા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ ભી ઉન્કે સાથ હો ગઈ ઔર હઝરમૌત વ ખૂરાનકે લોગ ભી સાથ હો ગએ. અબૂ હુરૈરા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુને દોસિયોંકો જોશ દિલાયા ઔર સબને મિલ કર રૂમિયોં પર હમલા કિયા. ઘમસાનકા રન પળા. ફૌજેં આપસમેં ટકરાઈ ઔર લળાઈ

શુરૂઅ હૂઈ. મુસલમાન ઈસ્તિકલાલસે લળ રહે થે કે, રૂમિયોંકી એક ઔર સફને મૈમના પર હમલા કિયા. અબ મુસલમાન ભાગને પર મજબૂર હો ગએ ઔર વહ અપને મોર્ચોસે પીછે હટ ગએ. જો મુસલમાન મૈમનાસે ભાગ કર પીછે ગએ થે, ઔરતોંને ઉન પર ચીખના શુરૂ કિયા ઔર ગૈરત દિલા દિલા કર અપને શોહરોંકો બરઅંગેખ્તા કિયા. મિલ્લતે ઈસ્લામકી ઈન બહાદૂર માઓંમેં ખૌલા બિન્તે અઝવર રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હા, ખૌલા બિન્તે ષઅલબા, સલમા બિન્તે હાશિમ, નિઅમ બિન્તે કનાસ, હિંદા બિન્તે ઉત્બા ઔર લુબ્ના બિન્તે જરીર રિઝવાનુલ્લાહી અલયહિન્ન અજમઈન કાબિલે ઝિક્ર હૈં. ઉન્હોંને લાઠિયાં ઉઠાઈ ઔર ઔરતોંસે આગે આગે હો કર લોગોંકો રોકના શુરૂ કિયા. ખૌલા બિન્તે અઝવર રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હા યહ અશ્આર પળ્હતી જાતી થી :–

یا هاربا عن نسوه ثقات ❁ لهن جمال ولهن بنات

تسلمهم طرا الى الهيات ❁ تملك نواصيهم مع البنات

اعلاج سوء فسق عتات ❁ يان منا اعظم الشتات

(એ કાબિલે એ'તિમાદ ઔરતોંસે ભાગનેવાલો ! ઉન ઔરતોંસે જો ખૂબસૂરત હૈં ઔર સાહિબે ઔલાદ હૈં, ઉન્હેં દુશ્મનોંકે સુપુર્દ કર દેતી હૂં જો હમારે ઔર હમારી લળકિયોંકે માલિક હો જાએંગે ઔર જો અજમી, કાફિર, બદકાર, તજાવુઝ કરનેવાલે હૈં ફિર હમ તુમસે હમેશાકે લિએ જુદા હો જાએગી.)

ખૌલા ઈન અશ્આરકો પળ્હતી જાતી થી ઔર પીછે હટનેવાલે મુસલમાનોંકો જોશ દિલાતી જાતી થી. હત્તાકે

મુસલમાન વાપસ લોટ ગએ. હિંદા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હા ઝવ્જએ સુફયાન, લાઠી લે કર આગે નિકલ ગઈ ઔર પીછે મુહાજિરીનકી ઔરતેં થીં. આપ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાને વહ અશ્આર પળ્હે જો આપને યલ્મેં ઉહદમેં કુફ્ફારકે લિએ પળ્હે થે :–

نحن بنات الطارق ❁ نمشي على النمارق

ان تقبلوا نعانق ❁ او تدبروا نفارق

(હમ સિતારોંકી બેટિયાં હે ઔર નરમ ગદ્દોં પર ચલનેવાલી હે. અગર તુમ લળાઈમેં બળ્હોગે તો હમ તુમ્હેં ગલે લગાએંગી ઔર અગર તુમ લળાઈકો પુશ્ત દોગે તો હમ તુમ્સે જુદા હો જાએગી. ઐસી જુદાઈ જો કભી ખત્મ ન હોગી.)

કુદરતી બાત થી કે અબૂસુફયાન રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ ભી પસ્પા હોનેવાલોંમેં થે. હિંદા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાને ઉન્કો દેખ કર કહા, ઈબ્ને હર્બ ! કહાં ભાગ રહે હો ? લોટો ઔર અપની જાન દે દો. તાકે હુઝૂર અલય્હિસ્સલામસે જો મુકાબલા કિયા થા ઉસ્કા કફ્ફારા હો જાએ. યહ સુન કર અબૂ સુફયાન રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ પલ્ટે ઔર દૂસ્રે લોગ ભી લોટ ગએ ઔર યહ ઔરતેં ભી સાથ હો ગઈ, બલ્કે મુસલમાન મર્દોસે બળ્હ ચળ્હ કર યહ હમલા કર રહી થી. એક ઔરતને એક કાફિર બહાદૂરકા પીછા કિયા ઔર ઉસ્કો, ઉસ્કે ઘોળે સમેત માર માર કર ગિરાયા. ફિર ફર્માયા કે, "મુસલમાનોંકે સાથ અલ્લાહ તઆલાકી મદદકે યહી મા'ના હે."

ઝરીઆ બિન્તે હારિષા
રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાકી બહાદૂરી

કષામા બિન અશીમ કબીલા કનાનાકે થે. આપ તલ્વાર ઔર નેઝા લે કર મુસલમાનોંકે આગે હો કર કુફ્ફારકી નેઝા ઔર શમ્શીર દોનોંસે તવાઝો કર રહે થે ઔર જુઝઈયા અશઆર પળ્હ રહે થે :—

ساهمل فی الروم الكلاب النوابح ❁ واضـربهـم ضربا بحد الصفائح

وارضـی رسـول الله خير مومل ❁ نبی الهدی المبعوث للدين ناصح

(મેં ભોંકનેવાલે રૂમી કુત્તો પર બહુત જલ્દ હમ્લા કરૂંગા ઔર મેં ઉન્કો ચોળી તલ્વારોંસે માર માર કર ગિરાઉંગા. મેં રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકો જો બેહતરીન ઉમ્મીદગાહ ઔર નબીએ હુદા ઔર ઉમ્મતકે ખૈર ખ્વાહ હૈં ખૂશ કર લૂંગા.)

આપ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકી તીન તલ્વારેં ટૂટ ગઈ ઔર જબ તલ્વાર યા નેઝા ખરાબ હો જાતા તો આપ ફર્માતેં કે "કોઈ શખ્સ હે, જો મુઝે અલ્લાહકે રાસ્તેમેં તલ્વાર આરિયતન દે દે ઔર ઉસ્કા અજર હાસિલ કરે." ફિર કષામા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુને અપની કૌમકો પૂકારા, સબ્રકી તલ્કીન કી ઔર લબ્બૈક કહ કર મૈદાનમેં આઈ ઔર ઈસ તરહ સખ્ત જંગ હૂઈ કે બાયદો શાયદ. કનાતિરકી ફૌજે ઔર મુસલમાન એક દૂસ્રેમેં રલ મલ ગએ. ઈત્નેમેં સૈફુલ્લાહ ખાલિદ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ આએ ઔર રૂમિયોંકો કાટના શુરૂઅ કિયા. બેતહાશા લોગોંકો મારા, મગર રૂમી ઈત્ને ઝિયાદા થે કે પતા હી નહીં ચલ રહા થા કે કોઈ કત્લ ભી હો રહા હે યા

નહીં. આપકે સાથ દો હઝારકા લશ્કર થા. બળી કોશિશકે બા'દ મૈદાન સાફ હો ગયા. લોગોંને કષામા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકા શુક્રિયા અદા કિયા. ખાલિદ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુને જા કર ઉન્કી પેશાનીકો બોસા દિયા ઔર દુઆ કી. એક ખાતૂનને ખાલિદ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુસે યર્મૂકકે ઈસ મૈદાને કારઝારમેં ફર્માયા કે, "એ ખાલિદ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ ! તૂને લોગોંકો ભાગના સિખાયા. જર્નેલકે ભાગનેસે લોગ ભાગતે હૈં ઔર ઉન્કે ઈસ્તિકલાલસે ષાબિત કદમ રહતે હૈં." હઝરત ખાલિદ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુને ફર્માયા કે, "મૈદાનકે બીચમેં જો ગુબાર ઉઠ રહા થા મૈં ઉધર હી લળ રહા થા. ભાગા નહીં થા." ઉસ ખાતૂનને ફર્માયા કે "ફિર જો શખ્સ જર્નેલકો છોળ કર ભાગ જાએ અલ્લાહ ઉસ્કા બૂરા કરે," ઈસ ખાતૂનકા નામ ઝરિયા બિન્તે હારિષ થા.

જંગે યર્મૂકમેં ખવાતીનકી બહાદૂરી

લળાઈ બરાબર જારી થી. રૂમી મુસલમાનોંમેં મિલ ગએ થે, મુસલમાનોં પર અર્સએ હયાત તંગ હો ચૂકા થા. જંગકે શો'લે ભળક રહે થે કે, ઔરતોંને અપને બચ્ચોંકો ગોદમેં ઉઠા ઉઠા કર મુસલમાનોંકે સામને કિયા ઔર ઘોળોંકો માર માર કર લોટા દિયા ઔર બા'ઝોંને મુશ્રિકીનસે મુકાબલા કિયા ઔર બા'ઝોંને ભાગનેવાલે મુસલમાનોંકો મારના શૂરૂ કર દિયા. હત્તાકે મુસલમાન ફિર મૈદાનકી તરફ પલટ ગએ. મર્દોંકી હિમાયતમેં ઔરતેં ભી લળ રહી થી કે, રૂમિયોંને ઉન પર હમલા કિયા, જિસ્સે લખમ, જુઝામ ઔર ખોલાનકી ઔરતેં પસ્પા

હો ગઈ. મગર ખૌલા, ઉમ્મે હકીમ, લુબ્ના ઔર સલ્મા રદિયલ્લાહુ અન્હુન્ન અજમઈનને ઈન ઔરતોંકો ડાંટા કે, “હમારે દરમ્યાનસે હટ જાઓ. તુમ્ને હમકો ભી સુસ્ત કર દિયા.” યહ સુન કર યહ ખવાતીન ફિર લળાઈકી તરફ લોટ આઈ ઔર બેખૌફો ખતર લળને લગી. હઝરત હિંદા, ઉમ્મે હકીમ, ખૌલા રદિયલ્લાહુ અલય્હિજા બરાબર લળ રહી થી ઔર કહ રહી થી કે “એ અરબી માઓંકે બેટો ! તુમ ઈન કાફિરોંસે ભાગતે હો, આગે આઓ ઔર ઉનકો મારો.” હઝરત અસ્મા બિન્તે અબીબક્ર રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હા હઝરત ઝુબૈર રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકે સાથ અપના ઘોળા મિલા કર બરાબર લળ રહી થી ઔર ઈન ઈફ્ફત મઆબ, બાપર્દા, શરીફ માઓંને એક દફા ફિર ષાબિત કિયા કે, ઔરતેં ભી ઈસ્લામકી સિપાહી હે ઔર ઈસ્લામકી આબયારીમેં યહ કિસીસે પીછે નહીં હે.

મુસલમાન ખવાતીનકા જિહાદ

સાહિબે ફુતૂહુશ્શામ લિખતે હેં કે, એહલે દમિશ્ક એક અઝીમ બહાદૂરકે પાસ જમા હો ગએ. જો ઈસ્સે કબ્લ કિસી જંગમેં સહાબાકે સામને નહીં આયા થા. યહ શખ્સ હિરકલકા નિહાયત મુઅતમદ થા ઔર અલ્લાહકી મખ્લૂકમેં બેહતરીન દર્જેકા તિરંદાઝ થા. ઈસ શખ્સકા નામ બૂલિસ થા. દમિશ્કકે લોગોંને ઉન્કો અંમીર બનાયા ઔર હર કિસ્મંકા લાલચ દે કર ઉસ્કો જંગકે લિએ આમાદહ કિયા. યહ સખ્ત ઈન્કાર કરતા થા કે, “તુમ લોગ બુઝદિલ હો ફિર લળોગે નહી. તુમ કમ હિમ્મત

હો.'' લોગોંને કહા કે ''હમ જાએંગે, ઈન્જીલો ઈસાકી કસમ આખિર દમ તક લળેંગે. જો ભાગેગા તો આપકો ઈખ્તિયાર હોગા કે ઉસ્કો ખૂદ કત્લ કર દો.''

યહ અહદો પૈમાન જબ મુકમ્મલ હો ગયા તો, બૂલિસ ઘરમેં દાખિલ હો કર ઝિરહ વગૈરા અસ્લિહા પહન રહા થા તો બીવીને પૂછા કે કહાં જાતે હો ? બોલીસને કહા કે, ''દમિશ્કવાલોંને મુઝે અપના અમીર બનાયા હે. અબ અરબોંકે સાથ લળને જા રહા હૂં.'' બીવીને કહા કે ''ઐસા મત કરો, બલ્કે ઘરમેં બેઠે રહો, તુમ્મેં અરબોંસે લળનેકી તાકત નહીં હે. ઉસ્સે ખ્વાહ મખ્વાહ ટક્કર મત લો. મૈંને આજ હી ખ્વાબમેં દેખા હે કે તુમ્હારે હાથમેં કમાન હે ઔર હવામેં ચીળિયોંકા શિકાર કર રહે હો. બા'ઝ ચીળિયાં ઝખ્મી હો કર ગિર ગઈ, મગર બા'ઝ ફિર ઉઠ કર ઉળને લગી. મેં તઅજ્જુબમેં પળ ગઈ કે અચાનક ઉપરસે ઉકાબ આ ગએ ઔર તુમ ઔર તુમ્હારે સાથિયોં પર ઐસે ટૂટ પળે કે સબકો નેસ્તો નાબૂદ કિયા.'' બૂલિસને કહા, ''તુને મુઝે ભી ખ્વાબમેં દેખા થા.'' ઉસ્ને કહા ''હાં ! એક ઉકાબને ઝોરસે તુઝે ઠોંગ મારી ઔર તૂ બેહોશ હો ગયા.'' બૂલિસને અપની બીવીકો તમાચા રસીદ કિયા ઔર કહા કે ''તેરે દિલમેં અરબોંકા ખૌફ બેઠ ગયા હે. ખ્વાબમેં ભી વહી ખૌફ હે, ઘબરાઓ મત. મેં અભી ઉન્કે અમીરકો તેરા ખાદિમ ઔર ઉસ્કે સાથિયોંકો બકરિયોં ઔર ખિંઝીરોંકા ચર્વાહા બના દૂંગા.''

બૂલિસ નિહાયત તમતર્રાકસે છે હઝાર સવાર ઔર દસ હઝાર પૈદલ નિહાયત આઝમૂદા લશ્કરકો લે કર, મુકાબલેકે

લિએ નિકલ ગયા ઔર ઔરતોં, બચ્ચોં, માલ મવેશીકે સાથ અબૂ ઉબૈદા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકે એક હઝાર લશ્કરકા તઆકુબ કિયા. મુસલમાન ભી મુકાબલેકે લિએ તય્યાર હો ગએ. દેખતે હી દેખતે કુફ્ફાર અશ્રાર પહુંચ ગએ. બૂલિસ આગે આગે હે ઉસ્ને એક દમ છે હઝાર સિપાહિયોંકે સાથ અબૂ ઉબૈદા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ પર હમ્લા કિયા. બૂલિસકા ભાઈ બત્રસ પૈદલ ફૌજકે સાથ મુસલમાન ઔરતોંકી તરફ બળ્હા ઔર કુછ ઔરતેં ગિરફતાર કરકે દમિશ્કકી તરફ વાપસ લોટ ગયા. નહરે ઈસ્તિર્યાક પર પહુંચ કર ભાઈકે ઈન્તિઝારમેં બેઠ ગયા.

અબૂ ઉબૈદા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ યહ મુસીબત નાગહાની દેખ કર ફર્માયા કે "ખાલિદ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકી રાઈ સહીહ થી. ઔરતોંકી હિફાઝત પર ભી કિસીકો રખના ચાહિએ થા." ઔરતેં ઔર બચ્ચે ચિલ્લા રહે થે, ઈધર એક હઝાર મુસલમાનોંને દિલ ખોલ કર મુકાબલા કિયા. બૂલિસને અબૂ ઉબૈદા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ પર બાર બાર હમ્લા કિયા. આપ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુને ભી શદીદ મુકાબલા કિયા. દોનોં તરફસે બાઝારેં કારઝાર ગરમ હુવા. ગુબારે જંગ ઉઠને લગા. ઈસ તરહ તલ્વારેં ચલી કે ઝમીન લાલએ ઝાર બન ગઈ. હઝરત સહલ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુને તેઝ રફતાર ઘોળે પર સવાર હો કર બિજલીકી તરહ હઝરત ખાલિદ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકે પાસ પહુંચ કર સારા કિસ્સા સુનાયા. હઝરત ખાલિદ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ ઈન્નાલિલ્લાહ પળ્હા ઔર ઉસ્કે બા'દ હઝરત રાફેઅ

બિન ઉમેરા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકો એક હઝાર લશ્કર દે કર ભેજા, ફિર અબ્દુર્રહમાન બિન ઔફ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકો એક હઝાર લશ્કર દે કર રવાના કિયા તાકે બચ્ચોં ઔરતોંકી હિફાઝત હો જાએ. ઈસ્કે બા'દ હઝરત ઝર્રાર રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકો એક હઝાર સવાર દે કર રૂખ્સત કિયા ઔર ખૂદ ભી લશ્કર લે કર દુશ્મનકી તરફ ચલે. જબ બૂલિસકે સાથ અબૂ ઉબૈદા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ મસ્રૂફે જંગ થે ઈત્નેમેં મુસલમાનોંકે લશ્કર પહુંચ ગએ. બહાદૂરાને ઈસ્લામ ઔર મુહમ્મદી કછારકે શેર દિલ જવાનોંને ઐસા હમ્લા કિયા કે સલીબે ઝુક ગઈ. રૂમિયોંકો અપની ઝિલ્લતોં ખ્વારીકા યકીન હો ગયા.

હઝરત ઝર્રાર રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ આગકે શો'લેકી તરહ બૂલિસકી તરફ બળ્હે. દુશ્મને ખુદાને જબ આપ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકો દેખા તો કાંપ ઉઠા. ઉસ્ને પેહચાન લિયા કે ક્લોસો ઈઝરાઈલકે સાથ જંગમેં કારનામે ઉસીને અંજામ દિએ હૈં. બૂલિસને હઝરત અબૂ ઉબૈદા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુસે કહા, "એ અરબી ! તુમ્હેં અપને દીનકી કસમ, મુઝે ઈસ શૈતાનસે અલાહિદા રખ્ખો કે મુઝ પર યહ કહીં હમ્લા ન કરે." હઝરત ઝર્રાર રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુને ફર્માયા કે, "મૈં ઉસ વક્ત શૈતાન બનૂંગા જબ તુઝે છોળૂંગા" યહ કહ કર બૂલિસ પર ઝોરકા નેઝા મારા. બૂલિસને નેઝા પળનેસે પહલે અપને આપકો ઘોળેસે નીચે ગિરાયા તાકે પૈદલ ભાગ જાએ. હઝરત ઝર્રાર રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુને ભી ઘોળેસે ઉતર કર ઉસ્કા તઆકુબ કિયા ઔર કહા કે "કહાં ભાગ રહે હો ?

શૈતાન તેરી તલબમેં હે.'' બૂલિસને કહા કે ''એ બદવી ! મુઝે ઝિંદા છોળો. ક્યૂંકે મેરે ઝિંદા છોળનેમેં તુમ્હારી ઔરતોં ઔર બચ્ચોંકી ઝિંદગી હે.'' હઝરત ઝર્રાર રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુને ઉસ્કો ઝિંદા પકળ લિયા ઔર કૈદ કર લિયા.

જંગે શહૂરામેં કુફ્ફારકે છે હઝાર આદમિયોંમેંસે બમુશ્કિલ સો આદમી ઝિંદા બચ ગએ થે ઔર قَاتِلُوهُمْ يُعَذِّبْهُمُ اللّٰهُ بِاَيْدِيْكُمْ પર ખૂબ અમલ હુવા. يُخْزِهِمْ પર ભી હુવા. يَنْصُرْكُمْ عَلَيْهِمْ ભી સાદિક આયા ઔર وَ يَشْفِ صُدُوْرَ قَوْمٍ مُّؤْمِنِيْنَ ભી વાઝેહ હો ગયા ઔર وَ يُذْهِبْ غَيْظَ قُلُوْبِهِمْ ભી નુમાયા હો ગયા ઔર وَ يَتُوْبُ اللّٰهُ عَلٰى مَنْ يَّشَآءُ ભી દેખનેમેં આયા. હઝરત ઝર્રાર રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ પરેશાન થે. ક્યૂંકે ખૌલા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હા ભી કૈદ હો ચૂકી થી. તો ખાલિદ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુને ફર્માયા કે ''ઘબરાઓ નહીં. હમને ઉન્કે ઐસે આદમી પકળે હેં જિસ્કે બદલેમેં હમારે કૈદી બઆસાની રિહા હો જાએંગે.''

ઈસ્લામકી બહાદૂર માએં

ઉસ્કે બા'દ હઝરત ખાલિદ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ દો હઝાર સિપાહિયોંકો અપને સાથ લે લિયા ઔર બાકી તમામ અફવાજકો અબૂ ઉબૈદા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકે હવાલે કર દિયા, તાકે ઔરતોંકી હિફાઝત હો જાએ ઔર ખૂદ કૈદી ખવાતીનકી તલાશમેં નિકલ ગએ. ઝર્રાર ઈબ્ને અઝવર રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ ઔર દૂસરે બહાદૂરાને ઈસ્લામ તેઝ તેઝ ચલ રહે થે. હઝરત ઝર્રાર રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ યહ

અશ્આર પળ્હ રહે થે :—

یا رب فرج ما تری من کربتی ✿ ولا تمتنی عاجلا بحسرتی

حتی اری بناظری اُختِیْ ✿ ذاك منای ثم ذاك بغیتی

سیروبنا الی العدویا صحبتی ✿ عسی انال بغیتی ومنیتی

ان لم اقاتل فاحلقو الی لحیتی

(એ અલ્લાહ ! મેરી મુસીબત દૂર ફર્મા ઔર મુઝે ઈસ અર્માનકી હાલતમેં ન મારના યહાં તકકે, મેં અપની બહનકો દેખ લૂં. યહી મેરા મકસૂદો મત્લૂબ હે. દોસ્તોં ! દુશ્મનકી તરફ ચલો શાયદ મેં અપના મકસદ પા લૂં ઔર દુશ્મનકે સાથ અગર મેં ન લળૂં તો મેરી ડાળ્હી મુંડવા દેના.)

હઝરત ખાલિદ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ યહ સુન કર હંસતે થે. યહ હઝરાત જલ્દી જલ્દી ચલે ઔર ઈસ્તિર્યાકકે કરીબ પહુંચ ગએ. દેખા કે ગુબાર ઉળ રહા હે ઔર બીચમેં તલ્વારેં ચમક રહી હે. ઉન્કો તઅજ્જુબ હુવા કે, યહાં લળાઈ ક્યૂં હો રહી હે. ચુનાંચે મુસલમાન ચોકસ હો ગએ ઔર હકીકત મા'લૂમ કરને લગે. કહતે હેં કે બૂલિસકા ભાઈ બત્રસ ખવાતીને અરબકો ગિરફ્તાર કરકે નહરકે પાસ ભાઈકે ઈન્તિઝારમેં રૂક ગયા થા. ઔરતોંકે બારેમેં હર એકને કહા કે "ફુલાં મેરી હે, ફુલાં મેરી હે." બત્રસને ખૌલાકે બારેમેં કહા કે "યહ મેરી હે." વહ લોગ ઔરતોંકો એક ખૈમેમેં કૈદ કરકે છોળ ગએ ઔર ખૂદ આરામ કરને લગે ઔર બૂલિસકા ઈન્તિઝાર ભી થા. ઈન ગિરફતારશૂદા ઔરતોંમેં અકષર કૌમે હુમેર તબાબિઆ ઔર

કબિલએ અમાલિકાકી બળી બહાદૂર ઔર તજર્બાકાર શહસવાર ઔરતેં ભી થી. વહ હર કિસ્મકી જંગ જાનતી થી. યહ આપસમેં જમા હૂઈ ઔર ખૌલાને ઈસ તરહ ખિતાબ કિયા.

"એ હુમૈરકી બેટિયોં ! ઔર એ કબીલએ તબા'કી યાદગારોં ! ક્યા તુમ ઈસ પર રાઝી હો કે રૂમી કુફ્ફાર બેદીન તુમકો લોંડિયાં બનાએં. કહાં ગઈ તુમ્હારી શુજાઅત ઔર તુમ્હારી વહ ગૈરત જિસ્કા ઝિક્ર અરબી મજલિસોંમેં હુવા કરતા થા ? અફસોસ મેં તુમ્હેં ગૈરતસે અલાહિદા ઔર શુજાઅતોં હમિય્યતસે ખાલી પા રહી હૂં. ઈસ આનેવાલી મુસીબતસે તો તુમ્હારી મૌત બદર્જહા અફઝલ હે."

યહ સુન કર ઉફેરા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાને કહા, "એ ખૌલા ! તુને જો કુછ બયાન કિયા બેશક દુરૂસ્ત હે, લેકિન યહ બતાઓ કે હમ કેદમેં હેં હમારે હાથમેં નેઝા ઔર તલ્વાર નહીં, હમ ક્યા કર સકતી હે ? ન ઘોળા હે ન અસ્લિહા. ક્યૂંકે અચાનક હમકો કેદ કર લિયા ગયા હે. ખૌલા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાને ફર્માયા કે હોશ કરો. ખૈમોંકે સુતુન તો મૌજૂદ હે, હમેં ચાહિએ કે ઉન્હેં ઉઠા ઉઠા કર ઉન બદબખ્તોં પર હમ્લા કરેં, આગે મદદ અલ્લાહ ફર્માએગા યા તો ગાલિબ આ જાએંગી વર્ના શહીદ તો હો જાએંગી.

ઈસ પર હર ખાતૂનને ખૈમેકી એક એક લકળી ઉઠાઈ. હઝરત ખૌલા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હા એક બળી લકળી કાંધે પર રખ કર આગે હૂઈ. હઝરત ખૌલા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાને અપની માતહત ખવાતીનસે ફર્માયા કે "ઝંજીરકી કળિયોંકી તરહ એક સાથ હો જાઓ, મુતફર્રિક ન હોના વર્ના

સબ કત્લ હો જાઓગી.'' ઉસ્કે બા'દ من مبارز કા ના'રએ મસ્તાના બુલંદ હુવા ઔર ખૌલા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાને આગે બળ્હ કર એક રૂમી કાફિરકો માર કર કત્લ કિયા. રૂમી હૈરાન હૂએ કે યહ ક્યા હુવા ? દેખા તો ઈસ્લામકી માંએ અબ શેરનિયાં બની હૂઈ થી. બતરસને કહા, બદબખ્તો ! યહ ક્યા કર રહી હો ? હઝરત ઉફૈરા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાને ફર્માયા કે ''આજ હમને ઈરાદા કર લિયા હે કે, ઈન લકળિયોંસે તુમ્હારે દીમાગ દુરૂસ્ત કર દેં ઔર તુમ્હેં કત્લ કરકે અપને અસ્લાફકી ઈઝ્ઝતોંકી હિફાઝત કરે.'' બત્રસને કહા કે ''ઈન્કો ઝિંદા પકળ લો, ખૌલાકા ખયાલ રખ્ખો.'' ચારોં તરફસે તીન હઝાર રૂમી હલ્કા બાંધ કર ખળે હેં. મગર કોઈ શખ્સ ઔરતોં તક નહીં આ સકતા. અગર આગે બળ્હતા હે તો યહ ઔરતેં ઉન્કે ઘોળેં ઔર ફિર ઉન્કો માર દેતી હેં. ઈસ તરહ તીસ સવારોંકો ઈન ઔરતોંને મૌતકે ઘાટ ઉતાર દિએ. બતરસ યહ દેખ કર આગ બગોલા હો ગયા. ઘોળેસે નીચે ઉતરા, અપને સાથિયોંકે સાથ હો કર તલ્વારોંસે હમ્લાઆવર હુવા. મગર યહ ઔરતેં એક જગહ ઈકટ્ટી થી. કોઈ કરીબ ન આ સકા. હઝરત ખૌલા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હા બીચમેં એક શેરનીકી તરહ દોળ રહી થી ઔર કુછ રજઝિયા અશ્આર પળ્હ રહી થી. બતરસ મલઉનને કહા કે, ''એ ખૌલા ! અપની જાન પર રહમ કરો મેં તુમ્હારી કદર કરતા હૂં. મેરે દિલમેં તેરે લિએ બહુત જગહ હે, ક્યા તુમ્હેં યહ પસંદ નહીં કે મેં બાદશાહ જૈસા આદમી તેરા માલિક બનૂ ઔર મેરી સારી જાઈદાદ તુમ્હારી હો જાએ.'' હઝરત ખૌલા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાને

ફર્માયા "એ કાફિર બદબખ્ત, ફાજીરકે બેટે ! ખુદાકી કસમ, અગર મેરા બસ ચલે તો અભી તેરા સર ઈસ લકળીસે તોળ દૂં. વલ્લાહ મુઝે તો યહ ભી પસંદ નહીં કે, તૂ મેરી બકરિયોં ઓર ઊંટોંકા ચરવાહા બને. ચે જાએ કે તૂ મેરી બરાબરીકા દા'વા કરે." ઈસ પર બતરસને લશ્કરસે કહા કે, "ઈન સબકો કત્લ કર દો. યસૂઅ મસીહ ઔર બાદશાહસે ખૌફ કરો, કિસીકો મત છોળો." લશ્કરવાલે નએ સિરેસે તય્યાર હો હી રહે થે ઔર ઈબ્તિદાઈ હમ્લા કર હી રહે થે ઔર યહ જાંનિષાર ખવાતીન ઈસ હમ્લેકો બર્દાશ્ત કર હી રહી થી કે, ઈસ્લામકા લશ્કર ખાલિદ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકી સરકર્દગીમેં પહુંચા. ગુબાર ઉઠા, તલ્વારેં ચમકી. ઔરતોંકી બહાદૂરી ઔર મુકાબલેસે મુસલમાન ઈન્તિહાઈ ખૂશ હૂએ ઔર ફિર પૂરે લશ્કરને કુફ્ફારકે ઈર્દ ગિર્દ ઘેરા ડાલ દિયા ઔર એક સાથ હમ્લા કિયા. ખૌલા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાને ચિલ્લા કર કહા કે, "તબાબિઆકી લળકિયોં ! અલ્લાહકી મદદ આ ગઈ હે અલ્લાહને મહરબાની કર લી હે."

જબ બતરસને ઈસ્લામકી ફૌજ ઝફરે મૌજકો દેખા તો કાંપને લગા. સબ એક દૂસ્રેકા હૈરાન હો કર મુંહ તકને લગે. બતરસને ઔરતોંસે કહા કે, "ચૂંકે હમારી ભી માએં બહને હે. લિહાઝા મેરે દિલમેં શફકત આ ગઈ હે. અબ મેં ઈસ સલીબકે સદકે તુમકો છોળતા હૂં. તુમ અપને મર્દોંકો ઈત્તિલાઅ કર દેના." યહ કહ કર ભાગને લગા. મગર ભાગનેસે પહલે પહલે ઉસ્ને ઈસ્લામી લશ્કરકે દો શહબાઝોંકો ઘોળે કુદાતે હૂએ અપની તરફ આતે દેખા. એક નંગે બદનકા હે, નેઝા હાથમેં હેં, એક

ખાલિદ બિન વલીદ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ ઔર દૂસ્રે ઝર્રાર બિન અઝવર રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ હે. જબ ખૌલા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાને અપને ભાઈકો દેખા તો કહા "ભાઈજાન! કહાં ચલે આએ અલ્લાહને પહલેસે હમારી મદદ ફર્માઈ થી." બત્રસને ખૌલાસે કહા, "તુમ અપને ભાઈકે પાસ જાઓ, મેં તુઝે ઈસ્કે હવાલે કરતા હૂં" ઔર ભાગને લગા. ખૌલા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હા એકદમ આગે આઈ ઔર ફર્માયા કે "યહ અરબોંકે દસ્તૂરકે ખિલાફ હે કે, તુમ મહરબાની વ શફકતકા હાથ બળ્હાઓ ઔર હમ બેરૂખી કરેં." બતરસને ગુસ્સેમેં કહા, "મુઝે અપની શકલ મત દિખાઓ." ખૌલા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાને ફર્માયા "મગર મુઝે તો હર હાલતમેં તેરા સાથ દેના ચાહિએ." ઈધરસે હઝરત ઝર્રાર રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ ઔર ખાલિદ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ આએ. જબ બતરસને ઝર્રાર રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકો દેખા તો ચિલ્લા કર બોલા, "એ અરબી! યહ મૈદાનમેં તેરી બહન હે, લે લો તુમ્હેં મુબારક હો. મેરી તરફસે તુમ્હેં હદિયા હે." ઝર્રાર રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુને ફર્માયા "બહુત અચ્છા મેંને તેરા હદિયા કબૂલ કિયા, મગર મેરે પાસ ઈસ વક્ત તેરે હદિયેકા બદલા દેનેકે લિએ કુછ નહીં હે. સિર્ફ યહ નેઝા હે ઈસે લે લો." ઉસ્કે બા'દ ઝર્રાર રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ યહ આયત પળ્હી :–

واذا حييتم بتحية فحيوا باحسن منها او ردوها યહ કહ કર ઉસ્કો એક નેઝા મારા. વહ ઘોળેસે ગિરતે ગિરતે બચા. ફિર ઝર્રાર રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુને દૂસ્રા વાર કિયા ઔર વહ

ઢેર હો ગયા. હઝરત ખાલિદ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ ચિલ્લાએ ઔર ફર્માયા શાબાશ. હઝરત ઝર્રાર રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુને તીસ રૂમિયોંકો ઈધર હી મારા ઔર ખૌલા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાને ભી બહુતસે રૂમિયોંકો કત્લ કિયા થા જો થોળેસે બચ ગએ થે વહ દમિશ્ક તક ભાગે ઔર મુસલમાનોંને ઉન્કા તઆકુબ કિયા ઔર ખૂશીસે ના'રએ તકબીર બુલંદ કિયા.

ઉમ્મે હકીમ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાકે જિહાદી કારનામે

જંગે યર્મૂકમેં હઝરત ઉમ્મે હકીમ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હા ભી અપને શોહર ઈકરમા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકે સાથ શરીક થી. આપને બળી પામર્દીકિ સાથ કુફ્ફારકા મુકબલા કિયા. ઈસ જંગમેં હઝરત ઈકરમા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ શહીદ હો ગએ. ઉસ્કે બા'દ ઉમ્મે હકીમ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાને ખાલિદ બિન સઈદસે નિકાહ કર લિયા. અભી રૂખ્સતી નહીં હૂઈ થી કે જુનૂબી દમિશ્કમેં કુફ્ફારકે સાથ એક મા'રિકા દર્પેશ હુવા. ઉમ્મે હકીમ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાને હઝરત ખાલિદ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ બિન સઈદસે કહા કે મેં ચાહતી હૂં કે ઈસ જંગમેં કુફ્ફારકે સાથ જિહાદ કરનેકે બા'દ આપકે પાસ આઉં. હઝરત ખાલિદ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુને કહા કે, "મુઝે ઉમ્મીદ હે કે મેં ઈસ જિહાદમેં શહીદ હો જાઉંગા, આગે જૈસે આપકી મર્ઝી." આપ રૂખ્સત હો કર ખાલિદ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ બિન સઈદકે પાસ આ ગઈ. શબે સુહાગકે બા'દ સુબ્હ હઝરત ખાલિદ રદિયલ્લાહુ તઆલા

અન્હુને વલીમા કિયા. વલીમેસે ફારિગ ભી નહીં હૂએ થે કે, રૂમી ફૌજ આ ગઈ ઔર ખૂનરેઝ લડાઈ શુરૂઅ હો ગઈ. જિસ્મેં હઝરત ખાલિદ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ વાકિઈ શહીદ હો ગએ.

ફિર ઉમ્મે હકીમ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હા ઉસી ખેમેંકી એક ચોબ ઉખાળી જિસ્મેં ઉન્હોંને શબે ઝુફાફ ગુઝારી થી. ઉસી લકળીસે કિતાલ શુરૂઅ કિયા ઔર બહાદૂરીકે વહ જોહર દિખાએ કે, મર્દ ભી આજિઝ આ ગએ. ઉન્હોંને ઈસ લકળીસે સાત રૂમિયોંકો કત્લ કિયા ઔર મુસલમાનોંકો ફતહ હૂઈ.

હબીબા બિન્તે હાશિમ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાકે જિહાદી કારનામે

આપ ઈસ્લામકે એક માયએ નાઝ સિપહ સાલાર હાશિમ બિન ઉતબા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકી સાહિબઝાદી થી. સોલહ સાલકી ઉમ્રમેં આપકી શાદી હૂઈ. લેકિન ચંદ સાલ બા'દ હી બેવહ હો ગઈ. આપને અપની બાકી સારી ઝિંદગી ઈસ્લામકે લિએ વક્ફ કર દી ઔર બહુતસી જંગોંમેં હિસ્સા લિયા. અકસર મા'ર્કોમેં અઝીમુશ્શાન કારનામે સરઅંજામ દીએ.

એક મર્તબા ઈરાનકે આતિશપરસ્તોંને મિલ કર યહ તૈ કિયા કે, એક મર્તબા પૂરા ઝોર લગા કર ઈરાનકી ઈસ્લામી હુકૂમતકો ખત્મ કર દિયા જાએ. લિહાઝા મા'રિકા કારઝાર ગર્મ હુવા. મુસલમાનોંકી ફૌજકી કિયાદત આપકે વાલિદ હાશિમ બિન ઉતબા કર રહે થે. ઉન્કે સાથ આપ ભી દાદેશુજાઅત દે રહી થી.

દોરાને જંગ આપ બાર બાર યહ ના'રા લગાતી "મર્દાને સફે શિકન ! બળ્હે ચલો. ફતહ તુમ્હારી મુન્તઝિર હે." ઈસ ના'રેને ઈસ્લામી લશ્કરમેં જોશો વલ્વલા પૈદા કર દિયા. આપ ખૂદ ઐસી બહાદૂરીસે લળી કે, ઈરાની લશ્કરમેં તહલ્કા બર્પા કર દિયા. આખિરકાર આપ લળતે લળતે ઘોળેસે ગિર કર ઝખ્મી હો ગઈ. આપકે વાલિદને ચાહા કે આપ કુછ આરામ કર લે લેકિન આપને મંઝૂર ન કિયા ઔર બરાબર લળતી રહી. જબ બાપને બાર બાર ઈસ્રાર કિયા તો આપને કહા :–

"અબ્બા જાન ! મુઝે ઈસ સઆદતસે મહરૂમ ન કરેં. યૂં તો ઈસ્લામકી હર ચીઝ મુઝે અઝીઝ હે લેકિન શોહરકી વફાતકે બા'દ મેરી યહી તમન્ના રહ ગઈ હે કે ઈસ્લામકી ખાતિર લળતે લળતે શહીદ હો જાઉં ઔર અપને શોહરસે જા મિલૂં.

આખિરકાર મુસલમાનોંકો ફતહ હૂઈ. બા'દમેં આરમેનિયાંકી જંગમેં આપ બઝાતે ખૂદ એક દસ્તેકી કમાન કર રહી થી. ચુનાંચે આ'લા જંગી કાબીલિયતકે બિના પર મુખ્તસર અર્સેમેં આરમેનિયાંકા પૂરા ઈલાકા ફતહ કર લિયા. ઉસી અષ્નામેં બલ્ખમેં દુશ્મનકા એક બળા લશ્કર મુસલમાનોંકે મુકાબલેકે લિએ જમા હુવા. ઈત્તિલાઅ મિલ્તે હી હાશિમ બિન ઉત્બા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ આપકો લે કર બલ્ખ જા પહુંચે. ઘમસાનકી જંગ હૂઈ ઔર અઝીમુશ્શાન ફતહ મુસલમાનોંકા મુકદર બની.

ઈસ મા'કેકે બા'દ ફર્ગાનાકા મા'રિકા પેશ આયા ઉસ્મેં એક મૌકે પર આપ બૂરી તરહ દુશ્મનોંમેં ઘિર ગઈ આપકે સાથ સિર્ફ ચારસો જાંબાઝ થે. યહ એક ઐસા નાઝૂક મૌકા થા

જબકે બળે બળે જાં બાઝ ભી ગબરા જાતે હૈં લેકિન આપ મુત્લક ન ગબરાઈ ઔર મુટ્ઠી ભર જાં બાઝોંકે સાથ તલ્વાર ચલાતી દુશ્મનોંકે લશ્કરકો ચીરતી સાફ બચ કર નિકલ ગઈ ઔર પલટ કર ઐસા સખ્ત હમ્લા કિયા કે દુશ્મનોંકે કદમ ઉખળ ગએ.

માઓંકા અઝ્મો હોસ્લા

ઈસ્લામી તારીખ પર નઝર ડાલી જાએ તો કિત્ની હી ઐસી સાબિર માઓંકા તઝકરા મિલેગા જિન્હોંને અપને બેટોંકો દુલ્હા બના કર મૈદાને કારઝારમેં ઉતારા ઔર જિહાદ પર ભેજતે વક્ત ઉન્કો તાકીદ કી "કે બેટે ! પીઠ ફેર કર આઓગે તો દૂધ ન બખ્શૂંગી. કટ જાના, શહીદ હો જાના, લેકિન મૈદાનસે મુંહ ન મોળના. અગર તુમ શહીદ હો જાઓંગે તો મૈં તુમ પર ફખ્ર કરૂંગી ઔર બુઝદિલી દિખાઓંગે તો મૈં શરમિંદા હો જાઉંગી."

ઐસી હી ચંદ એક માઓંકા ઝિક્ર બતોરે મિષાલ કિયા જાતા હે.

હઝરત ખન્સાઅ બિન્તે અમ્ર રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાકા જઝબએ જિહાદ

સય્યિદના ઉમરે ફારૂક રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકે અહદે ખિલાફતમેં જંગે કાદસિયાકા શુમાર નિહાયત ખૂનરેઝ ઔર ફેસ્લાકુન જંગોંમેં હોતા હે. ઈસ લળાઈમેં સલ્તનતે ઈરાનને અપને દો લાખ તજર્બાકાર જંગજૂ મુસલમાનોંકે મુકાબલેમેં લા ખળે કિએ. દૂસ્રી તરફ મુજાહિદીને ઈસ્લામકી તા'દાદ તીસ ઔર ચાલીસ હઝારકે દરમિયાન થી. બા'ઝ મુજાહિદીનકે સાથ ઉન્કે અહલો અયાલ ભી જિહાદમેં હિસ્સા લેનેકે લિએ આએ

હૂએ થે. ઈસ મૌકે પર એક ઝઈફુલઉમ્ર ખાતૂન હઝરત ખન્સાઅ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હા અપને ચાર જવાનુલઉમ્ર બેટોંકે સાથ મૈદાને જંગમેં મૌજૂદ થી. નમાઝે ઈશાકે બા'દ ઈસ બુઝુર્ગ ખાતૂનને અપને ચારોં બેટોંકો સામને બિઠા કર ફર્માયા.

"મેરે બચ્ચોં ! તુમ અપની ખૂશીસે ઈસ્લામ લાએ હો ઔર તુમને અપની ખૂશીસે હિજરત કી. ઉસ ઝાતે પાકકી કસમ જિસ્કે સિવા કોઈ મા'બૂદ નહીં હે, જિસ તરહ તુમ એક માંકે પેટસે પૈદા હૂએ ઉસી તરહ તુમ એક બાપકી ઔલાદ હો. ન તો મૈંને તુમ્હારે મામૂકો રૂસ્વા કિયા, ન હીં તુમ્હારે બાપકે સાથ ખયાનત કી. તુમ્હારા નસબ બેઐબ હે ઔર તુમ્હારા હસબ બેદાગ હે. ખૂબ સમઝ લો કે, જિહાદે ફી સબીલિલ્લાહસે બળ્હ કર કોઈ કારે ષવાબ નહીં. આખિરતકી દાઈમી ઝિંદગી દુન્યાકી ફાની ઝિંદગીસે કહીં ઝિયાદા બેહતર હે. અલ્લાહ તઆલાકા ફર્માન હે,

يا ايها الذين امنوا وصابروا ورابطوا واتقو الله لعلكم تفلحون.

(એ મો'મિનો ! અપને ફર્ઝે મન્સબી પર મર મિટો ઔર દૂસ્રોંકો મર મિટનેકી તલ્કીન કરતે રહો. આપસમેં જુળે રહો, અલ્લાહ તઆલાસે ડરતે રહના તાકે અપની મુરાદ હાસિલ કર સકો.)

કલ જબ જિહાદ શુરૂઅ હો તો તુમ્હેં ચાહિએ કે, અલ્લાહ તઆલાસે મદદ માંગતે હૂએ દુશ્મનોં પર ટૂટ પળો. જબ તુમ દેખો, કે લળાઈકા તન્નૂર ખૂબ ગર્મ હો ગયા ઔર શો'લે ભળકને લગે તો તુમ કુફ્ફારકી સફોંમેં ઘુસ જાના ઔર રાહે હકમેં તલ્વારકે ઝોહર દિખાના. હો સકે તો દુશ્મનકે સિપહ સાલાર

પર ટૂટ પળના. અગર કામિયાબ રહે તો બેહતર ઔર અગર શહાદત નસીબ હૂઈ તો ઉસ્સે બેહતર, કે આખિરતકી ફઝીલતકે મુસ્તહિક બનોગે."

ચારોં બેટોંને કહા "એ માદરે મોહતરમ ! ઈન્શાઅલ્લાહ હમ આપકી તવક્કુઆત પર પૂરે ઉતરેંગે, આપ હમેં ચટ્ટાનકી તરહ ષાબિત કદમ પાએંગી." સુબ્હ જબ મૈદાને કારઝારમેં પહુંચે તો ઈસ ખાતૂનકે ચારોં બેટોંને અપને ઘોળોંકી બાગેં ખીંચી ઔર મેદાને જંગમેં કૂદ ગએ. ઉસ બુઝુર્ગ ખાતૂનકે ચેહરે પર અજીબ કિસ્મકા જલાલ થા. અપને ફરઝંદોંકો જિહાદમેં ભેજ કર ઉસને બારગાહે ઈલાહીમેં દામન ફૈલા કર યૂં દુઆ કી,

"ઈલાહી મેરી મતાએ અઝીઝ તો યહી કુછ થી. મૈંને સબ કુછ તેરે સુપુર્દ કર દિયા. કબૂલ ફર્મા લે."

ચારોં બેટેં મૈદાને જંગમેં ઐસી શુજાઅત ઔર બહાદુરીસે લળે કે, કુફ્ફારકો ગાજર મૂલીકી તરહ કાટતે રહે. બિલ્આખિર દુશ્મનકે નર્ગેમેં આ કર શહીદ હો ગએ. જબ ઈસ બુઝુર્ગ ખાતૂનકો ઉન્કી શહાદતકી ખબર મિલી તો સજદેમેં ગિર ગઈ ઔર ઝુબાનસે યહ અલ્ફાઝ નિકલે,

"ઉસ અલ્લાહકા શુક્ર હે જિસ્ને મુજે અપને બેટોંકી શહાદતસે મુશર્રફ ફર્માયા. બારી તઆલાસે ઉમ્મીદ હે કે વહ કિયામતકે દિન મુઝે ઈન શહીદોંકે સાથ અપને સાયએ રહમતમેં જગહ અતા ફર્માએગા."

તસ્લીમો રઝા ઔર સબ્રો તહમ્મુલકા ઐસા મુઝાહરા અપની મિષાલ આપ હે.

હઝરત અસ્માઅ બિન્તે અબીબક્ર રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાકી બહાદૂરી

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઝુબૈર રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ બળે આલિમ ઔર બળે ફકીહ થે. હઝરત ઝુબૈર રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ જો અશરએ મુબશ્શરામેંસે હૈં. ઉન્કે ઔર સય્યિદા અસ્માઅ બિન્તે અબીબક્ર રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાકે બેટે થે. સય્યિદા આઈશા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાકે સગે ભાંજે થે. અબ્દુલ્લાહ બિન ઝુબૈર રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુને જબ દેખા કે, અબ્દુલમલિક બિન મર્વાનકી હુકૂમત નહજે નુબુવ્વતસે હટ ગઈ હે. તો ઉન્હોંને હુકૂમતે વક્તસે મુકાબલા કિયા. ગવર્નર હજ્જાજ બિન યુસૂફ ષકફીસે મુકાબલા હુવા. બિલ્આખિર અબ્દુલ્લાહ બિન ઝુબૈર રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ શહીદ હૂએ. હજ્જાજને અબ્દુલ્લાહ બિન ઝુબૈર રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકો ફાંસી પર લટકા દિયા ઔર કહા કે, "જબ તક ઉન્કી માં સિફારિશ નહીં કરેગી ઉન્હેં ફાંસીસે નહીં ઉતારૂંગા." અબ્દુલ્લાહ બિન ઝુબૈર રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ, સહાબી ઈબ્ને સહાબી ઈબ્ને સહાબિયા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુમ હૈં. લોગોંસે યહ મંઝર દેખા નહીં જાતા થા. લોગ ઉન્કી લાશ લટકતી દેખ કર તળપ તળપ કર રોતે થે. મજબૂર હો કર ઉન્કી વાલિદહકે પાસ આએ ઔર કહા "ખુદાકે લિએ હમ પર રહમ ખાઈએ. આપકી હિમ્મતમેં તો કોઈ ફર્ક નહીં. કોઈ ફકરા ઐસા કહ દીજિએ જિસ્સે હમ યહ તકલીફ, વેહ મંઝર દેનેસે બચ જાએં." અલ્લાહકી ઈસ શેરનીને કહા :-

الم یان لھذا لفاسر ان یترجل (કયા ઉસ સવારકે લિએ

અભી વક્ત નહીં આયા કે વહ પૈદલ હો જાએ) હજ્જાજ ભી ઈન્તિઝારમેં થા ઉસ્કો ભી લઅનત પળ રહી થી ઉસ્ને ઉસીકો બહાના બના કર લાશ ઉતારનેકા હુક્મ દે દિયા. ઈસ વાકિએસે અંદાઝહ હોતા હે કે ઉસ વક્તકી માઓંમેં કિત્ની શુજાઅત, બહાદૂરી ઔર ઈસ્તિકામત હોતી થી કે, ઉન્કે પાએ ઈસ્તિકામતમેં કોઈ ફર્ક નહીં આતા થા.

બેહતરીન તોહફા

અબૂ કુદામા શામી એક મુજાહિદ થે ઔર રૂમિયોંકે ખિલાફ જંગોંમેં બહુત જોશો જઝબેકે સાથ હિસ્સા લિયા. એક દિન મસ્જિદે નબવીમેં બેઠે હૂએ અપને સાથિયોંકો અપની જિહાદી ઝિંદગીકા એક અજીબો ગરીબ વાકિઆ સુનાને લગે.

કહતે હૈં કે "એક બાર મૈં 'રૂક્કા' નામી શહરમેં ઊંટ ખરીદને ગયા તાકે, ઉસ પર અપના અસ્લિહા લાદ સકૂં. એક દિન વહાં બેઠા હુવા થા કે, એક ઔરત મેરે પાસ આઈ ઔર કહને લગી : એ અબૂ કુદામા ! મા'લૂમ હુવા કે આપ જિહાદમેં જા રહે હૈં ઔર લોગોંકો ભી જિહાદકી દા'વતોં તર્ગીબ દેતે હૈં. અલ્લાહ તઆલાને મુઝે ઐસે બાલ અતા કિએ હૈં જો ઔર કિસી ઔરતકો અતા નહીં ફર્માએ. મૈંને ઈન બાલોંકો કાટ કર એક રસ્સી બનાઈ હૈં. ઉસ પર અછૂછી તરહ મિટ્ટી મલ દી હે, તાકે ઈન બાલોંકો કોઈ દેખ ન સકે. મેરી તમન્ના હે કે આપ મેરે બાલોંકી ઈસ રસ્સીકો અપને સાથ લે જાએં ઔર કિસી ઝરૂરતમંદ મુજાહિદકો દે દેં તાકે, વહ ઈસ્કો અપને ઘોળેકી લગામોંકે તૌર પર ઈસ્તિઅમાલ કર લે. ફિર કહને લગી મૈં એક બેવહ ઔરત હૂં, મેરા ખાવિંદ ઔર ખાનદાન સબ

અલ્લાહકી રાહમેં શહીદ હો ચૂકે હૈં. અગર મુઝે જિહાદ કરનેકી ઈજાઝત હોતી તો મેં ભી શરીક હોતી. મેરે શહીદ ખાવિંદને અપને પીછે એક લળકા ભી છોળા હે જો આલિમ હૈં, ઘૂળ સવારી, તીરંદાઝીકા માહિર ઔર ખૂબ સૂરત નૌજવાન હૈં. વહ રાતોંકો કિયામ કરતા હે ઔર દિનકો રોઝા રખતા હે. ઈસ્કી ઉમ્ર પંદરહ સાલ હે, અભી વહ અપને વાલિદકી છોળી હૂઈ ઝમીનોં પર ગયા હુવા હે, આપકે જાનેસે પહલે આ ગયા તો ઉસે ભી સાથ લેતે જાના. મેં ઉસે અલ્લાહ તઆલાકે હુઝૂર બતોરે હદિયા આપકે સાથ મૈદાને જિહાદમેં ભેજના ચાહતી હૂં. મેં આપકો ઈસ્લામકી હુર્મતકા વાસ્તા દેતી હૂં કે, મેરી યહ તમન્ના ઝરૂર પૂરી કર દેં.

અબૂ કુદામા કહતે હૈં કે, મૈંને ઈસ્સે વહ રસ્સી લે લી ઔર અપને સામાનમેં રખ લી ઔર અપને રૂફકાઅ (દોસ્તોં) સમેત 'રૂક્કા'સે રવાના હુવા. હમને અભી થોળા હી ફ઼ાસ્લા તે કિયા થા કે, ઉસ્કા લળકા ઘોળે પર સવાર હમસે આન મિલા. વહ આ કર મુઝે મિલા ઔર કહને લગા કે "મેં અપને વાલિદકા ઈન્તિકામ લેનેકે લિએ નિકલા હૂં. વહ અલ્લાહકી રાહમેં શહીદ હો ચૂકે હૈં. ઉમ્મીદ કરતા હૂં કે અલ્લાહ મુઝે ભી ઉન્કી તરહ કબૂલ કર લેગા." મૈંને કહા કે "બેટા ! તુમ અભી છોટે હો. અભી તુમ અપની વાલિદહકી ખિદમત કરકે જન્નત હાસિલ કરો." ઉસ્ને કહા કે "ચચાજાન ! મેરી વાલિદહ હી ને તો મુઝે ભેજા હે. મેં આપકો અલ્લાહકા વાસ્તા દેતા હૂં મુઝે જિહાદસે મહરૂમ ન કરે. મેં ઈન્શાઅલ્લાહ શહીદ ઈબ્ને શહીદ બનૂંગા. મેરી વાલિદહને મુઝે કસમ દી હે કે, મેં વાપસ લોટ કર ઉસ્કે

પાસ ન જાઉં. ઉન્હોંને મુઝે કહા હે "મેરે બેટે ! કાફિરોંસે ડટ કર સાબિત કદમીકે સાથ લળના ઔર અપની જાન અલ્લાહ તઆલાકો પેશ કરના. અલ્લાહ તઆલાકે કુર્બકી જુસ્તજૂ કરના ઔર અપને શહીદ વાલિદ ઔર મામૂ સાહિબાનકે સાથ જન્નતમેં મિલ્નેકી કોશિશ કરના. અલ્લાહ તઆલા તુમ્હેં શહાદતકી નેઅમત નસીબ ફર્માએં તો ફિર કિયામતકે દિન મેરી શફાઅત કરના ક્યૂંકે મુઝે મા'લૂમ હુવા હે કે શહીદ કિયામતકે દિન અપને સત્તર અહલે ખાના ઔર સત્તર પળોસિયોંકી શફાઅત કરેગા." ફિર મેરી માંને મુઝે સીનેસે લગા કર ભીંચા ઔર અપના રૂખ આસ્માનકી તરફ કરકે કહા : એ અલ્લાહ ! એ મેરે માલિક ! યહ મેરા બચ્ચા હે. મેરે દિલકા ફૂલ, કલેજેકા ટુકળા હે. મેં ઈસે તેરે સુપુર્દ કર રહી હૂં. ઉસે અપને વાલિદકે કરીબ કર દો."

અબૂ કુદામા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ કહતે હેં કે, ઉસ્કી બાતેં સુન કર ઔર ઉસ્કી વાલિદહકા જઝબા દેખ કર મેં રોયા ઔર ઉસ્કો અપને સાથ લે લિયા. ચલ્તે ચલ્તે હમ દુશ્મનકે ઈલાકેકે કરીબ પહુંચ ગએ. હત્તા કે એક દિન દુશ્મનકા ટિડ્ડી દલ લશ્કર હમારે બિલ્કુલ સામને આ ગયા. હમમેંસે સબસે પહલે ઉસી નૌજવાનને હમલા કિયા ઔર દુશ્મનોંકો ખૂબ કત્લ કિયા ઔર ઉસ્કે જથ્થેકો ઉસ્ને તોળ દિયા ઔર ઉન્કી સફોંમેં અંદર તક ઘુસતા ચલા ગયા. મેંને ઉસે ઈસ તરહ લળતે દેખા તો ઉસ્કે કરીબ આ કર ઉસ્કે ઘોળેકી લગામ પકળ લી ઔર કહા "એ લળકે ! અભી તુમ બચ્ચે હો લળાઈકે ગરોંસે નાવાકિફ હો. ઈસ લિએ પીછે વાપસ ચલો ઔર ઈસ તરહ દુશ્મનકે

દરમિયાનમેં ન ઘૂસો.'' ઉસ્ને કહા ''ચચાજાન ! આપને કુર્આનકી વહ આયત નહીં સુની (એ ઈમાનવાલોં ! જબ તુમ કાફિરોંસે મૈદાને જંગમેં લળો તો પીઠ ન ફેરો.) એ ચચાજાન ! આપ ચાહતે હૈં કે મૈં પીછે હટ કર દોઝખવાલોંમેંસે હો જાઉં.'' અભી હમ બાતેં કર રહે થે કે, દુશ્મનને હમ દોનોં પર અચાનક હમ્લા કિયા ઔર હમ દોનોંકે દરમિયાન હાઈલ હો ગએ. હર શખ્સ અપને તૌર પર લળાઈમેં લગ ગયા.

ઉસ દિન બહુતસે મુસલામન શહીદ હૂએ. જબ લળાઈ થમી તો મકતૂલોંકી તા'દાદ ગિનનેમેં નહીં આ રહી થી. મૈં અપને ઘોળે પર મકતૂલીનકે દરમિયાન ઘૂમને લગા. ઉન્કા ખૂન જમીન પર બહ રહા થા ઔર ખૂન, મિટ્ટીકી વજહસે ઉન્કે ચેહરે પેહચાને નહીં જા રહે થે. અભી મૈં ઘૂમ હી રહા થા કે મૈંને ઉસી નૌજવાનકો ઘોળેકે સુમ્મોંકે દરમ્યાન મિટ્ટી ઔર ખૂનમેં તળપતે દેખા. વહ ઝખ્મી હાલતમેં મુસલમાનોંસે કહ રહા થા કે, ''મેરે ચચા અબૂ કુદામાકો મેરે પાસ ભેજ દો.'' મૈં આગે બળ્હ કર ઉસ્કે પાસ પહુંચ ગયા, ખૂન, મિટ્ટી ઔર ઘોળોંકે સુમ્મોંકે નીચે રોંદે જાનેકી વજહસે ઉસ્કા ચેહરા પેહચાના નહીં જા રહા થા. મૈંને ઉસ્કો અપની ગોદમેં લે કર ઉસ્કે ચેહરેસે ખૂન ઔર ગુબાર સાફ કિયા. ઉસ્ને કહા ''ચચાજાન ! મુઝે સાફ ન કરેં તાકે, મૈં ઈસી હાલમેં અપને અલ્લાહસે મુલાકાત કરૂં. એક હૂર ઐન મેરે સિર્હાને ખળી હે ઔર કહ રહી હે કે જલ્દી કીજિએ મૈં બહુત મુશ્તાક હૂં.''

''ચચાજાન ! જબ આપ વાપસ જાએં તો મેરે યહ ખૂનઆલૂદ કપળે મેરી માંકો દે દેં તાકે ઉસે પતા ચલ જાએ કે

મૈંને ઉસ્કી વસિય્યતકો પૂરા કિયા ઔર બુઝદિલી નહીં દિખાઈ. ઉસે મેરા સલામ દીજીએગા ઔર કહિએગા કે અલ્લાહ તઆલાને તોહફા કબૂલ કર લિયા હે. મેરી એક છોટી બહન હે ઉસ્કી ઉમ્ર દસ સાલ હે. વહ મુઝસે બહુત મુહબ્બત કરતી થી ઔર મેરા બહુત ખ્યાલ કરતી થી, વહ આપસે મિલે તો ઉસે મેરા સલામ દીજીએગા ઔર કહીએગા કે તુમ્હારે ભાઈને કહા હે, "પ્યારી બહન અબ કિયામત તક અલ્લાહ તુમ્હારા નિગહબાન હે." ફિર વહ મુસ્કુરાયા કલિમએ શહાદત પળ્હા ઉન્હીં અલ્ફાઝકે સાથ ઉસ્ને જાન, જાન આફરીંકે સુપુર્દ કર દી હમને ઉસે દફન કર દિયા.

જબ હમ લળાઈસે વાપસ હૂએ તો રૂક્કા શહર ભી આએ ઔર મેં સીધા ઉસ નૌજવાનકે ઘર ગયા. મૈંને દેખા એક ખૂબ સૂરત બચ્ચી જો શકલમેં ઉસ નૌજવાન જૈસી થી. દરવાઝેમેં ખળી થી ઔર જિહાદસે આનેવાલે હર શખ્સસે અપને ભાઈકે બારેમેં પૂછતી, વહ કહતે હમ તુમ્હારે ભાઈકો નહીં જાન્તે. જબ મેં ઉસ્કે પાસ પહુંચા તો મુઝસે ભી ઉસ્ને પૂછા કે, "આપ કહાંસે આએ હેં ?" મૈંને કહા "જિહાદસે." વહ રોતે હૂએ કહને લગી કે "ક્યા હો ગયા ? સારે લોગ આ રહે હેં મેરા ભાઈ અભી તક નહીં આયા." મૈંને કહા બેટી ઝરા અપની અમ્મીકો બતાઓ "અબૂકુદામા આએ હેં. મેરી આવાઝ સુન કર વહ ખાતૂન આ ગઈ. સલામકે બા'દ કહને લગી અબૂકુદામા ખૂશ ખબરી દેને આએ હો યા તઅઝિયત કરને" મૈંને પૂછા "ક્યા મતલબ ?" વહ કહને લગી અગર મેરા બેટા વાપસ આ ગયા હે તો મુઝસે તઅઝિયત કરો ઔર અગર શહીદ હો

ગયા હે તો ફિર તુમ મુઝે ખૂશ ખબરી સુનાનેવાલે હો. મૈંને કહા "ખૂશ હો જાઓ, અલ્લાહ તઆલાને તુમ્હારા તોહફા કબૂલ કર લિયા હે." વહ રોને લગી ઔર કહને લગી ક્યા વાકિઈ કબૂલ કર લિયા હે ?" મૈંને કહા હાં. વહ કહને લગી, "તમામ તા'રીફેં ઉસ અલ્લાહ તઆલાકે લિએ હૈં જિસ્ને ઉસે મેરે લિએ આખિરતકા ઝખિરા બનાયા. ફિર મૈંને બચ્ચીસે કહા "બેટી ! તુમ્હારે ભાઈને તુમ્હેં સલામ કહા થા ઔર કહા થા, મેરે બા'દ તુમ્હારા અલ્લાહ નિગહબાન હૈં." યહ સુન કર બચ્ચીને ચીખ મારી ઔર બેહોશ હો કર ગિર ગઈ. થોળી દેર બા'દ મૈંને ઉસે બુલાયા તો ઉસ્કી રૂહ પર્વાઝ કર ચુકી થી. મૈંને ઉસ નૌજવાનકે કપળે ઉસ્કી વાલિદહકે સુપુર્દ કિએ ઔર મૈં ઉસ નૌજવાન બચ્ચીકે ઈન્તિકાલ પર સદમે ઔર ઈસ ઔરતકે સબ્રો ઈસ્તિકલાલ પર તઅજ્જુબ કરતે હૂએ વાપસ આ ગયા.

અમ્માં ઝરઉનાકા જઝબએ જિહાદ

અમ્મા ઝરઉના મશ્હૂર અફગાન હુક્મરાન અહમદશાહ અબ્દાલીકી વાલિદહ મોહતરમા થી. વહ બળી દીનદાર ઔર દીનદાર ખાતૂન થી. દિલમેં ઈસ્લામકે લિએ મુહબ્બત ઔર દર્દ રખતી થી. જબ હિંદુસ્તાનમેં મિર્હટોંને ગલ્બા હાસિલ કર લિયા ઔર વહ બળ્હતે બળ્હતે અટક તક આ ગએ તો કંદહારમેં મુકીમ અહમદ શાહ અબદાલીને એક દિન જર્ગા (મજ્મા) તલબ કિયા. બાહમી સલાહ મશ્વરેકે બા'દ તૈ પાયા કે, દુશ્મનસે મુદાફઅતકે લિએ કંદહારમેં એક મઝબૂત કિલ્આ તા'મીર કિયા જાએ. અભી જિર્ગાકી કારવાઈ જારી થી કે અંદર ઝનાનખાનેસે અહમદ શાહ અબદાલીકા બુલાવા આ ગયા.

અહમદ શાહ અબ્દાલી ઉઠ કર અંદર ગએ તો ઉન્કી વાલિદહ મોહતરમા ગુસ્સેમેં ખળી થી. ઉસ્ને અહમદ શાહકો દેખ કર નારાઝીકા ઈઝહાર કિયા. અહમદ શાહ હેરાનો પરેશાન હો ગયા. ઉસ્ને પૂછા કે "અમ્મા ખેરિયત તો હે ? આપ કિસ બાત પર નારાઝ હે ?" અમ્માને ગુસ્સેસે કાંપતી હૂઈ આવાઝમેં કહા,

"કાશ મેં તુજ જૈસે બેટેકો જનમ હી ન દેતી. કાશ ! મેં તુઝે અપના દૂધ ન પિલાતી. ક્યા ઈસ દિનકે લિએ તુઝે પાલા પોસા થા કે હિંદુસ્તાનકે મિર્હટોંકે ખૌફસે તુમ કંદહારમેં એક કિલ્આ તઅમીર કરનેકી બાત કર રહે હો, તાકે તુમ ઈસ કિલ્એમેં મિર્હટોંસે છુપ સકો. તુમ્હેં તો ચાહિએ થા કે, યહાંસે હિંદુસ્તાન જાતે ઔર મિર્હટોંકી કમર તોળ કર વાપસ આતે."

અહમદ શાહને સર ઝૂકા કર કહા "અમ્મા મેં મુઆફી માંગતા હૂં ઈન્શાઅલ્લાહ આપકી ખ્વાહિશ પૂરી કરૂંગા."

ઉસ્કે બા'દ અહમદ શાહ અબદાલી મિર્હટોંકી સર્કોબીકે લિએ હિંદુસ્તાન રવાના હૂએ ઔર ઉન્સે કઈ જંગે લળીં. બિલ્આખિર પાનીપતકી જંગમેં મિર્હટોંકી ઐસી કમર તોળી કે વહ ફિર સર ઉઠાનેકે કાબિલ ન રહે.

એક ખાતૂનકી હમિય્યતે ઈસ્લામી

અહમદ શાહ અબ્દાલી જબ પાનીપતકી જંગકે લિએ હિંદુસ્તાનકી તરફ ચલા તો એક અફગાન સિપાહીને ભી જિહાદકા ઈરાદા કિયા ઔર બીવી બચ્ચોંસે રૂખ્સત હો કર લશ્કરમેં શામિલ હો ગયા. એક તવીલ અર્સે તક મિર્હટોંકે ખિલાફ જંગ હોતી રહી આખિર કાર કામિયાબીકે સાથ લશ્કર

વાપસ હુવા. અપને વતન કંદહારમેં દાખિલ હોનેસે પહલે લશ્કરને કહીં તીન દિનકે લિએ પળાવ કિયા. અબ ઈસ સિપાહીકે દિલમેં અપને બીવી બચ્ચોંકી મુહબ્બતને જોશ મારા ઔર વહ મઝીદ તાખીરકે કિસી હુકમકો બર્દાશ્ત ન કર સકા. ઉસ્ને સોચા કે, મેં જિહાદકે લિએ નિકલા થા ઔર ઈસ્મેં કામ્યાબી ભી હો ગઈ, અબ મેં ક્યૂં યહાં ઠહરૂં, લિહાઝા ખામોશીસે ચલા જાતા હૂં ઔર બીવી બચ્ચોંસે મિલ કર શાહી લશ્કરકે શહરમેં દાખિલ હોનેસે પહલે દુબારા ઉસ્મેં આન મિલૂંગા.

સિપાહી ઘર પહુંચા તો બચ્ચોંકો ખૂબ ભીંચ ભીંચ કર પ્યાર કિયા. ઈત્નેમેં બીવી ભી આ ગઈ તો વહ ઉસે દેખ કર હેરાન રહ ગઈ. ઉસ્કે ઝહનમેં થા કે શોહર યા તો શહીદ હોગા, યા લશ્કરકે સાથ ફતહકે ફરેરે લહરાતે હુવા આએગા. લેકિન યહાં તો લશ્કરકી દૂર દૂર તક કોઈ ખબર નહીં થી. ઉસ્ને બજાએ મુસર્રત ઔર શાદમાનીકા ઈઝહાર કરનેકે ગુસ્સેસે કહા "અહમદ શાહ બાબા ઔર શાહી લશ્કર કહાં હે ? ઔર જિસ મકસદકે લિએ તુમ હિંદુસ્તાન ગએ થે ઉસ્કા ક્યા બના ?"

શોહરને જવાબ દિયા "કાફિરોંકો શિકસ્તે ફાશ હૂઈ હે. શાહી લશ્કર ફતહકે ફરેરે લહરાતા વતન વાપસ આ રહા હે ઔર કંદહારસે સિર્ફ દો મંઝિલ પર હે. મેં અપને અહલો અયાલકી મુહબ્બતસે મજબૂર હો કર જલ્દી યહાં આ ગયા હૂં."

બીવીને કહા કે, "મુઝે કેસે યકીન આએ કે તુમ જો કહ રહે હો દુરૂસ્ત હે. જો ભી તુમ્હેં દેખેગા વહ તો યહી સમઝેગા

કે, તુમ જિહાદસે ભાગ આએ હો.'' શોહરને કહા ''ઉસ્મેં શુબાહકી કોનસી બાત હે, શાહી લશ્કર દો દિન બા'દ પહુંચ હી જાએગા.''

બીવી કહને લગી ''અગર યહ સચ હે. તો અભી વાપસ ચલે જાઓ ઔર શાહી લશ્કરકે સાથ હી વાપસ આના. જબ તક અહમદ શાહ બાબાકા લશ્કર કંદહાર નહીં પહુંચ જાતા મેં તુમ્હારી શકલ દેખનેકી ભી રવાદાર નહીં.''

અગર્ચે સિપાહીને બહુત કહા કે, ''એક દિન ઘરમેં ઠહર કર ચલા જાઉંગા'' લેકિન બાહમિય્યત બીવીને સાફ કહ દિયા કે, ''મેં તુમ્હેં એક લમ્હા ભી ઘરમેં રહનેકી ઈજાઝત નહીં દેતી. મજબૂરન શોહર ઉઠા ઔર શાહી લશ્કરકી તરફ રવાના હો ગયા. લશ્કરમેં પહુંચા તો બિલા ઈજાઝત લશ્કરસે નિકલનેકે જુર્મમેં ગિરફતાર કરકે અહમદ શાહકે સામને પેશ કર દિયા ગયા. અહમદ શાહ અબ્દાલીને વજહ પૂછી તો ઉસ્ને અપને જાને ઔર આનેકી સારી કહાની સુના દી. અહમદ શાહ અબ્દાલી અપને વતનકી એક બેટીકી ગૈરતો હમિય્યતકા હાલ સુન કર બહુત ખૂશ હુવા. ઉસ સિપાહીકો તો સચ બોલનેકી બિના પર ફૌરન છોળ દિયા ઔર કંદહાર પહુંચ કર ઉસ સિપાહીકી બીવીકો ઈન્આમો ઈકરામસે નવાઝા.

યહ પહલે વક્તોંમેં હમારી મુસલમાન માઓં બહનોં ઔર બીવિયોંકા હાલ થા કે, વહ દીની ઔર મિલ્લી જઝબાતમેં મર્દોંસે ભી આગે નિકલ જાતી થી. જબકે આજકી ઔરતેં મર્દોંકે પાંવકી ઝંજીર બન જાતી હે.

માઝી કરીબકી ખવાતીનમેં જઝબએ જિહાદ

અલ્લાહ રબ્બુલઈઝ્ઝતકે નામ પર જાન કુર્બાન કરનેકી તમન્ના જિસ તરહ મર્દોંકે દિલમેં ગુદગુદી કરતી હે, ઉસી તરહ ખવાતીનકે દિલોંકો ભી તળપાતી હે. માઝી બઈદકી ખવાતીનને જિહાદમેં જો કારનામે સરઅંજામ દીએ ઉસ્કી ચંદ ઝલ્કિયાં પેશ કી જા ચુકી હે. માઝીએ કરીબકી ખવાતીન ભી ઈસ જઝબેસે સરશાર નઝર આતી હે. હઝરત મૌલાના સય્યિદ અબૂલ્હસન અલી નદવી લિખતે હેં :

"હમારે ખાનદાનમેં એક બહુત અછ્છા દસ્તૂર થા કે, જહાં કહીં કોઈ ગમનાક વાકિઆ પેશ આતા લોગોંકે દિલ દુખે હૂએ હોતે યા કોઈ પરેશાનીકી બાત હોતી તો 'સમ્સામુલ્ઈસ્લામ' સુની જાતી. યહ મશ્હૂર મુઅર્રિખ વાકિદીકી કિતાબ 'ફુતૂહુશ્શામ'કા પચ્ચીસ હઝાર અશ્આર પર મુશ્તમિલ મજમુઆ હેં. યહ હમારે ખાનદાનકે એક બુઝુર્ગ ઔર મેરે વાલિદ માજીદકે હકીકી ફૂફા સય્યિદ અબ્દુર્રઝ્ઝાક સાહિબ કલામીકી લિખ્ખી હૂઈ હે. બળે જોશો ખરોશસે ભરી હૂઈ દર્દો અષરમેં ડૂબી હૂઈ હે. ઉસ્મેં જંગકા નકશા ઐસા ખીંચા ગયા હે કે દિલ જોશસે ઉછલને લગતે હેં, નબ્ઝ તેઝ હો જાતી હે, શહાદતકા ઝિક્ર ઈસ તરહ કરતે હેં કે ખૂદ રાહે ખુદામેં જાન દેનેકે લિએ દિલ બેતાબ હો જાતા હે.

સહાબએ કિરામ રિઝવાનુલ્લાહુ અજમઈન ઔર મુજાહિદીનકે ગમકે સામને આદમી અપના ગમ ભૂલ જાતા હે. મેરી બળી ખાલા મર્હૂમા સાલિહા બીબી જો કુર્આન મજીદકી ભી હાફિઝા થી. યહ મન્ઝૂમ ફુતૂહુશ્શામ બળે પૂર અષર અંદાઝ

ઔર દિલકશ લેહજેમેં પળ્હતી થી. પળ્હતે પળ્હતે કિતાબ ઉન્કો બહુત રવાં હો ગઈ થી. ઉમૂમન અષરકે બા'દ યહ મજલીસ હોતી. બચ્ચે ભી અપની માઓંકે પાસ ખેલતે યા કિસી પૈગામકે લિએ આ જાતે ઔર બેઈરાદા કુછ દેર ઠહર કર સુનતે, કભી બાઈરાદા બેઠ જાતે ઔર કભી માએં અપને પાસ બિઠા કર સુનનેકા મૌકા દેતી. ફિર જબ ઉસ્મેં લુત્ફ આને લગતા તો ખેલ છોળ કર ઈસ મજલીસમેં શરીક હોતે.

ઈસ્સે માઝીએ કરીબકી ઔરતોંકે અંદર જિહાદકા જઝબા મો'જિઝન દિખાઈ દેતા હે. ચંદ મિષાલે ભી દર્જ ઝેલ હૈં.

હઝરત સચ્યિદ અહમદ શહીદ રહમતુલ્લાહિ અલચ્હિકી વાલિદહ

ઐસી માએં દુન્યામેં બહુત કમ હૈં જો બેટેકો મરનેકે લિએ અપને હાથસે ખૂદ રવાના કરેં. એક મર્તબા સચ્યિદ સાહિબને મૈદાને જિહાદમેં જાને પર આમાદગી ઝાહિર કી તો મામા (ખાદીમા)ને જાને ન દિયા. વાલિદહ મોહતરમા નમાઝ પળ્હ રહી થી. સચ્યિદ સાહિબ મુન્તઝિર ખળે રહે, જબ આપને સલામ ફેરા તો મામા (ખાદીમા)સે કહા "બીબી! તુમ્હેં ઝરૂર અહમદસે મુહબ્બત હે મગર મેરી તરહ નહીં હો સકતી. યહ રોકનેકા મૌકા નહીં. જાઓ બેટા અલ્લાહકા નામ લે કર જાઓ, મગર ખબરદાર પીઠ ન ફેરના વર્ના તુમ્હારી સૂરત કભી ન દેખૂંગી."

મૌલાના મુહમ્મદ અલી જોહર રહમતુલ્લાહિ અલચ્હિકી વાલિદહ

મૌલાના મુહમ્મદ અલી જોહર ઔર મૌલાના શોકત અલી

દોનોં ભાઈ થે. ઉન્કી વાલિદહ માજીદા સિલ્સિલએ આલિયા નકશબંદિયામેં બૈઅત થી. ઝિક્ર ઈસ્મે ઝાતકી બર્કતસે ઈમાનકી હલાવત નસીબ હો ચુકી થી. જબ અંગ્રેઝોંકી ગુલામીસે આઝાદી હાસિલ કરનેકી હિંદુસ્તાનમેં તહરીક ચલી તો ઈસ નેક ખાતૂનને દોનોં બચ્ચોંકો શહાદતકે લિએ પેશ કર દિયા. બકોલે શાઈર,

બોલી અમ્મા મુહમ્મદ અલીકી
જાન બેટા ખિલાફત પે દે દો

ખવાતીને ઈસ્લામકે યહ ઐસે કારનામે હૈં. જિન્હોંને કિયામત તકકે લિએ ઔરતોંકો સુર્ખરૂ કર દિયા. ઈન વાકિઆતમેં આજકી ઈન ખવાતીનકે લિએ સબક આમોઝ દર્સ હૈં, જિન્હોંને અપની તમામતર મસાઈકા મર્કઝોં મહવર દુન્યાકો હી બના લિયા હે. જો અપને આપકો દીનકે હર કામમેં પીછે પીછે રખતી હે ઔર સમઝતી હે કે, હમ તો ફકત બનાવ સિંગાર ઔર ઝેબો ઝીનત ઈખ્તિયાર કરકે મર્દોંકા દિલ લુભાનેકે લિએ પૈદા હૂઈ હૈં. ઉન્હેં ચાહિએ કે અપને બચ્ચોં ઔર શોહરોંમેં દીની જઝબાતકો બેદાર કરેં. ઉન્કો જિહાદકે લિએ તય્યાર કરેં ઔર કિયામતકે દિન અલ્લાહ રબ્બુલ્ઈઝ્ઝતકી બારગાહમેં સુર્ખરૂઈ હાસિલ કરેં.

وَفِیْ ذٰلِكَ فَلْيَتَنَافَسِ الْمُتَنَافِسُوْنَ.

બાબ : ૭

❀ મુસલમાન શહઝાદિયોંકે કારનામે ❀

ઈસ્લાકી તારીખસે યહ બાત અઝહર મિનશ્શમ્સ (સૂરજસે ઝિયાદા રોશન) હોતી હે કે, મુસલમાન ખવાતીનકે કારનામે બેશુમાર હેં. તુર્રા યહકે મહલ્લાતમેં, નાઝો નેઅમતમેં પલનેવાલી ઔર ઐશો ઈશ્રતકી ઝિંદગી ગુઝારનેવાલી શહઝાદિયોંને ભી અંજીબ દીનદારીકી ઝિંદગી ગુઝારી ઔર કારનામએ નુમાયા સરઅંજામ દિએ. ઉન્કે દિલમેં ભી ખૌફે ખુદા હુવા કરતા થા. ઉન્કે દિલમેં મખ્લૂકે ખુદાકી ખૈર ખ્વાહીકા જઝબા હોતા થા ઔર ઉન્કા ઝિયાદા વક્ત તિલાવતે કુર્આન ઔર યાદે ઈલાહીમેં ગુઝરતા થા.

ચંદ વાકિઆત દર્જ ઝેલ હેં :–

શહઝાદી અલિય્યા

યહ તીસ્રે અબ્બાસી ખલીફા મહદી (૧૫૮ હિજરી)કી બેટી થી. વાલિદને ઉન્કી તા'લીમો તર્બિયતકા ખાસ એહતિમામ કિયા થા. ચુનાંચે ઉસ્ને કુર્આનો હદીષ ઔર દૂસ્રે મુતદાવલા ઉલૂમમેં આ'લા દર્જેકી દસ્તરસ (પુખ્તગી) હાસિલ કી. બહુત પર્હેઝગાર ઔર પાબંદે સોમો સલાત થી ઔર કુર્આને પાકકી તિલાવત બળી ખૂશ ઈલ્હાનીસે કરતી થી. શઅરો શાઈરીમેં ભી દર્ક (જાનકારી) રખતી થી ઔર ઉસ્કે હમ્દો નઅતકે અશ્આર બહુત મકબૂલ થે.

શહઝાદી અબ્બાસા

શહઝાદી અબ્બાસા ખલીફતુલ્મહદી અબ્બાસી (૧૬૯ હિજરી)કી બેટી ઔર ખલીફા હારૂન રશીદકી બહન થી. ઉન્કી તા'લીમો તર્બિયત બહુત આ'લા પૈમાને પર હૂઈ ઔર મુખ્તલિફ ઉલૂમમેં દર્જએ તબહ્હુર હાસિલ કિએ. વહ કુર્આને હકીમકી તફસીર ઔર શરહ ઐસી ઉમદગીસે કરતી થી કે, બળે બળે ઉલમાઅ હૈરાન રહ જાતે થે. કલામુલ્લાહકી કિરઅત નિહાયત ખૂશ ઈલ્હાનીસે કરતી થી. શઅરો શાઈરીસે ભી શગફ થા.

બીબી મન્ફૂસા

શાહે ફારસો ઈરાક અબૂલ્ફવારિશ ઝૈદ (૩૭૨ હિજરી)કી શાહબઝાદી થી. સાહિબે તબકા શોઅરાનીને ઉન્કો તબકએ ઔલિયામેં શુમાર કિયા હે. બેહદ ઈબાદત ગુઝાર થી ઔર હર વક્ત યાદે ઈલાહીમેં મુસ્તગરક રહતી થી. મુજસ્સમએ તસ્લીમો રઝા થી. અલ્લાહ તઆલાને ઉન્કો ઔલાદકી નેઅમતસે ભી કઈ મર્તબા નવાઝા, લેકિન ઉન્કે સબ્રકા ઈમ્તિહાન યૂં લિયા કે, કિસી બચ્ચેકો ભી તવીલ ઝિંદગી અતા ન કી. ઉન્કે સબ બચ્ચે છોટી ઉમ્રમેં ફોત હો જાતે થે. જબ કોઈ બચ્ચા ફોત હો જાતા તો ઉસ્કા સર અપની ગોદમેં લે કર બેઠ જાતી ઔર કહતી,

"ખુદાકી કસમ તેરા આગે જાના મેરે લિએ ઈસ્સે બેહતર હે કે, મેં તુઝ પર નોહા કરૂં,અગર્ચે તેરી જુદાઈ મેરે લિએ હસ્રતનાક હે. તો યકીનન ઈસ્કા અજર અલ્લાહ તઆલાકે હાં બેહતર હેં."

ફિર મઅદીકરબકા યહ શઅર પળ્હતી :–

وانا القوم دموعنا ❁ على هالك من وان قصم الظهر

(હમ ઐસે લોગ હૈં કે અપને મર્દોં પર નહીં રોતે, અગર્ચે સદમેસે કમર ટૂટ જાતી હે.)

ઉસ્કે બા'દ નિહાયત સબ્રસે બચ્ચેકી તજહીઝો તકફીન (કફન, દફન) કરતી. ફિર ઝિક્રે ઈલાહીમેં મશ્ગૂલ હો જાતી.

મલિકએ ઝુબૈદા ઔર નહરે ઝુબૈદા

ઝુબૈદા ખાતૂન અપને ઝમાનએ વક્તકી નેક મલિકા થી. આમ ઔરતેં અપને શોહરોંસે દુન્યાકી ચીઝેં બનવાતી હૈં, કહીં આપકો યહ નઝર આએગા કે મુમતાઝ મહલને અપને લિએ તાજમહલ બનવાયા, ગુલશન આરાને અપને લિએ બાગ બનવાયા, નૂરજહાંને અપને લિએ મકબરા બનવાયા, લેકિન યહ વહ ખાતૂન હે જિસ્ને અપને ખાવિંદસે ફર્માઈશ કી ઔર હુજ્જાજકે પાનીકી તંગી દૂર કરનેકે લિએ તાઈફ ઔર વાદીએ નૌમાનકે ચશ્મોંસે મક્કા તક પાની પહુંચાનેકે લિએ એક નહર બનવાઈ, જિસ્સે લાખોં ઈન્સાનોંને, હૈવાનોને, ચરિંદો ઔર પરિંદોને પાની પિયા ઔર ઉન્કી ઝિંદગિયાં બચી ઔર ઉસ નેક ખાતૂનકો ઈસ્કા ષવાબ મિલ્તા રહા. ઈસ નહરકા નામ 'નહરે ઝુબૈદા' થા.

હારૂનુર્રશીદકે દોરે ખિલાફતસે પહલે હી મક્કામેં પાનીકી ઈન્તિહાઈ કિલ્લત હો ચુકી થી. મલિકા ઝુબૈદાકો જબ અહલે મક્કાકી તકલીફકી ખબર પહુંચી તો વહ સખ્ત બેચેન હો ગઈ ઔર ઉસ્ને ઠાન લી કે, જૈસે ભી હો મક્કામેં પાનીકા કોઈ મુસ્તકિલ ઈન્તિઝામ કરના ચાહિએ. ઉસ્ને જબ ઈલાકેકા સર્વે કરવાયા તો પતા ચલા કે મક્કાકે નવાહમેં પાની, યા તો વાદીએ

તાઈફકે ચશ્મોંમેં હે યા વાદીએ નોઅ્માનમેં. ઉન્કા ફાસ્લા મક્કાસે પચ્ચીસ કિલો મીટર હે ઔર પહાળિયોંકો કાટતે હૂએ નહર ખોદ કર લાના મુહાલ (મુશ્કિલ) હે. લેકિન મલિકાને પક્કા ઈરાદા કર લિયા કે નેહર બનવાની હે. ખ્વાહ મઝદૂરકો એક કુદાલ મારનેકી કીમત એક અશ્રફી હી ક્યૂં ન દેની પળે.

નહરે ઝુબૈદા બનાનેકે લિએ મલિકા ઝુબૈદાને ખુદાઈ ઔર તા'મીરાતકે બળ બળે માહિરીન ઔર ઈન્જીનિયરોંકો તલબ કિયા ઔર ઉન્હેં કહા કે, હર કીમત પર મક્કા મુકર્રમામેં પાની પહુંચાએં. મલિકાકા હુક્મ મિલ્તે હી ઈન્જીનિયરોંને બેશુમાર કારીગરોંકો ઔર મઝદૂરોંકી મદદસે નહર ખોદનેકા કામ શુરૂઅ કર દિયા. યહ લોગ મુસલ્સલ તીન સાલ તક દિન રાત પહાળિયાં કાટને ઔર નહર બનાનેમેં મશ્ગુલ રહે. આખિર અલ્લાહ તઆલાને ઉન્કી મેહનતે શાક્કાકો બારઆવર કિયા ઔર નહર તય્યાર હો ગઈ. ઈસ કામ પર મલિકાકે સત્તર લાખ તલાઈ દીનાર ખર્ચ હૂએ. જબ ઈખ્રાજાતકા હિસાબ મલિકાકે સામને પેશ કિયા તો વહ દરિયાએ દજલાકે કિનારે અપને મહલમેં બેઠી થી. ઉસ્ને હિસાબકે કાગઝાતપે સરસરી નઝર ભી ન ડાલી ઔર સબકો યહ કહ કર દરયામેં ડાલ દિયા કે હમને હિસાબકો ' હિસાબકે દિન 'કે લિએ છોળ દિયા હે. ક્યૂંકે યહ કામ મૈંને અલ્લાહકો રાઝી કરનેકે લિએ કિયા હે. અગર મેરે ઝિમ્મે કિસીકો કુછ દેના આતા હો તો વહ મુઝસે લે લે ઔર અગર મેરા કિસીકે ઝિમ્મે કુછ બાકી હો તો મૈંને ઉસ્કો મુઆફ કિયા.

શુરૂઅમેં નહરે ઝુબૈદાકા નામ 'ઐનુલ્મશાશ' થા. લેકિન

અલ્લાહ તઆલાને ઝુબૈદાકે નામકો કુબૂલિયત બખ્શી ઔર ઉસ્કા નામ નહરે ઝુબૈદા હી મશ્હૂર હુવા. યહ નહર મક્કા મુઅઝઝમાસે ચંદ કિલો મીટર દૂર જબલે અર્ફાતકે સાથ સાથ બહતી હૂઈ એક મુકામ : ચાહે ઝુબૈદા : પર ખત્મ હો જાતી હે. વહાં તક ઉસ્કી લંબાઈ ૩૩ કિલો મીટર હે. મલિકાકી ખ્વાહિશ તો યહી થી કે યહ મક્કા મુકર્રમા તક જાએ. લેકિન આગે ઐસી રૂકાવટ આ ગઈ કે, ઉસ્કો વહીં તક ખત્મ કરના પળા. ફિર ભી અહલે મક્કાકો ઈસસે કાફી આરામ હો ગયા કે, યહાંસે પાની મક્કા મુકર્રમા તક આસાનીસે પહુંચાયા જા સકતા થા.

બેટોંકી તા'લીમો તર્બિયત

ઈસ ખાતૂનકે કઈ બેટે થે ઔર ઉસ્ને અપને દો બેટોંકો ઈમામ અબૂયૂસુફ રહમતુલ્લાહિ અલય્હિકે પાસ તા'લીમો તર્બિયતકે લિએ ભેજા ઔર હઝરત રહમતુલ્લાહિ અલય્હિસે અર્ઝ કિયા કે, "આપ ઈન્કો ઈલ્મો અદબકી તા'લીમ દીજિએ." કુછ અર્સેકે બા'દ અપને ખાવિંદ હારૂનુર્રશીદકો ભેજા કે "આપ જા કર દેખે કે, હમારે બેટે અદબ સીખ ભી રહે હૈં યા નહીં." ચુનાંચે બાદશાહ ઈમામ અબૂયૂસુફ રહમતુલ્લાહિ અલય્હિકે પાસ પહુંચે, ક્યા દેખતે હૈં કે ઈમામ સાહિબ વુઝૂ કર રહે હૈં ઔર ઉન્કા બેટા જો વક્તકા શહઝાદા થા લોટેસે પાની ડાલ કર ઈમામ સાહિબકો વુઝૂ કરવા રહા હે. હારૂનુર્રશીદ ખળે હો કર દેખતે રહે. જબ વુઝૂ કરકે ફારિગ હૂએ તો ઈમામ સાહિબસે ઉન્કી મુલાકાત હૂઈ. વહ ઈમામ અબૂયૂસુફ રહમતુલ્લાહિ અલય્હિસે અર્ઝ કરને લગે, હઝરત ! મેરી બીવીને તો બચ્ચોંકો ઈસ લિએ ભેજા થા કે આપ ઉન્કો અદબ સિખાતે. ઈમામ

સાહિબને ફર્માયા કે "મૈંને યહ ઉન્કો અદબ હી સિખાયા હે કે, મેરે વુઝૂ કરતે હૂએ યહ શહઝાદા હો કર પાની ડાલતા રહે." ઉન્હોંને કહા નહીં, "મેરી બીવી યહ ચાહતી હે કે આપ ઈન્કો ઐસા અદબ સિખાતે કે યહ એક હાથસે પાની ડાલતા ઔર દૂસ્રે હાથસે આપકે પાંવકો મલ કર ધો રહા હોતા." સુબ્હાનલ્લાહ ! ઉસ વક્તકે બાદશાહોં ઔર ઉન્કી બીવિયોંકે દિલોંમેં ભી યહ તળપ હોતી થી કે, હમારી ઔલાદેં ઐસા ઈલ્મો અદબ હાસિલ કરેં.

રોઝાના દસ મર્તબા કુર્આન મજીદકી તિલાવત

ઝુબૈદા ખાતૂનકે હાલાતે ઝિંદગીમેં લિખ્ખા હે કે, વહ ઉલમાઅ, સુલહાકી બળી કદરદાન થી ઔર વહ ઉન્કો મુસ્તકિલ વઝીફા દિયા કરતી થી. ઉસ્ને ઉમ્રભર ઉઝરે શરઈકે બગૈર કભી ન નમાઝ કઝા કી ઔર ન રોઝા છોળા. ઉસ્ને સો ખાદિમાએ ઘરમેં ઐસી રખ્ખી હૂઈ થી જો હાફિઝા ઔર કારિયા થી. હર હાફિઝાકે ઝિમ્મે થા કે, રોઝાના તીન પારે કુર્આન મજીદકે તિલાવત કરે. ઉસ તરહ રોઝાના દસ મર્તબા કુર્આન મજીદ પળ્હા જાતા થા. શાહી માહોલમેં શહદકી મખ્ખિયોંકી ભિનભિનાહટકી તરહ હર તરફસે કુર્આન મજીદકી આવાઝેં આતી થી. આજ અગર અલ્લાહ તઆલા કિસીકો માલ અતા કર દે તો ઉસ્કે ઘરસે ટીવી, ડ્રામો ઔર મ્યૂઝિકકી આવાઝેં આ રહી હોતી હે. મગર વહ અલ્લાહ તઆલાકી કૈસી નેક બંદિયાં થી કે ઉન્કે ઘરોંસે અલ્લાહકા કુર્આન પળ્હનેકી આવાઝેં આ રહી હોતી થી.

શહઝાદી ફાતિમા ખાનમ

ફાતિમા ખાનમ તુર્કીકે એક ઉષ્માની ફર્માંરવા સુલ્તાન સુલૈમકી દુખ્તરે નેક અખ્તર થી. ઉસ્ને નહરે ઝુબૈદાકી નઈ તા'મીરકા કારનામા સરઅંજામ દિયા. નહરે ઝુબૈદાકી તઅમીરસે તકરીબન સાતસો સાલકે બા'દ મક્કાકે તમામ ચશ્મે ઔર કુંએં ખુશ્ક હો ગએ. નહરે ઝુબૈદા ભી પથ્થરોં ઔર રેતસે પૂર હો ગઈ ઔર જગહ જગહસે ટૂટ ગઈ. ઉસ્મેં પાની બહુત કમ રહ ગયા ઔર એક બાર ફિર મક્કા મુકર્રમામેં પાનીકી કિલ્લત વાકેઅ હો ગઈ. જબ ઈન હાલાતકી ખબર ઈસ નેક દિલ તુર્ક શહઝાદીકો હૂઈ તો વહ બેચેન હો ગઈ ઔર ઉસ્ને તહિય્યા કર લિયા કે, વહ મક્કાકે હર ઘરમેં પાની પહુંચાનેકા ઈન્તિઝામ કરેગી. ચુનાંચે ઉસ્ને અપને એક મોઅતમદ મુલાઝિમકો માલો દોલત દે કર હુક્મ દિયા કે, "મક્કા પહુંચ કર પહલે તો નહરે ઝુબૈદાકી સફાઈ કરવાઓ ઔર ફિર ઉસે ચાહે ઝુબૈદાસે ખાસ શહરે મક્કા તક પહુંચાનેકા ઈન્તિઝામ કરો."

ચુનાંચે બળે બળે ઈન્જીનિયરો ઔર સેકળો મઝદૂરોંકો ઈસ કામ પર લગા દિયા ગયા. ઔર નહરકી સફાઈ, તૌસીઅકા કામ બળે ઝોરો શોરસે શુરૂઅ કર દિયા ગયા. પતા યહ ચલા કે નહરે ઝુબૈદાસે મક્કા શહરકે દરમિયાન રાસ્તેમેં બળી બળી ચટ્ટાને હાઈલ થી જિન્કો તોળના બહુત મુશ્કીલ થા. એક ચટ્ટાન ઐસી ભી થી જો દો હઝાર ફિટ લંબી, પચાસ ફિટ મોટી થી. ચોળાઈકા કોઈ અંદાઝા હી નહીં થા. ન ઉસ વક્ત ડાઈનેમાઈટ થા ઔર ન ઐસી મશીનેં થી જિન્સે પહાળ કાટનેકા કામ લિયા

જા સકતા. હત્તા કે ઈન્જીનિયર ભી હિમ્મત હાર ગએ કે યહ કામ નહીં હો સકતા. લેકિન શહઝાદી ફાતિમાને હિમ્મત ન હારી ઔર ઉસ્ને બળા સખ્ત ફર્માન જારી કિયા કે, "જિસ તરહ ભી હો સકે યહ કામ કરના હે." હત્તા કે દસ સાલકી મેહનત શાક્કાકે બા'દ વહ દિન ભી આયા કે નહરે ઝુબૈદા મક્કા મુકર્રમા તક પહુંચ ગઈ. વહ દિન અહલે મક્કાકે લિએ બળી ખૂશીકા દિન થા. ઉન્હોંને દઅવતેં કી ઔર ગરીબોં મિસ્કીનોમેં દિલ ખોલ કર ખૈરાત કી. ઈસ નેક કામકી બદોલત શહઝાદી ફાતિમાકો મલિકા ઝુબૈદાએ ષાની કહા જાતા હે.

મલિકએ સુલેમા સુલ્તાન

મલિકએ સુલેમા સુલ્તાન ખાનદાને ગુલામાકે હિંદુસ્તાનકે આખરી ફર્મારવા સુલ્તાન નાસિરૂદ્દીનકી બેગમ થી. એક બહુત બળે સરદાર અલગખાનકી બેટી થી. જો બા'દમેં ખૂદ હિંદુસ્તાનકા બાદશાહ બના. લિહાઝા ઉસ્કી પર્વરિશ બળે નાઝો નેઅમતમેં હૂઈ થી. શાદીકે બા'દ યહ સુલ્તાન નાસિરૂદ્દીનકે ઘર આ ગઈ. અબ સુલ્તાન નાસિરૂદ્દીન તો બળા પર્હેઝગાર ઔર દુર્વેશ સિફત આદમી થા. ફારિગ વક્તમેં કુર્આને પાક લિખ કર અપની રોઝી કમાયા કરતા થા ઔર અપની ઝાતી ઝરૂરિયાતકે લિએ સરકારી ખઝાનેસે કુછ નહીં લેતા થા. ચૂંકે ઝિયાદા આમદ નહીં હોતી થી. ઈસ લિએ ઘરકી ઝિંદગી બળી ગરીબાના થી. કોઈ ખાદિમા યા બાવરચન તો ઘરમેં થી નહીં. લિહાઝા મલિકાકો સારા કામ ખૂદ હી કરના પળતા. દુર્વેશ સિફત શોહરકી પર્હેઝગારી ઔર કનાઅતકો દેખતે હૂએ ઉસ્ને અપની તબિઅતકો ભી ઉસી સાંચેમેં ઢાલ લિયા થા. ફિર ભી

કભી કભી ઉસ્કો અપના માઝી યાદ આ જાતા.

એક દિન ઉસ્ને શોહરસે કહા "મેંને અપને ઘરમેં કભી રોટી નહીં પકાઈ થી, લેકિન યહાં મુઝે ખૂદ રોટી પકાની પળતી હે. કઈ દફા મેરે હાથ ભી જલ જાતે હેં ઔર ઉન્મેં કાલે પળ જાતે હેં. આપ મેરે લિએ એક ખાદિમાકા બંદોબસ્ત કર દેં." મલિકાકી બાત સુન કર બાદશાહ રોને લગા. ફિર ઉસ્ને કહા "બેગમ યહ દુન્યા ગુઝર જાનેવાલી હેં. ઈસ તકલીફકો બર્દાશ્ત કરકે સબ્ર કરો. કિયામતકે દિન અલ્લાહ તુમકો ઉસ્કા અછ્છા બદલા દેગા. મેરી આમદ બહુત મઅમૂલી હેં ઔર મેં એક ગરીબ આદમી હૂં. ઈસ લિએ તુમ્હારે લિએ કિસી ખાદિમાકા ઈન્તિઝામ કરના મેરે લિએ મુમ્કિન નહીં. સરકારી ખઝાને પર તો રિઆયાકા હક હે મેં ઉસ્કા માલિક નહીં." સુલેમા સુલ્તાન શોહરકી બાત સુન કર ખામોશ હો ગઈ ઔર ઉમ્રભર ઘરકા સારા કામ હંસી ખૂશી કરતી રહી ઔર કભી હર્ફે શિકાયત ઝુબાન પર ન લાઈ.

શાહ કાબિલકી બીવીકા અજીબ વાકિઆ

અમીર મુહમ્મદ વાલીએ કાબિલકે દાદા અમીર દોસ્ત મુહમ્મદખાનકે મુતઅલ્લિક હિકાયત હે કે, કિસી બાદશાહને ઉસ્કે મુલ્ક પર ચળહાઈ કી. ઉસ્કી સર્કોબીકે લિએ ઉસ્ને એક ફૌજ અપને વલીએ અહદ શહઝાદેકે હાથ ભેજી. ઈત્તિલાઅ આઈ કે શહઝાદેકો શિકસ્ત હૂઈ ઔર વહ મફરૂર હો કર આ રહા હે ઔર દુશ્મન ઉસ્કે પીછે હેં. અમીરકો સખ્ત સદમા હુવા ઔર કઈ ગમ સવાર હૂએ, શિકસ્તકા ગમ, શહઝાદેકી કમઝોરીકા ગમ ઔર રિઆયાકી મલામતકા ગમ. ઉન્હીં

ગમોંમેં પરેશાન હાલ હો કર અમીર ઘર આયા ઔર બેગમ સાહિબાસે તમામ કિસ્સા સુનાયા. બેગમને કહા કે "યહ સારા કિસ્સા ગલત હે." અમીરને કહા, "સી આઈ ડીકી રિપોર્ટ હૈ વહ કૈસે ગલત હો સકતી હે ?" મગર બેગમને કહા કે "શિકસ્ત હર્ગિઝ નહીં હો સકતી." બાદશાહને કહા યહ ઔરત હે. યહ મુર્ગીકી એક હી ટાંગ હાંકેગી." દૂસ્રે દિન ઈત્તિલાઅ આઈ કે વહ ખબર ગલત થી, શહઝાદા ફતહયાબ હો કર આ રહા હે.

અમીર ખૂશી ખૂશી ઘર ગયા ઔર બેગમસે કહા કે "વાકિઈ તુમ્હારી બાત સચ્ચી રહી કે, શહઝાદા કામ્યાબ હો કર આ રહા હે." ઈસ પર બેગમને શહઝાદેકી સલામતી ઔર ફતહયાબી પર અલ્લાહકા શુક્ર અદા કિયા. બાદશાહને પૂછા, "તુમ્હેં કૈસે મા'લૂમ હુવા કે શહઝાદા શિકસ્ત નહીં ખા સકતા? ક્યા દલીલ હે તેરે પાસ કે મેરી પૂરી હુકૂમતકો તુને ઝૂટલાયા." કહને લગી "કુછ નહીં, સિર્ફ અલ્લાહ તઆલાને મેરી લાજ રખ લી. યહ મેરા રાઝ હે મૈં ઉસ્કો ફાશ નહીં કરના ચાહતી." આખિર ઈસ્રાર કરને પર બતાયા કે "જબ યહ શહઝાદા મેરે પેટમેં આયા તો મૈંને ઉસ વક્તસે અહદ કર લિયા થા કે મેરે પેટમેં મુશ્તબા ગિઝા ન જાએગી કે હલાલ ગિઝાસે અચ્છી તબીઅત ઔર અચ્છે અખ્લાક બનતે હૈં ઔર હરામ ગિઝાસે તબીઅત ફાસિદ ઔર અખ્લાક રઝીલા પૈદા હોતે હૈં. યહ શહઝાદા નવ મહીને તક મેરે પેટમેં રહા ઔર એક લુકમા ગિઝાકા મૈંને ઐસા નહીં ખાયા જો મુશ્તબા હો. ઈસ લિએ ઉસ્કે અખ્લાકે રઝીલા ઔર બુરે નહીં હો સકતે. શહીદ હોના અચ્છા ખુલ્ક હૈં ઔર પુશ્ત ફેર કર ભાગના બુરા ખુલ્ક હે. તો

મેંને સોચા કે, શહઝાદા શહીદ તો હો સકતા હે, કટ કર મર સકતા હે, મગર પુશ્ત ફેર કર ફરાર નહીં હો સકતા. ઉસી પર બસ નહીં, બલ્કે જબ યહ શહઝાદા પૈદા હુવા તબ ભી મેંને મુશ્તબા ગિઝા ઈસ્તિઅમાલ નહીં કી. તાકે ઈસ ગિઝાસે દૂધ પૈદા હો કર ઉસ્કે અખ્લાક પર અષર અંદાઝ ન હો ઔર જબ દૂધ પિલાતી તો વુઝૂ કરકે ઔર દો રકાત નફલ અદા કરકે પિલાતી. ઈસ લિએ મેંને તુમ્હારી સારી ફૌજ ઔર હુકૂમતકો ઝુટલા દિયા મગર અપને કોલસે બાઝ નહીં આઈ.''

ઈન વાકિઆતસે યહ અંદાઝા હોતા હે કે મહલ્લાતમેં રહનેવાલી ઔર ઉમરાઅ ઔર રુઉસાઅકે ઘરોંમેં નાઝો નેઅમતમેં પલનેવાલી ખવાતીન ભી જબ નેક નિય્યત હો જાએ. તો વહ ભી તકવા પર્હેઝગારીકી ઝિંદગી ગુઝાર સકતી હે. ઉન્કા શુમાર ભી અલ્લાહકી નેક બંદિયોંમેં હો સકતા હે. દુન્યાકી નેઅમતેં આરઝી હેં ઔર યકીનન ખત્મ હોનેવાલી હે. લેકિન જન્નતકી નેઅમતેં હમેશા હમેશા ઉન્કે સાથ રહેગી.

બાબ : ૮

ખવાતીન ઔર ફન્નો અદબ

ઈસ્લામસે પહલે અરબકી ઈલ્મી કાઈનાત જો કુછ થી વહ શાઈરી થી યા ઝબાનકી ફસાહતો બલાગત. વહ અપને આપકો અરબી કહતે થે ઔર દૂસ્રોંકો અજમી કહતે થે. અજમકે લુગ્વી મા'ને ગૂંગેકે હે. યા'ની અપને આપકો વહ ઈત્ના ઝુબાનદાન સમઝતે થે કે, દૂસ્રોંકો અપને સામને ગૂંગા તસવ્વુર કરતે થે. અરબી ઝુબાનકે ઉસી પસમંઝરકી વજહસે ઈસ્લામી તહઝીબો ષકાફત ઔર ઉલૂમે દીનિયાકો ઝુબાનો અદબસે હમેશા એક ખાસ તઅલ્લુક રહા. હત્તાકે મુસલમાન ખવાતીન ભી શઅરો સુખનમેં વહ કમાલ રખતી થી કે, અબ તક ઉન્કા કલામ અરબ શાયરીકી ઝીનત બના હુવા હે.

સય્યિદા આઇશા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હા ઔર ઇલ્મો અદબ

સય્યિદા આઈશા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હા ઉસી અહદમેં પૈદા હૂઈ થી. ઉન્કે બા'ઝ કરીબી રિશ્તેદાર શઅરો સુખનકે જોહરી થે. ઈસી લિએ યહ ફન બચપનમેં હી ઉન્હોંને સિખા. ઉન્કે તલામઝા ઉન્કો કહા કરતે થે કે, હમકો આપકી શાયરી પર તઅજ્જુબ નહીં, ઈસ લિએ કે આપ અબૂબક્ર રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકી બેટી હે. હઝરત આઈશા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હા દૌરાને તદરીજ અપની શાગિર્દોંકી ઝુબાનકે તલફ્ફુઝ ઔર અદાઈગીકી દુરૂસ્તગીકા બહુત ખયાલ રખતી થી.

હઝરત આઈશા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાકે ઈસ ઝોકે

શાયરીકો દેખતે હૂએ શોઅરાઅ અપના કલામ ઉન્કો સુનાયા કરતે થે. ચુનાંચે હઝરત હસ્સાન બિન ષાબિત રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ જો મદીનાકે મશ્હૂર શાઈર થે ઉન્કી ખિદમતમેં હાઝિર હોતે ઔર અપને અશ્આર સુનાતે થે. ઉસ્કે અલાવા દરબારે નુબુવ્વતકે દૂસ્રે શાઈર હઝરત કઅબ બિન માલિક રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ ઔર હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન રવાહા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકે નામ ભી ઈસ સિલ્સિલેમેં આતે હૈં.

સય્યિદા આઈશા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાકે અશ્આર જો ઉન્હોંને નબી અલય્હિસ્સલામકે હુસ્નો જમાલકે મુતઅલ્લિક લિખ્ખે હૈં અપની મિષાલ આપ હૈં,

شمس لنا وللافاق شمس ❁ شمسی خیر من شمس السماء

وشمس الناس تطلع بعد الفجر ❁ وشمسی تطلع بعد العشاء

(એક મેરા સૂરજ હે ઔર એક આસ્માનકા સૂરજ હે. મેરા સૂરજ આસ્માનકે સૂરજસે બેહતર હે. લોગોંકા સૂરજ ફજરકે બા'દ તુલૂઅ હોતા હે ઔર મેરા સૂરજ ઈશાકે બા'દ તુલૂઅ હોતા હે.)

હઝરત અલી રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ ઔર સય્યિદા ફાતિમા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાકા વાકિઆ

એક મર્તબા હઝરત અલી રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ ઔર સય્યિદા ફાતિમા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હા બડે અચ્છે મૂડમેં થે. હઝરત અલી રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુને તફન્નુને તબ્અકે તૌર પર ફર્માયા,

ان النساء شياطين خلقن لنا ❁ نعوذ بالله من شر الشيطين

(ઔરતેં શયાતીનકી રસ્સિયાં હે જો હમારે લિએ પૈદા કી ગઈ હે. હમ અલ્લાહ તઆલાસે શયાતીનકે સરસે પનાહ માંગતે હૈં.)

સય્યિદા ફાતિમા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાને ફૌરન ફિલ્બદીહા કહા,

ان النساء رياحين خلقن لكم ❁ وكلم يشتهى شم الرياحين

(ઔરતેં ખુશ્બૂએં હૈં જો તુમ્હારે લિએ પૈદા કી ગઈ હે ઔર તુમમેંસે હર એક ઈન ખુશ્બૂઓંકે સૂંઘનેકા શોક રખતા હે.)

હઝરત સફીયા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હા

નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકી ફૂફી હઝરત સફીયા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હા એક ફસીહુલ્લિસાન ઔર શીરીં કલામ ખાતૂન થી. યહ હાશમિયાત ખવાતીનકી શાઈરા બની. ઉન્કે અશ્આરમેં મા'નવિય્યત પાઈ જાતી થી. ઉન્કો સુન કર તબીઅતમેં રિક્કત, નર્મી ઔર બહાદૂરી પૈદા હોતી થી. વહ અપને બેટેકો ઐસે અશ્આર સુનાતી થી જો ઉન્મેં બહાદૂરી ઔર જવાંમર્દીકો ઉકસાતે થે. વહ અરબકી નામવર શાઈરાતમેંસે થી. સીરતકી કિતાબોંમેં ઉન્કે અશ્આર મહફૂઝ હૈં.

અપને વાલિદકી વફાત પર ઉન્હોંને એક મર્તબા કહા જિન્કે ચંદ અશ્આર દર્જ ઝેલ હૈં :–

ارقت لصوت نائحة بليل ❁ على رجل بقارعة الصعيد

(મુઝે રહમ આતા હે ઉસ આવાઝ પર, જો રાતકે વક્ત

નોહા કરનેવાલીકી હે ઉસ શખ્સ પર જો મિટ્ટીકી મુસીબતમેં હેં.)

فضاقت عند ذلكم دموعی ❁ علی خدی کمنجدر الفرید

(પર ઐસે વક્ત મેરે આંસૂ બહ પળતે હેં મેરે રૂખ્સારોં પર જૈસે ગિરતે હૂએ મોતી.)

વહ અપને ભાઈ હઝરત હમ્ઝા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકી શહાદત પર ભી અપના અનમોલ કલામ પેશ કરતી હેં. લેકિન ઉન્કા કલામ અપની ઈન્તિહાકો પહુંચતા હે જબ હુઝૂર નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમી વફાતકી હસ્રતે હયાત હોતી હે. ઈસ મૌકે પર કસીદા ઔર મરષ્યા કહતે હૂએ ફર્માતી હે :–

عین جودی بدمعة وسهود ❁ واندابی خیر هالك مفقود

(એ આંસૂઓ ઔર બેદારીકે સાથ સખાવત કરનેવાલી આંખ ! નોહા કર ઉસ શખ્સ પર જો સબસે બેહતર હે ઔર મફ્કૂદ હો ગયા હે. ચલા ગયા હે)

نادبی المصطفی بحزن شدید ❁ خالط القلب فهو کالمعمود

(ઔર મુસ્તફા પર રો સખ્ત ગમકે સાથ, જો દિલમેં ઉતર ગયા હે. પસ વહ દિલ બીમારકી તરહ હે જો બગૈર સહારા (રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ) નહીં બેઠ સકતા.)

આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકી વફાત પર યહ અશ્આર ભી કહે,

الا یا رسول الله کنت رجائنا ❁ وکنت بنابرا ولم تك جافیا

(એ અલ્લાહકે રસૂલ ! સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ આપ હમારી ઉમ્મીદોંકા મર્કઝ થે ઔર હમારે સાથ નેકી

કરનેવાલે થે ઔર ઝાલિમ ન થે)

فدى برسول الله امي وخالتي ❁ وعمي وخالي ثم نفس و ماليا

(અલ્લાહકે રસૂલ પર કુર્બાન હૂં મેરી માં ઔર ખાલા ઔર મેરે ચચા ઔર મેરે મામૂ ફિર મેરા નફસ ભી, મેરા માલ ભી)

فلو ان رب الناس ابقى نبينا ❁ سعدنا ولكن امره كان ماضيا

(પસ અગર પરવરદિગાર હમારે નબીકો બાકી રખતા તો હમ સઆદતમંદ હો જાતે, લેકિન ઉસ્કા હુક્મ હો કર રહા)

عليك من الله السلام تحية ❁ واد خلت جنات من العدن رضيا

(આપ પર અલ્લાહકી જાનિબસે સલામ હો મુબારકબાદીકા ઔર આપકો હમેશગીકે બાગોંમેં રાઝી બરઝા દાખિલ કર દિયા ગયા.)

હિંદ બિન્તે ઉત્બા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હા

યહ એક બુલંદ હિમ્મત, શુજાઅ, હુસ્ને બયાનસે આરાસ્તા, મઝબૂત રાયવાલી શીરીં ગુફ્તાર ખાતૂન થી. વહ બેહતરીન અશ્આર કહા કરતી થી. જબ ઈસ્લામ નહીં લાઈ થી તો કુફ્ફારકો અપને અશ્આરકે ઝરીએ મુસલમાનોંકે ખિલાફ બરઅંગેખ્તા કરતી થી. જબ ઈસ્લામકી દોલતસે માલામાલ હૂઈ તો મૈદાને હકો બાતિલમેં ઉન્હીં અશ્આરકે સાથ મુસલમાન મુજાહિદીનકી હિમ્મત બંધાયા કરતી થી,

نحن بنات طارق ❁ نمشي على النمارق

مشي القطا الاومق ❁ المسك في المفارق

والدر في المخانق ❁ ان تقبلوا نعانق

ونفرش النمارق ۞ وان تدبروا نفارق
فراق غير وامق ۞ كم من كريم عاشق
يحمى على العوالق

(હમ તારિક (સિતારોં)કી બેટિયાં હે જો નર્મ નર્મ ફર્શો પર ચલતી હે જૈસે તેઝ રફતાર કૂંજ પરિંદા ચલતા હે. હમારે સરોંમેં મુશ્કકી ખુશ્બૂ હેં ઔર હમારે ગલોંમેં મોતી હે. અગર દુશ્મન પર ટૂટ પળોગે તો હમ મુઆનકા કરેંગી ઔર ફર્શ બિછા દૂંગી ઔર અગર ભાગોગે તો હમ જુદા હો જાએંગી ઔર યહ જુદાઈ હમેશાકે લિએ બેરગબતકી જુદાઈ હોગી. બહુત કમ આશિક ઐસે હેં જો અપને ચાહને વાલિયોંકી હિમાયત કરતે હેં.)

ફાતિમા બિન્તે હુસૈન
રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હા

આપ સય્યિદના હઝરત હુસૈન રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકી બેટી થી. ગોયા ખાનવાદએ (ખાનદાને) રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકી ચશ્મો ચિરાગ થી. ૪૦ હિજરીમેં પૈદા હૂઈ. પર્હેઝગારીસે મુત્તસિફ થી ઔર જવાની હી સે ઈબાદતકા બહુત શોક થા. ઈલ્મી ઔર અદબી ઘરાનેસે તઅલ્લુક રખનેકી વજહસે શાઈરાના ઝોક ભી ખૂબ થા. જબ કભી કિસી જઝબાતી કૈફિયતસે ગુઝરતી તો ફિલ્બદીહા શઅર કહ દેતી થી. જબ ઉન્હોંને અપને શોહર હસન ઈબ્નુલ્હસનકે જનાઝેકો દેખા તો શઅર કહા,

وكانو رجاء لم امسوا رزية ۞ لقد عظمت تلك الرزايا وجلت

(પહલે વહ જાએ ઉમ્મીદ થે, ફિર ખૂદ સહારેકે મોહતાજ

હો ગએ. ફિર યહ સહારે અઝીમ હો ગએ ઔર અઝીમુશ્શાન હો ગએ.)

ઉન્કે વાલિદ મોહતરમ સય્યિદના હુસેન રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ શહીદ હો ગએ તો ગમકી કૈફિયતમેં થી. ઈત્નેમેં એક કવ્વા ઘરકી દીવાર પર આ કર કાએં કાએં કરને લગા. ફાતિમાને ઉસે દેખા તો રોતે હૂએ યહ અશ્આર પઢે.

نعب الغراب فقلت من ❁ تنعاه ويلك يا غراب
قال الامام فقلت من ❁ قال الموفق للصوب
قلت الحسين فقال لی ❁ حقا لقد سكن التراب
ان الحسين بكربلا ❁ بين الاسنة والضراب

(કવ્વેને આવાઝ નિકાલી તો મૈંને કહા."હાએ ! તૂ કિસ્કી મોતકી ખબર દે રહા હે." કવ્વેને કહા કે "ઈમામકી," મૈંને કહા "કોનસે ઈમામકી," ઉસ્ને કહા "વહી જો દુરૂસ્તગી ઔર સચ્ચાઈકે મુવાફિક થે." મૈંને કહા ક્યા "હુસેન રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ ?" ઉસ્ને કહા "સચ કહા, અબ વહ મિટ્ટીમેં મકીન હે. બેશક હુસેન રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ કર્બલામેં છુરિયોં ઔર મારનેવાલોંકે દરમ્યાનમેં થે.")

એક દોશીઝહકા મામૂનર્રશીદસે મુકાલમા

મામૂનુર્રશીદ એક મર્તબા અપને ચંદ મુહાફિઝોંકે સાથ શિકાર ઔર સેરો તફરીહકે લિએ નિકલા. કિસી સહરામેં પહુંચે. વહાં કિસી જાનવરકે પીછે ઘોળા ડાલ દિયા જાન્વર તો હાથ ન આયા. અલબત્તા એક ચશ્મેકે કરીબ એક દોશીઝહકો દેખ કર બાદશાહ ઠિઠક ગયા, ઉસકે ચેહરેસે લગતા થા કિસી અચ્છે

અરબ ખાનદાનસે હે. ઉસ્કે કંધે પર એક મશ્કીઝા થા જો ઉપરસે નીચે આતે હૂએ ઉસ્સે સંભાલના મુશ્કિલ હો રહા થા. ઉસ્ને મદદકે લિએ અપને વાલિદકો બુલાયા,

يا ابت ادرك فاها فقد غلبني فوها لا طاقة لي بفيها.

(અબ્બા ! દોળ કર આઓ ઔર મશ્કીઝેકા મુંહ થામ લો ઉસ્કે મુંહ પર મેરા ઝોર નહીં ચલતા ઔર યહ મેરે કાબૂસે બાહર હે.)

ઉસ્કા બાપ કહીં દૂર થા ઉસ્ને બેટીકી આવાઝ ન સુની અલબત્તા મામૂનુર્રશીદ યહ ફસીહો બલીગ જુમલા સુન કર ફળક ઉઠા ઔર દોશીઝહકે કરીબ જા કર ખળા હો ગયા ફિર ઉસ્સે મુખાતબ હો કર કહા,

"એ લળકી ! તુમ તો બહુત ખૂબ અરબી બોલતી હો,"

દોશીઝહ :– "ક્યા મેં અરબકી રહનેવાલી નહીં હૂં ?"

મામૂન :– "તુમ્હારા તઅલ્લુક કિસ કબીલેસે હે ?"

દોશીઝહ :– "બની કલ્બસે."

મામૂન :– "ઐસે કબીલેમેં તુમ ક્યૂં પૈદા હૂઈ ?"

દોશીઝહ :– "ક્યૂં મેરે કબીલેસે ક્યા હે ? વહ તો બળી ઈઝ્ઝતવાલા હે, મેહમાન નવાઝ હે ઔર તલ્વારકા ધની હે. મગર તુમ કિસ કબીલેસે હો ?"

મામૂન :– "ક્યા તુમકો અન્સાબસે વાકિફિયત હે ?"

દોશીઝહ :– હાં ખૂબ વાકિફિયત હે.

મામૂન :– "મેં બનૂ મુઝરસે હૂં."

દોશીઝહ :– "કોનસા મુઝર ?"

મામૂન :– "જો હસબ નસબકે એ'તિબારસે સબસે

મુઅઝ્ઝઝ ઔર મુઅઝ્ઝમ હે.”

દોશીઝહ :– “મેં સમઝ ગઈ તુમ બનૂ કનાનાસે હો, લેકિન કનાનાકી કિસ શાખસે ?”

મામૂન :– “જિસ્કે ફરઝંદ સબસે શરીફ ઔર બુર્દબાર હોતે હૈં.”

દોશીઝહ :– “અછ્છા તો તુમ કુરૈશસે હો, લેકિન કુરૈશકે કિસ ખાનદાનસે ?”

મામૂન :– “જિસ્કા ફખ્ર સબસે ઊંચા ઔર જિસ્કા ફખ્ર સબસે બેમિષાલ હે.”

દોશીઝહ :– “ખુદાકી કસમ ! તુમ બની હાશિમસે હો, લેકિન બની હાશિમકે કિસ ઘરાનેસે હો ?”

મામૂન :– “જિસ્કે ઘર સબસે બુલંદ જિસ્કા કબીલા સબસે અશ્રફ જિસ્સે આ'દાએ હાશિમ હેબતઝદા થે.”

દોશીઝહને યહ સુન કર અદબસે સર ઝુકાયા ઔર કહા : “અસ્સલામુઅલયકુમ યા અમીરૂલ્મુઅમિનીન !” ફિર ઉસ્ને ફિલ્બદીહા યહ અશ્આર પળ્હે :–

مـامـون ذو الـمنن شريفـه ❁ وصـاحـب الـمـرتبة المنيفـه
وقـائد العسـاكـر الكشيفـه ❁ هـل لك ارجـوزة لـطيـفـه
اظـرف مـن فقـه ابى حنيفة ❁ لا والـذى انـت لـه خـليـفة
مـا ظـلـمـت فـى حين ضعيفة ❁ عـامـلتـنـا بـمون خفيفـه
الـلص والتـاجـر فـى قـطيفـه ❁ والـذنـب والـنـجعة فى سقيفـه

(એ શરીફાના એહસાન કરનેવાલા મામૂન ! એ આલી

ઔર કામિલ મર્તબેવાલે ઔર એ અઝીમુશ્શાન લશ્કરોંકી કિયાદત કરનેવાલે ! એક પાકીઝા નઝમ સુનીએ જો ફકાહતે અબૂ હનીફા રહમતુલ્લાહિ અલય્હિસે ભી ઝિયાદા લતીફ હે. ઉસ દીનકી કસમ જિસ્કા તૂ ખલીફા હે, હમારે કબીલેમેં કભી કિસી કમઝોર બૂળ્હિયા પર ભી ઝુલ્મ નહીં હુવા ઔર આપકી પૂર અમન ખિલાફતમેં ચોર ઔર તાજીર એક ચાદરમેં ઔર ભેળિયા ઔર બકરી એક છતકે નીચે ઝિંદગી ગુઝારતે હૈં.)

મામૂનુર્રશીદ ઈસ દોશીઝહકી વુસ્અતે મા'લૂમાત, હાઝિર જવાબી, ઝહાનત ઔર અશ્આર સુન કર શશદર ઔર ઉસ્ને ઉસ્કો અપની મલિકા બનાનેકા ઈરાદા કર લિયા. વાપસ આ કર ઉસ્ને દોશીઝહકે વાલિદૈનકો ઉસ્કે લિએ નિકાહકા પૈગામ ભેજા જો ઉન્હોંને ફૌરન કબૂલ કર લિયા. યૂં વહ દોશીઝહ શાહી હરમમેં દાખિલ હો ગઈ. ઉસીકે બતનસે મામૂનુર્રશીદકા બેટા અબ્બાસ પૈદા હુવા. મામૂનુર્રશીદ ખૂદ ભી ઈલ્મી ઔર અદબી ઝોક રખતા થા ઈસ લિએ ઉમ્મે અબ્બાસકી બહુત કદર કરતા થા ઔર અકષર ઉસ્સે ઈલ્મી ગુફતગૂ કિયા કરતા થા.

મરયમ બિન્તે યાકૂબ ઉન્દુલુસિયા

યહ અપને દોરકી મશ્હૂર શાઈરા ઔર અદીબા થી. નિહાયત દીનદાર ઔર બાકમાલ ખાતૂન થી. બહુત હી મુઅઝ્ઝઝ ઔર મોહતરમ માની જાતી થી. ઔરતોંકો શઅરે અદબકી તા'લીમ દેતી થી. ચોથી સદીમેં ઉસ્કી શાઈરીકો બહુત કબૂલિયત હાસિલ હૂઈ. ઉન્કે દો અશ્આર યહ હે,

وما لرلجی منبنت سبعین حجة ❁ وسبغ کنسج العنکبوت المهلهل

لدب دیب الطفل تسعی الی العصا ❁ وتمشی بها مشی الاسیر المکبل

અમીર ઉંદુલૂસ ઈબ્નુલ્મહદને યહ અશ્આર સુન કર મરયમકી ખિદમતમેં કુછ દીનાર બતોરે ઈન્આમકે ભેજે.

તીન શાઇરાતે ઈસ્લામ

કિતાબોંમેં લિખ્ખા હે કે અલિયા બિન્તુલ્મહદી, આઈશા બિન્તે અહમદ ઔર સ્પેનકી દલાવા બિન્તે ખલીફા મુસ્તકફી બિલ્લાહ શાઈરાતમેંસે થી. વહ ઈસ્લામકે બારેમેં હમ્દ ઔર નઅત લિખ્ખા કરતી થી ઔર ઉન્કે અશ્આર અપને વક્તમેં બળ મકબૂલ હુવા કરતે થે. દલાવા મુલ્કે સ્પેનકે એક અમીર શખ્સ અલ્મુસ્તકફી બિલ્લાહકી બેટી થી. ઉસ્કા અદબો શાઈરી દરબાર ઐસા મુન્અકિદ હોતા થા જૈસે બાદશાહોંકે દરબાર મુન્અકિદ હોતે હૈં. બળે બળે શોઅરાઅ ઔર ઉદબાઅ ઉન્સે અપને કલામકી તસ્હીહ કરવાયા કરતે થે. ૪૮૪ હિજરીમેં ઉન્દુલુસમેં ફૌત હૂઈ.

ખદીજા બિન્તે શૈખ શિહાબુદ્દીન નુવેરી

ખદીજા બિન્તે શૈખ શિહાબુદ્દીન નુવેરી મક્કા મુકર્રમાકી મશ્હૂર શાઈરા થી ઔર નિહાયત ઉમદા અશ્આર કહતી થી. ઉન્હોંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલચ્હિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં બહુતસે અશ્આર ઔર નઝ્મે લિખ્ખી હૈં.

બીબી અસ્મા ઉન્દુલુસિયા

છટ્ટી સદી હિજરીમેં બળી આલિમા ફાઝિલા ખાતૂન ગુઝરી હે. ઉન્દુલુસકે શહર અશ્બીલિયાકી રહનેવાલી થી. શઅરો શાઈરી ઔર ફન્ને કિતાબતમેં ભી ઊંચા મુકામ રખતી થી. ઉસ્ને મરાકિશ ઔર ઉન્દુલુસકે ફર્માનરવાકી શાનમેં એક કસીદા લિખ્ખા જો બહુત મશ્હૂર હુવા. ઉસ્કે દો અશ્આર દર્જ ઝેલ હૈં :

عرفنا النصر والفتح المبينا ❁ لسيدن امير المومنينا

اذا كان الحديث عن المعالى ❁ رايت حديثكم فيها شجونا

(હમને નુસ્રત ઔર ફત્હે મુબીનકો પેહચાન લિયા અપને આકા વ સરદાર અમીરૂલ્મુઅમિનીનકે લિએ. જબ ભી આ'લા મરાતીબો મઆલીકે બારેમેં ગુફતગૂ હોગી તો દેખિએગા કે તુમ્હારી બાતોંકી હેષિયત ઉન બાતોંકી સી હોગી જો તુમ્હેં ગમો અંદોહમેં મુબ્તલા કરતી હે.)

ઝૈનબુન્નિસાઅ મખ્ફી

માઝીએ કરીબમેં ઓરંગઝેબ આલમગીરકી બેટી ઝૈબુન્નિસા મખ્ફી અઝીમ શાઈરા ગુઝરી હે. ઉસ્કે ચંદ વાકિઆત સુપુર્દે કલમ કિએ જાતે હેં.

➲ એક મર્તબા ઈરાનકે કિસી શહઝાદેને એક મિસ્રા કહા;

در ابلق کے کم دیدہ موجود

(અબ્લક મોતી બહુત કમ દેખા ગયા હે)

ઉસ્કા દૂસ્રા મિસ્રા ઉસ્સે ન બન પાયા. ઉસ્ને કઈ શોઅરાઅકો બુલવાયા ઔર ઉન્સે તબઅ આઝમાઈકે લિએ કહા, મગર કિસીસે ભી દૂસ્રા મિસ્રા ન બન સકા. શહઝાદેને એ'લાન કરવા દિયા કે, અગર કોઈ શખ્સ મુનાસિબ ઔર મોઝૂં મિસ્રા બના કર મુકમ્મિલ કરેગા તો ઉસે બહુત ભારી ઈન્આમ દિયા જાએગા. યહ બાત જંગલકી આગકી તરહ ફેલતે ફેલતે હિંદુસ્તાનકે મર્કઝ દેહલી તક પહુંચી. ઓરંગઝેબ આલમગીરકી બેટી ઝૈનબુન્નિસાઅ મખ્ફીને ભી સુની. એક દિન ઉસ્ને ગુસ્લ કિયા, બાલ સંવારે, ખૂબ સૂરત કપળે ઝેબે તન કિએ, આંખોમેં સુર્મા ડાલા. ઈત્નેમેં ઉસ્કી આંખોસે પાની

બહ નિકલા. જબ ઉસ્ને આઈનેમેં દેખા તો ખૂબ સૂરત પલકો પર આંસૂઓંકા સિતારા ચમકતા નઝર આયા, ઉસ્મેં સુફેદી ભી થી ઔર સુર્મેકી સિયાહી ભી થી તો ઉસ્ને ફિલ્બદીહા દૂસ્રા મિસ્રા કહ કર શેર મુકમ્મલ કર દિયા,

در ابلق کسے کم دیدہ موجود ❁ مگر اشک بتان سرمہ آلود

જબ ઈરાનકે શહઝાદેકો ઈસ શેરકી ખબર હૂઈ તો ઉસ્ને ખૂબ સર ધુના ઔર પૈગામ ભેજા, હિંદકે જિસ શાઈરને યહ શેર મુકમ્મલ કિયા હે વહ મેરે પાસ આએ. તાકે મેં ઉસે ઈન્આમસે માલામાલ કરૂં. ઓરંગઝેબ આલમગીરને અપની બેટીસે કહા કે "મેં તુમ્હેં ઈસ કામસે મના કર રહા થા કે મુઆમલા ઉલઝ ન જાએ." મખ્ફીને કહા "અબ્બાજાન ! ઘબરાનેકી કોઈ બાત નહીં, મેં ઉસ્કો ઐસે અશ્આર લિખ કર ભેજૂંગી કે વહ મેરી મુલાકાતકી તમન્ના ખત્મ કર દેગા." ચુનાંચે મખ્ફીને યહ અશ્આર લિખ કર ભેજે,

در سخن مخفی منم چوں بوئے گل در برگ گل ❁ ھر کہ خواہد میل دارد در سخن بیند مرا

(મેં અપને કલામમેં ઈસ તરહ છુપી હૂઈ હૂં જિસ તરહ ફુલોંકી શાખમેં ખુશ્બૂ છૂપી હોતી હે. લિહાઝા જો શખ્સ મુઝસે મુલાકાતકા મુતમન્ની હો ઉસે ચાહિએ કે મેરે અશ્આરકે ઝરીએ મુઝે દેખે.)

ઈરાની શહઝાદા સમઝ ગયા કે યહ કલામ કિસી ઔરતકા હે ઔર મેં ગૈરમહરમ હોનેકી વજહસે ઉસે દેખ નહીં સકતા.

➲ એક મર્તબા ઝૈનબુન્નિસાઅ અકેલી બાગમેં ટહલ રહી થી કે ઈત્નેમેં ઉસ્કા મંગેતર આકિલખાન ફુલોંકા ગુલદસ્તા લે કર સામને આયા. ઝૈનબુન્નિસાઅને ગુલદસ્તા હાથમેં લે કર

શઅરમેં પૂછા,

بگوائے عاشق صادق چرا گلدستہ آوردی ❁ دل بلبل شکستہ بہر ما گلدستہ آوردی

(કહો "એ આશિકે સાદિક તુમ મેરે લિએ ગુલદસ્તા લાએ હો, મગર તુમ તો બુલબુલકે દિલકો તોળ કર આએ હો.")

આકિલખાનને ફૌરન જવાબ દિયા,

برائے زینت دستک نہ ایں گلدستہ آوردم ❁ بخوبی باتوی زدگل بہ پیشک بستہ آوردم

(મેં આપકે હાથોંકી ખૂબસૂરતીકે લિએ યહ ગુલદસ્તા નહી લાયા, બલ્કે યહ ફૂલ આપકી મૌજૂદગીમેં હુસ્નકા દા'વા કર રહે થે. લિહાઝા મેં ઉન બાગોંકો રસ્સીમેં બાંધ કર ગિરફતાર કરકે લાયા હૂં.)

➲ દીવાન મખ્ફીકે ચંદ શઅર બળે અજીબ હેં,

مرغ دل را گلستے بہتر زکوئے یار نیست ❁ طالب دیدار را ذوق گل وگلزار نیست

(આશિકકે લિએ કોઈ ગુલશન મહબૂબકી ગલીસે બેહતર નહીં હોતા ઔર દીદકે તાલિબકો ફૂલ ઔર બાગકા ઝોક નહીં હોતા.)

گفتم از عشق بتاں اے دل چہ حاصل کردہ ای ❁ گفت مارا حاصل جز نالہ ہائے زار نیست

(મેંને કહા "એ દિલ ! ઈશ્કે બુતાંસે તુઝે ક્યા હાસિલ હુવા, ઉસ્ને કહા કે, સિવાએ આહોઝારીકે હમેં કુછ ભી હાસિલ નહીં હુવા.)

چند قطرے خون دل مخفی برائے محوشاں ❁ ریختن برخاک وگل ایں شیوہ عطار نیست

(ઉસ મહબૂબકે લિએ ખૂનકે ચંદ કતરે મિટ્ટી ઔર ફૂલ પર બહા દેના, યહ અત્તારકા શેવા નહીં હે.)

જાનાં બેગમ

યહ અબ્દુર્રહીમ ખાનેખાનાકી બેટી થી. ઉસ્કી શાદી જલાલુદ્દીન મુહમ્મદ અકબર બાદશાહકે બેટે શહઝાદા દાનિયાલસે હૂઈ થી. હુસ્ને સૂરત, હુસ્ને સિરત દોનોંસે આરાસ્તા થી. મકારિમે અખ્લાક ઔર લિયાકતે ઈલ્મીકે એ'તિબારસે બહુત બુલંદ મુકામ રખતી થી. શઅરો સુખનકા નિહાયત ઉમદા ઝોક રખતી થી. તઝકરામેં ઉસ્કે તીન શઅર મહફૂઝ રહ ગએ હૈં :

عاشق زخلق عشق تو پنہاں چساکند ۞ پیدا است از دو چشم ترش خوں گریستن

زراہ اس من وسلامت کسے بہ او رسد ۞ غبار تا نشود خاک پا بہ او نرسد

(આશિક અપના ઈશ્ક મખ્લૂકસે તો છુપા સકતા હે. લેકિન યહ ખૂનકે આંસૂઓસે ઝાહિર હો જાતા હે. યહ ઈશ્કકી રાહ અમનો સલામતીકે સાથ કિસ્ને તૈ કી હે ! જબ તક કોઈ ખાક આલૂદ નહીં હોતા, મંઝિલકો નહીં પા સકતા.)

ગુલબદન બેગમ

ગુલબદન બેગમ (૧૦૧૧ હિજરી) શહનશાહ અકબરકી ફૂફી થી. શઅરો અદબકા ઉમદા ઝોક (શોક) રખતી થી. ઉન્હોંને એક મશ્હૂરે ઝમાનએ કિતાબ હુમાયૂ નામા લિખ્ખી. જો કમાલે ઈન્શા પર્દાઝીકા બેહતરીન નમૂના હે. ઉસ્મેં ઉન્હોંને અપને દોરકી મુઆશરતકી અક્કાસી કી હે. ઈસ કિતાબમેં અપને દોરકી ખવાતીનકી તહઝીબો મુઆશરત બયાન કરતે હૂએ ઉન્હોંને લિખ્ખા હે કે, "ઔરતેં પર્દેકી સખ્ત પાબંદ થી, નામહરમકે સામને હોના બહુત મા'યૂબ સમઝતી થી. નકાબ

યા બુર્કેકે બગૈર બાહર ન નિકલતી થી. ઉસ્કે બાવુજૂદ વહ ફુનૂને સિપહગિરીમેં માહિર થી, ઘોળેકી સવારી ભી કરતી થી. ખવાતીનકી તા'લીમો તર્બિયતકા ખાસ એહતિમામ કિયા જાતા થા, મુઆશરેમેં ખવાતીનકા બેહદ એહતિરામ કિયા જાતા થા. નિકાહસે પહલે ઉન્કી રઝામંદી લેના ઝરૂરી સમઝા જાતા થા.''

ગુલબદન બેગમ શાઈરીકા ઝોક ભી રખતી થી, લેકિન એક શઅરકે સિવા ઉન્કા સારા કલામ ઈમ્તિદાદે ઝમાનેસે ઝાએઅ હો ગયા હે, શઅર યહ હે :–

ہر پری روئے کہ او با عاشق یار نیست ❁ تو یقیں می داں کہ ہیچ از عمر برخوردار نیست

(જિસ હુસેનકા કોઈ આશિક નહીં તો યકીન કર લે કે, વહ અપની ઝિંદગીસે કુછ ફલ ખાનેવાલા નહીં.)

બાબ : ૯

ખવાતીન ઔર ઈલ્મે તિબ્બ

આગાઝે ઈસ્લામમેં ખવાતીનકા કિર્દાર

જબ ઈસ્લામકી રોશ્ની તુલૂઅ હૂઈ તો ઉસ વક્ત અરબમેં ફન્ને તિબ્બકા બાકાઈદા રિવાજ ન થા. અરબકા સબસે બળા તબીબ ઉસ ઝમાનેમેં ઈબ્ને કલ્દા ષકફી થા. ઉન્કા ફન્ને તિબ્બ વહી થા જો જાહિલ કોમોંમેં રાઈજ હોતા હે. કુછ જળી બુટિયોંકે ખવાસ મા'લૂમ હોંગે, કુછ બિમારિયોંકી મુજર્રબ દવાએં મા'લૂમ હોગી. ઈબ્તિદાએ ઈસ્લામમેં જો સહાબિયાત તબીબાકે તોર પર જાની જાતી થી ઉન્મેં શિફા બિન્તે અબ્દુલ્લાહ કુરૈશિયા, રફીદા અસ્લમિયા, ઉમ્મે આ'તિયા વગૈરાકે નામ આતે હૈં.

હઝરત શિફા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હા ઝમાનએ જાહિલિયતમેં બા'ઝ બિમારિયોંકે ઈલાજકે લિએ ઝાળ ફૂંક કિયા કરતી થી. જબ ઈસ્લામ લે આઈ તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સ્લ્લમસે ઉસ્કી ઈજાઝત તલબ ફર્માઈ. આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સ્લ્લમને ઈજાઝત મર્હમત ફર્માઈ. હઝરત શિફા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હા ઉમ્મુલ્મુઅમિનીન હઝરત હફસા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાકો પળ્હના લિખના સિખાતી થી. એક મર્તબા હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સ્લ્લમને ઉન્કો હુક્મ ફર્માયા કે, "વહ હઝરત હફસા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાકો પળ્હને લિખનેકે સાથ સાથ નમલા બીમારીકા ઈલાજ ભી સિખાએં." ઉસ્સે ઈસ અમ્રકી નિશાનદેહી હોતી હે, કે આપ

સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સ્લ્લમને સહાબિયાતકો ઈલ્મે તિબ્બકે સીખનેકી ઈજાઝત મર્હમત ફર્માઈ.

હઝરત આઈશા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હા ઔર ઈલ્મે તિબ્બ

ઉર્વા કહતે હૈં કે "મૈંને હઝરત આઈશા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાસે ઝિયાદા કિસીકો તિબ્બકા માહિર નહીં પાયા." હઝરત આઈશા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાસે એક શખ્સને પુછા કે, "આપ અશ્આર કહ લેતી હે તો ઉસ્કી વજહ તો સમઝમેં આતી હે કે આપ અબૂબક્ર રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકી બેટી હે, કહ સકતી હે. લેકિન આપકો તિબ્બસે યહ વાકિફિયત ક્યૂં કર હૂઈ ?" આપને જવાબમેં ફર્માયા, આં હઝરત સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સ્લ્લમ આખરી ઉમ્રમેં બીમાર રહા કરતે થે. ઉન્કે ઈલાજકે લિએ અતિબ્બએ અરબ આયા કરતે થે, જો વહ કહતે થે મૈં યાદ કર લેતી થી.

❀ ખવાતીનકા તિબ્બી કિર્દાર મૈદાને જંગમેં ❀

જબ કભી ઈસ્લામી અફવાજકો દુશ્મનાને ઈસ્લામકી સર્કોબીકે લિએ ફૌજકશીકી ઝરૂરત પળતી તો બા'ઝ ખવાતીન ભી લશ્કરકે સાથ જાતી થી. ઐન જંગમેં ચૂંકે મર્દ તો જિહાદો કિતાલમેં મસ્રૂફ હોતે, લિહાઝા યહ ખવાતીન ઝખ્મી મુજાહિદીનકી ઈબ્તિદાઈ તિબ્બી ઈમ્દાદ ઔર મર્હમપટ્ટીકા ફરીઝા સરઅંજામ દેતી. ઉસ્સે તારીખે ઈસ્લામમેં ખવાતીનકે તિબ્બી કિર્દારકા પતા ચલતા હે. તાહમ ઈસ દૌરાન ભી વહ અહકામાતે હિજાબકો નઝર અંદાઝ ન કરતી થી.

ખવાતીન બહૈષિયત તબીબકે

બા'દ અઝાં વક્તકે સાથ સાથ જૈસે જૈસે તરીકએ ઈલાજમેં તરક્કી હૂઈ ઔર પેશાવર તબીબ મયસ્સર આને લગ ગએ. તો ઈસ બાતકી ઝરૂરત મહસૂસ કી ગઈ કે ખવાતીનકે સનફી તકાઝોંકે પેશે નઝર ઉન્કે બેહતર ઈલાજ, મુઆલજેકે લિએ તબીબા ખવાતીનકી ભી ઝરૂરત હે. ઈલાજકે દોરાન ખવાતીનકે શર્મો હયા ઔર હિજાબકે તકાઝે ભી ઉસી સૂરતમેં મલ્હૂઝ ખાતિર રખ્ખે જા સકતે હૈં. ચુનાંચે કઈ ખવાતીનને એક કૌમી ખિદમત સમઝતે હૂએ ઈસ તરફ તવજ્જુહ દી ઔર ઉન્હોંને ઈસ સિલ્સિલેમેં ગિરાં કદર ખિદમાત સરઅંજામ દી.

ઉમ્મુલ્હસન

ઉમ્મુલ્હસન જો અબૂ જઅફર તંજાલીકી બેટી થી, વહ અપને વક્તકી માહિર તબીબા થી. ઔરતેં અપના ઈલાજ કરવાનેકે લિએ ઉન્કે પાસ જાયા કરતી થી.

તબીબા ઝૈનબ

તબીબા ઝૈનબકા નામ તો આંખોકી માહિર ડાક્ટરકે નામસે ઈસ્લામકી તારીખમેં બહુત નુમાયા ઔર મા'રૂફ હે.

ગોયા દુન્યાકે ઈન ઝરૂરી ઉલૂમમેં ભી ઔરતેં મર્દોંસે પીછે ન રહી ઔર ઉન્હોને અપની ઝિંદગિયાં બામકસદ ગુઝારી.

ખવાતીન ઔર જદીદ મેડીકલ સાઈન્સ

આજ મેડીકલ સાઈન્સ બહુત એડવાન્સ કર ગઈ હે. હર શો'બા હાએ ઈલાજમેં નએ નએ તરીકએ કાર ઔર ટેકનોલોજી મુતઆરિફ હો રહી હે. ખૂશીકી બાત હે કે હમારી કૌમકી બેટિયાં

બળી તા'દાદમેં મેડીકલ સાઈન્સિઝમેં અપની ખિદમાતકો સર્ફ કર રહી હે. હમારા દીન ન સિર્ફ ઉસ્કી ઈજાઝત દેતા હે, બલ્કે ઉસે મિલ્લી ફરીઝા ઔર ઈબાદત ભી સમઝતા હે. લેકિન યહ ખવાતીન એક મોટી સી બાત ઝહનમેં રખ્ખે, કે આ'માલકા દારોમદાર નિય્યત પર હોતા હે. બા'ઝ ઔકાત અમલ છોટા સા હોતા હે લેકિન નિય્યત ઉસે બળા બના દેતી હે ઔર કભી અમલ બહુત બળા હોતા હે ઔર નિય્યત ઉસે છોટા બના દેતી હે.

આજ હમારી યહ બેટિયાં હસ્પતાલોંમેં બહુત બળી ખિદમત કર રહી હે, લેકિન યાદ રખ્ખેં કે, જબ તક નિય્યત ઔર તરીકએ કાર દુરૂસ્ત નહીં હોગા તો ઉન્કા યહ અમલ ઈબાદતકા દર્જા નહીં પા સકેગા. લિહાઝા ઉન્હેં ચાહિએ કે ઈલ્મે તિબ્બકે સીખનેમેં નિય્યત યહ કરેં કે વહ ખવાતીનકા ઈલાજ કરેંગી. તાકે ખવાતીનકો ઈલાજકે સિલ્સિલેમેં નામહરમ મર્દોકે પાસ ન જાના પળે. દૂસ્રા યહ કે વહ અપને પેશાવરાના ફરાઈઝકી અદાઈગીકે દોરાન પર્દેકી મુકમ્મલ પાબંદી કરેંગી તાકે ઉન્સે અલ્લાહ રાઝી હો ઔર ઉન્કી ઈસ ખિદમતકો અલ્લાહ કબૂલ ફર્મા લે.

બાબ : ૧૦

આમદમ બરસરે મતલબ

ગુઝિશ્તા અબવાબકે મુતાલએસે આપકો યહ ખૂબ અંદાઝહ હો ચુકા હોગા કે માઝીમેં મુસ્લિમ ખવાતીનકા કિર્દાર ક્યા થા. ઉન્હોંને કિસ તરહ ખાનાદારી, બચ્ચોંકી તા'લીમો તર્બિયત, ઈલ્મો અદબ, ઈબાદતો રિયાઝત, જિહાદ ઔર કઈ દૂસ્રે શો'બોમેં એક ઈસ્લામી ઔર ઈમાની મુઆશરા કાઈમ કરનેકે લિયે અપની સલાહિયતોંકે જોહર દિખાએ. ઉન્કે શબો રોઝ યાદે ઈલાહીસે મા'મૂર થે ઔર ઉન્કા હર હર કામ શઆઈરે ઈસ્લામકે ઐન મુતાબિક હોતા થા. આજ ઝરા હમ અપની ઝિંદગિયોંકા જાઈઝા લેં. અગર આપ ખાતૂન હે તો અપને આપ પર ઔર મર્દ હે તો અપની માં, બહન, બેટી ઔર બીવીકે તર્ઝે ઝિંદગી પર એક તન્કીદી નઝર ડાલ કર દેખેં કે હમારી અકદારકી ઈન ખવાતીનકે કિર્દારકે સાથ કોઈ મુમાષલત હે ભી યા નહીં ?

અફસોસ, કે આજ ગફલત ભરી ઝિંદગી હમારી ખાવતીનકા મુકદ્દર બન ચુકી હે. વહ અપની ઝિંદગીકે કિમતી ઔકાતકો ફુઝૂલિયાતમેં ઝાએઅ કરનેકી આદી બન ચુકી હે. આજ ઉન્કી ઝુબાને તિલાવતે કુર્આને પાક ઔર દિલ યાદે ઈલાહીકી લઝ્ઝતસે નાઆશ્ના હે. હમારી બચ્ચિયાં અપના અકષર વક્ત રસાઈલ ઔર નોવેલ પઢને, બેહયાઈ પર મબની ફિલ્મે ઔર ટીવી ડ્રામે દેખનેમેં ઝાએઅ કર દેતી હે.

ઝરા સોચ તો સહી

એ માં ! તૂ ઝરા સોચ તો સહી તુને કભી મુહમ્મદ બિન

કાસિમકો દૂધ પિલાયા થા, તુને હી સલાહુદ્દીન અય્યૂબીકો ઝૂલા ઝૂલાયા થા, ગોરીકો તુને લોરી દી થી. અબ્દાલીકો તૂને ગોદમેં ઉઠાયા થા. તેરે વહ કોનસે જઝબે થે ઔર તેરી વહ કેસી દુઆએં થી કે, પૂરી દુન્યા તેરે બચ્ચોંકે કદમો તલે બિછી જાતી થી. આજ તુઝે ક્યા હુવા ? તેરા વહ કિર્દાર કહાં ગયા ?

પહલે માએં અપને બચ્ચોંકો બાવુઝૂ હો કર આયાતે કુર્આનીકા વિર્દ કરતે હૂએ દૂધ પિલાયા કરતી થી. અબ વહ દૂધ પિલાનેકે દોરાન હયાસોઝ ફિલ્મોંકા નઝારા કર રહી હોતી હે. એ ઔરત ! જબ તૂ કિસી બચ્ચેકો દૂધ પિલાતી હે તો યહ સોચા કર કે, તૂ એક બચ્ચેકો દૂધ નહીં પિલા રહી હોતી, બલ્કે એક મુઆશરેકી આબયારી કર રહી હોતી હે. ક્યૂંકે ઈન્હીં બચ્ચોંસે આઈંદાકા મુઆશરા તશ્કીલ પાના હોતા હે. આજ અગર તૂ હયા બાખત્ગીકે આલમમેં ઉન્કી પર્વરિશ કરેગી તો કલકો વહ ભી ઐસી હી મુઆશરતકો પસંદ કરેંગે. આદમી જિસ કિસ્મકા બીજ બોયા કરતા હે વૈસી હી ખેતી મિલા કરતી હે.

❁ એક ઔરતકી પાકદામનીસે કહતસાલીકા ખાતિમા ❁

શૈખ અબ્દુલ્હક મુહદ્દિષ દેહલ્વી રહમતુલ્લાહિ અલય્હિ ફર્માતે હૈં કે, "એક મર્તબા દેહલીમેં કહત પળા. બારિશ નહીં હોતી થી. શહરકે સારે ઉલમાઅ એક મૈદાનમેં ઈકટ્ઠે હૂએ, તમામ મર્દ ઔર ઔરતેં ઈકટ્ઠી હૂઈ ઔર લોગ અપને જાનવરોં ઔર બચ્ચોંકો ભી લે કર આએ. સુબ્હસે લે કર અસર તક ધુપમેં ખળે હો કર બારિશકે લિએ દુઆ માંગતે રહે કે, એ માલિક ! કહત સાલી હે તૂ અપની રહમતસે બારિશ અતા

ફર્મા દે. મગર બારિશકે કોઈ આષાર દિખતે નહીં થે.

ફર્માતે હેં કે કોઈ નૌજવાન કરીબસે હી કિસીકો સવાર કિએ જા રહા થા. ઉસ્ને લોગોંકા મજમઆ દેખા તો અપની સવારી રોક લી. આ કર પૂછા કે લોગ ક્યૂં જમાઅ હૂએ ? તો લોગોંને બતાયા કે, હમ સુબ્હસે અબ તક બારિશકે લિએ દુઆએં માંગ રહે હેં, સારા દિન રોતે ગુઝર ગયા, મર્દ ઔરતેં રો રહે હેં ઔર બચ્ચે ભી ચીખ રહે હેં લેકિન અલ્લાહ રબ્બુલ્ઈઝ્ઝતકી રહમત મુતવજ્જેહ નહીં હૂઈ.

વહ નૌજવાન કહને લગા અછ્છા મેં ભી દુઆ કરતા હૂં. વહ અપની સવારીકે પાસ ગયા ઉસ્ને વહાં જા કર દુઆ માંગી. દેખતે હી દેખતે આસ્માન પર બાદલ આ ગએ ઔર બારિશ બરસને લગી. ઉલમાઅ ઉસ્કી તરફ ભાગે કે, યહ કોન મકબૂલ ઔર મુસ્તજાબુદ દા'વાત બંદા હે. જિસ્કી દુઆસે બારિશ હોને લગી. ચુનાંચે ઉન્હોંને જબ ઉસ્કે પાસ જા કર પૂછા કે બતાઓ આપને ક્યા દુઆ માંગી ? તો વહ કહને લગા કે, ઈસ ઊંટકે ઉપર મેરી વાલિદહ હે. જિન્હોંને ઐસી પાકદામનીકી ઝિંદગી ગુઝારી હે કે, ન કભી ઉન્હોંને કિસી ગૈરમહરમકો દેખા ઔર ન કભી ગૈરમહરમને ઉન્કો દેખા. મેંને આ કર ઉન્કી ચાદરકા કોના પકળા ઔર અલ્લાહસે દુઆ માંગી. એ અલ્લાહ ! મેં ઐસી પાકદામન માંકા બેટા હૂં, અગર તેરે હાં ઉસ્કી પાકદામનીકા કોઈ મુકામ હે તો અપને બંદોં પર બારિશ અતા ફર્મા દે. રબ્બે કરીમને ઉસી વક્ત બારિશ અતા ફર્મા દી. નતીજા યહ નિકલા કે, જબ આપ નેકોકારીકી ઝિંદગી ગુઝારેંગી ઔર હયાદારીકી ઝિંદગી ગુઝારેગી તો અલ્લાહ તઆલા ઘરોંમેં

રહમતેં નાઝિલ ફર્માએંગે. દુઆએં કબૂલ ક્યૂં નહીં હોતી ?

આજકી ઔરતેં ઔલાદ ઔર ખાવિંદોંકે શિકવે કરતી ફિરતી હે. યહ શિકવે આપકી બદ આ'માલિયોંકા નતીજા હે. અગર આપ અલ્લાહકી મકબૂલ બંદી બન જાતી તો અલ્લાહ તઆલા આપકે દામનમેં કભી ભી મુસીબતોંકો ન ડાલતે, બલ્કે ખૈરકો ભેજતે ઔર રહમતેં બરસતી. આપકે હાથ ઉઠતે તો અલ્લાહ તઆલા આપકી ઔલાદકો નેક બના દેતે. અલ્લાહ તઆલાને તો માંકો વહ મુકામ દિયા હે કે, ઉસ્કી દુઆએં અલ્લાહકે દરબારમેં બળે બળે ઔલિયાકી દુઆઓંકી માનિંદ કબૂલ કી જાતી હે. આપકી દુઆએં કબૂલ ક્યૂં નહીં હોતી ? ઈસ લિએ કે આપ કબીરહ ગુનાહોંકી મુર્તકિબ હોતી હેં, પર્દેકે બગૈર બાહર ફિરતી હે ઔર ફરિશ્તોંકી હમ પર લા'નત બરસતી હે, આપ હરામ હલાલકી પર્વા નહીં કરતી, ઘરમેં પાકી નાપાકીકા ખયાલ નહીં કરતી, દીની ઔર ઈસ્લાહી કિતાબ પળ્હનેકે બજાએ આપકો મ્યૂઝિક સુનના, ટીવી દેખના ઔર ફુઝૂલ કિસ્મકે કિસ્સે કહાનિયાં પળ્હના ઝિયાદહ પસંદ હે. દીન પર અમલ કરનેકે બજાએ આપકા વક્ત ઈધર ઉધરકે કામોં ઔર ગફલતમેં ગુઝરતા હે.

બેઅમલીકી વજહ ?

આજ ક્યા વજહ હે ? હમારે ઘરોંમેં ઉસ કદર બેઅમલી ઔર બેદીની ક્યૂં હેં ? ઉસ્કી અસલ વજહ યહ હે કે, હમારી માઓં બહનોંમેં દીની તા'લીમકી કમી હે. ઉન્કો પતા હી નહીં કે, અલ્લાહકો રાઝી કરના ભી કોઈ હમારી ઝિંદગીકા મકસદ હે. અલ્લાહકી રઝા જિન તરીકોંસે હાસિલ હો સકતી હે યહ

ઈન તરીકોંસે નાઆશ્ના હે. અલ્લાહકી રઝા હાસિલ કરનેકે તરીકોંકા તબ પતા ચલેગા, જબ વહ દીની ઉલૂમકો હાસિલ કરેંગે. ઈલ્મી મહફિલોંમેં જાએંગી. જબ ઈલ્મ આએંગા તો ફિર શુઉરકી આંખ ખુલેગી ઔર વહ ન સિર્ફ અપની ઝાતી તર્ઝે ઝિંદગીકો બદલેગી, બલ્કે અપની મુઆશરતી ઝિમ્મેદારિયોંસે ભી આગાહ હો સકેંગી.

મકસદે ઝિંદગીકો પેહચાનિયે

ઔરતોંકો યહ બાત ઝહન નશીન કર લેની ચાહિએ કે, વહ ફક્ત ઘરોંમેં સમૂસે ઔર કબાબ બનાનેકે લિએ પૈદા નહીં હૂઈ, વહ ઘરકે અંદર સિર્ફ ખાને બનાનેકે લિએ પૈદા નહીં હૂઈ, ફક્ત ઘરોંમેં બચ્ચોંકો બળા કરનેકે લિએ પૈદા નહીં હૂઈ, ઘરકે ખાને પકાને ભી ઝિંદગીકા હિસ્સા હે, ઘરકો સાફ રખના ભી ઝિંદગીકા હિસ્સા હે, ખાવિંદકો ખૂશ રખના ભી ઝિંદગીકા હિસ્સા હે, અપને વાલિદૈન ઔર દૂસ્રે બચ્ચોંકા ખયાલ રખના ભી ઝિંદગીકા હિસ્સા હે, મગર યહ સબ કુછ અલ્લાહકે હાં તભી મકબૂલ હોગા જબ હમ યહ સારે કામ અલ્લાહકે હુકમોંકે મુતાબિક કરેંગે, શરીઅત વ સુન્નતકે મુતાબિક કરેંગે, અલ્લાહકો નારાઝ કરકે સારી દુન્યાકો રાઝી કર ભી લિયા તો તેરે લિએ ઉસ્કા કોઈ ફાઈદા નહીં, કિસી ભી કામકી સહીહ કીમત તો તબ લગતી હે જો વહ અલ્લાહકે હાં મકબૂલ હો જાએ. લિહાઝા યહ ઝહનમેં રખ્ખે, અપને પર્વરદિગારકો રાઝી કરના ઔર અપને આકા ઔર મહબૂબ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકો રાઝી કરના ઔર ઉન્કી એક એક સુન્નત પર અમલ કરના ઝિંદગીકા સબસે બળા ફરીઝા હે ઔર અપને

ઈસ ફરીઝાસે આપ તભી આગાહ હો સકતી હે, જબ આપ દીની તા'લીમ હાસિલ કરેંગે.

મર્દ પળ્હા ફર્દ પળ્હા

આજ હમારે ઘરોંમેં નેકી ઔર દીનદારીકા માહોલ નહીં રહા. ઘરકા માહોલ તો અસલમેં ઔરતેં હી બનાતી હે. મર્દ જિત્ના ભી ઝોર લગા લે. વહ ઘરકા માહોલ નહીં બના સકતે, લેકિન અગર ઔરત ચાહે તો ઘરકા માહોલ આસાનીસે બના લેતી હે. ઔરત ઘરકી મલિકા હોતી હે. મર્દને તો તલાશે મુઆશકે સિલ્સિલેમેં ઘરસે બાહર રહના હોતા હે, પીછે ઘર ઔર બચ્ચોંકી તર્બિયત ઔરતકે સર પર હોતી હે. ઈસ લિએ યહ આજિઝ તો યહ કહતા હે કે, અગર કિસી શખ્સકે દો બચ્ચે હો, એક બેટા હો ઔર એક બેટી હો ઔર ઉસ્કે વસાઈલ ઈત્ને હો કે, વહ ઈન દોનોંમેંસે એકકો દીનકી તા'લીમ દે સકતા હે તો ઈસ આદમીકો ચાહિએ કે વહ બેટીકો દીનકી તા'લીમ પહલે દે, ઈસ લિએ કે મર્દ પળ્હા ફર્દ પળ્હા, ઔરત પળ્હી ખાનદાન પળ્હા. જબ કોઈ બચ્ચી પળ્હ જાએગી તો ફિર કલકો યહ ઘરકી મલિકા બનેગી, ઈસ વકત યહ ઘરકે અંદર દીની માહોલ બનાનેમેં મર્કઝી કિર્દાર અદા કરેગી. ઈસ લિએ બચ્ચોંકો દીન પળ્હાના ઔર ઉન્કો ઘરકા માહોલ બનાનેકી ઝિમ્મેદારી સોંપના વક્તકી એક અહમ ઝરૂરત હે.

નેકિયોંકા નૂર હાસિલ કરનેકા તરીકા

આઈએ કદમ બળ્હા કર અપની ઝિંદગીમેં ઈલ્મ હાસિલ કર લીજિએ. અગર આપકી ઉમ્ર બળી હો ચુકી હે તો અપની

બેટિયોંકો ઈસ અહમ ફરીઝેકે લિએ વક્ફ કર દીજિએ, અપની બહનોંકો તય્યાર કીજિએ ઔર અપની સહેલિયોંકો તય્યાર કીજિએ જો દીનકા ઈલ્મ પાએ, કુર્આન મજીદ ઔર હદીષે મુબારકાકા ઈલ્મ હાસિલ કરે ઔર ઈસ પર અમલ કરેં. આપ જહાં ભી બેઠે વહાં દૂસરી ઔરતોંમેં દીનકી બાત ચલાતી રહા કરે ઔર ઈન્કો દીનકી બાતેં સુનાતી રહા કરે. અગર આપકી વજહસે કિસીને તૌબા કર લી તો વહ સારી ઝિંદગીમેં જો નેક કામ કરેગી ઉસ્કા અજર આપકે નામાએ આ'માલમેં લિખ્ખા જાએગા. અલ્લાહ તઆલા ઉસ્કી નેકિયોંકા સારા નૂર આપકે દિલમેં અતા ફર્માએંગે ઔર કિયામતમેં આપકો અલ્લાહ તઆલાકા કુર્બ નસીબ હો જાએગા.

દુન્યવી ગમોંકા ઈલાજ

કાશ ! કે આપ ઘરકે કામ કાજ સમેટ કર અપના ઝિયાદા વક્ત કુર્આન પઢને પઢાને ઔર દીનકા કામ કરનેમેં ગુઝારતે, દિલમેં અલ્લાહકે દીનકા દર્દ રખતી ઔર અલ્લાહકી યાદસે અપને દિલકો આબાદ રખતી. ફિર દેખતી કે, અલ્લાહ તઆલા આપકે ગમોં ઔર પરેશાનિયોંકો કૈસે દૂર કરતે હૈં. મેરે આકા વ સરદાર સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમને ઈર્શાદ ફર્માયા, من جعل المهموم هما واحداهم الاخرة كفاها الله هم الدنيا. જો તમામ ગમોંકા એક ગમ બના લેગા, 'આખિરતકા ગમ,' અલ્લાહ તઆલા ઉસ્કે દુન્યાકે ગમોંકે લિએ કાફી હો જાએંગે. હમ દુન્યાકે ગમોંકે પીછે ક્યૂં ફિર રહે હૈં ? ઈસ લિએ કે, અલ્લાહ તઆલાકી હમ પર મદદ નહીં ઉતરી. હમ નેકોકાર બન જાએં, આખિરતકો અપના ગમ બના લેં ઔર દીનકો અપની ઝિંદગીકા મકસદ

બના લેં તો ફિર દેખિએ કે , અલ્લાહ તઆલાકી મદદ કૈસે ઉતરતી હે.

સમરકંદકી બુળ્હિયાકા સબક આમોઝ કિર્દાર

આપકો કરીબકે ઝમાનેકી ભી એક બાત સુનાતા ચલૂં. સમરકંદમેં ઈસ આજિઝને એક મર્તબા જુમ્અતુલ્મુબારકકા ખુત્બા દિયા. નમાઝકે બા'દ કુછ નૌજવાન આએ ઔર કહને લગે કે, આપ હમારે ઘર તશ્રીફ લાએ, હમારી વાલિદહ આપસે મુલાકાત કરના ચાહતી હે. ઈસ આજિઝને મા'ઝિરત કી ઔર કહા કે, મસ્જિદમેં સેકળોં લોગ મૌજૂદ હે, ઉન્કો છોળ કર મેં આપકે ઘરમેં કૈસે હાઝરી દૂં. મગર મુફ્તી એ આ'ઝમ સમરકંદ સાથ ખળે થે. ઉન્હોંને કહા "હઝરત ! આપ ઈન્કો ઈન્કાર ન કીજિએ, આપ ભી ચલે, મેં ભી ચલૂંગા ઔર તફસીલ રાસ્તેમેં બતા દૂંગા." ચુનાંચે યહ આજિઝ ઉન્કે સાથ ચલ પળા.

રાસ્તેમેં મુફ્તીએ આ'ઝમ કહને લગે, "હઝરત ! જબ સત્તર સાલ પહલે કમ્યૂનિઝમકી સુર્ખ આંધી ચલી, ઉસ વક્ત ઉન્કી માં બીસ સાલકી લળકી થી. અબ ઉન્કી ઉમ્ર નવ્વે સાલ હો ચૂકી હે. જબ કમ્યૂનિઝમકી સુર્ખ આંધી આઈ તો લોગોંને દેહરિયતકો કબૂલ કરના શુરૂઅ કર દિયા. યહ નૌજવાન લળકી ઉસ વક્ત દિલમેં દીનકા ઐસા દર્દ રખતી થી કે, યહ અપની સહેલિયોં ઔર દૂસ્રી ઔરતોંકો બબાંગે વહલ દીનકી તરફ બુલાતી ઔર કલિમા પળ્હાતી થી. ઉસ્કી વજહસે હઝારોં ઔરતોંને કલિમા પળ્હા ઔર દેહરિયતસે તૌબા કી. હમેં હર વક્ત ફિક્ર હોતી કે, યહ જવાનુલ્ઉમ્ર લળકી હે, અગર કહીં

પુલીસવાલોંને પકળ લિયા તો ઈઝ્ઝત ખરાબ હોંગી ઔર ઉસે ફાંસી પર ભી લગા દેંગે. હમ ઉસે સમઝાતે કે, બેટી ! તુમ્હારા દીનકા જઝબા કાબિલે કદ્ર હે, મગર અપની જાન ઔર અપની ઈઝ્ઝતો નામૂસકા ભી ખયાલ કરો. યહ કહતી કે મેરા મુહાફિઝ અલ્લાહ હે, ઝરા ભી ન ઘબરાઈ. ઉસ્ને અપની પૂરી ઝિંદગીમેં ઔરતોંકો દીનકી તરફ બુલાયા ઔર ઉન્કો ઈમાનવાલી દોલત નસીબ હૂઈ. અબ યહ ઔરત બૂઢ્હી હો ચૂકી હે. જબ ઉસ્ને સુના કે, પાકિસ્તાનસે કોઈ આલિમ શખ્સ આએ હેં તો ઉસ્કે દિલમેં ચાહત હૂઈ કે, મેં ભી શૈખસે સલામ અર્ઝ કરકે ઉન્સે મુલાકાતકા સર્ફ હાસિલ કરૂં, ઈસ લિએ ઉસ્ને પૈગામ ભેજા હે કે, આપ આએં.

જબ ઈસ આજિઝને યહ બાતેં સુની તો દિલમેં ઉન્કા બળા એહતિરામ આયા ઔર દિલમેં યહ ખયાલ આયા કે, ઐસી નેક ખાતૂનસે તો મેં જાતે હી દુઆએં લૂંગા. ચુનાંચે જબ યહ આજિઝ ઉન્કે ઘર પહુંચા તો દેખા કે, વહ બીમાર થી ઔર બિસ્તર પર લેટી હૂઈ થી ઔર ઉન્કે ઉપર એક ચાદર ડાલ દી ગઈ થી. જબ યહ ફકીર ઉન્કી ચાર પાઈકે કરીબ પહુંચા ઔર અસ્સલામુઅલય્કુમ કહા તો ઉન્હોંને જવાબ દિયા. ફિર મેંને ઉન્સે ગુઝારીશ કી કે, આપ સબસે પહલે મેરે લિએ દુઆ ફર્મા દીજિએ. ઉસ્ને પર્દેકે અંદરસે હાથ ઉઠા દિએ ઔર સબસે પહલે યહ અલ્ફાઝ કહે "ખુદાયા ! ઈમાન સલામત રખના" ઈસ આજિઝકો ઈમાનકી જો કદર ઉસ દિન મિલી, વહ ઉસ્સે પહલે કભી નહીં મિલી થી. જિસ જવાન લળકીને બીસ સાલકી ઉમ્રસે લે કર નવ્વે સાલકી ઉમ્ર તક લોગોંકો ઈમાનકી દા'વત દી અબ

જબ આખરી વકતમેં બિસ્તર પર લેટી હૂઈ હે ઉસે દુઆકે લિએ કહા જાતા હે તો પહલી બાત યહ કહતી હે "ખુદાયા ! ઈમાન સલામત રખના. સુબ્હાનલ્લાહ, મા'લૂમ હુવા કે જૈસે મર્દ લોગ દીનકે લિએ કુર્બાનિયાં દેતે હૈં ઔરતોં ભી દીનકે લિએ કુબાનિયાં દી ઔર ઈસ મૈદાનમેં વહ પીછે ન રહી.

અબ ઈસ્લામ પરદેસી હે

આજકી ઔરતોંકો ભી દીનકો અપના ઓળના બિછોના બનાના ચાહિએ. અલ્લાહ તઆલા ઉન્કો અપની રઝા અતા ફરમાએંગે. નબી અલય્હિસ્સલામને ફર્માયા :–

بدء الاسلام غريبا وسيعود غريبا اسلام ઈસ્લામ એક વકતમેં ગરીબ થા ઔર એક વકત કિયામતકે કરીબ આએગા જબ યહ ફિર ગરીબ બન જાએગા. ઈસ લિએ લોગ સમઝતે હૈં કે ઈસ્લામ ઝઈફ બન ચુકા હે. ઝઈફ નહીં, કયૂંકે ઝઈફ તો કમઝોરકો કહતે હૈં ઈસ્લામ જૈસે કરને અવ્વલમેં તાકતવર થા અબ ભી ઈસ્લામકી તાકત ઔર ઈન્જઝાબ વૈસા હી હે. અલબત્તા આજકે દોરમેં ઈસ્લામ પરદેસી બન ચુકા હે, કયૂંકે મુસલમાન અપને ઘરોંમેં નબી અલય્હિસ્સલામકી સુન્નતોંકો ઝબ્હા કરતે હૈં મગર કોઈ દુઃખ મહસૂસ કરનેવાલા નહીં હોતા. મહબૂબ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકી તા'લીમકો ઘરોંસે નિકાલ દેતે હૈં મગર ઉસ પર કોઈ અફસોસ કરનેવાલા નહીં હોતા, કુર્આન ઘરોંમેં મૌજૂદ હોતા હે મગર ન કોઈ મર્દ હાથ લગાતા હે ઔર ન કોઈ ઔરત હાથ લગાતી હે, મહીનો પે મહીને ગુઝર જાતે હૈં મગર બચ્ચે ભી નહીં પઢતે, ન માંકો ખયાલ ન બાપકો ખયાલ. પાંચો ઊંગલિયાં બરાબર નહીં હોતી,

નેક લોગ ભી મૌજૂદ હે મગર આપ દૂસ્રી જાનિબ ભી તો નઝર ડાલેં ! કે કિત્ને લોગ હે જિન્કે બચ્ચે મસ્જીદકી તરફ નહીં આતે ઔર ઉન્કી બચ્ચિયાં સહીહ તૌર પર પર્દા નહીં કરતી. લિહાઝા આજ ઈસ બાતકી ઝરૂરત હે કે હમ દીનકો અપના ગમ બના કર અપને રબકી રઝા હાસિલ કરનેકે લિએ ઔર દીનકી સરબુલંદીકે લિએ અપની ઝિંદગિયોંકો પેશ કરેં.

ઔરત પર તો ઈસ્લામકે બળે એહસાનાત હે. ઈસ્લામસે પહલે ઔરતકો હકીર તરીન મખ્લૂક સમઝા જાતા થા. ઔરતકા કોઈ ઈખ્તિયાર ઔર કોઈ હક ન થા, યહ એક માલકી તરહ મર્દોંકી મિલ્કિયત હોતી થી. જિસે મર્દકી વફાતકે બા'દ વીરાષતકે માલકી તરહ તકસીમ કર દિયા જાતા થા. બચ્ચિયોંકો ઝિંદા દરગોર કર દિયા જાતા થા. ઈસ્લામને આ કર ઔરતકો ઈઝ્ઝતેં અતા કી ઔર ઉન્કે હુકૂક મુતઅય્યન કિએ. ઈસ્લામને તા'લીમ દી કે અગર યહ બેટી હે તો તુમ્હારી ઈઝ્ઝત હે, અગર બહન હે ો તુમ્હારી નામૂસ હે ઔર અગર બીવી હે તો તુમ્હારી દિગીકી સાથી હે ઔર અગર માં હે તો ઉસ્કે કદમોંમેં તુમ્હારી જન્નત હે. અબ યહ માંઓં , બહનોં ઔર બેટિયોંકે ઝિમ્મે હે કે વહ એહસાન શનાસીકા મુઝાહરા કરે ઔર દીનકો હિર્ઝે જાન બનાએં. ઉસ્કી તા'લીમાતકો સમઝેં ઔર અમલ કરનેકી કોશિશ કરેં.

ઔરતોંકો ચાહિએ કે અપને દિલોંમેં નિય્યત કરેં કે આજકે બા'દ હમારી ઝિંદગીકા મકસદ દીનકા ઈલ્મ હાસિલ કરના દૂસ્રોં તક પહુંચાના, ખૂદ ભી અમલ કરના ઔર દૂસ્રોંકો ભી અમલકી તરફ બુલાના હોગા. અલ્લાહ તઆલા આપકી ઈસ

નિય્યતકો કબૂલ ફર્મા લે ઔર કિયામતકે દિન અલ્લાહ તઆલા આપકો ઉલમાઅ, સુલહાઅકી સફોંમેં જગહ અતા ફર્મા દે. وماذا على الله بعزيز અલ્લાહ તઆલાકે લિએ યહ કામ કોઈ મુશ્કિલ નહીં.

وآخر دعوانا عن الحمد لله رب العالمين

ચુપકી દાદ

એ માઓ ! બહનો ! બેટિયોં ! દુનિયાકી ઝીનત તુમસે હે
મુલ્કોંકી બસ્તી હો તુમ્હી, કૌમોંકી ઈઝ્ઝત તુમસે હે

તુમ ઘરકી હો શહ્ઝાદિયાં, શહરોંકી હો આબાદિયાં
ગમગીં દિલોંકી શાદિયાં, દુખ : સુખમેં રાહત તુમસે હે

તુમ હો તો ઈઝ્ઝત હે વતન, તુમ બિન હે વેરાના ચમન
હો દેસ યા પર્દેસ, જિનેકી હલાવત તુમસે હે

નેકીકી તુમ તસ્વીર હો, ઈફ્ફતકી તુમ તદબીર હો
હો દીનકી તુમ પાસ્બાં, ઈમાન સલામત તુમસે હે

ફિત્રત તુમ્હારી હે હયા, તીનતમેં હેં મહ્રે વફા
ઘુટ્ટીમેં હે સબ્રો રઝા, ઈન્સાન ઈબારત તુમસે હે

મૂનિસ હો ખાવિંદોંકી તુમ, ગમ ખ્વાર ફરઝંદોંકી તુમ
તુમ બિન હે ઘર વેરાન સબ, ઘર ભરમેં બર્કત તુમસે હે

તુમ આસ હો બીમાર કી, ઢાસ હો તુમ બેકાર કી
દૌલત હો તુમ નાદારકી, ઉસ્રતમેં ઉશ્રત તુમસે હે

મવ્લાના અલ્તાફ હુસેન હાલી

ફાતિમા બિન્તે અબ્દુલ્લાહ

(અરબી લડકી તરાબલસકી જંગમેં ગાઝિયોંકો પાની પિલાતી હૂઈ શહીદ હૂઈ)

ફાતિમા ! તે આબ્રૂએ ઉમ્મતે મર્હૂમ હે
ઝર્રા ઝર્રા તેરી મુશ્ત ખાકકા મા'સૂમ હે
યહ સઆદત હૂરે સહ્‌રાઈ તેરી કિસ્મતમેં થી
નમાઝિયાને દીનકી સકાઈ તેરી કિસ્મતમેં થી
યહ જિહાદ અલ્લાહકે રાસ્તેમેં બે તેગ વ સપિર
હે જસારત આફરી શોકે શહાદત કિસ કદર
હર કલી ભી ઈસ ગુલિસ્તાને ખિઝાં મન્ઝરમેં થી
ઐસી ચિંગારી ભી યા રબ અપની ખાકસતરમેં થી
અપને સહ્‌રામેં બહુત આહો અભી પોશીદા હેં
બિજ્લિયાં બર્સે હૂએ બાદલમેં ભી ખાબીદા હેં
ફાતિમા ! ગો શબ્નમ અફશાં આંખ તેરે ગમમેં હે
નગ્મએ ઈશ્રત ભી અપને નાલએ માતમમેં હે
રક્સ તેરી ખાકકા કિત્ના નિશાત અંગેઝ હે
ઝર્રા ઝર્રા ઝિંદગીકે સોઝસે લબ્રેઝ હે
હે કોઈ હંગામા તેરી તુર્બતે ખામોશમેં
પલ રહી હે એક કૌમ તાઝા ઈસ આગોશમેં
તાઝા અંજુમકા ફિઝાએ આસ્માનમેં હે ઝુહૂર
દીદએ આસ્માનસે નામહ્‌રમ હે જિન્કી મોજે નૂર
જિન્કી તાબાનીમેં અંદાજે કુહન ભી નો ભી હે
ઔર તેરે કવ્કબે તકદીરકા પરતવ ભી હે

અલ્લામા મુહમ્મદ ઈકબાલ